NAŠ ZBORNIK - 1996

NAŠ ZBORNIK - 1996

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

LETO 1996 - LETNIK 29 - ŠTEVILKA 1

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

PRENOVA IZOBRAŽEVANJA

NAŠ ZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 1/96
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 1.980 SIT, za ustanove 6.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1. d.o.o. Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 SDK Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
RADOSTNI POGLED
fotografija F. Mulec

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Milka Brulc:
Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami 2

Egidija Novljan:
Kako vzgajati in izobraževati otroke z motnjami v razvoju? 4

Marijan Lačen:
Šolanje za vse 8

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Slava Horvat:
Bomo zares poiskali tiste, ki potrebujejo našo pomoč? 12

Priloga:
Načela in programi vzgoje in izobraževanja oseb s posebnimi potrebami 15

Zdenka Fučka:
Minilo je trideset let 19

Jelka Škerjanc:
Pomen samoorganiziranja pri nastajanju novih struktur v socialnem varstvu 21

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 23

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 29

PISALI STE NAM 30

CENJENI NAROČNIKI!

Zaradi povečanih stroškov pri izdajanju revije Naš zbornik smo bili primorani v letošnjem letu povišati naročnino.
Upamo na vaše razumevanje z željo, da ostanete naši zvesti bralci še naprej.
Obenem naprošamo vse naročnike, ki imajo kakršnokoli spremembo v naslovu, da nam to sporočijo v uredništvo.
Hvala! *Uredništvo*

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine published six times a year by the Sožitje - The Association of Societies for Help for Mentally Retarded People of Slovenia. The first - the February copy is titled Modernization of Education. There are several articles about this issue in the topic Ways-Possibilities and From Practice to Practice.
There are also the following topics: From Our Societies and Institutions, Health, You Asked - We Answer, and You Wrote to Us. In a special addition Dr. Galeša writes about principles and forms of bringing up and education of children with special needs.

UVODNIK

Ni še tako dolgo, odkar smo v reviji Naš zbornik pisali o integraciji. Vsi se še spomnite, da smo razložili izraz integracija, ki v našem primeru pomeni vključevanje otrok z motnjami v razvoju in tako seveda tudi otrok z motnjami v duševnem razvoju v redno osnovno šolo. Znova smo se odločili, da bomo pisali o integraciji zato, ker gre proces integracije svojo pot, ne da bi odgovorni bolj prisluhnili strokovnjakom. Odgovorni trdijo, da stroka ni enotna, to pa ni res. Strokovnjaki na pedagoški fakulteti se v sodelovanju z zavodom za šolstvo in društvom defektologov pri vseh strokovnih vprašanjih usklajujejo in skupno oblikujejo svoja stališča. V kolikor gre za drugačno mnenje kakšnega posameznega strokovnjaka, pa to nikakor ne pomeni, da stroka ni enotna.

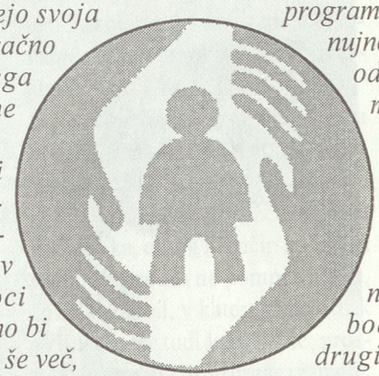

Danes je že kar nekaj otrok, ki sodijo glede na svoje sposobnosti v osnovno šolo s prilagojenim programom vključenih v redno osnovno šolo. Ti otroci nimajo take obravnave, kakršno bi potrebovali, če pa bo teh otrok še več, kar predvideva tudi novi zakon, bo njihov položaj še slabši. Opozoril bi rad bralce, naj preberejo prispevek mlade raziskovalke na pedagoški fakulteti na oddelku za defektologijo, Slave Horvat, ki si je nabrala že kar nekaj izkušenj in ki je že spoznala položaj otrok s posebnimi potrebami v osnovni šoli.
V vseh državah traja priprava na vključevanje otrok s posebnimi potrebami, tako ustrezneje poimenujemo otroke z motnjami v razvoju, več let ali več deset let, pri nas pa bomo to storili zelo v kratkem času. Tu bi rad povedal, da se nekatere šole s prilagojenim programom že zapirajo, ker se v Sloveniji rodi mnogo manj otrok kot pred leti, toda zaradi tega ne moremo zapirati šol s prilagojenim programom. V tem primeru bi lahko poiskali boljše rešitve, kot so na primer oddelki šole s prilagojenim programom pri osnovnih šolah. To bi bila mnogo ustreznejša oblika integracije. Gotovo pa bi bilo treba spremeniti stališča učiteljev osnovne šole do teh oddelkov, ki, kolikor mi je znano, nikakor niso primerna.
Zakon, ki je pred vrati, predvideva vlogo staršev. Starši bodo imeli pravico odločati, v kakšno šolo bo hodil njihov otrok. To je zelo pomembno, še daleč pa ni dovolj. Napaka je že v tem, da starši vse dozdaj niso bili vključeni v pripravo na integracijo. Gotovo je, da bodo vsi starši z olajšanjem sprejeli možnost, da se njihov otrok všola v redno osnovno šolo, in ne v šolo s prilagojenim programom, kamor bi sodil. Ob tem jim je nujno povedati, kako velika je njihova odgovornost glede tega, saj bodo morali imeti nenehne stike z učitelji, sprejemati njihova navodila glede pomoči otroku. Povedati jim je treba, da otrok ne bo uspešen, če ne bo zadovoljiva domača pomoč, in da je obsojen na neuspeh v šoli, če se starši ne bodo držali navodil učiteljev in drugih strokovnjakov. Jasno je, da mnogi starši iz teh ali onih vzrokov otroku ne bodo mogli pomagati. Mirno lahko rečemo, da se otroci s posebnimi potrebami v osnovni šoli ne bodo mogli uveljaviti in napredovati v svojem razvoju.
Poseben problem so individualni programi, ki jih zakon predvideva. To pomeni, da se bo vsak otrok s posebnimi potrebami izobraževal po programu, ki ustreza njegovim sposobnostim. Za individualnimi programi se lahko skrivajo vse težave, ki jih imajo otroci s posebnimi potrebami in ki ne bodo omiljene ali celo odpravljene. Na vsak način bosta integrirana vzgoja in izobraževanje težavna in zelo draga, videti pa je, da za začetek le-te ni sredstev.

Anton Kotar

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

NEKAJ NOVOSTI, KI JIH PRINAŠA NOVA ZAKONODAJA

V paket šolske zakonodaje, kakor smo kratko poimenovali predpise, ki bodo po novem urejali vzgojo in izobraževanje otrok v Republiki Sloveniji, sodi tudi Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

Vse, ki smo sodelovali pri pripravi zakonov, in teh ni bilo malo, je vodila želja pripraviti predpis, ki bo tem otrokom omogočil kar najustreznejše vključevanje v vzgojno-izobraževalne programe in napredovanje v njih. Že sam naslov zakona pove, da smo sledili spremembam v poimenovanju otrok z motnjami v razvoju, ki se kažejo drugod v svetu. Vse bolj se namreč uveljavlja strokovni izraz otroci s posebnimi potrebami, ki mu posebno veliko pozornost posveča UNESCO.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami celostno ureja tista vprašanja pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami, ki zaradi specifičnosti ne

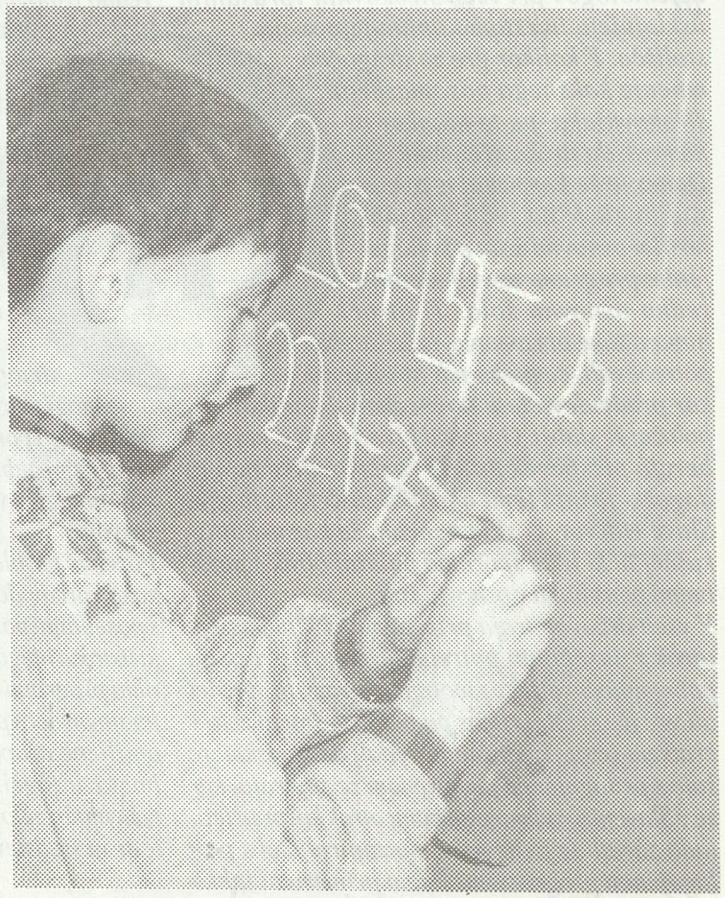

Težave in uspehi pred šolsko tablo

morejo ustrezno rešena v področnih zakonih.

S predlaganim zakonom se želi tem otrokom glede na njihove različne potrebe omogočiti vključevanje v celoten kontinuum programov vzgoje in izobraževanja, od najbolj integriranih oblik do seveda tudi segregiranih, kadar je strokovno ugotovljeno, da so le v takem programu zagotovljene možnosti za njihov napredek.

Predlog Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami daje možnost za integrirano izobraževanje vsem tistim otrokom, ki ob dodatni strokovni pomoči in s prilagojenim izvajanjem lahko napredujejo v rednih oblikah izobraževanja. Zakon torej temelji na načelu integracije otrok s posebnimi potrebami v redne oblike vzgoje in izobraževanja, vendar pod pogojem, da se otrokom s posebnimi potrebami pred vključitvijo v redne oblike vzgoje in izobraževanja zagotovi tiste možnosti, ki bodo izhodišče za njihovo uspešno delo. Mednje sodijo znižan normativ otrok v razredu, dodatna strokovna pomoč, ki jo otrok potrebuje, oprema in pripomočki, ki so potrebni pri izobraževanju, in druge materialne razmere.

Novost, ki jo prinaša zakon, je vsekakor pedagoško naravnano usmerjanje otrok s posebnimi potrebami in prenos pristojnosti za uvedbo postopka in izdajo odločbe s področja socialnega varstva na področje šolstva oziroma šolskih uprav. Seveda pa si bo morala šolska uprava pred izdajo odločbe obvezno pridobiti strokovno mnenje o usmeritvi v program. Mnenje o usmeritvi v program bo pripravila komisija za usmerjanje na podlagi svojih ugotovitev oziroma na podlagi pedagoške, specialnopedagoške, socialno-anamnestične, psihološke, medicinske in druge dokumentacije. Komisija se bo morala pred pripravo strokovnega mnenja posvetovati s strokovnimi delavci vrtca, šole ali zavoda, v katerega bo otrok v času, ko poteka postopek, vključen, oziroma s strokovnimi delavci šole ali zavoda, v katerega bo otrok usmerjen. Zakon predvideva tudi sodelovanje staršev pri otrokovem usmerjanju.

Z odločbo o usmeritvi, ki jo bo na podlagi strokovnega mnenja izdala šolska uprava, bo določen tako program vzgoje in izobraževanja kot tudi oblika, obseg in način izvajanja dodatne strokovne pomoči, vrtec, šola ali zavod, v katerega bo otrok vključen, ter tudi kadrovske, prostorske, materialne in druge razmere, ki bodo morale biti zagotovljene za otrokovo vzgojo in izobraževanje.

Zakon predvideva za vsakega otroka, ki je usmerjen v določen program vzgoje in izobraževanja, tudi pripravo individualiziranega programa, s katerim se natančneje določijo oblike dela pri posameznih predmetih oziroma pri predmetnih področjih, način izvajanja dodatne strokovne pomoči, ter prehajanje med programi. V delo strokovne skupine za pripravo individualiziranega programa, ki jo sestavljajo strokovni in drugi delavci vrtca, šole ali zavoda, predvideva zakon tudi sodelovanje v staršev. Individualizirani program se bo med letom prilagajal glede na otrokov razvoj in napredek.

Tudi samo ustreznost usmeritve bo pristojna šolske uprava dolžna, če z odločbo ne bo določen krajši rok, preveriti vsaka tri leta.

Vsaka sprememba, s katero želimo zboljšati stanje, se seveda lahko sprevrže v nasprotje, če je ne uvajamo postopno. To pomeni, da sprememb, ki jih prinaša predlagani zakon, ne bomo izpeljali naenkrat. Ne bomo torej drastično posegli v zdajšnji sistem in bomo tudi v prihodnje ohranili posebne ustanove, namenjene vzgoji in izobraževanju tistih otrok s posebnimi potrebami, ki v rednih programih vzgoje in izobraževanja ne bi mogli napredovati. Kljub temu pa bo morala biti vsa družbena skrb bolj kot doslej usmerjena v zagotavljanje možnosti za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami v luči nove zakonodaje. To pomeni, da tudi otrok s posebnimi potrebami, če je le mogoče, ne bi izločali iz družinskega in socialnega okolja.

V procesu vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami bo treba še bolj zagotoviti sodelovanje različnih strok (zdravstvo, socialno varstvo, šolstvo), da bodo potrebe teh otrok zaznane v celoti in da bo spremljanje njihovega razvoja celostno.

Milka Brulc
DRŽAVNA PODSEKRETARKA

KAKO VZGAJATI IN IZOBRAŽEVATI OTROKE Z MOTNJAMI V RAZVOJU?

Ura gospodinjstva - mladi kuharji pri peki kruha

Vzgoji in izobraževanju otrok z motnjami v razvoju posvečajo v razvitih državah posebno pozornost. Vprašanje, ali skupno šolanje ali ne, že dolgo ni več aktualno. Kopja se lomijo ob razčiščevanju tehle vprašanj: Kaj je integracija, kateri populaciji je namenjena, kakšne in katere okoliščine je treba zagotoviti, kakšne programe ponuditi tem osebam, kako določiti otrokovo motnjo, kako vključiti starše tako zdravih otrok kot otrok z motnjami v razvoju, kako pripraviti zdrave otroke in otroke z motnjami v razvoju na skupno življenje, kako spremljati delo in ocenjevati dosežke, kako usposobiti osebje za ustrezno strokovno pomoč otrokom itn.

Zavedati se moramo, da je pomembna razlika med pojmovanjem integracije kot cilja in integracije kot metode, sredstva. Če jo pojmujemo kot cilj, pomeni to vključevanje oseb z motnjami v razvoju v širše socialno okolje na vseh možnih področjih (Kasztanowicz, 1982). Pogosto tako razumljeno integracijo poimenujemo kot socialno integracijo. Če pa jo razumemo kot pripravo na medsebojno sodelovanje tako oseb z motnjami v razvoju kot drugih oseb, pomeni integracija sredstvo, metodo za uresničitev socialne integracije s pomočjo skupnega šolanja. To imenujemo šolska in vzgojna integracija.

Strokovni izraz integracija ima več pomenov, vendar nas navadno vsi termini spet vodijo k vprašanju integracija - da ali ne? Bleideck (1983) meni, da na tako vprašanje ne bi smeli odgovoriti, ker ne gre za odločitev za ali proti nekemu šolskemu modelu, ampak iskanje najboljših rešitev za obravnavo otrok z motnjami v razvoju. In tako tudi ne moremo reči, da je, kdor obiskuje osnovno šolo s prilagojenim programom ali drugo ustrezno ustanovo (glede na vrsto in stopnjo motnje), slabo obravnavan, kdor pa je vključen v osnovno šolo, je obravnavan ustrezno. Kobi (1983) meni, da integracija ni enkraten proces, ampak je vsebinsko in organizacijsko bogat, večstopenjski proces. Če gledamo na integracijo iz tega zornega kota, bi se morali vprašati: "Kako in kje najbolje obravnavati otroke z motnjami v razvoju?" ali "Kakšen naj bo proces integracije in kako nanj lahko pozitivno vplivamo?" Če se vprašamo tako, potem ne bomo več rekli tako, kot pravi Antor (1988): osnovna šola s prilagojenim programom ali redna osnovna šola, ampak osnovna šola s prilagojenim programom in osnovna šola.

V tesni povezavi z integracijo je princip normalizacije, ki sta ga uvedla Bank Mikkelsen (1972) in Nirje (1974). Izraz se je v začetku najpogosteje uporabljal v skandinavskih državah, v zadnjem času pa vse pogosteje tudi pri nas. Avtorja sta ga namenila predvsem osebam z motnjami v duševnem razvoju, vendar se danes upošteva pri vseh osebah z motnjami v razvoju, ker je "normalizacija" širšega okolja pomembna za vse te osebe. Dobeseden pomen principa normalizacije je: osebam z motnjami v duševnem razvoju zagotoviti take razmere v vsakdanjem življenju, ki so kolikor je pač mogoče, podobne razmeram, v katerih živijo drugi ljudje. Zahteva torej normalizacijo okolja. Ker nihče od strokovnjakov ni vsebinsko natančno določil principa normalizacije, so nekateri strokovnjaki začeli uporabljati ta princip v smislu "normalizacije" posameznika z motnjo v razvoju. To pomeni, da te osebe silimo, da se vedejo tako, kot se vede večina. Pri tem moramo vedeti, da več terapije in pedagoške obravnave in s tem sočasno tudi več strokovnjakov ne zboljšuje kakovosti življenja teh oseb v širšem okolju. Paulsson (1980) meni, da uporaba principa normalizacije pomeni lahko tudi nevarnost za osebe z motnjami v razvoju in da ga zaradi tega sploh ne bi smeli več uporabljati. Lahko pa rečemo, da je "normalizacija" moralni, politični in pedagoški imperativ, njena uresničitev pa je odvisna od razmer in norm veljavnih v širši družbi.

Integracija ne pomeni vključevanja vseh otrok z motnjami v razvoju v skupino otrok brez motenj, "najmanj restriktivno okolje" ni primerno za vse otroke in veliko laže je integrirati otroke z motnjami v razvoju, če so ti intelektualno neokrnjeni, kot pa otroke z motnjami v duševnem razvoju.

Dandanes so strokovnjaki v svetu in pri nas enotnega mnenja, da je v osnovni šoli približno 20 odstotkov otrok, ki potrebujejo pri učenju različne oblike pomoči, in približno 1,3 do 2 odstotka otrok, ki potrebujejo zaradi svoje motnje različne oblike pomoči tudi v posebnih ustanovah. Kljub temu pa je še zmeraj mnogo razlik tako v terminologiji kot v samem pojmovanju šolanja teh otrok in še bolj v uresničevanju postavljenih ciljev. Po podatkih M. Končar (1993) je tudi v Sloveniji v osnovni šoli približno 20 odstotkov otrok z učnimi težavami in za katere učitelji menijo, da bi potrebovali individualno pomoč posebnega strokovnjaka. Za nekatere od teh otrok je že organizirana individualna specialnopedagoška pomoč, drugi pa so odvisni od usposobljenosti in pripravljenosti učiteljic za dajanje pomoči.

Za uspešno integracijo otrok z motnjami v razvoju v redno osnovno šolo je zelo pomembno, da je otrok v osnovni šoli deležen take specialnopedagoške obravnave in pomoči, kakršne bi bil deležen, če bi obiskoval osnovno šolo s prilagojenim programom ali kako drugo ustrezno ustanovo. Zato strokovnjaki predlagajo različne programe in oblike pomoči za vzgojo in izobraževanje teh otrok.

S spremembo zakona o osnovni šoli so tudi v Sloveniji zmeraj bolj v ospredju vprašanja, kdo naj pomaga tem otrokom. 11. člen predloga Zakona o osnovni šoli (Poročevalec Državnega zbora RS (1995), letnik XXI, št.

45, str. 18) opredeljuje vzgojo in izobraževanje s posebnimi potrebami v osnovni šoli. Po tem zakonu so otroci s posebnimi potrebami vsi otroci z motnjami v razvoju, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje izobraževalnih programov z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene izobraževalne programe oziroma posebni program vzgoje in izobraževanja, ter učenci z učnimi težavami in posebej nadarjeni učenci. Osnovna šola mora za uresničevanje osnovnošolskega programa otrok s posebnimi potrebami zagotoviti koordinatorja za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. Na Od-delku za defektologijo pri Pedagoški fakulteti v Ljubljani smo se zato odločili organizirati specialistični študij za učitelja koordinatorja za delo z otroki s posebnimi potrebami. Program je narejen in postopek za sprejem programa že poteka. V nadaljevanju predloga zakona pa so opredeljene še druge značilnosti šolanja otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami.

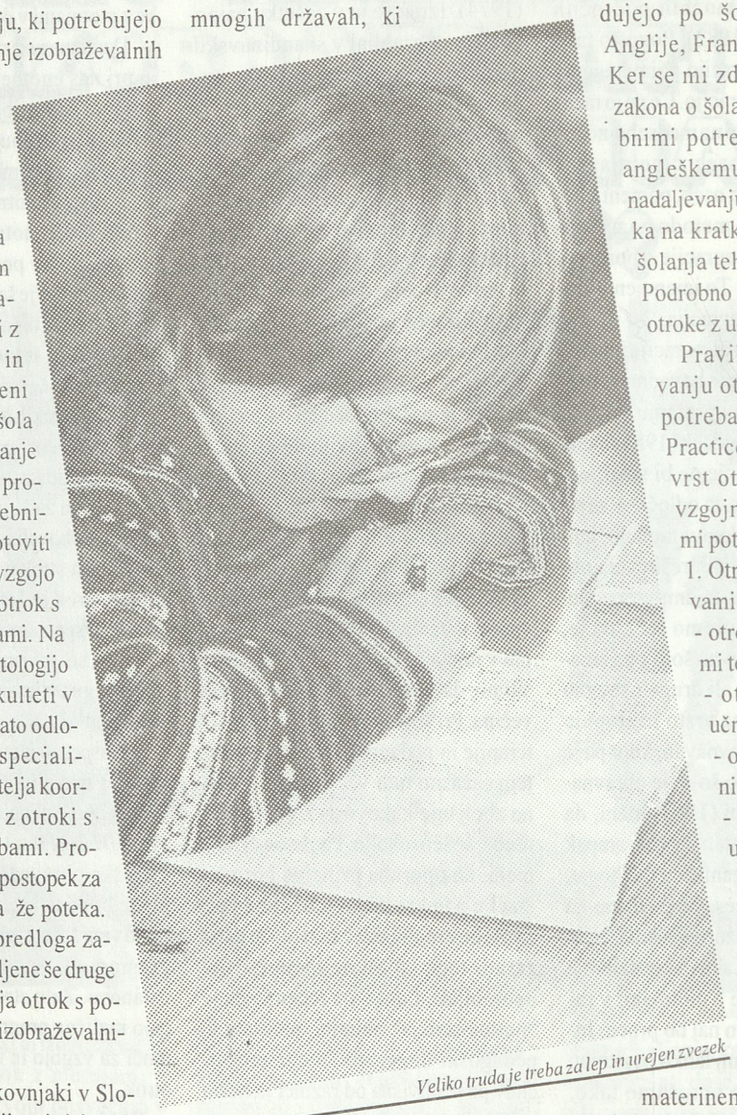

Veliko truda je treba za lep in urejen zvezek

Različni strokovnjaki v Sloveniji pogosto želijo tuje izkušnje prenašati v slovenski prostor. Pogosto jih zaradi terminološke nejasnosti in drugačnega šolskega sistema prenašajo napačno. Mnogokrat tudi pozabljamo, da imajo v mnogih državah, zlasti v Angliji, tudi t.i. "elitne" šole, ki jih obiskujejo samo otroci "elitnih" staršev. Pri tem pa v mnogih državah, ki imajo z integracijo bogate in dolgoletne izkušnje, ugotavljajo, da samo s spreminjanjem zakonov ne morejo doseči zaželenih učinkov in da je uspešnost šolskih sprememb odvisna od vključevanja, sodelovanja in strokovnosti učiteljev.

V zadnjem času se pripravljalci zakon o osnovni šoli predvsem zgledujejo po šolskem sistemu Anglije, Francije in Švedske. Ker se mi zdi, da se predlog zakona o šolanju otrok s posebnimi potrebami približuje angleškemu sistemu, bi v nadaljevanju svojega prispevka na kratko opisala sistem šolanja teh otrok v Angliji. Podrobno bom opisala samo otroke z učnimi težavami.

Pravilnik o izobraževanju otrok s posebnimi potrebami (Code of Practice) razlikuje osem vrst otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami:

1. Otroci z učnimi težavami
   - otroci z lažjimi učnimi težavami
   - otroci z zmernimi učnimi težavami
   - otroci s težjimi učnimi težavami
   - otroci z najtežjimi učnimi težavami.

Otroci z lažjimi učnimi težavami so po njihovem mnenju tisti otroci, ki imajo občasne težave, npr. pri matematiki, materinem jeziku, zlasti pri začetnem branju in pisanju itn., in potrebujejo občasno individualno obliko pomoči. Pomaga jim razredni učitelj. Otroke z zmernimi učnimi težavami (pri nas jih poimenujemo otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju) pa opredeljuje njihov pravilnik kot otroke, ki imajo poleg učnih težav še govorne in jezikovne težave, skromne socialne spretnosti, čustvene in vedenjske težave. Večina teh otrok se šola v osnovnih šolah s prilagojenim programom, v zadnjem času pa jih vključujejo tudi v redne šole. Skrbzanje prevzema učitelj koordinator. Otroci s težjimi in najtežjimi učnimi težavami imajo po njihovem mnenju take učne težave, da potrebujejo posebno obravnavo in se jih večina šola v osnovnih šolah s prilagojenim programom. V Sloveniji poimenujemo te otroke otroke z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju.

2. Otroci s specifičnimi učnimi težavami
3. Otroci s čustvenimi in vedenjskimi težavami
4. Otroci z motnjami v telesnem in gibalnem razvoju
5. Otroci z motnjami vida
6. Otroci z motnjami sluha
7. Otroci z motnjami govora in komunikacije
8. Nadarjeni otroci

Ti otroci se lahko glede na učne težave vključujejo v tele oblike vzgoje in izobraževanja:

1. Otrok je vključen v osnovno šolo. Če ima težave pri posameznih predmetih, mu razredni učitelj pomaga z individualiziranimi in diferenciranimi oblikami dela.
2. Otrok je vključen v osnovno šolo. Če se pojavijo težave pri posameznih predmetih, mu razredni učitelj pomaga individualno ali pomaga manjšim skupinam otrok.
3. Otrok je vključen v osnovno šolo, ki ima zaposlenega dodatnega učitelja, ta pomaga otroku v razredu. Največkrat je to učitelj koordinator.
4. Otrok je vključen v osnovno šolo, v kateri ima pri posameznih predmetih individualni pouk ali pouk v manjših skupinah. Lahko se izvaja v posebnem prostoru na šoli ali zunaj nje.
5. Otrok je vključen v osnovno šolo, v kateri otrokom z učnimi težavami pomaga asistent. Ta lahko dela z otrokom neposredno v razredu, v posebni sobi na šoli ali zunaj šole v specializiranih središčih.
6. Otrok je občasno vključen v razred pri nekaterih predmetih, pri drugih pa je deležen individualne obravnave.
7. Otrok je vključen v razred (tu gre predvsem za socialno integracijo). Dobiva individualno pomoč v razredu ali zunaj njega, z drugimi sošolci pa se srečuje pri igri in različnih drugih šolskih dejavnostih.
8. Otrok je vključen v osnovno šolo s prilagojenim programom, enkrat na teden pa je pol dneva ali ves dan vključen v osnovno šolo.
9. Otrok je vključen v osnovno šolo s prilagojenim programom. Ta je namenjena predvsem otrokom z zmernimi in težjimi učnimi težavami ali s težjimi motnjami v telesnem in gibalnem razvoju.
10. Otrok je vključen v osnovno šolo s prilagojenim programom s celodnevno oskrbo. Domov se lahko vrača vsak večer ali samo ob vsakem koncu tedna.
11. Otrok je vključen v osnovno šolo s prilagojenim programom s celodnevno oskrbo: v njej lahko ostane dlje časa in se vrača domov samo ob praznikih, počitnicah ali ob koncu tedna. Namenjena je predvsem otrokom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, s težjimi motnjami vida in sluha, ter večplastno motenim otrokom.

Iz navedenega lahko sklepamo, da zahteva integracija vsestransko znanstveno zasnovan prijem: evalvacijo možnosti in okoliščin, ki učencu z motnjo v razvoju omogočajo ali preprečujejo poln osebnostni razvoj. Tujih izkušenj z integracijo ne gre brezglavo prenašati v naš družbeni prostor, ki ima specifične okoliščine in možnosti, vendar pa ob današnjem pretoku informacij, dostopnosti tuje literature in odprtosti mej ni treba začeti prav vsega na začetku in odkrivati in dokazovati tisto, kar je v razvitem svetu že dokazano. Dobro organizirana integracija, ki ne more biti enaka pri vseh vrstah motenj v razvoju, je in bo materialno in strokovno zahtevnejša. To so mi zagotavljali tudi strokovnjaki ob mojem nedavnem obisku na Norveškem, kjer se na integracijo intenzivno pripravljajo že štirideset let in kjer se v strokovnih krogih radi pohvalijo, da trenutno nimajo denarnih težav. V zaostrenih gospodarskih razmerah je nevarno, da bi začeli vrednotiti vzgojo in izobraževanje otrok z motnjami v razvoju zgolj gospodarsko. Gospodarski vidik upošteva stroške vzgoje in izobraževanja in daje prednost takim metodam in organizacijskim oblikam, ki vodijo z manj sredstvi do čimboljšega uspeha. Če je na vsako izobraževanje treba gledati dolgoročno, velja to tem bolj za vzgojo in izobraževanje oseb z motnjami v razvoju.

Egidija Novljan

ŠOLANJE - ZA VSE!

OB UVAJANJU PROGRAMA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Čeprav je minilo že skoraj dvajset let, se še zelo živo spomnim enega izmed mnogih pogovorov, ki smo jih imeli tedaj, ob sprejemanju Programa za delovno usposabljanje na Komiteju za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije. To je bil prvi šolski program za osebe z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju. Naša tiha želja je bila, da bi v program vključili tudi osebe s težko motnjo v duševnem razvoju. Ko smo jo izrazili, se je eden od naših sogovornikov dobesedno zgrozil in nam rekel, ali mislimo, da bo Izobraževalna skupnost Slovenije financirala vse, od univerze do idiotov. In tako je to ostala le naša želja in seveda globoko prepričanje in upanje, da se bo nekoč uresničila.

Čas je šel naprej in ob tem so se razvijali:

- strokovna spoznanja o usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjo v duševnem razvoju
- socialno-humanitarna raven družbe in posameznikov v njej
- ekonomske zmogljivosti naše družbe in njenega družbenega proizvoda.

Niti dvajset let ni bilo potrebno in položaj je bil zrel za izid revidiranega programa usposabljanja. Program, ki je bil sprejet v letu 1994, je odsev dosežene razvojne stopnje na strokovni - humani - ekonomski ravni. Program se tako v marsičem razlikuje od programa iz leta 1978. Temeljne razlike so:

- program v naslovu govori o vzgoji in izobraževanju (prej usposabljanju), torej je le-to dokončno opredeljeno kot pravica in obveznost teh otrok in mladostnikov;
- v program so vključene tudi osebe s težko motnjo v duševnem razvoju in s tem je, ne glede na prejšnje pomisleke, ali tem osebam pripada pravica do šolanja ali ne, uresničeno ustavno načelo, da imajo vsi otroci in mladostniki pravico do šolanja;
- v program so vključeni tudi otroci in mladostniki z drugimi dodatnimi motnjami.

Program, ki ga je sprejel strokovni svet za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije na svoji šestnajsti seji 23.6.1994, je utemeljen na:

- Ustavi Republike Slovenije (52. člen, 1992)
- Zakonu o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (23. in 25. člen, Ur.l. SRS št. 18, 1996)
- Pravilniku o razvrščanju in razvidu otrok in mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (3. in 9. člen, Ur.l. SRS, št. 19, 1977).

Temeljni cilji vzgoje in izobraževanja, opredeljeni v programu in preverjeni v več kot tridesetletni praksi dela s to populacijo, so tile:

- spodbujati optimalni razvoj otrokovih sposobnosti in pozitivnih osebnostnih lastnosti
- vzgajati in učiti otroke in mladostnike za socialno sprejemljivo prilagajanje ožjemu in širšemu okolju
- razvijati delovne navade, spretnosti in zaposlitvene tehnike
- vzgajati in učiti otroke in mladostnike za čim bolj samostojno življenje in zaposlitev.

Temeljno (in formalno edino) merilo za vključitev otrok in mladostnikov v program je izvid in mnenje komisije za razvrščanje. Izkustveno delo pa je v preteklih letih nič kolikokrat potrdilo, da izvid in mnenje nimata nobene uporabne diagnostične vrednosti. Tako so se postopoma oblikovala diagnostična merila določitve stopnje razvoja, ki imajo zelo veliko uporabno vrednost, zato so tudi temeljni usmerjevalci vsebine programa:

1. raven samostojnosti pri oskrbi sebe
2. raven komunikacije
3. raven socializacije
4. raven zaposljivosti.

Če bi se samo mimogrede dotaknili načel, ki nas vodijo pri delu s to populacijo, bi lahko rekli, da veljajo pri tem

Individualno delo z logopedom

delu vsa splošna didaktična načela. Zaradi specifičnih osebnostnih lastnosti teh otrok in mladostnikov pa je treba pozornost še posebej usmeriti na tale načela:

- načelo individualizacije, ki postavlja obravnavo posameznega otroka na prvo mesto. Frontalna oblika dela se uporablja le izjemoma, skupinska pa le občasno. Težja ko je motnja v razvoju, bolj se gornja trditev potrjuje. Pri osebah s težko motnjo v razvoju je aktualna samo še individualna oblika dela;
- načelo interdisciplinarne obravnave: brez vsaj pedagoške (defektološke), psihološke, socialne in medicinske (specialistične) stroke si ni moč predstavljati kakovostnega izobraževanja teh otrok.
- načelo celostnosti obravnave: šolanje teh otrok ne sme biti iztrgan segment v njihovem življenju, temveč zaokrožena celota celodnevnega usposabljanja, v katerega so zajeti otrok-starši-strokovni delavci-program-individualni program;
- načelo dejavnosti: vsaka učno-vzgojna enota, ki ni usmerjena natanko na otroka in ne spodbudi njegove dejavnosti, je zapravljanje časa in moči;
- načelo sistematičnosti ter kontinuirane vzgoje in izobraževanja: ker se pri otrocih in mladostnikih z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju le malo stvari združi v celoto, je izredno pomembno, da je vsak naslednji korak v procesu izobraževanja logično in organsko nadaljevanje že doseženega v otrokovem razvoju;
- načelo zaposlitve in dela- zaradi intelektualnih zmogljivosti teh otrok bo velik del njihovega življenja in dejavnosti vezan na konkretne zaposlitve in delo, zato je smotrno takšne načine razvijati že zelo zgodaj v njihovem življenju;
- načelo integracije in normalizacije; zaradi vse bolj aktualnega vprašanja integracije oz. normalizacije življenja in dela teh oseb bi to načelo opredelil nekoliko bolj podrobneje (tako kot ga vidi večina avtorjev tega programa).

Kaj je torej normalizacija:

1. Normalizacija je vodilo splošne vrednosti in stalne uporabe, in ne samo načelo nekaterih trenutnih usmeritev oz. socialnoekonomskih danosti.
2. Cilj normalizacije ni normalizirati ljudi, temveč njihove življenjske razmere, ali povedano zelo preprosto:

to, kar je za nekoga normalno, pač za drugega ni. Ali: prizadete osebe bodo za zmeraj ostale prizadete in ne poskušajmo jih spremeniti.

3. Drugačnost naj bi postala vsakdanjost; ne da bi se drugačnost spreminjala, spreminjalo naj bi se okolje, ki bi v drugačnosti videlo nekaj vsakdanjega, normalnega.

4. Normalizacija ne pomeni enakih pravic za vse, ker bi to v resnici pomenilo največjo diskriminacijo. Ljudje imamo glede na svoje razvojne možnosti različne potrebe, in to je treba upoštevati.

5. Normalizacija pomeni integracijo; torej je integracija le del normalizacije. Govoriti samo o integraciji v procesu normalizacije (danes besedo normalizacija vse bolj nadomešča beseda vključevanje - inclusion) bi pomenilo storiti največjo krivico tem otrokom in mladostnikom. Žal pa se prav to danes vse prevečkrat dogaja.

V sklopu tega članka bi bilo verjetno prav spregovoriti tudi o problemu težavnosti dela s to populacijo. Vsem je znano, da je delo s temi osebami deklarirano kot težje, bolj utrujajoče; to priznava tudi družba s tako imenovanim defektološkim dodatkom za to delo. In zakaj je pravzaprav to delo težje? Kljub mnogim razlagam sem po kar nekaj letih tovrstnega dela vedno bolj prepričan, da je sprejemljiva le takale razlaga: poglavitni problemi pri delu s to populacijo so:

- otežena komunikacija
- ni povratne informacije iz njihove introspekcije
- reakcije niso v skladu z našimi pričakovanji
- izražanje potreb ni na ravni naših predstav
- težko je priti do osebe, v njen svet, njeno bistvo.

Da bi omilili to težavnost, da bi odprli poti različnim komunikacijskim kanalom, približanim ravni in osebnostim teh otrok, smo v praksi razvili mnoge specifične oblike dela, ki danes dajejo spodbudne izide. Če naštejemo le nekatere: funkcionalna terapija sproščanja, terapija čvrstega držanja, terapija z gibom, bazalna stimulacija, razne masaže, EBL, modifikacija vedenja, gestalt terapija, hidroterapija, glasbena terapija, hipoterapija, terapija z igro, snoozelen idr. S temi specifičnimi oblikami, ki danes bogatijo redno vsebino programa, dosegamo višjo stopnjo njihove dejavnosti, ki je nespodbitno motivirana z njihovim spoznanjem (doživljanjem), da je takšno početje smiselno. Klasične šolske metode pa so pogosto zaobšle njihovo bistvo, pa četudi si še tako zgleden učitelj-vzgojitelj, kolikor je le mogel, prizadeval za to.

Revidirani program je prinesel spremembe tudi na vsebinskem področju programa. Te spremembe so predvsem tri:

- prejšnji program je imel štiri področja, sedanji pa jih ima šest (razvijanje samostojnosti, splošna poučenost, gibalna in športna vzgoja, glasbeno-ritmična vzgoja, likovna vzgoja, delovna vzgoja);
- v skladu z družbenimi spremembami so korigirane nekatere vsebine;
- v vsebinskem delu je program manj določujoč in s tem daje večje, bolj ustvarjalne možnosti izvajalcem programa; s tem pa tudi zahteva njihovo večjo obveznost pri iskanju aktualnih vsebin in oblik dela (po več kot enem letu uvajanja programa se je ta rešitev izkazala za primerno).

Program okvirno opredeljuje tudi standarde in normative. Ti so se v skladu z doseženo stopnjo razvoja in strokovnimi spoznanji nekoliko spremenili v prid kakovosti dela s to populacijo. Tako se je povečalo tedensko število ur na oddelek, ki sedaj znaša štirideset ur v dnevni obliki vzgoje in izobraževanja, in šestdeset ur v domski obliki vzgoje in izobraževanja. Zboljšale pa so se tudi kadrovske razmere, ki omogočajo ob strokovnem delavcu defektologu zaposlitev tudi dodatnih strokovnih delavcev in asistentov, varuhinj oz. negovalk.

Program vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in drugimi dodatnimi motnjami so začeli uradno uvajati v šolskem letu 1994/95. Potrjen je v skladu z veljavnimi zakonskimi določili ter velja za navedene otroke in mladostnike na območju vse Slovenije, ne glede na to, v katero organizacijsko obliko so vključeni. To je namreč njihova temeljna ustavna pravica do šolanja. Torej pravica, da se šolajo v enakih razmerah oz. pod enakimi zakoni in programi. To so šoloobvezne osebe, katerih obvezno šolanje je zaradi specifičnih sposobnosti podaljšano do njihovega enaindvajsetega leta starosti.

Glede na razvojno stopnjo družbe so ti otroci in mladostniki danes vključeni v dve obliki vzgoje in izobraževanja (sčasoma bodo lahko verjetno v še več oblik):

- v oddelke za vzgojo in izobraževanje pri osnovnih šolah s prilagojenim programom
- v socialnovarstvene zavode za usposabljanje (teh je v Sloveniji pet).

Prva oblika spada pod Ministrstvo za šolstvo in šport, druga pa pod Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Tu pa se začne zgodba o dvojnosti načina obravnave.

Ministrstvo za šolstvo in šport priznava program in ga je začelo septembra 1994 postopoma uresničevati. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pa meni, da programa ni sprejelo in ga torej tudi ni dolžno uresničevati. Pri tem se človek spomni na nekdanjo državo, ki je bila v nekaterih zadevah očitno nekoliko bolj koeksistentna. Tako je npr. vse medresorske zadeve urejala tako, da je k zakonu (programu in podobno) enega resorja dal soglasje drugi resor. In tako zadeve niso bile sporne. Sedaj pa so - in to zelo! To, kar smo z leti pridobili v korist otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, jim je zaradi različne formalne pripadnosti odvzeto. Kot bi živeli v drugačni državi. Odvzeto pa jim ni karsibodi - temveč jim je kratena ustavna pravica do obveznega šolanja pod enakimi pogoji. Tako otroci in mladostniki v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje nimajo zagotovljenih potrebnih strokovnih in drugih delavcev, to pa je temelj bolj kakovostnega dela. Če niso upoštevani normativi, sprejeti v programu, se navsezadnje kršijo določila pravne države. Poleg tega v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje obstaja bojazen, da bo strokovno pedagoško delo postopoma nazadovalo, saj v njih niso zagotovljeni:

- pedagoški nadzor in vodenje
- strokovno izobraževanje na pedagoškem področju
- razvojni programi.

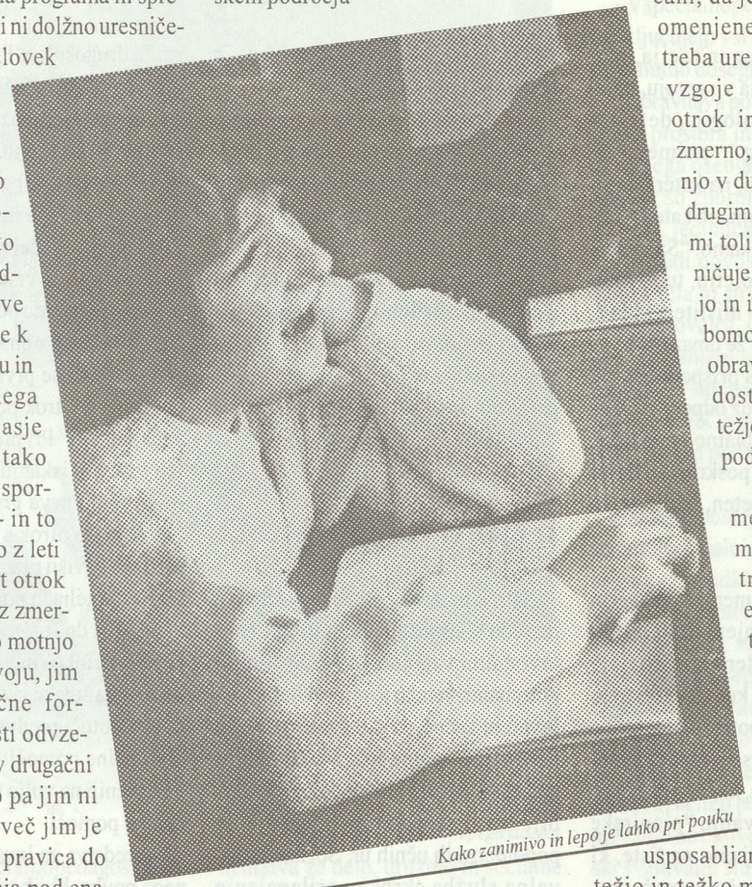

Kako zanimivo in lepo je lahko pri pouku

Socialnovarstveni zavodi za usposabljanje so v svojem delu - šolanju otrok in mladostnikov - predvsem pedagoške ustanove, v katerih bi morala biti nesporno v ospredju pedagoška doktrina z vsemi formalnimi in strokovnimi določili in izhodišči. Da otroci bivajo v zavodih, je samo posledica njihovih različnih življenjskih položajev in posebnih potreb. Seveda pa so v zavodih zaradi šolanja in temu bi moralo biti podrejeno vse.

V socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje smo globoko prepričani, da je treba takoj rešiti omenjene probleme - da je treba uresničevati program vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju ter drugimi dodatnimi motnjami toliko, kolikor se uresničuje v oddelkih za vzgojo in izobraževanje. Tako bomo preprečili različno obravnavo otrok in mladostnikov z zmerno, težjo in težko motnjo na področju šolanja.

Če na kratko povzamemo: otrokom in mladostnikom je torej treba zagotavljati enake ustavno zagotovljene možnosti - zdaj ni tako. Poleg tega pa so ravno sedanji socialnovarstveni zavodi za usposabljanje v razvoj doktrine usposabljanja otrok z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vložili največ znanja in naporov - bilo bi družbeno neodgovorno in ne-humano zmanjševati v korist teh oseb dose-ženo stopnjo razvoja.

Marijan Lačen

BOMO ZARES POISKALI TISTE, KI POTREBUJEJO NAŠO POMOČ?

Utrinek iz prakse

Kategorizacija, motnja v razvoju, defektologija, defektolog... poimenovanja, strokovni izrazi, na katere ogorčeno kažemo s prstom, ob katerih srepo gledamo in vzklikamo: "Saj nismo več v prejšnjem stoletju, tu je integracija! Le kako jo mislite izvajati, voditi, ko je vaš voz že umazan?"

Naj odgovorim s prispodobo: "Je pomembno, ali bo voz odpeljal čist na dolgo, razmočeno, blatno pot? Ali je bolj pomembno, da poskrbimo, da bo zadnji kos poti prijeten, lep in se bo voz opral v dežju?"

Ta sestavek je namenjen predvsem tistim, ki se v zadnjem času intenzivneje ukvarjajo ter razmišljajo o procesu integracije kot vključevanju otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo. Ob vsem tem razglabljanju, iskanju novih, hitrih poti, nagovarjanju k vključevanju "pionirske generacije" pozabljamo na tiste, ki zares potrebujejo našo pomoč, prepotrebno energijo, ki bi zagotavljala preudarno iskanje ter reševanje težav v naši vzgojno-izobraževalni praksi. In kdo so "tisti"? To so naši otroci, starši, učitelji v razredih ter defektologi, ki naj bi vodili odrešilno bitko za vse spremljajoče težave. Kolesje nepravilno dojemajoče integracije je vse skupaj zapeljalo v popolno zmedo in bridko stisko.

V osnovno šolo se vključujejo otroci, ki bi jim izobraževanje s prilagojenim programom polepšalo otroštvo, olajšalo napore, jih bolje pripravilo na konkretne življenjske izzive, vendar jih spodbujamo in usmerjamo k pionirskemu pohodu v redno osnovno šolo. Starši zasleplјeno sledijo in verjamejo, predvsem pa svojim otrokom želijo najmanj "zaznamovano" pot do odraslosti.

UTRINEK IZ PRAKSE:

Otrok postane prvošolec. Učitelj v razredu ni usposobljen za spoprijem s tovrstnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, vendar je pripravljen sodelovati in začne vlagati svoje napore v prvošolčev napredek. Starši bedijo nad otrokom, njegovim delom ter skrbijo za organizacijo in izvajanje popoldanskih učnih ur. Šolska svetovalna služba skrbi za prilagajanje metod dela in vključi v obravnavo še svetovalni center kot občasnega diagnostika, izvajalca specialnopedagoške obravnave in ocenjevalca otrokovega razvoja. In prvošolec na veliko veselje staršev in vseh sovlagateljev "skrbi in dela", lepo napreduje, površno osvoji temeljno znanje in postane drugošolec. Pri tem prehodu še ni toliko skrbi in težav, saj je učiteljica ista in v drugem razredu se predvsem utrjuje pridobljeno znanje iz prvega razreda, otrok ne bo nič zamudil, vsebina se ponavlja in časa ima dovolj. Toda otrok je začel zaostajati. Ne sledi več tako dobro, vrstniki ga vidno prehitevajo, naučeno pozablja in znova in znova je treba ponavljati in utrjevati snov. Sproži se prvi alarm: "Tako ne gre naprej! Otrok potrebuje individualno pomoč!" Pri predstavitvi otrokovih težav in iskanju ustrezne pomoči se pojavijo prva grozeča vprašanja: "Le kako je otrok s tem znanjem napredoval v višji razred?" To prizadene starše, učitelja in pojavi se prvi dvom, ki pripelje do še večje skrbi staršev ter še bolj učinkovitega in intenzivnega delovanja šolske svetovalne službe, ki se osredotoči predvsem na iskanje individualne pomoči. Trenutno imamo v Sloveniji na voljo tele oblike individualne pomoči:

- sredstva za izvajanje individualnega pouka, ki jih na podlagi individualnega programa osnovni šoli priskrbi Ministrstvo za šolstvo in šport (izvajalca poišče šolska svetovalna služba)
- pripravnika defektologa (če je šola seveda pripravljena sofinancirati ali mu vsaj poiskati sponzorja za dobo pripravništva)

S pridnimi rokami do lepega izdelka

- mobilno specialnopedagoško pomoč
- različne nestrokovne delavce prek javnih del (predvsem kot inštruktorji)
- skupinsko organizirana učna pomoč v centrih za socialno delo
- prostovoljci iz različnih projektov socialnovarstvene pomoči (Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve...)
- prostovoljci iz svetovalnega centra
- študentje na obvezni učni praksi v redni osnovni šoli (pedagoška fakulteta, filozofska fakulteta - oddelek za psihologijo, fakulteta za socialno delo...)
- posamezniki, ki jih otrokovi starši plačujejo samostojno.

Izbira je zelo pestra, a pomoč je na žalost še zmeraj zelo težko dosegljiva in obenem tudi izvedljiva. Dogajajo se tudi zelo skrajni primeri:

- v specialnopedagoško obravnavo se vključujejo vsi po vrsti, pač tisti, ki so trenutno dosegljivi;
- obravnava poteka (zaradi pomanjkanja prostora in nenačrtnega prihoda novega osebja) v zasilnih prostorih, kot so zbornica, trenutno prosta učilnica, jedilnica, garderoba...
- zaradi novosti in nepoznavanja metod dela ni strokovno usposobljenega svetovalca, mentorja, ki bi bedel nad izvajanjem specialnopedagoške pomoči. Vsak posameznik je prepuščen sam sebi in svoji iznajdljivosti na didaktičnem področju.

Učenec postaja zmeden, prestrašen, individualni pouk ga zaznamuje in ga začne odklanjati. Potrebne so zelo močne motivacijske metode dela, kombinirane z vključevanjem različnih skupin učencev v specialnopedagoško obravnavo. Pa vendar, našemu drugošolcu še vedno nekako uspeva. Vsebina je še zmeraj dovolj preprosta in učitelj poišče pomoč pri ocenjevanju otrokovega napredka pri šolski svetovalni službi ter organiziranju tima učiteljev drugih razredov, kjer skupaj preverijo minimalno znanje, potrebno za napredovanje učenca v višji razred. Test minimalnega znanja otrok uspešno opravi in napreduje. Vse je pravilno izpeljano, nihče ni sam prevzel odgovornosti in otrokov trud je poplačan. Sedi v tretjem razre-

du, spoznava svojo učiteljico in ona njega. Delo se nadaljuje. Individualna pomoč oz. pouk, popoldanske učne ure doma, napori so vedno večji. Otrok postaja utrujen, starši niso več tako dosledni - vsebine je preveč, individualni pouk vedno bolj postaja podoben krpanju lukenj v znanju, treba je vsaj slediti napredku sovrstnikov, če že ne gre sočasno, in pojavijo se prve resne težave pri diferenciaciji učne vsebine. Porodi se izrazita potreba po prilagojenem programu, s katerim bi učenec še zmeraj utrjeval temeljno znanje, ki ga drugi učenci že dolgo obvladajo. Trenutni učni načrt tega ne omogoča, prilagojenega programa ni! Odškrtnejo se tisti deli vsebine, ki niso tako pomembni za prehod v višji razred (zopet minimalno znanje, ki ne rešuje težav pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega procesa, temveč le omogoča evalvacijo) in učenec trdo dela naprej, zdaj z malo manj zanj balastne vsebine. Pojavijo se ocene. Učenec je nekje še neocenjen, drugje dobi zadostno oceno. Zadostna ocena za dosti večji trud in vloženo delo, kot ga je imel neki odlični učenec. Razočaranje se potisne in začne se lov za višjimi, nedosegljivimi številkami, ki traja le nekaj časa. Prva streznitev je tu. Višjih ocen ne bo. Učitelj postane slabe volje, ima grenak priokus zaradi slabe vesti, pri njem in v njegovem strokovnem okolju se začno pojavljati vprašanja, ki so predvsem odsev obremenitve in strahu:

"Ali je smiselelno tako obremenjevati otroka?"

"Ali obstaja kakšna možnost, da bo otrok končal osnovno šolo?"

"Ali vključevanje v specialnopedagoško pomoč zavira proces prešolanja?"

"Ali staršem budimo lažna upanja?"

"Kaj bomo s preostalo vsebino? Angleški jezik?"

Od povsod začno prihajati opozorila. "Ne bo šlo! Ustavite se! Ali sploh pomagate otroku? Učenec je postal nemiren, neubogljiv!" Vse oči se uprejo v starše. Začeti je treba intenzivno delati s starši, treba jih je pripraviti na prešolanje njihovega otroka, popolnoma je treba razjasniti nastale težave. Starši naj bi opustili svoje tako bleščeče upe, da bo njihov otrok zmogel in se bo šola prilagodila. Leta truda in naporov so bila zaman.

In tu se integracija konča. Sklene se krog, ki se začenja z njenim napačnim pojmovanjem in konča z upravičenim vztrajanjem pri prvotno obujenih in kasneje še okrepljenih upih učenca in njegovih staršev.

Za konec še odgovori na najbolj pereča vprašanja.

- Ali ste za izvajanje specialnopedagoške pomoči učencem z učnimi težavami? SEM
- Ali ste za razpustitev osnovnih šol s prilagojenim programom? NE
- Ali ste za integracijo? DA

Je glede na zgornja vprašanja in odgovore še kaj jasno? Razlike in zmeda se pojavljajo zaradi različnega pojmovanja integracije. S tem ne mislim ozkega pojma reformacije osnovnih šol s prilagojenim programom in na prešolanje omenjene populacije v redno osnovno šolo, temveč integracijo kot proces, sprejemanja otrok in odraslih s posebnimi potrebami od širše družbene skupnosti, prilagajanja ustavnopravnih določil - zakonodaje ter organiziranja posebnih oblik vzgojno-izobraževalnega programa - procesa. In med posebne oblike vzgojno-izobraževalnega procesa sodi tudi osnovna šola s prilagojenim programom, ki je lahko nekaterim našim otrokom edina resnično prava "šola za življenje". Prav tako pa potrebuje poseben vzgojno-izobraževalni program tudi redna osnovna šola, ki naj bi tako začela reševati svoje težave pri delu z učenci z učnimi težavami - z otroki, ki jih nočemo videti kot posebne, z otroki, ki so že desetletje nujno gorje vsake redne osnovne šole in se šele v zadnjem času pojavljajo kot "konkurenca" otrokom, ki so deležni specialnopedagoške pomoči v redni osnovni šoli, a za katere bi bilo bolje, da bi se šolali v osnovnih šolah s prilagojenim programom. Na krut, vendar zelo konkreten način prihajamo do novih spoznanj, védenj, ki nam bodo kot "utrinki iz prakse" pomagali pri oblikovanju nove zakonodaje ter posebnih oblik vzgojno-izobraževalnega dela.

Zamislimo se nad vzhičenim, jeznim stavkom neke osnovnošolske učiteljice: "Je zato tako poseben, da se mora tu izjemno mučiti? Le zakaj ne pomagate tu tistim našim posebnim, ki bodo kasneje lažje delali?"

Ko jih bomo znali poiskati, prepoznati in sprejeti, bomo šele lahko našli pravo pot in takrat bo deževalo in voz se bo bližal cilju. Dajte nam čas.

Slava Horvat

NAČELA IN PROGRAMI VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA OSEB S POSEBNIMI POTREBAMI

V drugi in tretji številki Našega zbornika je dr. Mirko Galeša predstavil možno perspektivo vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Sam v uvodu pravi, da "želi prispevati k vsebinskim temeljem za boljšo zakonodajo in tako tudi k boljši vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v prihodnje." V dolgem in izčrpnem prispevku je osvetlil izhodišča in svoj pogled na temelje novega zakona o osnovnih šolah s poudarkom na izobraževanju in vzgoji otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Prosili smo ga, da v pogovoru z urednico bralcem bolj podrobno predstavi kontinuum programov in organizacijskih oblik ter načela vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami.

Vprašanje: Profesor Galeša, prosimo vas, da nam poveste, kako bi dopolnili oziroma dodatno osvetlili nerešena vprašanja, ki se pojavljajo v zvezi z novim zakonom oziroma vašim prispevkom k novi zakonodaji.

Odgovor: Začel bom kar s svojim besedilom, objavljenim v Našem zborniku. Mislim, da gre za različno pojmovanje in vrednotenje razlik med nami in med otroki s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Prejšnja zakonodaja in stroka sta izhajali le iz razlik med otroki in nista dovolj upoštevali razlik pri posameznem otroku. Diagnostika je slonela na odkritih izrazih drugačnosti teh otrok, na razlikah, ki so temelj medicinskega modela. Sloni na "motnjah", na odklonu od "normalnega". Tudi izraz "defektolog" pomeni strokovnjaka, ki se ukvarja z "defekti". Vsi pa vemo, da je ta odnos v defektologiji že premagan. Sodobna stroka in nova zakonodaja bi morali izhajati iz razlik med otroki in iz razlik pri posameznem otroku, ker so izvor posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb razlike med učenci v isti lastnosti in razlike znotraj učencev v različnih lastnostih. Torej razlike med učenci in razlike znotraj učencev določajo posebne potrebe teh učencev. Tako razlike med učenci kot razlike znotraj učencev lahko razvrstimo od najmanjših do največjih v nepretrgano vrsto ali kontinuum posebnih potreb. Kontinuum posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb zahteva tudi ustrezen kontinuum vzgojno-izobraževalnih programov in organizacijskih oblik. Kontinuum različnih vzgojno-izobraževalnih potreb zahteva, da ohranimo in dopolnimo to, kar imamo.

Moram povedati, da smo v zadnih letih izgubili približno 50 odstotkov populacije otrok z motnjami v razvoju in 30 do 40 odstotkov finančnih sredstev, kar je v skladu s standardi v svetu. Že leta 1976 sem napovedal ta trend. Male šole s prilagojenim programom, ki so sedaj v stiski zaradi obstoja, to potrjujejo. Morali bi jim pokazati, kako naj se razvijejo, da se ohranijo kot pomembne ustanove socialnega varstva v svojem okolju.

Vprašanje: Pravite, da se pri svojih razmišljanjih in predlogih opirate na trende, ki veljajo v svetu. Bi nam lahko kaj več povedali o teh trendih?

Odgovor: Od leta 1945 do leta 1977 so se osnovne šole s prilagojenim programom razvijale zelo ekstenzivno. V njih je bilo največ otrok leta 1977, po tem pa je začelo njihovo število postopno upadati. V šolskem letu 1980/81 smo imeli 81 različnih osnovnih šol s prilagojenim programom. V šolskem letu 1993/94 pa je bilo takih šol le še petinsedemdeset. V istem času se je število oddelkov v teh šolah zmanjšalo od 583 na 521, število učencev v njih pa od 5328 na 4261 (podatki so iz Statističnega letopisa Republike Slovenije 1995). Zaradi zelo velikega števila učencev, ki v rednih osnovnih šolah niso uspešno izdelali razreda (30 do 40 odstotkov), je bilo do leta 1980 v osnovnih šolah s prilagojenim programom veliko otrok z mejnimi sposobnostmi, ki bi morali biti v redni osnovni šoli. Z reševanjem problematike neuspeha v rednih osnovnih šolah je postopoma vse manj otrok z mejnimi duševnimi sposobnostmi prihajalo v osnovne šole s prilagojenim programom. Kot odgovor na upadanje števila otrok v osnovnih šolah s pri-

lagojenim programom so te začele odpirati razvojne oddelke za predšolske otroke, oddelke za delovno usposabljanje šoloobveznih otrok ter delavnice pod posebnimi pogoji. Osnovna šola s prilagojenim programom se je torej uspešno spopolnila v smeri predšolske vzgoje otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, delovnega usposabljanja in delavnic pod posebnimi pogoji, ni pa ničesar naredila za veliko večje število učencev z učnimi težavami v osnovni šoli, kjer jim ne znajo pomagati. Gre za približno 15 odstotkov učencev v celotni populaciji osnovnošolskih otrok. Če bi se osnovna šola in osnovna šola s prilagojenim programom pravočasno in ustrezno povezali pri obravnavi učencev z učnimi težavami, bi bili obe šoli danes veliko bolj razviti, manj bi bilo otrok z učnimi težavami in danes ne bi bil ogrožen obstoj številnih manjših osnovnih šol s prilagojenim programom.

V tujini so ta vprašanja reševali zelo različno. Italijani so navidezno integrirali vse otroke v redne osnovne šole. Podobno so naredili Hrvati. So pa tudi države, kjer velja dualni sistem, to pomeni, da so otroci ločeni. Moj odgovor na to vprašanje je, da potrebujemo glede na kontinuum posebnih potreb tudi kontinuum vzgojno-izobraževalnih programov in organizacijskih oblik, ki bi zajel vse otroke in mladino. Namesto da razmišljamo o vprašanju integracija (združevanje) ali segragacija (ločevanje), skušajmo postopno in načrtno upoštevati daljnoročna priporočila mednarodnih kongresov in konvencij, kjer govorijo o "šoli za vse otroke". Leta 1990 so v Tomtienu na Tajskem sprejeli izraz "otroci s posebnimi potrebami". Štiri leta kasneje pa so na kongresu, kjer je sodelovalo dvaindevetdeset držav v sklopu Organizacije združenih narodov, potrdili uporabo pojma otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami in sprejeli moto: ENA ŠOLA ZA VSE OTROKE. Gre za oddaljen cilj, proti kateremu naj bi se usmeril razvoj, ne pa za težnje, naj damo vse otroke v isti razred. Menim, da bo tudi v taki šoli potreben določen kontinuum programov, ki bo otrokom s posebnimi vzgojno-izboraževalnimi potrebami omogočal vzgojo in izobraževanje v skladu z njihovimi potrebami. To je ideja, ki je ni moč uresničiti kar čez noč.

Vprašanje: Kaj pomeni ta kontinuum programov?

Odgovor: V prevodu pomeni nepretrgan niz, zaporedje. Gre za to, da bi vsak otrok lahko prehajal iz programa v program, skladno s svojimi potrebami in razvojem. Vsi vemo, da v sedanjem sistemu izobraževanja otrok ostane v osnovni šoli s prilagojenim programom, potem ko pride tja. Nazaj ni poti. Kontinuum programov in organizacijskih oblik pa je zasnova in sistem programov ter mreža ustanov, ki varuje otroke in jim daje možnosti, da se izobražujejo v njim primernih programih.

Vprašanje: Rekli ste tudi, da so pomembna načela, ki jih pri tem uresničujemo. Katera?

Odgovor: Ob nepretrganem nizu prehodnih programov, ki so namenjeni vsem otrokom, uresničujemo še nekaj načel, naj jih podrobneje navedem:

Prvo je načelo upoštevanja kontinuuma posebnih potreb in kontinuuma programov, oblik ter njune medsebojne usklajenosti. Kontinuum programov nam omogoča, da ustrezno usmerjamo razvoj učencev in pri tem upoštevamo njihove posamične lastnosti ter celoto osebnosti.

Drugo je načelo inkluzije. To pomeni, da namesto dileme: segregacija ali integracija (ločevanje - združevanje) ponujamo načelo vključenosti.

Tretje je načelo razvojnosti. Pomeni, da moramo glede na potrebe ohranjati in dopolnjevati obstoječe. Zmeraj moramo izhajati iz otroka s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami.

Četrto je načelo celostnosti. To pomeni, da moramo ustvariti nepretrgano vrsto programov, ki bodo upoštevali vse posebne potrebe in izhajali iz njih. Sintetični model zajema in razvija vse vidike otrokovega razvoja, od telesnega do duševnega, socialnega in čustvenega.

Peto je načelo postopnosti in sistematičnosti. To pomeni, da ohranimo obstoječe programe in ob tem postopno in sistematično razvijamo vse manjkajoče programe v obeh šolah, v redni in s prilagojenm programom.

Šesto je načelo domicilnosti. Zahteva, da morajo biti programi in oblike usposabljanja čim bližje otrokovemu domu, v najslabšem primeru v regiji.

Sedmo je načelo primernosti in ustreznosti pomoči. Postopoma bi morali razviti diferencirane in individualizirane oblike pomoči otrokom s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v obeh šolah. Za osnovne šole s prilagojenim programom bo to predpisal zakon o usmerjanju, v osnovnih šolah pa bi za učence z učnimi težavami potrebovali podobno zakonsko določilo.

Osmo je načelo prehodnosti. To pomeni, da lahko vsak učenec prehaja vertikalno naprej in nazaj iz enega programa v drugega, glede na svoje vzgojno-izobraževalne potrebe. Zato je nujno individualiziranje programov, organizacijskih oblik in metod dela v obeh šolah ter uporaba intenzivnega modela pri vsakem učencu s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami.

Deveto je načelo individualizacije in diferenciacije. To pomeni, da je potrebno vsako leto za vsakega otroka s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami narediti, izvesti in oceniti izvedbo individualiziranega programa ter oceniti napredek v otrokovem razvoju.

Načelo usmerjanja je zadnje. Ne govorimo več o razvrščanju učencev, temveč o usmerjanju. To pa zahteva večjo povezanost redne šole in šole s prilagojenim programom in predvsem večjo diferenciacijo in individualizacijo programov v redni osnovni šoli.

Vprašanje: Rekli ste, da gre tudi za različno razumevanje tega, kako otroka "uvrstiti" v enega od programov. Da nasproti dosedanjemu razvrščanju otrok predlagate usmerjanje. Na čem bo slonelo tako usmerjanje? Dosedanje razvrščanje je temeljilo na klasifikaciji motenj. Kako bo vnaprej?

Odgovor: Da bi bil kontinuum programov veljaven za vse otroke, z različnimi vrstami in stopnjami posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb, je treba najprej oblikovati tako splošno klasifikacijo otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, ki bo zajela vse vrste in stopnje teh potreb. Glede na to da so ti otroci že uporabno razvrščeni po vrsti posebnih potreb (slepi, gluhi...), nam preostane, da jih bolj splošno razvrstimo še po stopnji. Mogočih je več klasifikacij, vendar se kaže kot najbolj uporabna tale:

1. otroci (učenci) z manj zahtevnimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (navadno v osnovni šoli)
2. otroci (učenci) z zahtevnimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (navadno v osnovni šoli s prilagojenim programom ali v vzgojnem zavodu)
3. otroci (učenci) z zelo zahtevnimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (navadno v osnovni šoli s prilagojenim programom, v zavodu za delovno usposabljanje ali vzgojnem zavodu)
4. otroci (učenci) z najzahtevnejšimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (navadno v posebnih socialnih zavodih)

Vprašanje: Rekli ste tudi, da gre v novih programih za intenzivno naravnanost v primerjavi s poprejšnjo (dosedanjo) naravnanostjo v ekstenzivnost. Kaj to pomeni?

Odgovor: Pri ekstenzivni naravnanosti programov je na prvem mestu vzgojno-izobraževalnih prizadevanj **program**, na drugem mestu **učitelj**, na tretjem, zadnjem, pa **otrok** oziroma učenec. Intenzivna naravnanost pa pomeni, da je na prvem mestu **učenec** (otrok), ki ga usmerjamo, na drugem mestu učitelj, na tretjem pa program in pripomočki.

Usmeriti se je treba k otroku in učitelju, treba je skrbeti za posameznika. Program in pripomočki so le sredstvo, cilj pa je otrok, učenec.

Vprašanje: Ves čas se vrtiva okrog kontinuuma programov. Bi bilo preveč, če bi vas prosila, da nam tak kontinuum kar predstavite?

Odgovor: Ne, prav rad. Najlažje bo, če ga kar prepišete, saj se bova tako ognila mučnemu narekovanju in morebitnim zmotam. Takle je po mojem in zajema vsa obdobja življenja:

A. Predšolsko obdobje

1. Zavod za otroke z zelo zahtevnimi in najzahtevnejšimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami
2. Specialni vrtec za otroke s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami
3. Razvojni oddelki v vrtcu za OPVIP
4. Otroci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v vrtcu (v redni skupini)

B. Osnovnošolsko obdobje

5. Delovno usposabljanje v zavodu
6. Oddelki delovnega usposabljanja v osnovni šoli s prilagojenim programom
7. Vzgojni zavod za otroke z motnjami v čustvovanju in vedenju
   - 7.1 vzgojni zavod z interno osnovno šolo
   - 7.2 vzgojni zavod brez interne šole
8. Osnovna šola s prilagojenim programom z domom za različne vrste otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami
   - 8.1 za gluhe in naglušne
   - 8.2 za slepe in slabovidne
   - 8.3 za telesno invalidne
   - 8.4 za otroke (učence) z motnjami v duševnem razvoju
9. Osnovna šola s prilagojenim programom
   - 9.1 za otroke (učence) z motnjami v duševnem razvoju
   - 9.2 center za razvoj govora
10. Učenci z zahtevnimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v osnovni šoli, ki izpolnjuje potrebne pogoje za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (ustrezna pomoč razrednika, defektologa in šolskih svetovalnih delavcev)
    - 10.1 gluhi in naglušni
    - 10.2 slepi in slabovidni
    - 10.3 telesno invalidni
    - 10.4 učenci z lažjo motnjo v duševnem razvoju
    - 10.5 učenci z motnjami vedenja in čustvovanja (tu sodeluje namesto defektologa socialni pedagog)
11. Učenci z manj zahtevnimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami (z lažjimi učnimi težavami) v osnovni šoli
    - 11.1 učenci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, ki potrebujejo pomoč razrednika, defektologa in

šolske svetovalne službe
11.2 učenci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, ki potrebujejo pomoč razrednika, socialnega pedagoga in šolske svetovalne službe
11.3 učenci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, ki potrebujejo pomoč razrednika in defektologa
11.4 učenci s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, ki potrebujejo le razrednikovo pomoč.

C. Obdobje poklicnega šolanja in dela

12. Zavod za mladostnike in odrasle z zelo zahtevnimi in najzahtevnejšimi posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami
13. Center za varstvo in delo (delavnice pod posebnimi pogoji)
13.1 z domom
13.2 z bivalno enoto
13.3 brez doma
14. Delo v delovni oraganizaciji z mentorstvom
15. Priučevanje na delovnih mestih
16. Poklicna šola s prilagojenim programom (razrednik, defektolog, šolska svetovalna služba)
16.1 za gluhe in naglušne
16.2 za slepe in slabovidne
16.3 za telesno invalidne
16.4 za učence z motnjami v duševnem razvoju
17. Poklicna šola (razrednik, defektolog in šolska svetovalna služba)
17.1 za gluhe in naglušne
17.2 za slepe in slabovidne
17.3 za telesno invalidne
18. Srednja šola (razrednik, defektolog, šolska svetovalna služba)
18.1 za gluhe in naglušne dijake
18.2 za slepe in slabovidne dijake
18.3 za telesno invalidne dijake
19. Višja šola
19.1 gluhi in naglušni študentje v višji šoli
19.2 slepi in slabovidni študentje v višji šoli
19.3 telesno invalidni študentje v višji šoli
20. Visoka šola
20.1 gluhi in naglušni študentje v visoki šoli
20.2 slepi in slabovidni študentje v visoki šoli
20.3 telesno invalidni študentje v visoki šoli

Obdobje upokojitve

21. Bivanje ostarelih ljudi, ki so imeli posebne vzgojno-izobraževalne in socialne potrebe
21.1 bivalne enote v domovih za upokojence
21.2 samostojne bivalne enote

Vprašanje: Podali ste res izčrpen pregled programov in organizacijskih oblik. Naše bralce bo morda zanimalo, kako bi bili videti ti programi in organizacijske oblike v osnovnih šolah s prilagojenim programom v manjših krajih, o katerih sva govorila v uvodu. Rekli ste že, da gre za njihov obstoj.

Odgovor: Mislim, da bi zlasti v manjših krajih, kjer ni veliko oddelkov in učencev, morali razmišljati v teh smereh:
1. otroci v redni skupini vrtca (potrebujejo pomoč vzgojitelja in defektologa);
2. razvojni oddelek v vrtcu ali osnovni šoli s prilagojenim programom;
3. šola lahko pomaga otrokom s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v vrtcu pri diferenciranih ali individualiziranih oblikah pomoči v razvoju govora, gibanja, zaznavanja, čustvovanja, socializacije in podobno;
4. lahko odpre oddelke za delovno usposabljanje;
5. lahko ustanovi delavnice pod posebnimi pogoji, bodisi z bivalno enoto ali brez nje;
6. v vzgoji in izobraževanju otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju;
7. lahko ponudi pomoč učencem s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v osnovni šoli in razvije več oblik pomoči ter večjo povezanost med osnovno šolo s prilagojenim programom in redno osnovno šolo;
8. specialni pedagogi v osnovni šoli s prilagojenim programom lahko opravljajo vlogo koordinatorjev vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v osnovni šoli;
9. lahko razvije oblike pomoči starejšim osebam (ki so imele posebne vzgojno-izobraževalne potrebe) v kraju.

Tako ne bi izgubili številnih osnovnih šol s prilagojenm programom v manjših krajih, ki so imele in imajo pomembno vlogo socialne varnosti. Z navedenim širjenjem programov in oblik pomoči bi te šole postale neke vrste središča za pomoč ljudem s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi, delovnimi, socialnimi in bivalnimi potrebami. Tako bi postale celo še bolj pomembne za ohranjanje in razvoj socialne varnosti v kraju za vse otroke in odrasle z različnimi posebnimi potrebami.

Bačer: Gospod profesor, hvala za izčrpne odgovore.

Dr. Galeša: Tudi vam hvala. Upam, da sva pojasnila nekatera nerešena vprašanja. Ker je besedilo obsežno, vam lahko posodim svojo knjigo Specialna metodika individualizacije. V njej boste morda našli še kaj pojasnil v zvezi s temami, ki sva jih načela.

Renata Bačer

MINILO JE TRIDESET LET

Življenje je kot roman. Ni pomembno, kako dolgo je, ampak koliko je vredno.

Tehtati in ocenjevati trideset let življenja ustanove, kakršna je naša, ni mogoče z merili sveta moči, uspeha in tekmovalnosti, ker si želimo vedno novih, kar se da trajnih dobrin. Ni nam dovolj, da samo živimo: hočemo tudi napredovati, belimo si glavo, kako bi se zrinili čim više...

Naš svet je drugačen.

Center je šola in dom, kjer izobražujemo, vzgajamo in usposabljamo za življenje in hkrati gradimo most zaupanja, ljubezni in odprtosti.

KAKO SMO ZAČELI?

Jeseni 1958 je bila v bolnišnici za predšolsko invalidno mladino Stara Gora ustanovljena prva posebna osnovna šola za cerebralce. Začeli smo s pripravljalnim in prvim razredom po programu posebne osnovne šole. Vzporedno s šolanjem so bili otroci obravnavani tudi v fizioterapiji, logopediji in zdravstveno negovani. Uspehi so bili hitro vidni in šola se je razvijala. V treh letih smo imeli že tri razrede. Za četrtega v bolnišnici ni bilo več prostora. Poleg tega je šola še vedno denarno bremenila bolnišnico. Otroke smo po tretjem razredu odpuščali domov, kjer so ostali brez šolanja. Tako je najprej delovala le trirazredna šola do leta 1964. Takrat je Sklad za šolstvo prevzel denarne obveznosti. Starši teh otrok so na roditeljskih sestankih zahtevali osemletno šolanje in celotno usposabljanje v samostojni ustanovi.

Jeseni 1964 se je interni oddelek bolnišnice Nova Gorica preselil iz Vipave v Šempeter. Republiški sklad za šolstvo je stavbo odkupil in določil mesto zavodu. Stavba je bila v zelo slabem stanju. Prenova je potekala do septembra 1965.

Sredstva so prispevali Sklad za šolstvo SRS, Sklad za socialno zavarovanje SRS in Sklad za finance SR Slovenije.

Pravno je bil zavod ustanovljen 31. maja 1965 z nazivom Vzgojni zavod Janka Premrla Vojka Vipava. Ustanovila ga je Skupščina občine Ajdovščina. Finančne obveznosti so prevzeli za šolo Sklad za šolstvo RS, Sklad za socialno zavarovanje in občinska socialna skrbstva za oskrbnine, za zdravstvo pa zdravstveni skladi v regijah. K oskrbninam so prispevali tudi starši.

V prvem programu je bilo predvideno šestdeset gojencev in enaintrideset delavcev različnih strokovnosti. Z delom smo začeli 27. septembra 1965. Program za posebno osnovno šolo smo prevzeli po šoli za lažje duševno prizadete otroke.

Sprejeli smo šestinpetdeset učencev in jih po preskusu znanja razporedili v štiri razrede. Obenem z razredi so bile ustanovljene tri vzgojne skupine, ki so jih vodile vzgojiteljice. Vzgojni program je vseboval vsa vzgojna področja, s poudarkom na osamosvajanju pri vsakodnevnih opravilih, pri higienskih navadah, izboljšanju motorike, čustveni sprostitvi in socialnem vključevanju.

Program fizioterapije so zasnovali specialist ortoped in fizioterapevti po pregledu vseh gojencev. Za vsakega so predvideli obravnavo glede na prizadetost. Pri delu so uporabljali izkušnje invalidskih ustanov v Sloveniji in tudi širše iz sveta.

Podobno smo zasnovali program nege. Tu je potekalo delo v treh izmenah vse dni v letu. Otroke smo razdelili glede na samostojnost pri samourejanju in mobilnosti. Več kot polovica učencev je bilo vozičkarjev; zanje smo morali imeti dodatne delavce, ki so skrbeli za pre-

Iz glasila učencev na Zavodu za usposabljanje Janez Levec

našanje in prevažanje gojencev v šolo, terapijo in druge dejavnosti. Za zdravstvene potrebe sta skrbela glavna sestra in hišni zdravnik.

Socialna delavka je navezala stike s starši, s pristojnimi ustanovami v domačem kraju in z vsemi strokovnimi delavci, ki so obravnavali otroke v zavodu in zunaj njega.

Psiholog je uvedel timsko delo pri obravnavi otrok.

Leta 1966 smo pridobili tudi delovno terapevtko, imeli smo sedem oddelkov šole z lastnimi učitelji. Delovalo je tudi šest vzgojnih skupin. Število otrok se je povzpelo na sedemdeset. Uvedli smo predmetni tehnični pouk v petem razredu in opremili delavnice.

V šolskem letu 1969/70 je bil oblikovan še osmi razred. V zavodu je bilo že triindevetdeset otrok. Program posebne šole je bil dopolnjen. Dopolnjevali smo ga z interesnimi dejavnostmi. Otrokom smo skušali ponuditi vse, kar so imeli njihovi zdravi vrstniki. Imeli smo dva pevska zbora, dramski krožek, dopisni krožek, likovni krožek, šolsko hranilnico, krožek ročnih del, gospodinjski krožek, mladinsko organizacijo itn.

Leta 1970: že ob petletnici zavoda je bilo v zavodu sto otrok. Izrabili smo sleherni kotiček v zavodu in ga uporabili za dejavnost. Prenovili smo podstrešje in uredili dodatne spalnice, vgradili dvigalo, opremili kuhinjo za gospodinjski pouk, dvorano za prireditve in delavnico za tehniški pouk. Vsi prostori so bili popolnoma zasedeni.

Leta 1973 je izšel Zakon o usposabljanju otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Omogočil je usposabljanje tudi zmerno duševno prizadetim otrokom. Te smo do tedaj odpuščali, če niso zmogli programa posebne osnovne šole. To leto smo prvič oblikovali skupino za usposabljanje zmerno duševno prizadetih cerebralcev za šolsko obdobje.

To leto smo se odločili organizirati enoletno pošolsko usposabljanje za delo. K temu nas je pripeljalo dejstvo, da so bili naši absolventi stari šele petnajst let in neizkušeni za vstop v življenje. Oblikovali smo program, s katerim smo tem mladostnikom skušali dati čim več praktičnih napotkov za življenje. Praksa nam je vse bolj kazala, da bodo le redki lahko opravljali delo v rednih razmerah. Že zelo zgodaj smo predvidevali za večino naših gojencev delavnice pod posebnimi pogoji in zaposlitve na domu.

Leta 1977/78 se je zavod skladno z zakonom preimenoval v Zavod za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka v Vipavi. Tudi šola je dobila nov naziv, Osnovna šola s prilagojenim programom.

Starši so zmeraj bolj sodelovali v programu. Oblikovali smo svet staršev. Njihov zastopnik je deloval v svetu zavoda. Skušali so gmotno pomagati. Z zbiralnimi akcijami so pridobili za otroke prvi barvni televizor, pozneje pa kombi.

- Prostorska stiska je bila vse večja. Po predstavitvi razmer in problematike ustreznim republiškim ustanovam smo leta 1987 začeli s prenovo stare stavbe in dograditvijo novih domskih zmogljivosti.

- Marca 1989 je bil slovesno odprt prenovljeni zavod - površina se je s 1700 kvadratnih metrov povečala na 4000. Dobili smo novo opremo, nova učila, za otroke in delavce se je začelo povsem drugačno življenje.

Otroci so bili novega zavoda zelo veseli, saj so imeli dovolj prostora za prevažanje z invalidskimi vozički po zavodu in okoli njega. Veselili so se lepih, svetlih sob, ki so jih lahko urejali po svojem okusu in s tem ustvarjali večjo domačnost.

Kupili smo tudi kombibus Master in s tem omogočili večjemu številu otrok učne ekskurzije, oglede, izlete. Za več pomoči otrokom smo se odločili za civilnike. Z ministrstvom za pravosodje smo sklenili sporazum za civilno služenje vojaškega roka in pripravili program dela in vključevanja civilnikov v življenje centra.

Snovati in razvijati dejavnost na novih, trdno postavljenih in uveljavljenih temeljih, pa je sreča in izziv obenem.

Danes je center sodobno in strokovno opremljena ustanova za usposabljanje otrok s posebnimi potrebami, kjer nenehno iščemo nove poti, se izobražujemo in sledimo novostim na vseh področjih, prilagajamo programe in oblike dela individualnim sposobnostim učencev, uvajamo nove oblike dela s starši, odpiramo vrata prostovoljnemu delu, se povezujemo s širšim okoljem.

Strokovno delo centra temelji na timskem delu in obravnavi otrok. Brez nepretrganega in usklajenega dela strokovnih delavcev različnih področij si danes ne moremo več predstavljati usposabljanja - naš cilj je doseči čim večjo samostojnost otrok v dnevnih dejavnostih, v šoli, terapiji in prostem času.

Naše življenje in delo je naravnano tako, da otroci spoznavajo različne vrednote, si oblikujejo odnos do njih, se učijo živeti v skupnosti ter spoznavajo življenje v širšem družbenem okolju.

Vsako življenje ima svoj namen. Nekatera večji, druga tišji, vendar so vsi enako pomembni. Morda vsi ne moremo doseči pomembnih odkritij, ustvariti nesmrtne umetnine - lahko pa tudi mi dosežemo čudovite stvari, se nasmehnemo drug drugemu in občutimo lepoto tega, da imamo drug drugega.

Zdenka Fučka

POMEN SAMOORGANIZIRANJA PRI NASTAJANJU NOVIH STRUKTUR V SOCIALNEM VARSTVU

V zadnjih treh desetletjih se je v svetu videnje in razumevanje položaja ljudi s posebnimi potrebami (1) razvijalo zlasti v luči vrednot, ki so jih s seboj prinašali procesi demokratizacije v razvitih zahodnih družbah ter dvig kulturne in duhovne ozaveščenosti v omenjenih okoljih. Tako imenovani "principi normalizacije" so postali vodilna filozofija tistih, ki se zavzemajo za to, da naj bi ljudje s posebnimi potrebami ne živeli in delali več v zavodih, vendar pa je treba ustvariti možnosti za njihovo vrnitev v lokalno skupnost ter zagotoviti potrebno podporo, da bodo prevzemali vrednotene socialne vloge in postali njen vitalni del. Pri načrtovanju služb zanje je treba izhajati iz individualnih potreb omenjenih oseb in njihovega videnja lastnega življenja. V tem procesu so ljudje s prizadetostjo enakovredni partnerji. (Wolfensberger 1992; Brandon 1988).

(1) Članice in člani Skupine za samostojno življenje so jasno povedali, da želijo biti poimenovani ljudje, ki potrebujejo pomoč za samostojno življenje. To poimenovanje je v več pogledih revolucionarno in sugerira preseganje potrebe po delitvi ljudi glede na posamezne primanjkljaje ali bolezni ter osvetli bistvo problema. Gre za vprašanje odnosa med državo in posameznikom, ki naj ga podpre. To tezo sem že večkrat razvijala, objavljena je tudi v reviji Socialno delo.

Čeprav vidim tudi sama prizadetost kot družbeno ustvarjen in politično sprejet problem (Oliver, 1993), vztrajam pri poimenovanju "ljudje s posebnimi potrebami", ki po mojem mnenju še najbolje pokaže položaj te skupine ljudi v naši družbi. Največkrat so še vedno videni kot "večni otroci" ali "otroci v podobi odraslega", kar je nenaravno in neobičajno, zato "morajo" biti tudi njihove potrebe "posebne". Slovenska kultura, močno podprta s katoliško moralo, nalaga družinam dolžnost skrbeti za svojce, ki imajo posebne potrebe. Povsem je prezrto, kako vidi svoje življenje tisti posameznik ali posameznica.

V preteklih štirih letih so ljudje s posebnimi potrebami in njihovi starši iz različnih krajev Slovenije na številnih srečanjih, delavnicah, seminarjih in konferencah opozarjali, da ustrezajo zdajšnje socialne službe le v manjši meri glede na njihove potrebe, pogosto pa na najpomembnejše potrebe sploh ne odgovorijo. Prepričani so, da bi bil denar koristneje uporabljen, če bi upoštevali njihove predloge in zamisli. Ko govorijo o tem, kako bi bil olajšan njihov življenjski položaj, navajajo zlasti vplivanje na vzpostavljanje individualiziranih služb po meri posameznega potencialnega uporabnika ter delo v običajnih okoljih v lokalni skupnosti.

Odločenost po bolj ustvarjalnem poseganju v načrtovanje služb za ljudi s posebnimi potrebami se je na Obali pokazala v samoorganiziranju staršev pred dvema letoma (SKLAD SILVA, Društvo za kakovostno življenje ljudi s posebnimi potrebami), kasneje samih ljudi s posebnimi potrebami (Skupina za samostojno življenje - društvo v ustanavljanju) in nazadnje v petletnem projektu (Individualizirane oblike spremljanja in podpore za ljudi s posebnimi potrebami). Cilj tega razvojno-raziskovalnega projekta je preučiti možnost vzpostavljanja in umeščanja individualiziranih služb za ljudi s posebnimi potrebami v slovenskem okolju, pri čemer naj bi sledili viziji odličnih socialnih služb (Brandon, 1993) in neposredni udeleženosti ljudi s prizadetostjo pri njihovem načrtovanju (Oliver, 1993; Jordan, 1984).

Da bomo te cilje uresničili, je potrebno sodelovanje tako ljudi s posebnimi potrebami kot njihovih staršev, prijateljev, strokovne javnosti in lokalne skupnosti. Le v prepletanju vseh naštetih subjektov so ustvarjene temeljne možnosti za uspešno delo.

SKLAD SILVA spremlja uresničevanje pravic ljudi s posebnimi potrebami, ustvarja materialne dobrine ter nadstandard zanje, skrbi za obveščanje članstva in širše javnosti o problemih, s katerimi se srečujejo ter vodijo dejavnost v obnovljeni hiši na Fijerogi, kjer potekajo delavnice za samostojno življenje, umetniške delavnice, urgentna nastanitev, v daljni prihodnosti pa bo tamkaj tudi stanovanjska skupina za tiste, ki si bodo izbrali to lokacijo za svoj novi dom.

Skupina za samostojno življenje ustvarja možnosti za prepoznavanje in prebujanje potreb članic in članov, te potrebe sporočajo javnosti, spremljajo in podpirajo svojo prijateljico, ki živi pet let v zavodu proti svoji volji, in razvijajo zagovorništvo tudi za druge ljudi v podobnem položaju ter zastavljajo službo spremljanja in podpore na delovnem mestu za tiste, ki želijo delati v običajnih delovnih okoljih.

Projekt Individualizirane oblike spremljanja in podpore za ljudi s posebnimi potrebami predvideva ustvarjanje okoliščin in razmer, v katerih bodo ljudje s posebnimi potrebami videnje svojega življenja začeli s potrebno podporo tudi udejanjati. To bomo uresničevali z različno vsebino:

a) izdelava osmih načrtov skrbi po metodi Care planning bo izhodišče za vzpostavljanje služb po meri posameznih potencialnih uporabnikov individualiziranih služb;

b) posrednik (broker) bo elemente iz načrtov skrbi umeščal v obstoječi sistem in dajal pobude za ustvarjanje novih služb,

če takšne še ne obstajajo;
c) v lokalni skupnosti bo zaživelo nekaj dejavnosti, za katere ljudje s posebnimi potrebami že nekaj let izražajo posebno željo in zanimanje (galerija keramike ter prodajalnica čajev in peciva);
č) začela bo delovati služba za uvajanje in spremljanje na delovnem mestu v običajnih delovnih okoljih;
d) zastavljen je triletni izobraževalni program za ljudi s prizadetostjo, Akademija za inovacije v socialnem delu - Mednarodno združenje za opolnomočenje uporabnic in uporabnikov socialnih služb, ki ga bomo začeli izvajati aprila 1996.

Denarna sredstva za uresničevanje načrtovanega pridobivamo iz različnih virov: v enem delu jih zagotavlja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve iz razvojnih programov (vodenje projekta, izdelovanje načrtov skrbi, delo umeščanje priporočil iz načrtov skrbi - za nekaj mesecev), izobraževalni projekt financira Evropska unija v programu PHARE. Spremljanje na delovnem mestu bomo organizirali po javnih delih. Kot pomembni financerji se pojavijo tudi lokalne oblasti, Zavod za zaposlovanje in druge organizacije, skladi in fondi. Tako kot doslej se bomo tudi v prihodnje v veliki meri opirali na prostovoljno delo.

V zadnjega pol leta, od uradne predstavitve idejnega osnutka projekta marca letos, je prešel projekt v fazo kalitve in prvih poganjkov, nekateri deli pa že potekajo: trenutno je v delu drugi od osmih načrtov skrbi. Sestavljanje načrtov bo predvidoma končano marca 1996. Takoj nato bomo za določen čas (kolikor bodo dovoljevala sredstva) nastavili usposobljenega človeka, ki bo udejanjal sestavine iz načrtov skrbi.

Glede pridobitve prostora za čajnico v Kopru smo v fazi dogovarjanja in identificiranja ustreznega prostora. Odpirajo se tudi denarne možnosti za preureditev tega prostora ter za usposobitev strežnega osebja.

V sklepni fazi so dogovori za pridobitev sredstev Phare za izobraževalni program.

Prek javnih del si prizadevamo pridobiti strokovno delavko, delavca za vzpostavitev službe za spremljanje v običajnih delovnih razmerah za tiste ljudi s posebnimi potrebami, ki si takšnega dela želijo.

Tako starši kot sami ljudje s posebnimi potrebami, ustvarjajo s svojim delovanjem legitimen prostor za enakovreden dialog. Če imajo starši že na voljo več legalnih poti za uresničevanje svojih interesov (kot volilci, kot člani Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije), pa glede samih ljudi s posebnimi potrebami ni tako. Ti ljudje namreč nimajo legalnih poti za uresničevanje svojih potreb in želja. O njihovem življenju odločajo starši in strokovni delavci. Socialne službe, ki so jim namenjene, ne predvidevajo njihove navzočnosti pri soupravljanju, Zveza društev združuje starše in strokovne delavce.

V koprski občini imajo celo vsi ljudje s posebnimi potrebami s statusom invalida po Zakonu o družbenem varstvu zmerno in težje duševno prizadetih in težko telesno prizadetih oseb odvzeto volilno pravico in so postavljeni v brezpravni položaj državljanov drugega reda.

Ravno ko gre zanje torej, je pomen združevanja in enotnega nastopanja tako silno pomemben. S samoorganiziranim delovanjem, kakršno je v Skupini za samostojno življenje, ustvarjajo prostor za enakovreden dialog, kjer sami v svojem imenu predstavljajo svoje želje in potrebe. Niti naključnemu opazovalcu ne more ostati neopažena izjemna rast nadarjenosti in razvoj sposobnosti posameznih članic in članov ter skupine kot celote. S svojim obstajanjem in delovanjem terjajo prevprašanje verjetij in prepričanj, ki ustvarjajo in napajajo stereotipe, tako pri strokovnem delu kot v javnosti.

Oblasti, ki premorejo politično modrost in občutek za potrebe svojih članic in članov, bodo prepoznale nenadomestljivo vlogo civilne pobude uporabnic in uporabnikov socialnih služb ter posledično pomen nevladnega (tretjega) sektorja pri nastajanju in uresničevanju novih pobud na področju socialnega varstva. Podpiranje takšnega samoorganiziranja po eni strani prebuja latentne danosti morebitnih uporabnikov, uporabnic ter speče vire v lokalnih skupnostih, po drugi strani pa omogoča nastajanje služb, ki ustrezajo njihovim morebitnim uporabnikom in uporabnicam po vsebini, obsegu in trajanju. Tako prejme posameznik pomoč in spremljanje, kakršno potrebuje, sredstva za ta namen pa so tako stoodstotno izkoriščena.

Če bodo želele nove oblasti vnesti resnične in prave spremembe, ko iščejo enkratne in prožne odgovore na številne raznovrstne potrebe svojih članic, se bodo morale skupaj s stroko odreči monopolnemu položaju v tem odnosu. Ta proces imenujemo "premik moči". Moč odločanja se mora prenesti od strokovnih delavk in delavcev k morebitnim uporabnicam in uporabnikom socialnih služb.

Šele ta "premik moči" omogoči ljudem s prizadetostjo, da lahko vplivajo na svoje življenje in na procese, ki jih v družbi zadevajo.

Ta proces je velik izziv za stroko in oblast.

Ali bomo zbrali toliko duhovne moči in postali njegovi soustvarjalci?

Jelka Škerjanc

Literatura:

Brandon, David and Althea (1988): Putting People first.
Brandon, David and Althea (1993): The Yin & Yang of Care Planning.
Jordan, Bill (1984): Invitation to Social Work
Oliver, Michael (1993): The Politics of Disablement
Wolfensberger, Wolf (1992): A brief Introduction to Social Role Valorization as a High - Oder Concept for Structuring human Services

ZAPIS O REDNEM LETNEM POSVETU
PREDSEDNIKOV OBČINSKIH IN MEDOBČINSKIH DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

V skladu s skupno dogovorjenim načrtom za leto 1995 je bil v ponedeljek in torek, 4. in 5. decembra lani, v hotelu Trans-turist v Škofji Loki redni letni posvet predsednikov slovenskih društev za pomoč duševno prizadetim.

Dvodnevni posvet je bil vsebinsko razdeljen v dva sklopa: ponedeljek je bil namenjen izčrpnemu poročanju predstavnikov društev o njihovih dejavnostih, rezultatih in izmenjavi medsebojnih informacij. V torek zgodaj zjutraj so lahko udeleženci obiskali Varstveno-delovni center Škofja Loka, v nadaljevanju dopoldneva pa smo obravnavali tekoče teme, povezane z vprašanji institucionalnega varstva odraslih oseb z duševno prizadetostjo v Sloveniji, sistem načrtovanja Sožitja, in ob tem tudi osnutek delovnega in finančnega načrta za leto 1996 ter različne informacije ter sprejeli z njimi povezane nekatera stališča oz. sklepe.

Drugi dan našega posveta smo najprej obravnavali položaj v zvezi z informacijami, ki smo jih dobili iz zavoda Dornava, o predvidenem premeščanju odraslih duševno prizadetih oseb v posebne socialne zavode. Na to temo se je navezovala tudi problematika zavoda v Dobrni. Ker gre v obeh primerih za vsebinska in izredno pomembna vprašanja za starše iz vse Slovenije, smo ob koncu razprave soglasno sprejeli skupna stališča, ki jih bomo prenesli tako Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, kakor slovenskim zavodom, z njimi pa bomo tudi ustvarjalno sodelovali. Sočasno pa bomo po svojem predstavniku dejavni v Socialni zbornici, ki se je že zavzela za to problematiko.

Stališče Sožitja - zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije do vprašanja institucionalnega varstva ostarelih odraslih oseb z duševno prizadetostjo

1. Družbena skrb za osebe z duševno prizadetostjo se je v zadnjih dvajsetih letih v Sloveniji intenzivno pozitivno razvijala, tako strokovno kot normativno, glede na dane možnosti pa tudi izvedbeno. To velja tudi za različne oblike institucionalnega varstva, izpeljanega za posamezne kategorije in starostna obdobja prizadetih oseb. Menimo, da imamo v Sloveniji solidno podlago, ki temelji na zdajšnji mreži ustanov, podprti z dokaj močnim strokovnim osebjem. Precej časa pa opažamo, in na to tudi opozarjamo, da je bil celostni razvoj predvsem posameznih vsebinskih oblik v praksi hitrejši, kot mu je lahko sledila normativna urejenost oziroma gmotne možnosti. Zato še do danes nismo uskladili nekaterih temeljnih pogojev, ki bi morali biti izpolnjeni, da bi lahko izdelali nacionalno zasnovo. Zavedamo se, da je tako v preteklosti kakor tudi danes celotna problematika oseb z duševno prizadetostjo multidisciplinarna, strokovno in upravno, izvedbeno in resorno. Zato je obravnava konceptualnih rešitev dokaj zahtevna in odvisna od veliko dobre volje glede usklajevanja in dogovarjanja. Seveda ne moremo drugače, kakor da zagovarjamo stališče po enotni, medsebojno povezani celostni obravnavi oseb z duševno prizadetostjo, vendar moramo zmeraj poznati odgovor na vprašanje: "Kaj pa potem?" Žal pa ravno tega odgovora še vedno ne poznamo za vse kategorije in tudi starostna obdobja. To pa posredno pomeni, da še nimamo vseh konceptualnih rešitev, ki bi bile temelj za posamezne izvedbene oblike.

Seveda imamo v mislih tako zasnovo, ki bi že doseženi zakonski opredelitvi v odnosu na posameznika kot subjekta pravic na narodni ravni tudi zagotavljala izvedbene oblike.

Zato menimo, da bi se predvsem resorna ministrstva morala takoj lotiti usklajevanja in tudi formalnega sprejemanja globalne zasnove, ki bi na eni strani izhajala iz osebnih pravic subjekta, po drugi strani pa bi upoštevala že doslej sprejeta načelna izhodišča v mednarodnih in domačih dokumentih (Standardna pravila o izenačevanju pravic invalidov - OZN Konvencije o pravicah otrok, Osnovna in dopolnjena deklaracija o osebah z duševno prizadetostjo, Strategija in razvoj invalidskega varstva v Sloveniji, posamezni zakoni itn.).

2. V času, ko še nimamo sprejete celostne zasnove, naj se vse hitre in operativne rešitve zadržijo, predvsem na področjih, ki so kakorkoli sporna ali predvsem strokovno še nedorečena ali neusklajena. Seveda pa to ne pomeni, da se ni treba takoj lotiti že omenjenih konceptualnih rešitev in tako ustvariti temelj za čim hitrejše operativno reševanje posameznih primerov.

3. Nikakor ne moremo sprejeti takih posameznih rešitev, čeprav so še tako prostorsko, vsebinsko in časovno nujne, ki bi dosežene operativne stopnje prejšnjih faz strokovno in praktično-človeško razvrednotile. V mislih imamo tudi reševanje vprašanja institucionalnega varstva odraslih ali ostarelih oseb z duševno prizadetostjo, ki bi bilo zunaj okvirov strokovnega znanja in končno tudi formalnih že doseženih zakonskih opredelitev, ki so vezane na individualne pravice subjekta.

4. Ministrstvu predlagamo, naj kar najhitreje začne z nekaterimi dejavnostmi, ki bi pomenile začetek procesa celostnega ustvarjanja konceptualnih

osnov v razmerju do oseb z duševno prizadetostjo, seveda v medresorski povezavi z drugimi ministrstvi, stroko in zastopniškimi društvi kot prvino civilne iniciative. V končni fazi naj bi to pomenilo tudi uresničitev nekaterih določil Zakona o socialnem varstvu, vsaj v tistem delu, ki predvideva, da država zagotavlja določeno mrežo institucionalnega varstva. To velja v našem primeru tako za varstveno-delovne centre kakor za zavode za usposabljanje.

5. Predlagamo tudi, da se v omenjenem procesu upoštevajo vsi dosedanji strokovni sklepi, ki so bili sprejeti na raznih vseslovenskih posvetovanjih na to temo (kot zgled: posvet Socialne zbornice o kakovosti življenja odraslih oseb z duševno prizadetostjo v Postojni leta 1994; zbir stališč, ki so bila izražena na petih regijskih posvetih ministrstva o mreži varstveno-delovnih centrov itn.) in da se njihove rešitve upoštevajo pri oblikovanju že večkrat omenjene zasnove.

6. Znova izražamo vso svojo pripravljenost za sodelovanje pri izdelavi omenjene zasnove, ki bi po našem globokem prepričanju pripomogla k bolj načrtni obravnavi vsebinskih, prostorskih, lokacijskih pa tudi gmotnih možnosti naše države v korist osebam z duševno prizadetostjo in njihovih staršev.

V razpravi pred sprejetjem teh sklepov je bilo izraženo tudi stališče, da bi morda mi sami morali pripraviti "zasnovo" rešitev in jih ponuditi državnim organom, ki so formalno pristojni zanje. Taka rešitev je ena izmed možnih, zato jo bomo "preverili" v dogovarjanjih z ministrstvom v decembru. Načelno bi bilo boljše, če bi bilo obrnjeno: da bi mi dobili zasnovo, ki bi jo ocenili, in na podlagi te predlagali dopolnitve ali drugačne rešitve. Če pa bo trenutni položaj ostajal nespremenjen, bomo morda tudi oblikovali svoj predlog zasnove, da bi položaj spremenili. V preteklosti smo že dostikrat ponujali državi različne konkretne rešitve, ki pa niso bile upoštevane.

Naslednja tema je bila namenjena razlagi, obravnavi in dogovarjanju o:

a) načinu načrtovanja invalidskih organizacij Slovenije v okvirih novega Zakona o igrah na srečo

b) delovnemu programu Sožitja za leto 1996

c) finančnemu načrtu Sožitja za leto 1996

a) Predstavniki društev so bili podrobno obveščeni o načinu finančnega načrtovanja invalidskih organizacij Slovenije, med katere sodi tudi Sožitje. Sprejem novega zakona o igrah na srečo je prinesel precej novosti, ki se deloma že upoštevajo, deloma pa še ne. Najpomembnejša novost je, da je poleg že utečenega usklajevanja za leto 1996 potrebna še dodatna, t.i. družbena in strokovna verifikacija programov, ta pa je v pristojnosti Vladnega urada za invalidsko varstvo in Socialne zbornice Slovenije. Stari viri (klasične igre Loterije Slovenije) so trenutno edini, po katerih so bili pripravljeni tudi finančni načrti. Drugi predvideni novi viri še niso aktualni, ker je bil komaj ustanovljen Urad za igralništvo, poleg tega pa še ni ustanovljen predviden javni sklad, kjer bo v prihodnje treba kandidirati s svojimi programi. To kratkomalo pomeni, da je bil načrt izdelan in usklajevan po zgoraj omenjeni metodološki poti, ker nam je vsem veliko do tega, da ne nastane začasni finančni zamik. Zato je po dvodnevnem usklajevanju ostalo začasno medsebojno razmerje t.i. rednih programov nespremenjeno in le povečano v skladu z načrtom Loterije Slovenije. Drugi del, naložbe, pa je v okvirih predvidenih prihodkov razdeljen na tri dele, od katerih sta bila nominalno ovrednotena le t.i. programa A in B, preostanek predlogov brez zneskov pa je v načrtu C. Realno je namreč pričakovati, da bo, tako upamo, uresničen vsaj načrt A, morda delno tudi načrt B, postavke v programu C pa bi morda upoštevali med letom, če bi bili aktivirani tudi novi predvideni viri (del koncesijskih dajatev igralnic, druge igre na srečo ipd.).

Če se omejimo samo na Sožitje, potem je treba povedati, da smo se na podlagi znanih kazalnikov, napotkov in sklepov Sveta invalidskih organizacij Slovenije in Loterije Slovenije lotili izdelave osnutka načrta predvsem iz realne ocene materialnega stanja, ki smo mu prilagajali svoj delovni program. Oba osnutka je že novembra obravnaval izvršni odbor Sožitja in ju je dal v nadaljnji postopek. Izvršni odbor je menil, da bi lahko s predvidenim načrtom izpeljali naloge in programe vsaj v takem obsegu kot leta 1995, če bo potekalo vse kot običajno. Pisna osnutka obeh načrtov so vsa društva dobila z gradivom za naš posvet.

Po opravljeni razpravi, v kateri sta bila podana še dva dodatna predloga o uvrstitvi nakupa kombi vozil za društvi v Kranju in Lenartu v investicijski del (v poštev pride t.i. program B v kombinaciji z drugimi viri), smo glasovali in sprejeli sklep (ob enem vzdržanem glasu), da se soglaša z osnutkoma, nadaljuje z vsemi fazami načrtovanja, ki se bo končalo s končnim odločanjem oz. sprejemom na skupščini Sožitja, predvidoma marca ali prve dni aprila leta 1996.

V nadaljevanju smo govorili o novem zakonu o društvih in posledično o novem položaju, ki nalaga društvom, da v dveh letih uskladijo svoje statutarno stanje. Po svoje je za nekatera društva, ki so sprejemala nove statute (po starem zakonu) v letu 1995, to ponovna naloga, ki pa ne bo formalno zahtevna, saj je še dosti časa. V tem obdobju lahko vsa društva delujejo kot običajno. V Sožitju bo pravnica pripravila tudi zadnjo, novo različico vzorca statuta za društva, jih pa ta trenutek še ne more, ker sam zakon predvideva, da bo pristojni minister izdal še nekatere podzakonske predpise. Po drugi strani še vedno ni jasno kakšno bo razmerje na nacionalni ravni (tam naj bi narodne invalidske organizacije dobile svoj posebni zakon, ki se že

pripravlja). Nihče pa še ne ve, kakšen bo pravno-formalni status današnjih društev oz. lokalnih organizacij.

Podane so bile še nekatere informacije v zvezi s trenutnim stanjem ali prenovo zakonodaje, povezane z duševno prizadetimi oz. njihovimi družinami. To velja predvsem za prenovo šolske zakonodaje (ta je v postopku), politiko družinskih prejemkov in predvideno spremembo Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih odraslih oseb. Poleg teh, ki so najbolj aktualni, je še nekaj drugih, ki pa še niso v taki fazi, da bi lahko o njih govorili, imamo pa svoja stališča ter že dalj časa izražene in podane predloge (sprememba Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, pobuda za reševanje statusa starejših mater v okviru SPIZ-a, veliko pobud na področju zdravstva itn.). Sočasno je precej predstavnikov društev izrazilo zadovoljstvo in zahvalo za uspešno vodeno in končano akcijo ustavnega spora, ki je našim odraslim z decembrskim poračunom znova zagotovila raven materialnih dohodkov, kot je predvideno v pristojnem zakonu.

Z veseljem je bil sprejet priročnik o pravicah duševno prizadetih in staršev, ki ga je v novembru izdalo Sožitje Slovenije. Dogovorili smo se, da ga bomo dopolnjevali z novostmi.

Dogovorili smo se tudi, da bomo vnesli na seznam naročnikov za revijo Naš zbornik vsa naša društva, ki jim bomo brezplačno pošiljali po pet izvodov vsake številke. Tako jih bodo imela tudi za izposojo in s tem bodo dostopni tudi tistim, ki jih sami ne zmorejo naročiti.

Če društva še potrebujejo deklaracije ali kakšno drugo gradivo, ki je na voljo, naj jih naročijo na Sožitju.

Zapisal: Tomaž Jereb

VTISI S SEMINARJA ZA DRUŽINE

Društvo za pomoč duševno prizadetim v Novem mestu je organiziralo seminar ob koncu tedna za družine, ki imajo otroke z motnjo v razvoju. Seminar je potekal v Šport hotelu Otočec. Udeležilo se ga je deset družin (petintrideset članov), katerih otroci so vključeni v oddelke vzgoje in izobraževanja v Osnovni šoli Dragotina Ketteja v Novem mestu.

Dejavnost društva je predstavila naša neutrudna predsednica Anica Stankovič. Pri izvedbi seminarja so sodelovale tudi predstavnice društva: Milica Jakopin, Ana Bevc in Jožica Kapš. Seminar je strokovno vodil profesor Peter Skuber, specialist klinične psihologije in psihoterapevt iz pediatričnega dispanzerja pri Zdravstvenem domu v Mariboru. O obravnavi otrok s posebnimi potrebami so spregovorili dr. Alenka Bezget, pedopsihiatrinja iz Maribora, Djurdja Puljak, specialna pedagoginja iz Osnovne šole Dragotin Kette, in Estera Dvornik, socialna delavka Centra za socialno delo Novo mesto. Pravne vidike varstva duševno prizadetih oseb je v nedeljo predstavila Nevenka Ljubič, pravnica iz Sožitja, Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije.

Za naše otroke sta v času predavanj poskrbeli specialni pedagoginji Nuša Korče in Marjeta Rožič ob pomoči študentk Nataše Novak in Urše Kotar.

Otroci so bili zelo veseli izleta v konjeniško središče Struga, ki ga je organiziral hotel Otočec v soboto popoldne. Več naših otrok se je preskusilo v jahanju. Zvečer smo se vsi udeleženci poveselili v družabnem večeru s srečelovom.

Namen seminarja je bil, da bi prišli starši razvojno motenih otrok do novih spoznanj, da bi našli potrditve za svoja ravnanja ali pa morda tudi ugotovili zmote, rešili dvome in si ob pomoči strokovnjakov nabrali novih moči za premagovanje vsakodnevnih težav.

Upam si trditi, da je društvo doseglo zastavljene cilje, kajti z obrazov udeleženih staršev je bilo razbrati mnogo zadovoljstva in tihe sreče, če temu lahko tako rečem. Skratka, bilo je lepo doživetje v vsakem pogledu. Upam, da ni bilo zadnje, čeprav je bilo za nekatere od nas prvo. Kajti že to je lepo, da se počutiš enakovrednega. Enak med enakimi, laže sproščeno odgovarjaš in vprašaš, čeravno te v srcu zaskeli ob misli na otrokovo drugačnost in težave, s katerimi se srečuješ dan za dnem.

Spoznanje, da bo tvoj otrok ostal vedno otrok, le telesno bo dorasel, te potre. Vendar se ob takih in podobnih priložnostih, kot je bil seminar, tudi čustva in mnenja delno spremenijo. In ko vidiš, da nisi sam, da so ljudje z enakimi problemi, da še živijo ljudje, ki znajo prisluhniti težavam drugih in drugačnosti tvojega otroka, da ga sprejemajo kot zdravega in normalnega človeka, da ne prezirajo te drugačnosti, si res lahko srečen, zadovoljen in bolj sproščen. Zato se v imenu staršev iskreno zahvaljujem vsem predavateljem, članicam izvršnega odbora, tovarišicam in študentkama za vloženi trud ter vsem sponzorjem, ki so prispevali dobitke za srečelov. Posebej se zahvaljujemo Krki, tovarni zdravil, ki je sofinancirala tudi stroške seminarja. Hvala vsem, ki ste pripomogli k našemu dobremu počutju.

Mama Štefana Bučarja

SPREJETI TUDI DRUGAČNE

Ustava Republike Slovenije kot najvišji dokument države narekuje, da so vsem državljanom zagotovljene enake pravice, tako tudi tistim, ki so "drugačni".

O enakosti govori tudi mednarodna deklaracija o človekovih pravicah. Takim pravicam na papirju nihče ne oporeka. Šele takrat, kadar jih poskušamo uveljaviti, se pokaže naš resnični odnos do "drugačnosti".

V zadnjem času smo si lahko pridobili iz javnih občil veliko informacij o življenju in delu "drugačnih oseb". Predstavljeni so bili zavodi Ig, Hrastovec, Dornava in Črna. Ob spremljanju teh prispevkov smo se srečali z osebami z motnjo v duševnem in telesnem razvoju ter osebami z duševno boleznijo.

Srečali smo se s pojmoma motnja v duševnem razvoju in duševna bolezen, pa ju na kratko opredelimo:

1. Duševna prizadetost oz. motnja v duševnem razvoju je organska okvara psihičnih funkcij in človekovih intelektualnih zmožnosti, ki jo je mogoče ugotoviti že v prvih letih življenja ali pa se pojavi kasneje. Duševna motnja je stanje.

2. Duševna bolezen pa ima, po Miličinskem, svoj poglavitni znak v spremembah doživljanja in vedenja; to utegne obolelega povsem iztrgati človeški skupnosti. Pri duševni bolezni poteka bolezenski proces.

V Zavodu za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate obravnavamo obe vrsti populacije, čeprav je prve več (oseb z motnjo v duševnem razvoju je 388, duševno bolnih pa 237 po podatkih iz leta 1994). Na tem področju dela, še zlasti za osebe z motnjo v duševnem razvoju, se v svetu vse bolj uveljavljajo različne oblike zunajzavodske obravnave.

Pri nas sta znani obliki Varstveno-delovni center in stanovanjske enote, ki se povsod, kjer so, dobro vključujejo v urbano okolje, v katerem se ne porajajo konfliktni položaji.

V svetu poznamo tudi različne oblike zunajzavodske obravnave duševno bolnih oseb. Na tem področju smo v Sloveniji na samem začetku. Pred leti je bila v Ljubljani ustanovljena stanovanjska skupina ter Organizacija za duševno zdravje Šent, v Mariboru pa organizacija, imenovana Ozara. V bistvu so to prve oblike pobolnišnične skrbi za duševno bolne, ki so zunajinstitucionalna oblika obravnave.

Vse ustanove, ki obravnavajo takšno ali drugačno vrsto populacije, poskušajo slediti svetovnim trendom obravnave, to pa so bolj humane zunajzavodske oblike, integrirane z okoljem.

Tem trendom poskuša slediti tudi Zavod za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate. Tako smo v zadnjih letih, sicer znotraj zavoda, oblikovali skupino s pari, ki se ji je lani pridružila še druga, in enoto oseb z motnjo v duševnem razvoju. Poleg teh organizacijskih sprememb pa dajemo poudarek integracijskim oblikam dela. Tako varovanci že nekaj let odhajajo na letovanja v Terme Ptuj, Moravske Toplice, Terme Lendava-Petišovci, na Kope in še drugam. Na teh letovanjih velikokrat pozitivno presenečajo zaposlene v zavodu, v samih letoviščih pa so sprejeti kot "normalni" in predvsem prisrčni gostje.

Leta 1992 smo v zavodu izdelali projekt za ustanovitev stanovanjske skupine za duševno bolne osebe.

Kaj je stanovanjska skupina?

Stanovanjska skupina je manjša bivalna skupnost ljudi (od šest do osem ljudi), ki potrebujejo občasno ali stalno skrb. Integrirana naj bo v urbano okolje v stanovanjski hiši ali večjem stanovanju v bloku z vsemi prostori potrebnimi, za bivanje in življenje.

Varovanci poskrbijo sami zase, zato bodo vsaj v začetku v stanovanjski skupini opravljali vsa gospodinjska opravila. Še zmeraj pa jih bodo štiriindvajset ur na dan spremljali in vodili zaposleni v stanovanjski skupini. Za nekatere varovance zavoda bi taka namestitev pomenila vnovično vživljanje v okolje, iz katerega so prišli v zavod, jim omogočila bolj samostojno življenje, hkrati pa domačnost in varen dom. Proti koncu leta 1994 smo tako že lahko začeli iskati ustrezno stanovanje ali hišo. Primerno hišo smo našli v Mariboru na področju Pobrežja in v začetku leta 1995 naj bi stanovanjska skupina zaživela, a se je zataknilo pri najbližjih sosedih. Ti so se uprli temu, da bi v njihovi bližini živeli "takšni" ljudje, in hoteli zagotovilo, da so popolnoma varni pred našimi varovanci. Posledica tega je bilo tudi podpisovanje peticije proti delovanju stanovanjske skupine.

Tako je znova obveljalo le zapisano pravilo o sprejemanju "drugačnosti", saj se je tudi tokrat izkazalo, da sprejemam drugačnost, vendar ne v svoji soseščini.

Ob vsem tem ni razumljivo predvsem to, da so naši preselitvi nasprotovali ljudje, ki tudi sami delajo z ljudmi, potrebnimi pomoči.

Problematiko ustanavljanja stanovanjske skupine Zavoda za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate smo obravnavali na seji Društva defektologov Slovenije, v Sekciji za delo z zmerno, težje in težko duševno prizadetimi. Na njej smo sklenili, da popolnoma podpiramo prizadevanje za ustanovitev stanovanjske skupine. Stanovalce soseščine, ki so najbolj nasprotovali preselitvi naših varovancev, pa prosimo, da ponudijo svoj prostor pod soncem tudi "drugačnim".

Vsi skupaj z varovanci upamo, da nam bo v prihodnjem letu uspelo napraviti še en korak bližje k ljudem. Naj končam z mislijo Jeana Vaniera: "Verjemimo, da ima vsak človek, vidno ali nevidno prizadet, enkratno in skrivno vrednost," zato sprejmimo medse tudi "drugačne".

Srečko Šalamun

ODNOSI V DRUŽINI MED ZDRAVIMI OTROCI IN OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI

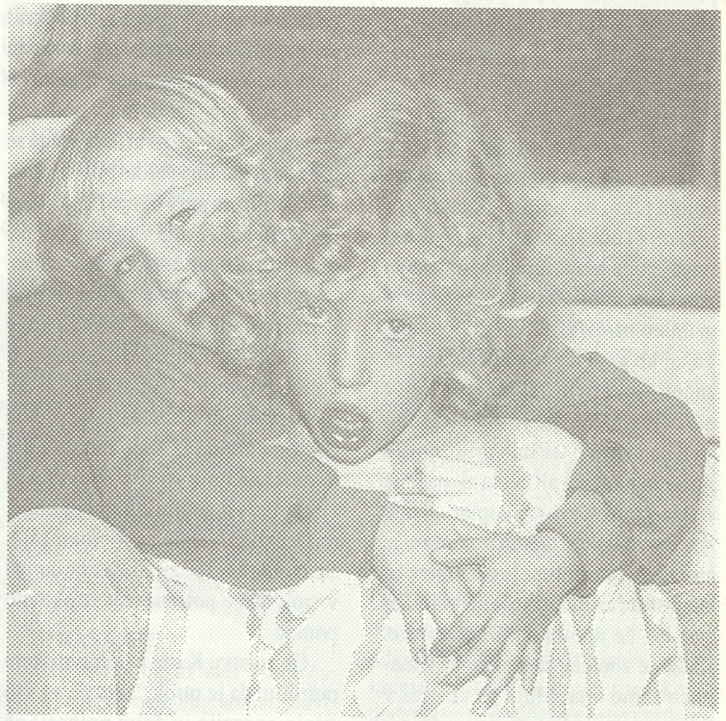

Zvedavi pogledi

Opisala vam bom primer iz svojega okolja. Družino z deklico, ki se razvija drugače kot drugi otroci, poznam že več let. Obenem pa vsak dan spremljam tudi njeno sestrico, ki je vključena v moj oddelek.

Sem vzgojiteljica in v vrtcu delam že trinajsto leto. Letošnje leto vodim oddelek od prvega do tretjega leta in v tem oddelku je tudi omenjena deklica, imenovala jo bom Katja. V skupino sem jo sprejela, ko še ni imela leto dni. Bila je zelo občutljiv otrok, bala se je vseh otrok okrog sebe in je bila najbolj srečna v naročju ali v visoki postelji. Pa tudi tam je hitro planila v jok, takoj ko ji je hotel kdo vzeti igračo v postelji ali se je samo dotakniti. Bila je zelo navezana na stekleničko, dudo in medvedka, vse troje jo je spremljalo več kot pol leta. Tudi pri hranjenju je

bilo zelo veliko težav. Jedla je le sladke jedi (peciva) in makarone. Nobene pomoči pri hranjenju ni dovolila, jedla je le z rokami. Podobne težave je imela mamica tudi doma, tako da vse to niso bile le prilagoditvene težave. Potrebno je bilo veliko vztrajnosti, potrpežljivosti in nežnosti, da smo prešli to obdobje.

Imela je sestrico s posebnimi potrebami, ki jo bom imenovala Maja. Odklanjala jo je, ni ji dovolila, da bi jo objela ali prijela za roko. Če pa ji je že dovolila, da jo objame, jo je Maja objela tako, da se je ni dotaknila z rokami. Tudi ko so uvajali Katjo v vrtec je bila Maja strogo odrinjena in zmeraj v svoji skupini, čeprav je mamico prosila, ali je lahko poleg. Takoj ko jo je Katja zagledala, že je začela jokati in iskati tolažbo v naročju. Maja jo je prestrašeno gledala in se ob takšnih priložnostih skrila za mamico ali očeta ali pa se je želela vrniti v svojo skupino. Ko je Katja odhajala z mamico domov, je morala Maja stati poleg mamice in biti čisto tiho. Takoj ko je naredila kaj narobe, že je bila deležna kritike. Kadar je zbolela, je bila doma z mamico samo ona, Maja pa ves čas v vrtcu.

Sčasoma se je Maja spremenila. Vse redkeje se je nasmejala, njene kretnje so bile vse bolj krčevite, begala je od zaposlitve do zaposlitve, se ogibala družbe vrstnikov in čedalje bolj živela v svojem svetu. Tako je v svojem razvoju padala čedalje globlje, nasprotno Katji, ki je čedalje bolj napredovala na vseh področjih. Imela je veliko spodbud tako v vrtcu kot tudi v svojem ožjem družinskem krogu. Zelo kmalu je izgovorila prvo besedo, sedaj, ko je stara dve leti, pa že lepo govori v celih stavkih. Rada poje in pleše, se ritmično-gibalno izraža. Riše že na stopnji "glavonožcev", pa tudi druge likovne tehnike ji ne delajo težav. Skratka Katja je vsestransko razvita na vseh področjih in je ljubljenka vseh odraslih, ki jo poznajo. To tudi izkorišča na račun Maje, ki je večkrat prikrajšana za ljubezen, pozornost in pohvale. Vse dogajanje v družini se vrti okrog nje, vsi domači ponosno razlagajo, kaj vse zna in česa vsega se je že naučila. Ima veliko novih igrač, ki so kupljene prav za njo in jih Maja le izjemoma vzame v roke. Tudi pri oblačilih in obutvi so opazne razlike.

Naj navedem še nekaj svojih razmišljanj in mnenj. V letih, ko je bila Maja še manjša, so se tudi njej veliko posvečali. Zatiskali so si oči pred resnico in bili zelo užaljeni, če je kdo omenil, da je z njo mogoče kaj narobe. Zapirali so se v svoj svet in veliko časa in energije porabili zanjo, misleč, da ji lahko sami pomagajo. Sčasoma so spoznali, da bodo pri vzgoji Maje potrebovali strokovno pomoč.

Ob rojstvu Katje in zdravniškem potrdilu, da je otrok "zdrav", so vso svojo energijo in želje prenesli na njo. Tako je bila Maja nehote odrinjena in je postala le nemočna opazovalka dogodkov okrog sebe. Menim, da se je sčasoma umaknila v svoj svet in s tem dala prostor svoji sestrici.

Povedala sem že, da se naši dve družini poznata že več generacij. Medsebojno smo se priložnostno obiskovali, teh stikov pa po Majinem rojstvu ni bilo več. Obnovili so se šele po Katjinem rojstvu. Babica večkrat pripelje obe vnukinji in nam pokaže, kaj vse Katja že zna. Maja je bila ob takšnih trenutkih tiho ali pa je s kakšnimi kretnjami ali besedami poskušala pritegniti pozornost nase. Iz babičinih besed je bilo razbrati, da imajo tudi Majo radi, vendar se zavedajo, da bo vse življenje odvisna od njih.

V začetku je bila mamica zelo zadržana do mene in se ni udeleževala naših srečanj s starši. Nato pa se je začela počasi spreminjati in se je udeležila konca šolskega leta. Zdelo se mi je, da se je sprostila pa tudi veliko je sodelovala v pogovoru. S srečanja je odšla zadovoljna in od tedaj je naše sodelovanje plodnejše. Razmišljam, v čem je vzrok njene spremembe. Najbrž se je sprijaznila, da je Maja pač otrok s posebnimi potrebami, ki bo vse življenje odvisna od nje in od ljudi, ki jo bodo imeli radi. Spoznala je, da zaradi Maje ni treba "povešati glave". Zdaj se mi zdi veliko bolj sproščena, zadovoljna in si želi čimprej pozabiti vse žalostne trenutke.

Maja zdaj obiskuje zavod in se vsakodnevno vozi. Imela je veliko težav s prilagajanjem in jih še ima. Ob mojih vprašanjih, kako ji je tam všeč, molči in me samo zbegano gleda. Kljub temu vsak dan priteče v našo igralnico in mi postavlja vsa mogoča vprašanja. Moram pa povedati, da se vprašanja ponavljajo in si mojih odgovorov niti ne zapomni. Veliko truda me je stalo, da je postala zaupljivejša do mene. Sedaj se mi to obrestuje, saj me razveseljuje s svojimi obiski, vračam pa ji s pohvalami, spodbudami in nežnimi dotiki.

Jožica Erbežnik

VPRAŠALI STE MI ODGOVARJAMO

VPRAŠANJE:

Duševno motena oseba se zdravi pri psihiatru specialistu. Ali jo ta zdravnik lahko pošlje na druge potrebne preglede?

ODGOVOR:

Psihiater specialist lahko pri zavarovani osebi opravi le pregled in jo zdravi, nima pa pooblastila, da jo napoti k drugim specialistom. To lahko dobi zavarovana oseba le od izbranega osebnega zdravnika.

Tudi osebe z duševnimi motnjami morajo praviloma imeti osebnega zdravnika, ki pri njih ugotavlja začasno zadržanost z dela, predpisuje zdravila na recepte, jih napoti na zdravniško in invalidsko komisijo, zbira o njih medicinsko dokumentacijo in opravlja druge naloge, opredeljene z zakonom in pravili.

VPRAŠANJE:

Duševno prizadetemu mlajšemu sinu bi rad zapustil lastniško stanovanje. Ali lahko starejši sin, to je njegov brat, ki ima svojo hišo, zahteva svoj delež pri stanovanju?

ODGOVOR:

Vaš starejši sin ima pravico do deleža pri stanovanju, vendar pa samo do nujnega deleža, če oporočno zapustite stanovanje mlajšemu sinu. Nujni delež se uveljavlja samo na zahtevo nujnega dediča.

Če nujnega deleža starejši sin ne bo zahteval, ga ne bo dobil, torej lahko celotno stanovanje ostane vašemu mlajšemu sinu.

VPRAŠANJE:

Ali se duševno prizadeta oseba lahko individualno nezgodno zavaruje?

ODGOVOR:

Zavarovalnice praviloma ne zavarujejo zavarovancev, ki spadajo v rizične skupine, kot tudi ne invalidov z več kot 50-odstotno invalidnostjo.

VPRAŠANJE:

Ali je oseba z motnjo v duševnem razvoju oproščena plačila prometnega davka pri nakupu starega avtomobila?

ODGOVOR:

Davek od prometa se ne plačuje od novih osebnih avtomobilov, ki jih največ enkrat v treh letih kupijo osebe, ki imajo vozniško dovoljenje, ali jim je potrebna nega in pomoč drugih oseb, ki imajo vozniško dovoljenje samo za svoj osebni prevoz neposredno od pravne osebe ali zasebnika, ki se ukvarja s proizvodno ali trgovsko dejavnostjo, ali jih same neposredno uvozijo.

VPRAŠANJE:

Kdaj ima otrok, ki hodi v osnovno šolo s prilagojenim programom, pravico do brezplačnega prevoza v šolo?

ODGOVOR:

Po zakonu o osnovni šoli imajo učenci, ki stanujejo v kraju, več kot 4 kilometre oddaljenem od šole, pravico do brezplačnega prevoza v osnovno šolo in nazaj.

O načinu prevoza se osnovna šola dogovori s starši učencev in krajevno skupnostjo.

Če učencem ni mogoče zagotoviti prevoza, imajo pravico do brezplačne oskrbe v kraju bivanja.

ZAKON O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O DRUŽINSKIH PREJEMKIH

Državni zbor je ob obravnavi predloga za spremembe in dopolnitve zakona o družinskih prejemkih, ki ga je sprejel 12.12.1995 (Ur.l.RS št.73/95) in ki je doslej urejal štiri prejemke - denarno nadomestilo za čas porodniškega dopusta, starševski dodatek, pomoč ob rojstvu otroka in otroški dodatek - sprejel amandma vlade, s katerim naj bi se uvedel še en družinski prejemek, in sicer dodatek za nego otroka.

Posebni prejemek "dodatek za nego otroka" bo uveden s 1.5.1996 in bo namenjen otrokom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter hudo bolnim otrokom, prejemali pa ga bodo neodvisno od socialnega položaja družine, v kateri otrok živi.

Z uvedbo tega prejemka bo razveljavljen 36. člen zakona o družinskih prejemkih, ki otrokom z motnjami v duševnem in telesnem razvoju priznava za 50 odstotkov višji otroški dodatek. Od 1.5.1996 bodo ti otroci prejemali otroški dodatek (višina in pravica bosta odvisni od socialnega statusa družine, v kateri otrok živi), poleg otroškega dodatka pa še dodatek za nego otroka.

DODATEK ZA NEGO OTROKA

- Člen 43 a: Dodatek za nego otroka je denarni dodatek za nego, ki se izplačuje enemu od staršev hudo bolnega otroka ali otroka s telesno prizadetostjo in je namenjen kritju povečanih stroškov, ki jih ima družina zaradi nege in varstva hudo bolnega otroka ali otroka z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju.

- Člen 43 b: Upravičenec do dodatka za nego otroka je hudo bolan otrok

☞

oziroma otrok s telesno ali duševno prizadetostjo, ki je državljan Republike Slovenije in ima v Republiki Sloveniji stalno prebivališče.

Za hudo bolnega otroka oziroma otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju po tem zakonu se šteje otrok na podlagi mnenja izvedenske komisije, ki jo imenuje minister, pristojen za družino in socialno varstvo.

- Člen 43 c: Komisija iz prejšnega člena izda mnenje o bolezni oziroma motnji v telesnem in duševnem razvoju na podlagi pravilnika, ki ga izda minister, pristojen za družino in socialno varstvo.

- Člen 43 d: Pravico do dodatka za nego otroka ima otrok iz prejšnega člena za obdobje, ki ga predlaga izvedenska komisija, oziroma najdalj do 18. leta starosti.

- Člen 43 e: Višina dodatka za nego otroka znaša 30 odstotkov zajamčene plače.

Če je otrok v dnevnem institucionalnem varstvu, v katerem ima brezplačno oskrbo, znaša višina dodatka za nego otroka 20-odstotkov zajamčene plače.

Dodatek za nego ne pripada otroku, ki je zaradi zdravljenja, usposabljanja, vzgoje ali šolanja v zavodu; v njem ima brezplačno oskrbo v času, ko je v zavodu.

- Člen 43 f: Glede uveljavljanja in izplačevanja dodatka za nego otroka se smiselno uporabljajo določila tega zakona o uveljavljanju in izplačevanju otroškega dodatka

- Člen 43 g.: Dodatek za nego otroka se uveljavi s 1.5.1996.

Starši otrok, ki jim je namenjen dodatek za nego otrok, bodo v aprilu 1996 lahko tudi že vlagali vloge za pridobitev te pravice na centru za socialno delo, ki je krajevno pristojen glede na otrokovo stalno prebivališče.

Nevenka Ljubič

MOJA PRVA LJUBEZEN

Bilo je na valentinovo. Videla sem ga v naši trgovini, bil je na praksi. S prijateljico sva sedeli na klopci pred trgovino. Ko je prelagal zaboje, sem ga opazovala, ni me opazil. Naslednji dan smo se srečali pri mojem bloku, fant je šel v drugo trgovino, midve pa k meni domov. Ustavil me je in vprašal, kako se imenujem. Povedal mi je svoje ime: Bojan. Ima nežno plave oči in svetle lase. Povabil me je na pijačo.

S prijateljico sva se hitro poslovili, midva pa sva šla v bistro Maja. Naročila sva sok in se pogovarjala o vsem mogočem. Ko sva pila sok, sem se zagledala v topli pogled njegovih plavih oči. Povedal mi je, da obiskuje VEKŠ. Vprašal me je, zakaj sem na vozičku. Povedala sem mu, da sem bila pri porodu poškodovana. Rekel mi je, da sem dekle njegovih sanj. Povedala sem mu, da je princ mojih sanj. Vprašal me je, ali bi hodila z njim. Vprašanje me je tako presenetilo, da nisem vedela, kaj naj odgovorim. Pomagal mi je iz zadrege. Rekel je, da lahko premislim. Prosil me je, naj ga ne pustim predolgo čakati. Zatem sva se poslovila. Preden sva se ločila, me je vprašal, ali se vidiva naslednji dan. Odgovorila sem mu pritrdilno.

Na poti domov sem razmišljala, kako naj mu rečem JA, saj bil je fant, v katerega sem se prvi trenutek zaljubila. To je bila ljubezen na prvi pogled. Naslednji dan, ko sem šla na dogovorjeni kraj, mi je srce v prsih močno razbijalo, saj nisem vedela, ali bo zares prišel. Že od daleč sem ga zagledala in sem se umirila. Pozdravil me je in me prijateljsko poljubil na čelo. Zagledala sem se v njegove globoke oči. Bile so žalostne in polne upanja, saj so pričakovale moj odgovor. Rekla sem: "Bojan, si zares želiš, da postaneva fant in dekle?" Pritrdil je. Z veseljem sem privolila tudi jaz.

Ko je slišal moj odgovor, so se mu oči zasvetile od veselja. Vedela sem, da me ljubi. To so bili čudoviti trenutki. Želela sem si, da bi trajali večno. Najina pogleda sta se srečala. Sklonil se je k meni in me poljubil na ustnice. Ta poljub je bil poln nežnosti, ljubezni in hrepenenja. Bila sem najsrečnejša na svetu, vsa prevzeta od poljuba. Sprehajala sva se z roko v roki. Bila sem prvič zaljubljena. Čutila sem, kako lepo je biti zaljubljen in imeti ob sebi fanta, ki te ljubi.

Za rojstni dan mi je podaril plišastega piščančka. Ta me bo vedno spominjal na mojo prvo ljubezen Bojana.

Ta ljubezen, najlepši čas mojega življenja, je trajala devet mesecev. V tem času sem bila tako nepopisno srečna, kot še nisem bila nikoli in tudi nikoli ne bom.

Ločila sva se, ko je šel v Nemčijo. Podaril mi je prozorno dudico. Dudica me bo vedno spominjala na najin prvi poljub. Odšel je, meni pa je ostal lep spomin. Zaklenila sem ga v košček svojega srca. V njem bo samo Bojan in najina ljubezen. Zmeraj se bom spominjala svoje prve in najlepše ljubezni.

Valerija Polajžer

TRGATEV MED PRIJAZNIMI LJUDMI

Spominski posnetek z gostiteljico

Čas jeseni. Čas trgatve. Čas, ko vinogradniki z brajd obirajo plodove trdega celoletnega dela. Trgatev, zadnje opravilo v vinogradih, goricah. Najlažje in najbolj veselo delo v vinogradu. Skoraj praznik, ponekod tudi veselica. Vinogradniki tedaj pozabijo na žulje, boleč hrbet, ki so jih spremljali pri okopavanju, obrezovanju, škropljenju vinske trte. Čas, ko že vedo, kakšno vino bodo imeli v sodu po martinovem.

Že od nekdaj smo se želeli udeležiti tega. Želeli smo obirati grozdje s trt, poskusiti, kako je sladko, mogoče celo nositi brente, stiskati in gledati, kako iz stiskalnic teče mošt, in ga seveda pokusiti. Letos so se nam te želje uresničile. Franci, Matjaž, Roman, Tomaž, Danilo, Branko, čeprav malo drugačni od drugih, smo ta praznik tudi doživeli. To sta nam omogočila predsednica našega društva gospa Vera in njen mož gospod Milan, ki sta nas neko zgodnjo jesensko soboto naložila v kombi Sožitje in odpeljala Štajerski nasproti. Mengeš, Trojane, Celje, Ptuj, Ormož, Ljutomer, komaj smo čakali, da pridemo do prijetne vasice Robadje, med vinograde, posejane po hribčkih, do naše gostiteljice Marije Sršen, prijazne in dobre gospe. Kako lepo nas je sprejela. Kot da bi se poznali že od nekdaj, čeprav smo se prvič videli.

Takoj smo se pridružili obiralcem, ki so bili že od zgodaj med trtami. Grozde je treba pazljivo odrezati, da ne pade nobena jagoda na tla, so nam rekli. Nobenega grozda ne smemo spregledati, to se pri belem grozdju kaj rado zgodi, so nas še poučili. Najprej smo seveda pozobali nekaj grozdov. O, kako dobri in sladki so bili. Toda preveč ne. Pa ne zato, ker bi se gostitelji bali za grozdje. Nekaj prostora v želodčkih mora ostati še za druge dobrote, ki jih je gospodinja pripravila za malico. Pa seveda rezerva za likof ob koncu. Na trgatev moraš priti zelo lačen, ker te neprenehoma strežejo z dobrotami. Seveda ne manjka niti vina, še lanskega. Najmočnejši med nami so nekajkrat nadeli na hrbet brento, pa so hitro obupali. Grozdje je lažje obirati kot nositi. Najbolj prijetno je iz vinograda zaiti v zidanico. V klet, kjer stiskajo mošt in kjer si lahko vsakokrat popil kozarček sladke pijače.

Obirači so veseli ljudje. Med trganjem grozdja vriskajo, da odmeva v sosednje vinograde. Pojejo lepe pesmi in tudi pri tem smo jim radi pomagali. Še bolj prešerno pa je bilo po končanem delu, ko smo se vsi zbrali za mizo, na katero je gospa Marija naložila polno dobrot. Miza je bila tako obložena z mesom, potico, kruhom, sladkarijami, pa vinom, da smo morali veliko pojesti in popiti, da smo sploh videli, kakšen prt je na njej.

Čas je tekel hitro, prehitro. Prav težko smo se zvečer poslovili od novih znancev. Gospe Mariji Sršenovi smo morali zatrdno obljubiti, da bomo prihodnje leto spet prišli, nihče ne sme manjkati. To smo seveda radi obljubili. "Srečno, dečki!" so nam zaželeli ob slovesu prijazni prijatelji obirači. Na poti domov smo ugotavljali, da so bila naša pričakovanja več kot izpolnjena. Čas trgatve je resnično praznik, večji in lepši, kot smo si predstavljali.

Hvala, gospa Marija Sršen iz Robadja. Še pridemo. Mogoče že prej kot ob letu. Da vidimo, kakšno vino je dalo grozdje, ki smo ga obirali. Da vam bomo pomagali še pri kakšnem drugem delu v vinogradu. Da vam prihranimo kakšen žulj na rokah. Da vas bo malo manj zbadalo v križu.

Franci, Matjaž, Roman, Tomaž, Danilo in Branko

ATLETSKI MITING V DOMŽALAH

Na mitingu sem tekel in zmagal. Bil sem vesel. Dobil sem medaljo. Bil sem v disku. Plesal sem. Pil sem sok. Bilo je lepo.

Tomaž Pirc

V Domžalah na tekmovanju sem tekel na petdeset metrov. Bil sem odličen tekmovalec. Vse sem premagal. Dobil sem zlato medaljo. S tovarišicama Jasno in Natašo smo šli v disko Life. Plesali smo in pili koka-kolo. Bilo je prijetno. Še bom tekmoval.

Marjan Burja

MIKLAVŽEV VLAK ŽE SPET SOPIHA...

V petek smo odšli na ljubljansko železniško postajo. V Ljubljani smo čakali na vlak. Peljali smo se v Škofjo Loko. Miklavž je delil darila. V darilu so bili knjiga, pecivo, čokolada in Barbika. Bilo je zelo lepo.

Tina Grintal

Videl sem Miklavža in parklja. Parkelj mi je dal roko. Bal sem se ga. Miklavž mi je dal medvedka, knjigo in ravnilo.

Tomaž Pirc

Peljali smo se z Miklavževim vlakom. Vlak mi je bil všeč, ker je bil lep. Tudi jaz sem dobil darilo. Darilo mi je dal Miklavž.

Zoran Hribar

Šli smo z vlakom. Miklavž mi je dal darilo. Bilo je lepo.

Vida Kadunc

Na vlaku so bili tudi slepi otroci. Miklavž je lepo dišal. Vlak je piskal. Lepo je bi okrašen. Lep je bil in pisan. Bil sem priden in dobil sem darilo. Tovarišica ga ni dobila. Še bom šel na Miklavžev vlak.

Marjan Burja

MARTINOVANJE

Gojenci pošolske skupine so nas povabili na kulturno prireditev o martinovanju. Najprej so zapeli pesem o vinu. Potem so nam predstavili svetega Martina. Sveti Martin je bil vojščak, ki je bil zelo dober, usmiljen. Odrezal je del svojega plašča in ga dal revežu. Ko se je skril pred vojaki, so ga izdale gosi. Od tod najbrž izvira navada, da se na dan njegove smrti zakolje in jé pečene gosi.

Povedali so nam nekaj pregovorov o vinu. Najbolj zanimiv je bil skeč. Pijanec je prišel k zdravnici. Jezila se je nanj, ker je bil pijan, čeprav ji je že večkrat obljubil, da ne bo več pil vina. Ko ji je to znova obljubil, mu je dala zdravila in odšel je domov. Doma pa ga je žena zalotila, kako jé vino z žlico. Ko se je razburjala, ji je pojasnil, da mora vino jesti, ker je zdravnici obljubil, da ga ne bo več pil.

Na koncu so nas gostitelji pogostili z ocvirkovo in koruzno pogačo in skupaj smo zapeli še nekaj pesmi o vinu. Na harmoniko nas je spremljal Damjan, ki pri nas civilno služi vojaški rok.

Učenci 8. razreda
Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka Vipava

NOVEMBRSKE POČITNICE

Od petka, 27. oktobra, do nedelje, 5. novembra, so bile počitnice. V Vipavi so bili otroci srečni in veseli. Prišlo je šest kombijev in komaj smo čakali, da nas odpeljejo na naše domove. Šel sem z Jožetom iz Celja. Doma so me bili veseli.

Med počitnicami sva skupaj z bratom Igorjem delala z računalnikom in se veliko igrala. V sredo je Igor začel pisati obnovo o Odiseju. Počasi je pisal, ker sem sitnaril. Bilo mu je dolgočasno, ker ni vedel kaj napisati. Poslušal sem glasbo na MTV in veliko gledal filme na videokasetah.

V četrtek nas je iz Celja poklical šofer iz Makedonije, ker je imel za nas pošiljko od babice in dedka. Ko smo prišli na Trojane, smo kupili krofe in jabolčno pito. Potem smo šli v Celje. Tam smo pobrali našo pošiljko, se jim zahvalili in odšli. Ob vrnitvi smo bili utrujeni in zaspani, kajti domov smo prišli pozno zvečer.

V soboto zvečer sva šla z Igorjem v kino gledat Potopljeni svet. Film je bil dober. Zunaj je bilo hladno, zato so mi roke skoraj zmrznile.

Želim si, da bi se počitnice podaljšale, da bi čim večkrat šel v kino.

Vladan Necev

NAROČAM REVIJO NAŠ ZBORNIK

SOŽITJE

Revijo NAŠ ZBORNIK pošiljajte na naslov:

IME IN PRIIMEK ALI NAZIV USTANOVE:

KRAJ: | ULICA: | POŠTA:

NAŠ ZBORNIK izhaja šestkrat letno. Letno naročnino bom(o) poravnal(i) v 15 dneh po prejemu računa.

Letna naročnina: (ustrezno označite)
☐ 2.400 SIT ZA POSAMEZNIKE
☐ 7.000 SIT ZA USTANOVE

Žig

Podpis naročnika ali odgovrne osebe

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov izdajatelja: **SOŽITJE** - zveza društev za pomoč prizadetim Slovenije
Samova 9. 61000 Ljubljana
ali na naslov založnika: **FORMA 1**, d.o.o., Vrhpolje 56, 61251 Moravče

NAROČILO OGLASA ali reklamnega sporočila v reviji NAŠ ZBORNIK

SOŽITJE

Naročamo objavo oglasa - reklamnega sporočila. Pošiljamo vam gradivo obliki:
☐ *reprofilm* ☐ *risba-osnutek* ☐ *idejna skica ali predlog*

Velikosti in cene oglasov ali reklamnih sporočil:
☐ *barvna stran - ovitek.....38.000 SIT*
☐ *1/2 barvne strani - ovitek.....30.000 SIT*
☐ *črnobela stran.....20.000 SIT*
☐ *1/2 črnobele strani.....15.000 SIT*
☐ *1/4 črnobele strani.....11.000 SIT*
☐ *en stolpec v reviji.....13.000 SIT*
☐ *minimalen oglas 4.7x4.7 cm...6.000 SIT*
(označite ustrezno velikost)

Število objav. . . . krat.

Račun pošljite po objavi oglasa z enim dokaznim izvodom revije Naš zbornik.

NAZIV PODJETJA:

KRAJ: | ULICA IN ŠT.:

TELEFON: | TELEFAKS:

ODGOVORNA OSEBA:

Žig

podpis odgovorne osebe

Izpolnjeno naročilnico in gradivo za OGLAS ali reklamno sporočilo v reviji NAŠ ZBORNIK pošljite na naslov::
FORMA 1, d.o.o., Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Informacije po telefonu: 061/346-531

Konferenca o človekovih pravicah duševno priadetih

VARŠAVA 2. - 4. OKTOBER 1995

VARŠAVSKA DEKLARACIJA

Duševno prizadeti so kot ljudje in kot državljani enakopravni z vsemi drugimi ljudmi. To bi moralo biti samoumevno in je potrjeno v mednarodnih dokumentih, ratificiranih s strani velikega števila držav centralne in vzhodne Evrope. Ti dokumenti so, npr.:

- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (1966)
- Evropska konvencija za zaščito človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1950)
- Konvencija o pravicah otroka (1989)

Temeljno sporočilo teh konvencij je: vsak duševno prizadeti je nesporno upravičen do človeškega dostojanstva. Človekove pravice in svoboščine do katerih so upravičeni vsi ljudje, vključno z duševno prizadetimi, so posledica spoštovanja človeškega dostojanstva. Te pravice in svoboščine vključujejo:

- pravico do življenja
- svobodo pred nasiljem in drugimi oblikami poniževalnega in nečloveškega ravnanja ali kaznovanja
- pravico do zakonske zaščite
- pravico do privatnega in družinskega življenja
- pravico do svobodnega mišljenja in verskega prepričanja
- pravico do svobodnega izražanja
- pravico do svobodnega združevanja
- svobodo pred diskriminacijo, na primer v primeru zaposlovanja
- pravico do dostojnih življenjskih pogojev in socialne varnosti
- pravico do zdravstvenega varstva
- pravico do izobraževanja
- pravico do sodelovanja in sooblikovanja v kulturnih dejavnosti

Duševno prizadeti lahko obogatijo našo družbo z odkritostjo, iskrenostjo, z njihovim močnim občutkom za pripadnost skupnosti in s še veliko drugimi pozitivnimi lastnostmi, ki so tako zelo pomembne v našem sodobnem materialističnem svetu.

Vendar pa duševno prizadeti ostajajo med najbolj zaznamovanimi skupinami državljanov in so v podrejenem položaju, ne samo zaradi njihove duševne prizadetosti, ampak tudi kot rezultat diskriminacije. Le-ta izvira iz pomanjkljive zakonodaje ali pa iz prakse. Ostajajo tudi ranljivi na zlorabo, ponižujoč odnos in na zanikanje. Še vedno obstaja na tisoče duševno prizadetih, ki živijo v ponižujočih razmerah brez kakršnekoli izobrazbe in usposabljanja. Veliko jih je popolnoma izoliranih iz vsakdanjega življenja z malo ali brez upanja na povratek v družbo. Celo nekateri duševno prizadeti, ki živijo v svojih družinah ne uživajo človekovih pravic.

ČAS JE ZA SPREMEMBO TEH POPOLNOMA NESPREJEMLJIVIH IN NEČLOVEŠKIH RAZMER

Delegati te konference zahtevajo spoštovanje sledečih načel:

1. VKLJUČITEV
Vsem duševno prizadetim moramo zagotoviti možnost polnega sodelovanja v družbenem in družinskem življenju, še posebno pri izobraževanju, zaposlovanju in prostem času.

2. POLNOPPRAVNO DRŽAVLJANSTVO
Vsi duševno prizadeti morajo imeti enako možnost sodelovanja in prispevanja v življenju družbe. Zakonodaja, ki jim ne dovoljuje polnih državljanskih koristi in pravic v katerikoli državi, mora biti razveljavljena.

3. SAMOODLOČBA
Vsi duševno prizadeti morajo imeti vpliv na odločitve, ki jih zadevajo, na politiko, ki vpliva na njihova življenja, ter na programe, ki so predvideni z namenom zadovoljevanja njihovih potreb.

4. DRUŽINSKA PODPORA
Zagotovljene morajo biti ustrezne službe za pomoč družinskega člana, ki je duševno prizadet in tudi ustrezne svetovalne službe za njihove družine.

5. DRUŽBENO PRIZNANJE
Razmere v katerih živijo duševno prizadeti se bodo lahko izboljšale le, če se bo povečalo družbeno razumevanje za njihove pravice, potrebe in možnosti. Potemtakem je nujna podpora javnih sredstev obveščanja za razvoj stalnega informiranja o vseh vidikih življenja duševno prizadetih oseb.

6. UPORABA STANDARDOV ZDRUŽENIH NARODOV
Standardna pravila o izenačitvi možnosti za invalide, ki so jih sprejeli v organizaciji združenih narodov (UN 1993) bi morali razširiti po vsej Centralni in Vzhodni Evropi, ker predstavljajo kvaliteteno osnovo za ustvarjanje politike in delovanja v korist duševno prizadetih oseb in njihovih organizacij.

7. ORGANIZACIJE CIVILNE DRUŽBE
Duševno prizadete, njihove družine in prijatelje naj bi pri razvoju nevladnih organizacij, ki delujejo za popolno enakopravnost duševno prizadetih oseb podpirala država.
Z izdajo Varšavske deklaracije, konferenca delegatov poziva parlamente, vlade, lokalne oblasti, skupnosti in vse ljudi dobre volje, da zaščitijo dostojanstvo duševno prizadetih in ustvarijo razmere v katerih bo razvoj duševno prizadetih zagotovljen.

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1996 - LETNIK 29 - ŠTEVILKA 2

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

SEMINARJI

RAZPIS SEMINARJEV IN LETOVANJ ZA DRUŽINE Z DUŠEVNO PRIZADETIMI OTROKI IN ODRASLIMI V LETU 1996

NAŠ ZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 2/96
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.400 SIT, za ustanove 7.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1. d.o.o. Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 SDK Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
USTVARJALNI TRENUTEK

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Ana Pori in Tanja Plankar-Grgurevič:
Delo z odraslimi sorojenci otrok in odraslih, motenih v razvoju 2

Majda Končar:
Prvi evropski kongres: Mentalno zdravje oseb z motnjami v duševnem razvoju 6

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Boža Madić:
Tečaj plavanja: Metoda Hallwick 11

prof. Peter Skuber:
Samostojno življenje oseb z duševno prizadetostjo 12

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 14

PRILOGA 17

Razpis seminarjev in letovanj za družine z duševno prizadetimi otroki in odraslimi v letu 1996

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 31

PISALI STE NAM 35

RAZPIS 40

Festinval '96 - festival kulturnih skupin invalidov

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje - The Association of Societies for Help for Mentally Retarded People of Slovenia. It is published six times a year. The second - the Aprile copy is titled Seminaries. Most of the articles are about work with families of reterded people, and about seminaries in 1996. There are following topics in the magazine: Ways - Possibilities, From Practice to Practice, From Our Societies and Institutions, You Asked - We Answer, and You Wrote Us.

Naš zbornik je tokrat posvečen seminarjem. Nekateri se boste vprašali, zakaj. Vsi najbrž še ne veste, koliko truda in pozornosti Sožitje vlaga v izobraževanje družin, ki imajo otroka z motnjo v duševnem razvoju. To izobraževanje sloni na spoznanju, da so pred družino s takim članom drugačne, predvsem pa težje naloge. Da vzgoja, ki se je vsi nekako učimo od svojih staršev, ni dovolj. Da terja otrok z motnjo veliko dodatne in mnogokrat tudi drugačne skrbi kot zdrav. Izhaja iz ugotovitve, da mora okolje (najprej pa starši) spoznati, za kaj gre, da bi se lahko pravilno odzvalo. Da bi ne zgubljali energije v prazno, hote "nadoknaditi", česar ni mogoče in da bi ne zanemarili tistih korakov, ki jih otrok zmore kljub svoji motnji. Da bi jim ne uplahnil pogum, da bi kljub težavni nalogi našli moč in ljubezen, da stojijo otroku ob strani, čeprav ne bo mogoče nikoli izpolnil vseh prvotnih pričakovanj. Da bi ne prevladalo razočaranje.

Družina nista le mati in otrok z motnjo, čeprav je najprej mati tista, ki mu lahko daje največ in mu mora dajati. Mož oziroma oče je z njima, ob njiju in tudi nanj pade velik delež. Njegova moč in potrpežljivost, dobrohotnost in podpora so že v tem prvem obdobju steber, na katerega lahko mati in otrok naslonita svoj odnos in ga gradita dalje. Odnos, v katerem mora biti tudi oče, kjer morata starša skupaj premagovati ovire, se veseliti drobnih uspehov in ljubeče spodbujati napredek.

Že od vsega začetka so bili seminarji usmerjeni v delo s celotno družino. Res pa je, da so zdravi bratje in sestre bili nekako poleg; posebej zanje nismo toliko skrbeli. V zadnjem času to popravljamo in tudi njih enakovredno vključujemo v delo z družino. Tudi oni imajo bratca ali sestrico z motnjo, tudi oni morajo spoznati, zakaj se drugače razvija, se drugače obnaša in zakaj se starši toliko ukvarjajo z njo ali z njim. In tu je največja past: da bi v družini pozabili na potrebe zdravega otroka, ga obremenili več, kot zmore ali da bi mu nehote naložili, naj izpolni naša pričakovanja še namesto drugega otroka: naj se torej izkaže za oba!

O teh odnosih in delu z družinami, usmerjenem na sorojence, govori nosilni prispevek Tanje Grunovič in Ane Pori. V prilogi pa boste našli razpis vseh seminarjev za letošnje leto. Naj vas samo opozorim, da se morate prijaviti preko svojega Društva in ne direktno na Zvezo! Sedaj pa kar Zbornik v roke - želim vam zanimivo branje!

Vaša urednica
Renata Bačer

SEMINAR ZA BRATE IN SESTRE

DELO Z ODRASLIMI SOROJENCI OTROK IN ODRASLIH, MOTENIH V RAZVOJU

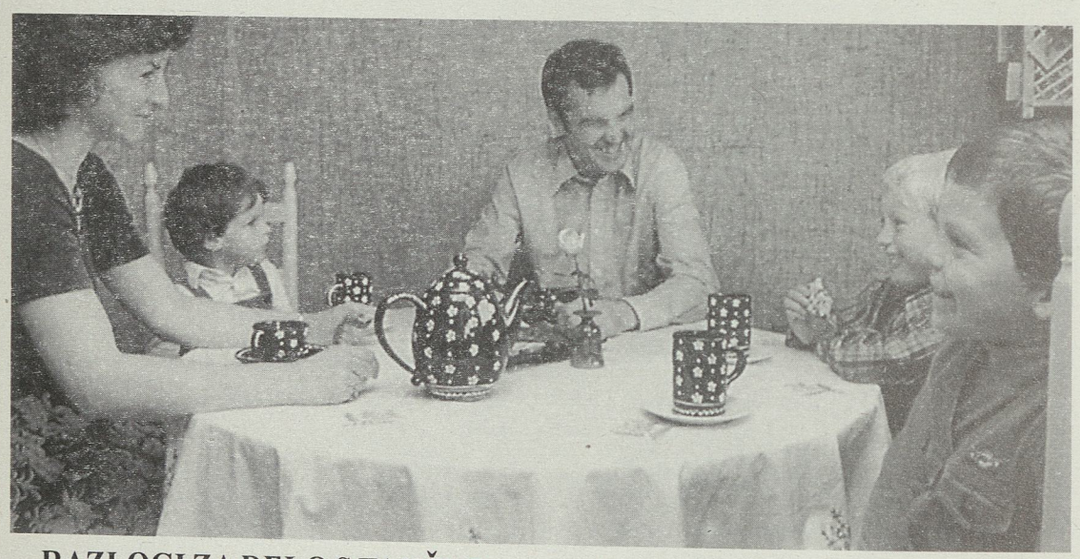

RAZLOGI ZA DELO S TAKŠNO SKUPINO

Pobuda za prvo srečanje bratov in sester otrok, motenih v razvoju, je prišla od Sožitja - društva za pomoč duševno prizadetim mesta Ljubljana pred nekako petimi leti. Prvi razlog za nadaljevanje s tem delom je pozitivna izkušnja ob srečanju prve skupine. Udeleženci tega srečanja so ugotovili, da imajo mnogo skupnih problemov, ki so značilni zanje in za njihove družine.

Drugi razlog pa je, da pri našem strokovnem delu z družinami z otrokom, motenim v razvoju, premalo dejavno obravnavamo zdravega sorojenca. Bodisi da je za dejavno udeležbo na seminarjih za družine z otroki z motnjo v razvoju premajhen, v ambulanto, ki jo obiskujejo starši s takim otrokom, pa zdravih sorojencev starši navadno ne pripeljejo, saj "ni z njimi nič narobe". Tako tudi mi, strokovni delavci, ne naredimo dovolj, da bi zdravi sorojenec mogel povedati, kaj si želi od svojih staršev in kakšne težave ima.

TEORETIČNA IZHODIŠČA

Obe psihologinji sva končali štiriletno izobraževanje s področja izkustvene družinske terapije in sva pri delu s skupino izhajali iz dveh teoretičnih izhodišč.

Prvo teoretično izhodišče govori o dveh primarnih človekovih potrebah:

1. o potrebi po skrbi zase ali po razvoju lastne individualnosti

2. o potrebi po skrbi za druge ali po povezanosti z drugimi.

Ti dve potrebi se v našem vsakdanjem življenju pojavljata izmenično. Velikokrat pa se ti dve želji pojavita sočasno. Npr. mati si želi ogledati zanimivo oddajo na televiziji, otrok pa jo prosi, naj mu prebere pred spanjem še eno pravljico. Mati se mora odločiti, ali naj poskrbi za svojo željo in pove otroku, da mu pravljice tokrat ne bo prebrala, ali pa poskrbi za njegovo željo in se odpove televizijski oddaji, ki jo zanima. Tokrat sta se želji skrbeti zase in za druge pojavili sočasno, to pa zmeraj pomeni doživljanje konflikta. Takšnih konfliktov je v vsakdanjem življenju veliko, in če hočemo, da se nam želja izpolni, navadno konfliktu sledi boj. Velikokrat se iz različnih razlogov ognemo konfliktu in s tem seveda boju, ter se tako odpovemo svoji želji. Povedano nekoliko poenostavljeno, kadar je veliko neravnovesje med uresničevanjem ene in druge potrebe (bodisi da skrbimo predvsem za druge ali pa predvsem zase), smo žalostni, jezni, razočarani.

To se lahko dogaja v vseh družinah, vendar so družine z otroki z motnjo v razvoju temu bolj izpostavljene. Starši otroka z motnjo v razvoju so veliko bolj obremenjeni s skrbjo zanj. Poleg velikih fizičnih obremenitev jih tudi neprenehoma skrbi, ali so dovolj naredili zanj. V tej pretirani skrbi pozabijo nase, odpovedo se marsikateri svoji želji. S tem seveda niso dober zgled zdravemu otroku, kako skrbeti zase. Le-ta ostaja na eni strani osamljen, ker so starši tako zaposleni z bratom ali sestro, na drugi strani pa je prepuščen skrbi zase, kar včasih naredi s preveč odgovornosti in lojalnosti do svojih staršev. Velikokrat pa je edina pot, da je povezan s starši, da začne še sam zelo skrbeti za svojega brata ali sestro z motnjo v razvoju. Tako se nekako "zlije" z njim, kot da ne bi bilo več jasne meje med njim in bratom oz. sestro z motnjo v razvoju. Skrb zase, boj za izpolnitev lastnih želja je zanj "prepovedano" ali pa neznano področje, tega ni spoznal od svojih staršev. Zdravi bratje in sestre so na primer povedali, kako slabo so se počutili, ker so lahko hodili v šolo, ker so bili uspešni v šoli, ker so dobili partnerja in je bil to samo njihov partner, ne pa tudi bratov ali sestrin.

Ker rojstvo otroka z motnjo v razvoju vsaj na začetku ali pa še dolgo potem prinese v družino žalovanje, je zelo pomembno, da lahko družinski člani drug z drugim govorijo o tem in delijo žalost. Pogosto se zgodi, da partnerja žalujeta prikrito, vsak zase, ker menita, da bosta drug drugega prizadela, če bosta govorila o svoji žalosti. Prav to se dogaja tudi zdravim otrokom. Ker tudi oni ne bi hoteli prizadeti svojih staršev, molčijo o svojih neprijetnih čustvih. Takšna nezavedna kronična žalost vpliva tudi na dejavnost družinskih članov zunaj družine, ne samo v družini.

Drugo teoretično izhodišče, iz katerega sva izhajali, je sistem delovanja družinskih odnosov. Za izhodišče nama je bil hierarhični model družinskih odnosov, ali kako je razporejena moč v družini.

To pomeni, da sta starša najmočnejša v družini in da je na njiju tudi največjea odgovornost. Takole je videti pravilna hierarhija v družini.

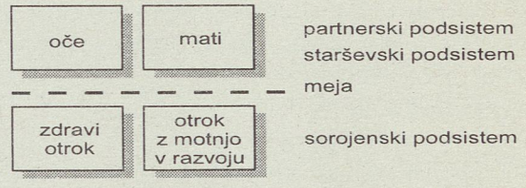

Za uspešno delovanje družine so pomembni podsistemi in meje med posameznimi podsistemi. Najpomembnejši podsistemi so: starševski, partnerski, sorojenski. Meja med starši in otroki mora biti sicer prepustna, da lahko pridejo drug do drugega, ne smejo pa je preseči niti starši niti otroci.

To pa se v družini, v kateri je otrok z motnjo v razvoju, lahko zgodi pogosteje. Zdravi otrok mora prevzeti del starševskih dolžnosti (na primer negovati svojega brata ali sestro, ga voditi ven in skrbeti za njegovo varnost).

Tako postane zdravi otrok nekakšen starševski otrok. Ker ima takšen položaj, se spremeni tudi njegov odnos do brata ali sestre z motnjo v razvoju oz. sorojenski odnos.

Shematično je to videti takole:

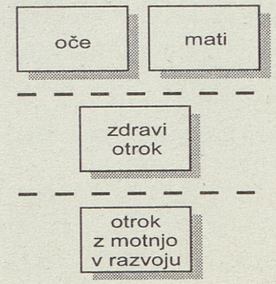

V naslednjem primeru se lahko zgodi, da se oče umakne iz družine, bodisi da družino zapusti ali pa se umakne v delo. Zdravi otrok zapolni očetov položaj in postane "sostarš" oz. starševski otrok. Izgubi položaj otroka in tako tudi sorojensko vlogo.

Naj ponazarimo shematično:

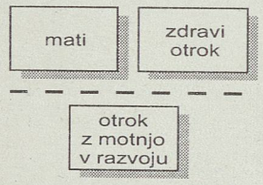

Pogosto se tudi zgodi, da ima zdravi sorojenec otroški položaj, vendar izgubi sorojenca z motnjo v razvoju, ker ta vlada in odloča o družinskem življenju. To pomeni, da je družinsko življenje skoraj v celoti podrejeno potrebam in željam otroka z motnjo v razvoju.

Shematično je to videti takole:

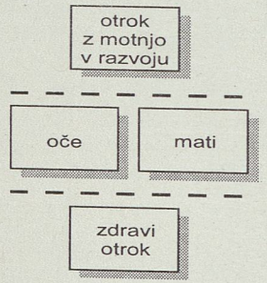

Kadarkoli je pravilna hierarhija v družini porušena, otrok ne more zadovoljevati potreb po skrbi zase, po otroštvu, zato je nesrečen. Z veliko teh bolečin sva se srečali ob delu s sorojenci otrok in odraslih z motnjo v razvoju.

KAJ IN KAKO SVA DELALI

Izobraževalno in terapevtsko delo je potekalo v obliki vikend seminarja. Udeleženci so bili odrasli sorojenci otrok ali odraslih z motnjo v razvoju skupaj s svojimi partnerji, če so jih imeli.

Z dvema kratkima predavanjima (družina kot sistem odnosov, hierarhija v družini, zadovoljevanje dveh temeljnih potreb) sva jima dali iztočnice za razmišljanje. Poudarek najinega dela je bil na vodenem izkustvenem pogovoru v skupini. S skupino sva se srečali trikrat po tri ure. Enkrat se je skupina srečala s pediatrinjo genetičarko. Izkazalo se je, da je to zelo dobra kombinacija. Na eni strani je bilo veliko vprašanj in skrbi v zvezi s potomstvom, na drugi strani pa veliko nezavednih in neizživetih bolečin iz preteklosti.

PRIMER TERAPEVTSKEGA POSREDOVANJA

Skupina sorojencev je zelo težko začela govoriti osebno. Veliko so govorili o sorojencih in o starših. Potrebovali so mnogo najinih spodbud in intervencij, da so začeli govoriti o sebi. Najina najpomembnejša intervencija je bila tale:

(Brat sestre z motnjo v razvoju se je že nekaj časa vrtel v krogu obtoževanja drugih, ker ne sprejemajo brezpogojno njegove sestre. Zaradi tega je razdrl več prijateljstev in tudi tri dokaj resna partnerska razmerja.)

Terapevt 1: Ali sem lahko za trenutek vaše dekle, ki jo pripeljete domov? Prijeten fant ste, zato grem z vami na vaš dom. Srečam se z vašo sestro. Njena prizadetost me šokira. Ne znam se vesti ob prizadetem človeku. Poleg tega razmišljam o vse mogočem - to je moj fant, če se poročim z njim, to pomeni, da se poročim tudi z njegovo sestro, torej bo treba vse življenje skrbeti zanjo. Naenkrat se prestrašim. Prešine me, naj se raje umaknem, preden bo še bolj vroče.

. . . . . t i š i n a . . . . .

On (prizadeto): Tako nekako se dogaja.

Terapevt 1: Kot vaše dekle bi rada - vi ste se užaljeni in prizadeti umaknili - da pridete k meni in mi poveste, kaj občutite ob tem. Želela bi čutiti, da ne zahtevate, naj se poročim z vašo sestro, ker me to ogroža.

. . . . . t i š i n a . . . . .

On: Podoživljam vse tiste trenutke, ko se to dogaja. (Ganjen je, začne prepoznavati vse tiste tri odklonitve na drugi način.) Ona se je zaprla vase, vstala in odšla.

Terapevt 2: Ta trenutek ste začeli razmišljati tudi o njej, prej ste bolj premišljevali o tem, da ste užaljeni, prizadeti...

Ob tem skupina oživi. Prepoznava stisko. Vsa skupina spregovori o svojih izkušnjah, bolečinah...

PRIPOVEDI UDELEŽENCEV

Občutene, prepoznane in poimenovane bolečine, ki jo je izrazila skupina, so na primer:

1. občutki sramu zaradi sorojenca z motnjo v razvoju v določenem obdobju (preadolescentnem in adolescentnem);

Primer: Mira sem moral pogosto voditi na sprehod. Takrat mi je bilo najhujše - tisti pogledi, uprti v prizadetega brata. Na neki način sem bil tudi jaz drugačen kot drugi otroci. Počutil sem se zaznamovanega.

2. občutja krivde, ker sorojenca z motnjo v razvoju ni vzel s seboj ven, v družbo, na zabavo;

3. občutje "zlitja" - neprepoznavanje mej med seboj in sorojencem, kar se izrazito kaže že zgodaj, še bolj pa, ko začenjajo s partnerskimi odnosi. Težko razmejujejo svoje partnerstvo od odnosa s sorojencem, motenim v razvoju - kje je najin odnos, kje pa je naš skupni (odnos treh). Težko rečejo sorojencu NE. Težje kot komurkoli drugemu.

Primer: Kako naj sestri razložim, da je to moj fant, ko zleze v postelju k njemu?

Ali pa: Z bratom sva v istem obdobju začela hoditi v šolo. Vse osnovnošolsko in srednješolsko obdobje se niso zanimali za moje šolsko delo, saj mi je šlo. Ko pa so dali brata v zavod, so se ovedli, da obstajam tudi jaz. A bilo je prepozno.

Ali pa: O mojih občutjih, bolečinah, hrepenenjih v družini nismo nikoli govorili. Bile so le eksplozije v najstniškem obdobju. Danes prvič govorim o tem.

Pogosto se vse otroštvo vleče izredna obzirnost do staršev, ki obenem otroke oddaljuje od njih. Ne upajo si na primer vprašati staršev za diagnozo sorojenca, da jih ne bi prizadeli.

Primer: Mi varujemo svoje starše.

Drugi pravi: Pri 34 letih sem si šele upal zahtevati zdravstveni karton svoje sestre.

Večkrat so bili potisnjeni v partnersko vlogo z mamo in postali so starševski otrok sorojencu z motnjo v razvoju.

Primer: Oče se je umaknil v delo. Z mamo pa sva se izmenjavala pri varovanju sestre.

Drugi pa je dodal: ... do včerajšnjega dne nisem niti pomislil, da ne bi skrbel za brata, ko ne bo več staršev.

Pogosto je z navzočnostjo sorojenca z motnjo v razvoju v družini povezana tudi izbira poklica.

Primer: Iskal sem srednjo šolo, ki bo čim dalj od doma. Najpomembnejše mi je bilo, da najdem takšno, ki ni v bližini domačega kraja. Vrsta šole ni bila toliko pomembna kot to, da bom lahko odšel od doma.

Do sorojencev so izredno ljubeči.

SKLEP

Sorojenci, udeleženci seminarja, so z veliko naklonjenostjo sprejeli to, da so se imeli priložnost družiti med seboj in izmenjati izkušnje iz svojih družin.

Zelo so izstopali problemi pri navezovanju stikov, bodisi prijateljskih z vrstniki in kasneje partnerskih. Natančneje bi bilo treba raziskati, ali se te težave pojavljajo v tej populaciji pogosteje kot sicer. Z gotovostjo pa lahko rečemo, da je ljubezen med njimi takšna, kot je sicer med sorojenci, le da je pri zdravih bratih in sestrah več občutka odgovornosti za brata ali sestro z motnjo v razvoju.

Za marsikatero družino lahko rečemo, da pomeni prihod otroka z motnjo v razvoju prehodni čas prilagajanja novemu položaju, ki lahko prinaša v družino napetost, strah in nedoločenost družinskih vlog. Napačno je, če družino ali posamezne družinske člane označimo kot motene. Družina potrebuje nekaj časa za prilagajanje, da se znova strukturira in nadaljuje svojo vlogo.

V družini z otrokom, motenim v razvoju, je močno na preizkušnji partnerstvo. Če je partnerska zveza dovolj močna in partnerja ohranita vodilni položaj v družinski hierarhiji ter s tem enakopravno in učinkovito opravljata svoji starševski vlogi, je v teh družinah manj težav.

Za naju, strokovni delavki, pa je to nova izkušnja in obenem spodbuda za bolj preventivno ukvarjanje z vsemi družinskimi člani, torej tudi z zdravimi brati in sestrami, vendar ne samo posredno, prek staršev.

Ana Pori
Tanja Plankar-Grgurevič

PRVI EVROPSKI KONGRES:
MENTALNO ZDRAVJE OSEB Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU (MHMR)

Psihične motnje oz. bolezni oseb z lažjo, zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju niso nov pojav, toda v zadnjih letih mu povsod po svetu posvečajo posebno pozornost. Proces deinstitucionalizacije je opozoril na očitnost dvojne diagnoze.

V obdobju institucionalizacije so bile te osebe izolirane v skrbništvu institucij brez ustrezne skrbi in obravnave, pravi dr. R. J. Fletcher iz New Yorka. Pri osebah z motnjo v duševnem razvoju ugotavljajo podobne psihične motnje kot pri "normalni" populaciji. Toda življenjske okoliščine in ravni intelektualnega delovanja teh posameznikov lahko spremenijo videz simptomov. Motnje razpoloženja, strah, motnje osebnosti in psihoze, to je le nekaj tipov duševnih problemov, ki so jih odkrili pri osebah z motnjo v duševnem razvoju. Te motnje so zasledili pri osebah vseh stopenj motenj v duševnem razvoju. Kako?

Z biopsihosocialno oceno, ki omogoča evalvacijo fizičnih, nevroloških in psihičnih vidikov. To oceno kombinirajo z intervjuji in opazovanji, prav tako pa tudi z oceno vplivov okolja. Klasifikacija duševne bolezni je opredeljena v diagnostičnem in statističnem priročniku mentalnih motenj. Priloženi so tudi standardizirani testi, ki omogočajo določitev psihiatrične diagnoze pri osebi z motnjo v duševnem razvoju.

V ZDA ugotavljajo, da je pogostost dvojne diagnoze pri 25 - 30 odstotkih osebah z motnjami v duševnem razvoju, kar je primerljivo s 16 - 20 odstotki v celotni populaciji.

V želji, da bi pomagali osebam z dvojno diagnozo, so leta 1983 v ZDA ustanovili Nacionalno združenje za osebe z dvojno diagnozo (NADD - National Association for the Dually Diagnosed). Združenje se je razširilo v vse države ZDA, Kanado, Avstralijo, Japonsko, prav tako pa že v nekatere evropske države - evropsko združenje pa je bilo ustanovljeno šele pred tremi leti. Tako je bil v septembru 1995 v Amsterdamu prvi kongres tega združenja v Evropi. Na kongresu so bili navzoči udeleženci vseh strok, ki se poklicno ukvarjajo s problematiko oseb z motnjo v duševnem razvoju, prostovoljci in starši ter sorodniki teh oseb. Predstavljena je bila dejavnost NADD-a, ki ji je zaupano šest nalog oz. ciljev v skrbi za to populacijo:

- spodbuditi družbeno in poklicno zanimanje za to populacijo
- pospeševati širjenje in izmenjavo ustreznih informacij
- predstavljati izobraževalne in terapevtske programe
- zagovarjati primerno vladno politiko
- podpirati raziskave, usmerjene v prepoznavanje, odkrivanje in obravnavo, ter
- pospeševati razvoj pomoči in centrov.

Še več, združenje si prizadeva prisiliti poklicno javnost, da bi pomagala skrbeti za duševne potrebe oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Svoje cilje dosegajo s:

- svetovanjem na različnih ravneh
- izobraževanjem profesionalcev, staršev in oseb z motnjo
- organizacijo kongresov, okroglih miz za izmenjavo izkušenj in reševanje problemov
- izdajo strokovne literature avdio in video kaset
- izdajo časnika z informacijami
- financiranjem raziskovalne dejavnosti...

Kot multidisciplinarno in starševsko združenje ima članstvo iz vrst administracije, menedžmenta, meščanov, ki želijo pomagati, kreativnih terapevtov, skrbstvenega osebja, učiteljev, medicinskih sester, delovnih terapevtov, socialnih delavcev, logopedov, staršev, zdravnikov, psihologov, psihiatrov, raziskovalcev.

Organizatorji prvega kongresa Mentalno zdravje oseb z motnjami v duševnem razvoju so ugotavljali, da se je od prvih začetkov leta 1992, ko so ustanovili Evropsko zvezo za mentalno zdravje oseb z motnjami v duševnem razvoju, da bi povezali strokovnjake zaradi izmenjave idej in izkušenj na tem razmeroma neznanem področju in spodbudili razumevanje psihičnega sveta oseb z motnjo v duševnem razvoju ter poskrbeli za njihove duševne potrebe, pa do danes zanimanje za tovrstne probleme zvečalo, saj je na kongresu sodelovalo 150 izvedencev iz 14 držav in se ga udeležilo več kot 400 udeležencev iz 23 držav.

Obstaja pa tudi nekaj pomislekov o tem razvoju. Nekateri strokovnjaki so izpostavili vprašanje realnosti izvajanja koncepta mentalnega zdravja oseb z motnjo v duševnem razvoju v procesih normalizacije in skrbi za boljšo kakovost življenja. Postavilo se je tudi vprašanje potrebe po specializiranih centrih za duševno zdravje teh oseb, češ da je to predvsem pretiravanje profesionalcev, ki se ukvarjajo z duševnim zdravjem. Razvoj in tudi kritika sta odlikovala razpravo ves kongres.

Tako je bila temeljna ugotovitev, da je treba prečistiti koncept mentalnega zdravja oseb z motnjami v duševnem razvoju, saj strokovnjaki različnih področij ta pojem razumejo različno. To je posledica različnih težav, ki jih imajo pri svojem vsakodnevnem delu z osebami z motnjami v duševnem razvoju. Profesionalni delavci o mentalnem zdravju te populacije še ne razmišljajo pozitivno. Lahko govorijo o mentalnem zdravju, toda največkrat mislijo na duševne motnje. Na tem področju je še zmeraj veliko nerazumevanja.

Definicija mentalnega zdravja oseb z motnjo v duševnem razvoju ne more biti drugačna kot za drugo populacijo. Lahko ga definiramo kot "stanje fizičnega, duševnega in socialnega zdravja, in ne le odsotnost obolenj oz. bolezni". Poudarek torej ni na motnji, ampak na zdravju. Ta pa je prvi pogoj za kakovostno življenje.

Konceptualizacija duševnega zdravja je korak proč od ozkega medicinskega koncepta duševnih motenj in zajema poleg medicinskih še politične in socialne dejavnike okolja. Psihiater dr. Došen je kot predsednik Evropskega združenja za mentalno zdravje oseb z motnjami v duševnem razvoju poudaril, da tako konceptualizacijo zastopa združenje vseh profilov strokovnjakov, ne le psihiatrov. Naša naloga je poleg boja proti bolezni predvsem varstvo duševnega zdravja, pri čemer je treba poudarjati bolj skrb za ohranjanje zdravja kot pa zdravljenje.

Poudaril je predvsem tri cilje duševnega zdravja, ki jim moramo slediti:

1. spodbujanje zdravega razvoja in varovanje zdravega življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju
2. preprečevanje vedenjskih motenj in duševne bolezni
3. boj proti vedenjskim motnjam in duševni bolezni.

- Za uresničevanje prvega je treba poudariti, da je za ustrezno spodbujanje zdravega razvoja in zdravega duševnega življenja potrebno obsežno znanje o bioloških, psiholoških in socialnih vidikih življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju. Kot smo ugotavljali na tem kongresu, strokovnjaki še vedno raziskujejo bistvene razlike v biološki zasnovi, ki lahko pomembno vplivajo na vzorce medsebojnih odnosov teh oseb. Obstajajo tudi specifične razmere okolja, ki jih moramo pravilno oceniti, da bomo lahko tem osebam zagotovili ustrezno socialno sprejetje in pomoč. To nalogo lahko izpeljejo zdravniki, psihologi, pedagogi, socialni delavci, sestre in drugi, ki morajo imeti oporo in strokovno pomoč specialistov s področja centrov za mentalno zdravje. Ta naloga spada v primarno skrb za mentalno zdravje.

- Ko govorimo o preprečevanju, moramo poudariti, da jo lahko učinkovito izvajamo samo pod pogojem, da poznamo pojave in procese problemov duševnega zdravja. Zaradi tega je to naloga specializiranih timov (specialisti psihologi, pediatri, psihiatri, pedagogi, socialni delavci in drugi); to lahko uvrstimo v drugotno skrb za duševno zdravje, ki pa mora biti tesno povezana s primarno skrbjo.

- Tretja naloga skrbi za duševno zdravje pa je zdravljenje teh bolezni; ki zdravijo jih lahko le visoko specializirani strokovnjaki, v timu pa morajo biti vsi prej našteti strokovnjaki. Najpomembnejše naloge te terciarne skrbi so evidentiranje, odkrivanje, kratkotrajna obravnava in različne oblike daljših obravnav.

Posebni timi za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju lahko delujejo v krogu celostne skrbi zanje ali pa znotraj timov, ki skrbijo za vso populacijo. V različnih državah poznajo različne modele skrbi za duševno zdravje teh oseb, toda navkljub razlikam v organizaciji in kadrovski sestavi timov so vsi enotnega mnenja, da je za to nalogo potrebno posebno znanje. Za to delo je torej specializacija nepogrešljiva.

Problemi skrbi za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju

Na kongresu so bili izpostavljeni tile problemi, s katerimi se na splošno srečujemo na poti uvajanja teorije in prakse v skrb za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju:

1. problemi ustreznih profesionalnih stališč, pogledov
2. problemi, povezani s kulturnim vedenjem
3. problemi z vključevanjem ideje duševnega zdravja oseb z motnjo v duševnem razvoju v sedanjo ideologijo normalizacije in kakovosti življenja
4. organizacija skrbi za duševno zdravje.

1. PROBLEMI USTREZNIH PROFESIONALNIH STALIŠČ, POGLEDOV

V mnogih evropskih državah se še vedno bije boj za pristojnost v skrbi za osebe z motnjo v duševnem razvoju med različnimi strokami. V nekaterih prevladuje psihiatrija, drugje pedagogika ali psihologija. Vladajoča stroka ponavadi tudi določa način in kakovost skrbi. Razvoj te skrbi je tako oviran z nesoglasji med temi strokami.

Če pa želimo upoštevati celostnost psihofizičnih problemov oseb z motnjami v duševnem razvoju, pa je razumljivo, da je skrb za mentalno zdravje teh oseb multidisciplinarna v svoji organizaciji in multidimenzionalna v načinu obravnave. Torej moramo upoštevati biološke in psihološke

vidike ter okolje. Zato morajo v timskem delu pri ocenjevanju, odkrivanju in obravnavi sodelovati strokovnjaki z vseh treh področij. V praksi se pogosto dogaja, da neustrezno timsko delo privede do nepravilne diagnoze, nato neustrezne obravnave in trpljenja oseb z motnjo v duševnem razvoju. To se ponavadi zgodi, če ima ena stroka pravico odločati, kdaj bo v proces skrbi za te osebe pritegnila strokovnjake drugih znanstvenih disciplin. V teh primerih se lahko dogodi, da prevladujoča stroka ne pritegne v tim pravega konzulenta v pravem času ali pa da njegov nasvet neustrezno razloži. Problemi se pokažejo, ko prispevki različnih strok niso dovolj upoštevani v skupni diagnozi in načrtu obravnave. Zato lahko probleme duševnega zdravja teh oseb rešujemo le z dobro usklajenim timskim delom vseh strokovnjakov, ki lahko prispevajo k oceni in diagnozi ter nadalje k načrtovanju, obravnavi in ovrednotenju programov.

Specialna znanja o diagnostiki in obravnavi problemov duševnega zdravja na tem področju so še v vseh strokah pomanjkljiva. Eden izmed vzrokov je vsekakor neutemeljena uporaba znanj, prenesenih iz študij in izkušenj z "normalno" populacijo. Posledice tega so nerazumevanje in napačne odločitve pri osebah z motnjo v duševnem razvoju. Danes vemo, da splošna psihiatrija npr. ni sposobna tem osebam ponuditi primerne pomoči. To nalogo neogibno izpolnjujejo specialna vzgoja in izobraževanje ter različni treningi. Univerze v večini evropskih držav posvečajo zelo malo pozornosti tem osebam. To je nadalje vzrok, da se z duševnim zdravjem teh oseb ukvarja zelo malo psihiatrov, psihologov, pedagogov in strokovnjakov drugih profilov. Zato je to področje tudi pomanjkljivo raziskano.

Vse to pa je razlog, da v skrbi za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju zelo zaostajamo v primerjavi s skrbjo za splošno populacijo; zatorej bo treba spremeniti politiko odgovornih ustanov do tega problema.

2. PROBLEMI, POVEZANI S KULTURNIM VEDENJEM

Stališča in odnosi do oseb z motnjo v duševem razvoju so različni od države do države. Duševna prizadetost je na splošno še vedno negativen, boleč pojav, ljudje se je celo bojijo. Ta neustrezna stališča so povzročili različni tabuji, predsodki in predstavitve v splošni populaciji, ki so prispevali k oblikovanju neustreznih stališč in odnosov. Jasno pa je, da imajo stališča pomembno vlogo pri določanju državne politike do reševanja problemov duševnega zdravja teh oseb. Celo široko sprejeta ideologija normalizacije verjetno ni dovolj močna, da bi spremenila te vedenjske vzorce. Strokovnjaki na tem področju imajo pomembno nalogo, da spreminjajo stališča do te problematike v družbi. Na tem področju bi si morali mednarodno pomagati.

Na razvoj ustrezne skrbi za duševno zdravje nedvomno vpliva tudi ekonomski dejavnik, vendar odkar se ta skrb razvija, je celo v ekonomsko bogatih deželah bolj odvisna od pozitivnih stališč kot pa od gmotnih možnosti.

3. PROBLEMI Z VKLJUČEVANJEM IDEJE DUŠEVNEGA ZDRAVJA OSEB Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU V SEDANJO IDEOLOGIJO NORMALIZACIJE IN KAKOVOSTI ŽIVLJENJA

Principi normalizacije so v zadnjih dveh desetletjih izboljšali različne vidike skrbi za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Poleg deinstitucionalizacije, socialne integracije, izboljšanja življenjskih razmer, vzgoje in izobraževanja, poklicnega usposabljanja je bil dosežen tudi velik napredek na etičnem in zakonskem področju. Ob naraščajoči socialni integraciji pa je zmeraj več psihiatričnih in vedenjskih problemov. Teh problemov se procesi normalizacije niso globlje dotaknili. Do zdaj jih ni nihče dovolj poglobljeno preučeval in danes še nimamo jasnega videnja, kako jih reševati. Takšen je položaj v vseh evropskih državah, rešujejo pa ga različno.

Doktor Došen meni, da je zanimivo, da nekateri ortodoksni zagovorniki normalizacije ne upoštevajo specializirane skrbi za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju kot potrebno in jo ocenjujejo kot ločevanje. Zanje je "normalen" položaj pomagati tem osebam v sistemu skrbi za

vso populacijo. Zato se je bati, da bi osebe s posebnimi potrebami ne dobile ustrezne pomoči. Vzporedno z ideologijo normalizacije je predvsem v zadnjem desetletju povečano pozornost vzbudilo gibanje, ki poudarja kakovost življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju. Gibanje je spodbudil predsednik AAMR (American Association for Mental Retardation) Jack Stark, ki se je vprašal: "Kljub izvajanju politike deinstitucionalizacije, zgodnjega obravnavanja in vključevanja v okolje si še nismo odgovorili na kritično vprašanje: Ali smo s tem res izboljšali kakovost življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju?"

Strokovnjaki na tem področju dela še iščejo ustrezne razsežnosti, s katerimi bi lahko določili kakovost življenja in tako lahko našli tudi ustrezno metodo za merjenje te kakovosti. Soglasje na tem področju pač še ni doseženo. Zanimivo pa je, da strokovnjaki, ki raziskujejo kakovost življenja, opredeljujejo pomen duševnega zdravja zelo različno. Nekateri o njem sploh ne govore kot o razsežnosti kakovosti življenja, drugi uporabljajo izraz čustvena in psihološka blaginja, spet tretji menijo, da je duševno zdravje najpomembnejša razsežnost kakovosti življenja. Kljub razlikam v modelih pa vsi raziskovalci uporabljajo prvine zasnove duševnega zdravja, kot so: fizično zdravje, socialni odnosi, osebna blaginja, funkcionalne dejavnosti itn. Med raziskovalci bo zato treba doseči sodelovanje in tako spodbuditi razvoj prihodnje zasnove duševnega zdravja omenjenih oseb.

4. ORGANIZACIJA SKRBI ZA DUŠEVNO ZDRAVJE

Če upoštevamo skrb za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju, so v Evropi globalno gledano tri skupine držav:

- v prvo skupino sodijo države, kjer sploh ne upoštevajo, da imajo ti posamezniki posebne potrebe. V večini teh držav so te osebe vključene v psihiatrične bolnišnice, celo če niso duševno bolne;

- drugo skupino sestavljajo države, ki so sprejele načelo normalizacije in v njih potekata deinstitucionalizacija in socialna integracija, vendar na duševno zdravje teh oseb še ne mislijo in nimajo organiziranih specializiranih servisov pomoči;

- v tretji skupini pa je nekaj držav, ki imajo specializirane centre za duševno zdravje že razvite. Obstajajo različni modeli, najbolj so razviti v ZDA.

Razvoj te skrbi pa predvsem ovirajo razpršeni interesi različnih strok.

KAKO NADALJEVATI V PRIHODNJE?

Duševno zdravje postaja pomemben vidik skrbi za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Dandanes je vprašanje, kako ustrezno spodbuditi razvoj skrbi zanj. Jasno nam mora biti:

- da je obstoječi sistem skrbi za duševno zdravje splošne populacije nesposoben odgovoriti na vsa življenjska vprašanja o problemih duševnega zdravja posameznikov z motnjo v duševnem razvoju. To je razlog za nujno spremembo profesionalnih in kulturnih stališč ter določanje jasne državne politike do tega vprašanja;

- da morajo biti v reševanje te problematike zajete tudi fakultete; spodbuditi je treba raziskovanje teh problemov;

- da je treba strokovnjake različnih disciplin usposobiti za delo na tem področju;

- da je ustrezna skrb za duševno zdravje življenjskega pomena za proces normalizacije in za zboljšanje življenja teh ljudi;

- da zasnova duševnega zdravja zasluži svoj prostor v sklopu normalizacije.

Predsednik Evropskega združenja za duševno zdravje oseb z motnjami v duševnem razvoju dr. Došen je ob koncu kongresa povzel, da prvi kongres ni le srečanje strokovnjakov, ki se zanimajo za to problematiko, ampak je spodbudil široko motivacijo za njeno skupno reševanje. Naša skupna naloga je najti ustrezne odgovore na vprašanja specialnih potreb na področju duševnega zdravja oseb z motnjo v duševnem razvoju. To bo prava pot normalizacije tega problema. Normalizacija v tej povezavi pomeni ustvariti sistem in poskrbeti za primerno izvajanje skrbi za duševno zdravje oseb z motnjo v duševnem razvoju, podobno kot že poteka za drugo populacijo. S tem jim bomo omogočili enake možnosti kot drugim za njihovo zdravo psihosocialno življenje.

Za uresničitev tega cilja pa moramo tudi v naši državi še mnogo postoriti.

Majda Končar

Tečaj plavanja

METODA HALLIWICK

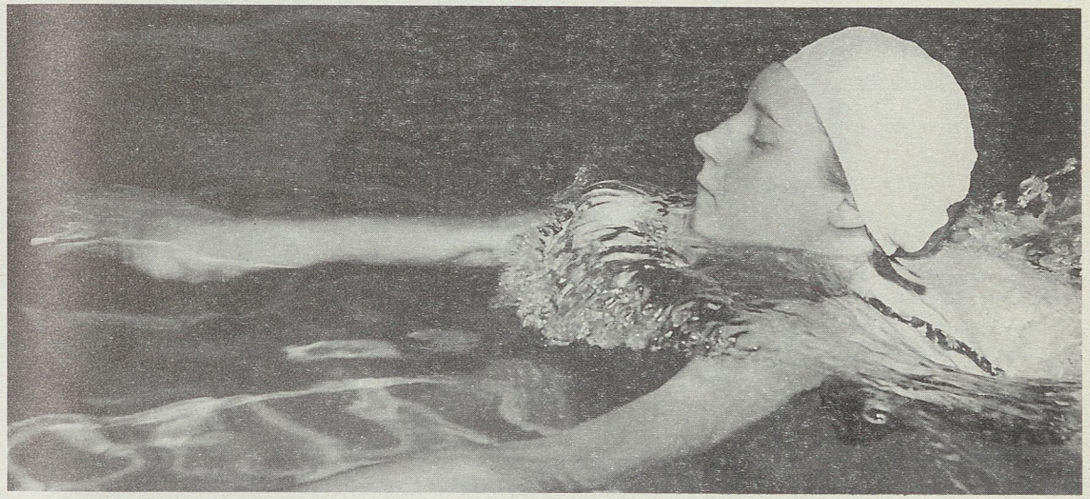

Neizmerno mi je všeč čarobni trenutek, ko se neplavalec odloči, da mi bo zaupal in verjel mojim besedam ter nenadoma spozna, da je to mogoče - naenkrat začuti, da lebdi na vodi!"

To so uvodne besede avtorja knjige Swimming for People with Disabilities, Rolfa Harrisa.

Omenjeno metodo je za ljudi z različnimi motnjami v razvoju (cerebralna paraliza, amputacije, mišična distrofija, avtizem, možganske poškodbe, spina bifida idr.) začel razvijati James McMillan leta 1949 v Londonu v Halliwickovi šoli, po kateri je metoda dobila tudi ime. Od tam se je razširila po vsem svetu.

Metoda, ki temelji na znanstvenih principih hidrostatike, hidrodinamike in mehanizmih človeškega telesa, se še vedno razvija in dopolnjuje.

Dejavnosti, ki jih metoda uči, so:

- kontrola dihanja, s sposobnostjo obvladovanja pokončnega položaja v vodi vred, s čimer lahko zagotovimo varen položaj za dihanje

- razumevanje vzgona in turbulence, njun vpliv na telo in odgovor telesa

- sposobnost uravnotežiti se v vodi.

Metoda temelji na izvirnem prijemu s poudarjenim terapevtskim, rekreativnim in športnim vplivom na posameznika.

Da bi se tudi v Sloveniji seznanili s to metodo, je Pedagoška fakulteta iz Ljubljane organizirala v Topolšici štiridnevni tečaj za strokovne delavce (športne učitelje, terapevte, specialne pedagoge), ki se v različnih organizacijah za usposabljanje in v strokovnih društvih srečujejo s prizadetimi različnih vrst in stopenj in jih navajajo na gibanje v vodi.

Tečaj je vodila dr. Joan Martin, ena od pionirk in utemeljic metode Halliwick ob pomoči dr. Rajka Vute z oddelka za defektologijo na Pedagoški fakulteti v Ljubljani in Nede Rotar, fizioterapevtke. Vsi tečajniki so uspešno opravili praktični in teoretični izpit (merilo Halliwick).

Pomembna ugotovitev vseh tečajnikov je spoznanje, da delavci različnih strokovnih področij moremo in moramo združiti svoje znanje in izkušnje, jih obogatiti z voljo in skupno oblikovati kakovost življenja vseh, ki našo pomoč potrebujejo. Dogovorili smo se, da bomo pridobljeno znanje vnesli v naše delo in ga uveljavili v okoljih, kjer delamo.

Boža Madić

SAMOSTOJNO ŽIVLJENJE OSEB Z DUŠEVNO PRIZADETOSTJO

V takem vsebinskem ozračju je v novembru potekal nekajdnevni seminar za strokovnjake, starše in osebe z duševno prizadetostjo; torej polna navzočnost ljudi, zaradi katerih smo se zbrali in o katerih smo govorili.

Desetletja sta potekala razvoj najrazličnejših ustanov za pomoč in usposabljanje oseb z duševno prizadetostjo. Ustanavljali so številna društva, da bi navezala dialog med starši, oblastjo in okoljem. Doseženo stanje na tem področju zahteva pogled v naprej. V drugi fazi razvoja tega področja pa naj bi odpirali več možnosti za osebe z duševno prizadetostjo, jim ponudili več možnosti za samostojnost, jim pravzaprav omogočili lastno osebnostno avtonomijo. Že dolgo je znano, da globalno gledano, podcenjujemo osebe z duševno prizadetostjo. Zanimivo, da v specialnopedagoški enciklopediji ni najti pojma avtonomija! Nesporno dejstvo je, da nam prihaja nasproti tretji, ki mu moramo ponuditi možnost za dialog ali bolje rečeno trialog; to je oseba, za katero pravimo, da skrbimo zanjo in ji pomagamo. Nedvomno se ne najdemo vedno na isti točki, saj pravijo osebe z duševno prizadetostjo, da želijo včasih narediti tudi kaj po svoje, drugače, kakor pričakujejo od njih skrbniki ali starši. Staršem bi radi povedali, naj jih ne bo strah, da brez tveganja pač ne gre.

Pojav samostojnosti oz. avtonomije, torej višjo stopnjo osebnostne zrelosti, so omogočile boljše možnosti za zaposlitev in bivanje odraslih oseb z duševno prizadetostjo. Danes imamo najrazličnejše možnosti dela, zaposlovanja, delavnic. Razvile so se tudi različne možnosti bivanja za odrasle duševno prizadete, in to ne le v oskrbovanih stanovanjih, ampak tudi povsem samostojno. Tako odrasle osebe z duševno prizadetostjo same čistijo stanovanje, kupujejo hrano zunaj doma, kuhajo itn. Tudi svoj prosti čas oblikujejo dokaj samostojno.

Samostojnost oseb z duševno prizadetostjo pogosto trči ob samostojnost nas odraslih, še zlasti staršev. Največ dilem pa nastane na področju spolnosti. Tudi osebe z duševno prizadetostjo bi rade živele spolno življenje, vendar je vprašanje, kako. Tudi pri nas v Sloveniji neredko živijo skupaj odrasle osebe obeh spolov, vendar bi morali še bolj odpreti to možnost. Samostojno živeti pomeni tudi odgovorno živeti. Če nekomu dvajset let pripovedujemo, da je duševno manj razvit in ga v konkretnih zadevah potrjujemo, da ni odgovoren, bo potem po vsej verjetnosti tudi sprejel takšno deklaracijo. Vem, da se nekatere odrasle duševno prizadete osebe sprašujejo, zakaj so duševno prizadete? Ali zaradi tega, ker ne znam brati, ali zato, ker so prizadete noge? Odraslo osebo z duševno prizadetostjo sem vprašal, ali zna brati. Seveda, pravi, saj imam zato očala. Torej je razlika med tem, kar menimo o osebi z duševno prizadetostjo, in med tem, kar oseba z duševno prizadetostjo meni o sebi. Pravica je, da si drugačen, npr. duševno manj razvit, in da je to vrednota.

Na posvetu smo govorili o tem, da je v ozadju mnogih vedenjskih motenj, če ne rečem povečini, pomanjkanje možnosti oseb z duševno prizadetostjo za osebnostno samostojnost.

Pregledati je treba, kateri so problemi in kako jih rešiti. Nekdo je bil mnenja, da bi morali biti strokovnjaki nekoliko bolj negotovi. Tako bodo bolje prisluhnili drugemu, ko se ne bodo zanašali zgolj na svoje občutke. Tudi staršem je treba odvzeti moč. Osebe z duševno prizadetostjo pričakujejo od nas več potrpljenja. Je pa res, da razvijejo te osebe z leti močan občutek pomanjkanja samozavesti in zaradi dolgoletne stigmatizacije ne dosegajo niti tistega, kar so v resnici sposobne. Zaradi strahu se osebe z duševno prizadetostjo učijo slabše, kot bi se sicer.

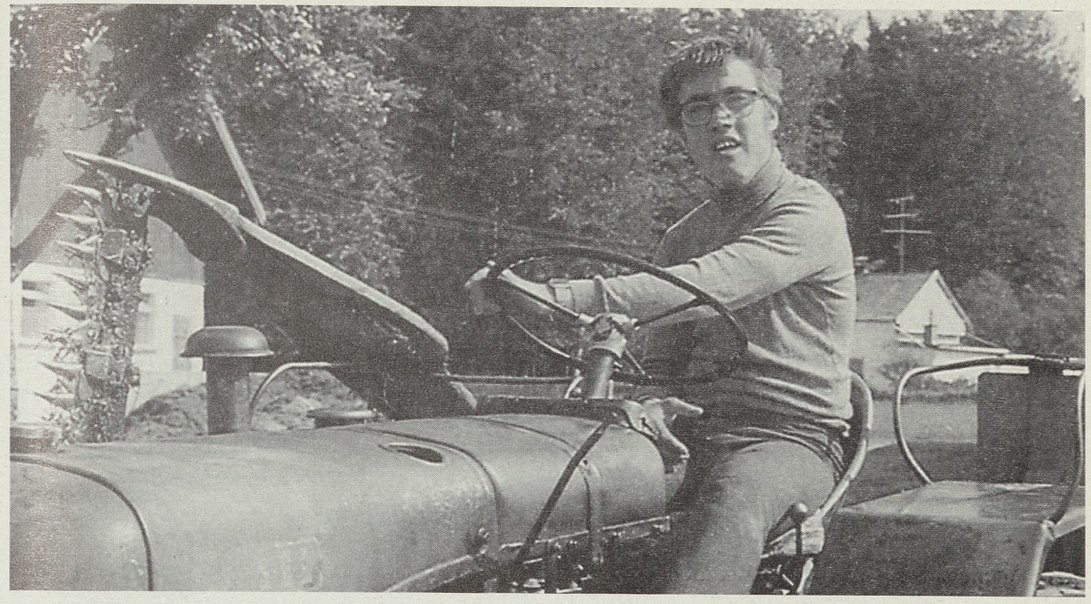

Vsekakor je treba sprejeti dialog in dejstvo, da konflikti so. Sprijazniti se moramo, da oseba z duševno prizadetostjo naredi kaj po svoji volji, tudi proti volji staršev ali skrbnikov.

Osebe s prizadetostjo se pojavljajo kot člani društva, kot član uprave delavnic in doma. Društvo pa se pojavlja v upravi doma in v upravi delavnic. Razvijajo se torej najrazličnejše možnosti, najrazličnejše komunikacije, to pa omogoča medsebojni dogovor.

Povedali so nam, da obstajajo v delavnicah ali pa tudi v domovih skupine oseb z duševno prizadetostjo, ki se sestajajo redno vsakih štirinajst dni. Tam razpravljajo: ali se starši lahko vmešavajo v njihove ljubezenske zadeve, o odnosu do tujcev, o odnosu človeka do živali, o denarju. Ni recepta, zmeraj sta dva, ki iščeta.

Gledali smo film o življenju, ki si ga urejajo osebe z duševno prizadetostjo same. Tudi intervju so vodile te osebe same. Nekateri uživajo v tem, da jih starši lahko obiščejo le na štirinajst dni. Pripovedovali so o konfliktih s starši. Osebam z duševno prizadetostjo je v delu po skupinah najpomembnejše, da pridejo do besede, da se lahko odpro in govorijo o tem, kdo pravzaprav so. Opaziti je, da osebe z duševno prizadetostjo po svoje pojmujejo samostojnost; moram pa reči, da je to še vedno v okviru pojmovanja normalnih človeških odnosov.

V nekaj dneh smo delali predvsem v skupinah, nekoliko tudi v širši zasedbi. Naloga je bila enotna: najprej razpravljati o tem, kaj me jezi, kaj pa je vendarle dobro. Temu je sledil pogovor, kaj naj se spremeni in kako lahko to spremenimo.

Na koncu je bilo postavljeno vprašanje: kaj lahko spremenim ali kaj bom lahko spremenil, ko se vrnem v svoj kraj? Opazil sem, da je bil pogovor v vseh skupinah živahen, tako med starši, strokovnjaki kot osebami z motnjo v duševnem razvoju. Odgovori so bili zelo pestri, vendarle v skladu z načinom življenja, s pestrim načinom življenja, ki je značilen za ustvarjalno ter komunikativno družbo, pa brez škode za drugega, vendarle v veliko veselje in odgovornost za vsakega, ki se znajde znotraj te komunikacije.

Najpomembnejše se mi zdi, da je zaživela zamisel o več samostojnosti in avtonomnem življenju oseb z duševno prizadetostjo. Ni receptov, ni dokončnih rešitev, kakor je to sploh značilno za vsakršno življenje posameznika, družbe ali družine.

Na koncu naj podčrtam sporočilo oseb z duševno prizadetostjo, da hočejo poslej bolj odločati, kadar gre zanje.

Prof. Peter Skuber

DAN ODPRTIH VRAT

Osnovne šole Cvetka Golarja - Ljutomer

Tridesetega novembra 1995 smo pripravili dan odprtih vrat naše šole. Od 8. do 10. ure so bila vrata odprta za vse, ki jih zanima, kaj se pri nas dogaja. Obiskovalci so si lahko ogledali šolo, učence pri pouku in delu, v delavnicah. Lahko so se tudi v posameznih razredih udeležili pouka. Ob 10. uri so se vsem obiskovalcem predstavili učenci s kratkim kulturnim programom v telovadnici šole. Vsi zbrani so se nato udeležili omizja s temo: OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI - V KAKŠNI ŠOLI.

Namen organiziranja odprtih vrat šole in omizja je bil:

- prikazati osnovno šolo s prilagojenim programom širši javnosti - organiziranost, potek usposabljanja in izobraževanja za otroke s posebnimi potrebami, cilje programa življenja in dela osnovne šole s prilagojenim programom;
- razčleniti stanje danes - vpisa otrok v osnovno šolo s prilagojenim programom ni več - ali to pomeni, da v naši občini ni več otrok, ki bi potrebovali program osnovne šole s prilagojenim programom /ukinitev šole/;
- kaj oz. kako pomagati otrokom, ki so "integrirani" v redne osnovne šole;
- čigava skrb so ti otroci, kdo je odgovoren, da bodo deležni ustrezne obravnave in pomoči;
- kdo spremlja v osnovni šoli razvrščene, poskusno vključene učence, kako jih spremlja in kako jim pomaga;
- kaj je mobilni specialni pedagog, kaj je njegovo delo v osnovni šoli;
- naš zavod jutri: kaj in kako naprej.

Ravnateljica Irena Cvetko je v uvodu na kratko predstavila šolo od ustanovitve do danes ter prikazala stanje vpisa in število otrok v šolskem letu 1995/96 (priloga).

Nato so spregovorili:

- gospod Peter Skuber, klinični psiholog iz pedopsihiatričnega dispanzerja Zdravstvenega doma Maribor,
- gospod Boris Sunko, psiholog, direktor Centra za socialno delo Ljutomer, predsednik komisije za razvrščanje
- dr. Mirko Galeša, direktor Urada za invalide pri vladi Republike Slovenije in profesor na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, oddelek za defektologijo
- gospa Majda Končar, pedagoška svetovalka ZŠ v Ljubljani
- gospod Mirko Flac, oče našega učenca.

Po razpravi, ki je trajala dobre tri ure, so bili sprejeti naslednji predlogi:

- delovna skupina pripravi sklepe
- sklepe obravnava in dopolni aktiv ravnateljev občine Ljutomer, skupaj s svetovalnimi delavci šol, centrom za socialno delo in strokovno službo občine Ljutomer
- predlogi in možne rešitve se rešujejo naprej v povezavi osnovna šola s prilagojenim programom - občina - republika - Ministrstvo za šolstvo in šport.

Ideja o dnevu odprtih vrat in omizju s temo OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI - V KAKŠNI ŠOLI ni vzklila čez noč.

Osnovna šola Cvetka Golarja deluje, se pravi izobražuje in usposablja otroke z motnjami v duševnem razvoju, ali sedaj otroke s posebnimi potrebami, že od leta 1957. Kar nekaj generacij otrok in mladostnikov je že zapustilo program šolanja, ki je bil prilagojen njim. Prilagojen tako, da so lahko razvijali in razvili svoje zmožnosti, ki sicer niso na visoki intelektualni ravni, a ravno zato še kako pomembni. Kaj pomaga vse teoretično (ne)znanje o vsem mogočem, ko pa ob vsej obilici učenja v osnovni šoli ni časa za tiste drobne, obrobne reči, ki so še kako potrebne in pomembne za vključitev v socialno okolje in življenje.

Pridobivanje enostavnih znanj, spretnosti in delovnih navad ter osvajanje prvin socialne prilagojenosti so bile še kako dobra popotnica za življenje. Marsikdo se je in se še vrača, nekateri povedat, da so dobro in da jim gre, spet drugi potožit, poiskat pomoči in nasveta, včasih le kakšne spodbudne besede. Na koncu smo zadovoljni vsi - mi, delavci šole, naši otroci in njihovi starši, saj vemo, da trud in vse, kar smo obojestransko vlagali, le ni bilo zaman. Zadovoljni, da se tega zavedamo!

(Ali se res dovolj?)

Nagel razvoj znanosti in tehnologije povzroča vrsto sprememb v načinu življenja in dela posameznika, zahteva nenehno prilagajanje vsakega in vseh. Od stopnje razvoja družbene zavesti in razvoja materialnih dobrin je odvisen položaj oseb z motnjami v razvoju.

V zadnjih tridesetih letih smo na področju usposabljanja oseb z motnjami v razvoju dosegli velik napredek. Šole s prilagojenim programom so se razvile na visoki strokovni ravni. V slovenskem prostoru se je razvila mreža šol, ki je v začetku pokrivala le področje učljivih, lažje duševno motenih otrok, kasneje pa je začela usposabljati zmerno in težje duševno motene in predšolske otroke in jih nazadnje še zaposlovati pod posebnimi pogoji v delavnicah pod posebnimi pogoji ali danes v varstveno-delovnih centrih. Ves sistem skrbi za duševno motene otroke in mladostnike, ki so drugačni, je dosegel takšno raven, da se lahko primerja z marsikaterim zunaj naših meja. Ali je to sploh pomembno? Od nekod je prišla ideja o integraciji vseh otrok v eno šolo - za vse enaki pogoji in možnosti.

"Enake možnosti za različne otroke pomenijo različne možnosti."
(Skalar)

Dokaz, da je tako, je Zakon o osnovnih šolah, ki je tik pred sprejetjem v parlamentu. Toliko je nedorečenega, lepo zapisanega o t.i. integraciji otrok s posebnimi potrebami. Človek ob branju tega gradiva nehote dobi občutek, da bo ta zakon o osnovni šoli zakon, s katerim bo predpisano, da me mora vsakdo imeti rad in da moram tudi jaz imeti vsakogar in vse rada. Kaj pa če tega nočeš - nočem? Ali kratkomalo ne zmorem?

Za razvoj otrokove identitete je še kako pomembna pozitivna samopodoba otroka. Otrok ima, tako kot vsak drug, pravico ne le do svojih čustev, potreb in želja, temveč tudi

pravico, da jih izraža. Vse to - občutke, želje in potrebe, pa je mogoče tudi potlačiti. Otrok potrebuje povratne informacije v medsebojni komunikaciji, predvsem pozitivne, kajti takšne ga spodbujajo, negativne ga zavirajo, tlačijo.

IDEJE O INTEGRACIJI IN POMISLEKI OB TEM

Konec sedemdesetih let se je pri nas začela širiti ideja o integraciji vseh otrok v osnovno šolo. Otroci s posebnimi potrebami, ki jih je po mnenju strokovnjakov 20-25 odstotkov v osnovni šoli in v tej skupini so tudi duševno moteni otroci, naj bi bili poslej vsi v eni osnovni šoli.

Marsikje v Sloveniji so to idejo pograbili z obema rokama. Seveda pa to tudi pomeni, da se je vpis otrok v osnovno šolo s prilagojenim programom zmanjšal, ponekod, kot pri nas v Ljutomeru, je šola pred zaprtjem, ker se pač vsi otroci vpišejo v redne osnovne šole. Kaj jim lahko ponudijo te šole - razred s 24 ali več učenci, programe, ki so prezahtevni, učitelje, ki so sicer dobri učitelji, a vendar le ne usposobljeni za delo z učenci s posebnimi potrebami, niti ob obilici zahtev programov in velikega števila otrok v razredu nimajo časa še za nekoga, ki je počasnejši, ne zmore slediti delu in se zmeraj bolj izgublja...

Praviloma potem taki učenci ponavljajo razrede in osnovnošolsko obveznost končujejo v 5. ali 6. razredu.

Ob vsem tem so ves čas izpostavljeni neusmiljenim vrstnikom, ki jih kaj hitro izločijo, jih imajo za manj vredne, se iz njih norčujejo, se jim posmehujejo. Da pa je mera polna, so tu s svojimi zahtevami in pričakovanji še, starši in učitelji. Najbrž pa o otroku samem, o tem, kaj otrok v taki "integraciji" doživlja, nihče ne razmišlja.

Čemu torej deklaracija o človekovih pravicah, pa konvencija o otrokovih pravicah, ki nas obe zavezujeta, da v vseh zadevah, povezanih z

otrokom, predvsem upoštevamo njegovo, se pravi otrokovo največjo korist.

In navsezadnje, z novo zakonodajo bomo dobili na šole še varuha otrokovih pravic! Veliko, največjo vlogo pri vsem pa imajo starši. Oni so edini, ki se imajo pravico odločiti in izbrati šolo, kjer se bo šolal njihov otrok. Se zmeraj odločijo prav? Največkrat se odločijo na čustveni podlagi, vse gledajo le s svoje plati (občutek krivde, sramota...), odločajo se v svojo korist, ne pa v otrokovo. Jih je treba razumeti in jih razumemo, saj so razvoj otroka spremljali in doživljali kot vsak od staršev. Običajno nepravilnosti in odklone odrivamo, se prepričujemo, da jih ni, iščemo nešteto izgovorov in opravičil zase in za druge, otrok pa je ves čas potisnjen v ozadje, kot da ga to sploh ne zadeva.

In če ni nikogar, ki bi ti odkrito znal povedati, kaj in kako je z otrokom, kaj bi bilo zanj najboljše, vsi te le "tolažijo", da bo otrok vse te težave prerasel, da bo dozorel in še kaj, si pač prepričan, da si se pravilno odločil. Kje in kakšna je pri tem vloga zdravstvene službe, svetovalne službe? Prva bi morala od rojstva spremljati otroka in starše, jim svetovati. Druga bi morala ob vpisu v šolo starše seznaniti, kaj ta šola otroku lahko ponudi in česa ne, če je to tisto najboljše zanj, ali pa je le še kje šola, ki bo otroku lahko dala več. Največkrat pa se staršem zagotovi, da se bodo že potrudili z otrokom...

Kdo je torej odgovoren za otroka, ki je tako "integriran" v osnovni šoli - starši ali ravnatelj, ki vpiše otroka, ali oba?

Integracija - razumljivo, da je treba najprej vedeti, kaj lahko dva, ki se bosta združila, drug drugemu ponudita in kaj drug od drugega pričakujeta, zahtevata. Težko si je predstavljati, da bodo naše osnovne šole lahko ponudile otrokom s posebnimi potrebami vse, kar je zanje potrebno in primerno, kajti učitelji sami priznavajo, da premalo poznajo programe osnovne šole s prilagojenim programom, zahteve in potrebe otrok s posebnimi potrebami in metode dela s takšnim otrokom, ne vedo, kaj tak otrok zmore, kaj lahko doseže in kako.

Zelo pomembno ob vsem tem pa je sodelovanje s starši otrok. Neodgovorno je prepustiti vse odločanje o otroku le njim.

Kdo je dolžan staršem prikazati pomen pravilne usmeritve njihovega otroka? In navsezadnje, ali ima pri vsem tem tudi otrok sam pravico do odločitve in izbire?!

NAŠ ZAVOD - ŠOLA S PRILAGOJENIM PROGRAMOM V PRIHODNJE

Glede na vpis zadnjih štirih let (dva učenca) predvidevamo, da bo čez dve, tri leta šola dokončno izgubila svojo vlogo, smisel obstoja - če ni šolskih otrok, ne more biti šole. To pomeni konec osnovne šole s prilagojenim programom v Ljutomeru.

Šolska zgradba, na novo zgrajena pred 17 leti, bo sicer še vedno rabila namenu - v njej že sedaj uspešno delujeta dva oddelka vzgoje in izobraževanja ter varstveno-delovni center za odrasle mladostnike z motnjami v razvoju. Potrebe za vključitev nakazujejo širitev, vedno več je tudi kandidatov za bivalno skupnost.

Na šoli je osem specialnih pedagoginj, vse z 20- in večletno prakso na tem področju dela.

Mobilna specialnopedagoška služba je začela delovati v lanskem šolskem letu z eno specialno pedagoginjo. Le-ta dela trenutno na treh osnovnih šolah in obravnava 36 otrok, predvsem učencev s specifičnimi učnimi težavami. Seveda je to preveč in nerealno bi bilo pričakovati, da bi lahko ustrezno delala z vsemi učenci. Tudi delovne razmere niso najboljše. Predvidevamo, da bomo mobilno specialno pedagoško pomoč razširili.

Vsaka osnovna šola naj bi dobila pomoč mobilne specialne pedagoginje za delo z učenci s SUT. Sprašujemo se, kdo bo obravnaval razvrščene otroke z motnjo v razvoju, ki potrebujejo pomoč in posebno obravnavo vsak dan, ves čas?

Ob vsem tem je pomembno tudi vprašanje financiranja take oblike dela. Upamo, da se tako osnovne šole, kot občina ustanoviteljica in tudi Ministrstvo za šolstvo in šport, zavedajo, da je integracija proces, ki se ga ne da izvesti čez noč. Marsikaj povleče za sabo, zahteva veliko odgovornosti za te - drugačne otroke, s posebnimi potrebami, prav tako za njihove starše.

Ob vseh teh spremembah (integracija vseh otrok v osnovno šolo, ukinitev osnovne šole s prilagojenim programom) je treba prav to odgovornost dobro opredeliti in zavezati odgovorne ljudi, da bodo za otroke s posebnimi potrebami in tudi za njihove starše integracijo izvajali v pravem pomenu, ne le fizične integracije, kot se je marsikje dogajalo doslej.

Irena Cvetko

SOŽITJE
Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije
Ljubljana, Samova 9/II

VSEM SOŽITJEM - DRUŠTVOM ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM V SLOVENIJI

RAZPIS SEMINARJEV IN LETOVANJ ZA DRUŽINE Z DUŠEVNO PRIZADETIMI OTROKI IN ODRASLIMI V LETU 1996

Pred vami je letošnji razpis seminarjev in letovanj. Razpis objavljamo v običajnem terminu, tako da boste imeli v društvih do konca prijavnega roka dovolj časa za delo s starši. Dodatno pojasnjevanje razpisa in drugih pogojev pa bomo izvedli ob sklicu naše redne letne skupščine, ki bo letos 3. aprila. Vseeno pa naj vas ta posvet ne zadržuje kajti predvsem za seminarje, pa tudi za letovanja že lahko obveščate starše in zbirate poprejšnje prijave. Temeljna izhodišča našega večletnega usposabljanja družin ostajajo tudi v letošnjem letu nespremenjena. To pomeni, da bodo imeli v vsakem primeru prednost seminarji pred letovanji. Še naprej ostaja v veljavi načelni princip tako imenovanega štiriletnega ciklusa (1. začetni Seminar, 2. nadaljevalni seminar, 3. celinsko vodeno letovanje, 4. obmorsko letovanje). Družine, t.i. "ponavljalci" naj bi se na razpis prijavile potem, ko bi prednostno zagotovili možnost udeležbe tistim, ki vseh teh oblik doslej še niso bili deležni. V fazi prijavljanja pa bomo seveda vseeno evidentirali vse želje in potrebe, saj nam je tudi doslej zmeraj uspelo tako ali drugače ustreči vsem prijavljencem, ali pa jim vsaj ponuditi možnost določenega letovanja, če so to hoteli.

UPOŠTEVALI BOMO SAMO PRIJAVNICE, KI NAM JIH BOSTE POSLALI IZ DRUŠTEV, ZATO BOMO VSE MOREBITNE PRIJAVNICE POSAMEZNIKOV POSLALI NAZAJ V DRUŠTVA IN JIH NE BOMO UPOŠTEVALI, DOKLER JIH NE BO OVERILO DRUŠTVO (IZJEMA SO PRIJAVNICE ZA NADALJEVALNI SEMINAR, KI JIH BOMO POSLALI LANSKOLETNIM UDELEŽENCEM ZAČETNEGA SEMINARJA DRUŽINAM NEPOSREDNO IZ SOŽITJA).

ZADNJI ROK ZA ODPOSLANE PRIJAVE IZ DRUŠTEV JE PETEK, 3. MAJA 1996

(Upoštevali bomo še pošto, ki bo prispela na Sožitje v ponedeljek, 6.maja)

Z vprašanji se obračajte na gdč. Andrejo Zevnik, številka telefona je: 061/ 13 25 017.

I. ZAČETNI SEMINARJI

(POHORJE - POŠTARSKI DOM, ČRNA)

Namen:

Začetni seminar je namenjen predvsem staršem, ki imajo zmerno, težje ali težko duševno prizadete mlajše otroke. Seminar traja teden dni (sobota-petek). Starši se udeležujejo predavanj in pogovorov z različnimi strokovnjaki (dopoldne in popoldne), medtem pa so otroci v varstvu. Precej čas je namenjenega tudi praktičnemu prikazu dela z otroki. Del tega tedenskega programa je posvečen tudi sprostitvi in rekreaciji.

Udeleženci:

Če je mogoče, naj se teh seminarjev udeležijo vsi člani družine oseb z motnjo v duševnem razvoju oz. tisti ljudje, ki zanje skrbijo. Poleg staršev želimo pritegniti v delo seminarja tudi zdrave otroke, brate in sestre prizadetih (zanje bomo pripravili občasno poseben program, če bo skupina kolikor toliko homogena). Kronološka starost prizadetega otroka ni edino merilo za napotitev na seminar, priporočamo pa, da začne družina obiskovati seminar čimprej (praviloma po drugem letu starosti otroka). Upoštevajte tudi merilo, da otrok praviloma še ni v sistemu organiziranega varstva ali usposabljanja, oziroma da je družina s takim otrokom potrebna strokovne obravnave tudi iz kakih drugih razlogov. Prijavijo se lahko tudi družine z mlajšimi otroki, ki so se v preteklih letih udeležile vikend seminarjev v naših društvih. Prijavljence je treba poprej opozoriti, da je program seminarja predvsem namenjen staršem, čeprav je tudi njihov otrok deležen tako varstva kakor tudi nekaterih minimalnih strokovnih obravnav.

Kraj in čas seminarja:

1. **ČRNA NA KOROŠKEM**
   (sobota, 8.6. - petek, 14.6.1996)

2. **POHORJE-POŠTARSKI DOM**
   (sobota, 8.6. - petek, 14.6.1996)

3. **POHORJE-POŠTARSKI DOM**
   (sobota, 15.6. - petek, 21.6.1996)

Če bi bilo prijav preveč, bomo organizirali še eno skupino jeseni. Kraj in čas seminarja bomo v tem primeru določili dodatno.

Prevoz:

Sožitje ne organizira skupnih prevozov, tako da morajo udeleženci potovati z javnimi prevoznimi sredstvi ali s svojimi vozili, razen če posamezno društvo ne organizira prevoza kako drugače. Posebej opozarjamo, da je za seminarje na Pohorju koristno, če imajo prijavljenci svoje vozilo ali kako drugače organiziran prevoz.

Strokovno osebje:

Sožitje zagotovi strokovno osebje za seminar v celoti. Zaželeno pa je, da predstavniki občinskih društev svoje člane vsaj obiščejo. Če pa bi predstavnik društva ali strokovni delavec iz posameznega društva želel sodelovati na seminarju ves čas, se je treba o tem prej podrobno dogovoriti z organizatorji na Sožitju.

II. NADALJEVALNI SEMINARJI

(ČRNA, ROGLA)

Namen:

V programu teh seminarjev nadaljujemo in poglabljamo začeto delo iz osnovnega seminarja, vanj pa vnašamo dodatna srečanja s posebej specializiranimi strokovnimi delavci (ortoped, ortodont, po možnosti genetik ipd.). Program nadaljevalnega seminarja temelji na podobnih oblikah in metodah kot začetni seminar.

Udeleženci:

Nadaljevani seminar je namenjen vsem tistim staršem in otrokom, ki so že bili na začetnem seminarju. Smotrno je, da so člani posameznih skupin isti kot na začetnih seminarjih.

Za nadaljevalne seminarje velja, da bomo starše, ki so bili lani na začetnem seminarju, vabili na nadaljevalni seminar neposredno s Sožitja. Matična društva pa bomo do konca prijavnega roka obvestili, kdo od njihovih članov se je odzval. Društva naj na nadaljevalni seminar prijavijo samo tiste družine, ki so bile na začetnih seminarjih prejšnja leta (ne leta 1995), pa se starši nadaljevalnih kasneje iz različnih vzrokov še niso udeležili.

Kraj in čas seminarja:

1. **ČRNA NA KOROŠKEM**
   (15.6. - 21.6.1996)
   V to skupino bomo neposredno vabili udeležence z lanskoletnega začetnega seminarja na Rogli.

2. **ROGLA**
   (22.6. - 28.6.1996)
   V to skupino pa bomo neposredno vabili udeležence z lanskoletnih začetnih seminarjev v Kotljah na Koroškem in na Pohorju - Poštarski dom.

Prevoz:

Sožitje ne organizira prevoza, zato je to prepuščeno odločitvi družin ali društev (individualni prevoz, organiziran prevoz društva oz. javni prevoz ali drugače).

III. CELINSKA VODENA LETOVANJA

(BOVEC, KRANJSKA GORA, ROGLA, ZREČE, LAŠKO)

Namen:

Udeležile naj bi se jih predvsem družine z odraslimi osebam z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, ki praviloma niso vključene v nobeno obliko organiziranega varstva ali dela. Poleg teh udeležencev naj bi se v sklopu štiriletnega ciklusa prijavile na to obliko tudi družine, ki so se poprej že udeležile začetnega in nadaljevalnega seminarja. Pri celinskem vodenem letovanju ni več predvideno stalno sodelovanje različnih strokovnih sodelavcev, vodenje skupine pa je zaupano posameznim strokovnim delavcem ali izkušenim staršem. Poleg tega koordinatorja pa bo po možnosti stalno sodeloval tudi še kak drug strokovnjak ali študent defektologije, v skladu z možnostmi bodo vse skupine tudi obiskali predstavniki Sožitja.

Udeleženci:

Praviloma so udeleženci te oblike odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki jih bodo spremljali starši ali skrbniki. Prioriteta pri merilu vključevanja naj bi bila predvsem v tem, da niso vključeni v oblike varstva. Seveda pa se bodo pojavili tudi taki, ki so vključeni oz. so bili v preteklih letih že na podobnih letovanjih. Zanje naj velja, da jih glede na njihovo zanimanje ravno tako lahko prijavite, vendar bodo imeli ob morebitnem večjem številu udeležencev prednost tisti, ki še niso bili na letovanjih ali niso nikamor vključeni.

Zato skrbno izpolnite rubriko, katerih seminarjev in letovanj se je družina že udeležila, oz. utemeljite, zakaj jo znova prijavljate. Tako se bomo ognili napakam pri razporejanju v skupine in pri obračunavanju stroškov.

Program:

Ta oblika letovanja ima okviren program, ki se prilagaja konkretni skupini in vremenskim razmeram, namenjen pa je predvsem rekreaciji (sprehodi, izleti, družabne igre, ogledi filmov, ples, ipd.). Predvidena je stalna navzočnost strokovnjaka ali izkušenega starša za individualno svetovanje in obisk predstavnika Zveze.

Kraj in čas letovanja:

BOVEC - hotel Kanin
I. skupina 6.7. - 13.7.
II. skupina 13.7.- 20.7.

KRANJSKA GORA - hotel Prisank
I. skupina 29.6. - 6.7.
II. skupina 6.7. - 13.7.
III.skupina 13.7.- 20.7.
IV. skupina 20.7.- 27.7.

KRANJSKA GORA - Porentov dom
I. skupina 28.7.- 4.8.
II. skupina 4.8. - 11.8.

TERME ZREČE - hotel Dobrava
I. skupina 29.6. - 6.7.
II. skupina 31.8. - 7.9.

ROGLA - hotel Planja
29.6. - 6.7.

ZDRAVILIŠČE LAŠKO
I. skupina 8.6. - 15.6.
II. skupina 7.9. - 14.9.

Roglo, Bovec in Kranjsko Goro priporočamo tistim, ki radi malo več pešačijo ali se ukvarjajo z rekreacijo. V hotelu Kanin v Bovcu je mogoča uporaba notranjega bazena, savne, pa tudi okolica daje veliko možnosti za rekreacijo in zabavo.

Gostje hotela Prisank v Kranjski Gori se bodo lahko brezplačno kopali v bazenu hotela Larix. V hotelu Planja na Rogli pa je poleg osnovne nastanitve na voljo še: uporaba bazena, 1 ura namiznega tenisa na dan, 3-krat pohodna tura z vodnikom, športna animacija in družabne igre ter izlet s kopanjem v Termah Zreče. Porentov dom v Kranjski Gori priporočamo predvsem mlajšim družinam, ki imajo rade aktivne počitnice (sprehodi, jahanje), pa tudi manjšim skupinam duševno prizadetih, ki imajo skupnega spremljevalca. V penzionu so eno-, dvo-, tri- in štiriposteljne sobe, vendar večina nima lastne kopalnice, ampak so skupne za več sob v nadstropju. Prednost Porentovega doma je v tem, da je cenovno precej ugodnejši, pa tudi v tem, da je v nalepšem predelu Kranjske Gore.

Bivanje v toplicah, to je v Termah Zreče in v Zdravilišču Laško, priporočamo predvsem tistim, ki se lahko kopajo ali pa potrebujejo kakšno zdravstveno storitev . "Topliška" ponudba v Termah zajema poleg samega bivanja še: uporabo bazenov s termalno vodo, posvet pri zdravniku, 5-krat gimnastiko ali hidrogimnastiko, enkrat biserno kopel, enkrat zeliščno kopel v vodni postelji, družabne prireditve.

OPOZORILO: *Termalna voda in vročina v toplicah nista primerni za hude epileptike, ne priporočamo pa jih tudi prizadetim oz. staršem, ki zaradi drugih zdravstvenih indikacij ne smejo biti pod vplivom večjih obremenitev!*

Prevoz:

Prevoz ni organiziran, razen če se društva za svoje prijavljence ne odločijo drugače. V vse kraje našega letovanja vozijo tudi javna prevozna sredstva. Vozne rede je treba preveriti v mesecu pred odhodom. Na Roglo naj se napotijo predvsem tisti, ki imajo svoja vozila ali pa si lahko kako drugače zagotovijo prevoz.

IV. LETOVANJA OB MORJU

(Materada, Portorož, Strunjan, Fiesa)

Namen:

Za letovanje na morju naj bi se praviloma prijavili predvsem tisti starši in otroci, ki so že bili na naših seminarjih (začetni in nadaljevalni) ali končujejo t.i. štiriletni ciklus. Ker pa vemo, da je bila doslej večina prijavljencev že večkrat na letovanjih, jim bomo v skladu z možnostmi skušali ugoditi, seveda pa bodo tudi letos imele prednost tiste družine, ki še niso bile na naših letovanjih, oz. družine, katerih prizadeta oseba ni nikamor vključena.

Zato je treba v prijavnici izpolniti tudi rubriko, ki govori o prejšnjih udeležbah prijavljencev na različnih oblikah usposabljanja, da ne bi bilo napak pri razporejanju v skupine in pri obračunavanju stroškov. Pri kontroli dobljenih podatkov bomo dosledno upoštevali stališča komisije, izvršnega odbora in predstavnikov društev, tako da bomo ob dobljenih napačnih podatkih morali biti do takih prijavljencev zelo strogi in jih v procesu potrjevanja izločiti.

Program:

Tudi pri vodenem morskem letovanju organiziramo razne dejavnosti, ki jih prilagajamo predvsem željam in sposobnostim udeležencev in vremenskim razmeram. Skupino vodi strokovni sodelavec Sožitja, ki pozna problematiko duševno prizadetih, ali pa izkušeni starši, dolgoletni aktivisti društev. V skladu z možnostmi bomo v skupine vključevali še specifične strokovnjake (fizioterapevt ipd.). V vsaki skupini pa bomo zagotovili tudi obisk predstavnika Sožitja.

Kraj in čas letovanja:

MATERADA (Istra-Hrvaška) - VIRC
I. skupina 22.6.- 29.6.
II. skupina 24.8.- 31.8.

PORTOROŽ - HOTEL MARITA
I. skupina 22.6.- 29.6.
II. skupina 29.6. - 6.7.
III.skupina 6.7. - 13.7.

PORTOROŽ - HOTEL VESNA

I. skupina	**17.8.- 24.8.**
II. skupina	**24.8.- 31.8.**
III.skupina	**31.8.- 7.9.**

STRUNJAN - HOTEL SALINERA

I. skupina	**24.6.- 1.7.**
II. skupina	**1.7. - 8.7.**
III.skupina	**26.8.- 2.9.**
IV. skupina	**2.9. - 9.9.**

FIESA - HOTEL FIESA

22.6. -29.6.

Center VIRC - Društva prijateljev mladine iz Maribora v Materadi pri Poreču v Istri je zaokrožena celota štirih zgradb, vključno z jedilnico in igralnimi površinami vred. Kopalnice in stranišča so v etažah, sam kompleks pa je od plaže oddaljen približno 300 metrov. Za naše letovanje je načeloma primeren (predvsem tudi cenovno), razen morda za prizadete na invalidskih vozičkih, ker je v tem primeru pot na plažo sicer mogoča, vendar otežena. Sobe so večposteljne, tudi za družine do 6 oseb, vendar praviloma razporedimo v sobo le po eno družino, razen kadar je prijavljenih več duševno prizadetih s samo po enim spremljevalcem. Tedaj skušamo dva taka prijavljenca dati skupaj (npr. dve duševno prizadeti osebi in dve materi ipd.). Materada je v Istri, torej na Hrvaškem. Zato naj bi že ob prijavah računali na to, da naj bi vsi odrasli prijavljenci imeli vsaj osebno izkaznico, če že nimajo potnih listov, za otroke pa naj bi praviloma imeli s seboj kopije rojstnih listov.

Portorož - Družine, ki se bodo odločile za letovanje v Portorožu, bodo nastanjene v hotelu Marita ali Vesna, odvisno pač od tega, v kateri izmeni bodo odšli na letovanje. V vsaki izmeni bo na voljo tudi nekaj sob v hotelu Lucija, in to za tiste družine, ki imajo težko gibljivega oz. negibljivega družinskega člana. Vse sobe v teh hotelih imajo lastno prho in WC, vsi pa bodo imeli tudi prost vstop na plažo. Lani se je bilo mogoče kopati tudi v notranjem bazenu, vendar bo za letos zaradi prenove zaprt, tako da se bo mogoče kopati le v morju. Turistično naselje Salinera v Strunjanu - Strunjanski zaliv leži med Izolo in Piranom ter je v neposredni bližini Portoroža. Sestavlja ga vrsta objektov in eden od teh je tudi hotel Salinera. To je hotel B-kategorije, v katerem so predvsem dvoposteljene sobe, vse v nadstropjih s prho in WC-jem, zato so manj priporočljive za negibljive. V naselju so tudi teniška igrišča, odprti bazen z morsko vodo, trgovina, lastna plaža, mogoče pa je tudi najeti čolne, pedaline ipd.

Prevoz:

Skupinskega prevoza na letovanje ob morju ne načrtujemo. Lahko ga seveda organizirajo v lastni režiji občinska društva, praviloma pa morajo udeleženci sami poskrbeti za prevoz. V vse kraje letovanja pa se lahko pripeljete tudi z avtobusi.

V. VIKEND SEMINARJI

V razpisu ne objavljamo tudi terminov in lokacij vikend seminarjev, ker se bomo o njih dogovarjali s posameznimi društvi neposredno. Pri organizaciji teh seminarjev po posameznih društvih se cenovno upoštevajo merila, ki veljajo za udeležbo na začetnih seminarjih. Društva pošljejo ob dogovarjanju z Zvezo potrebne podatke (število udeležencev, lokacija, cena penzionskih storitev, strokovno osebje itn.). Na podlagi sredstev, ki so na voljo, dinamike možnosti izvedbe vikend seminarjev in drugih pogojev se posamezni organizatorji dokončno dogovore za možnost izpeljave. Globalno načrtujemo približno 8 do 10 skupin dvo- in poldnevnih vikend seminarjev, ki se jih bo udeležilo 350 do 400 oseb.

SPLOŠNA NAVODILA

Tudi letos vam pošiljamo oz. prilagamo samo po tri prijavnice za vsako obliko seminarja ali letovanja. Ker jih boste gotovo potrebovali več, si napravite fotokopije.

DOM STAREJŠIH OBČANOV ENOTA VARSTVENO - DELOVNI CENTER ŠMIHEL I, NOVO MESTO

Leto dni bivanja v novih prostorih je za nami in z veseljem lahko ugotovimo, da hiša vsak dan bolj služi svojemu namenu. Danes v njej biva 36 oseb, motenih v duševnem in telesnem razvoju.

Dopoldneve preživljajo varovanci v delavnici, kjer pod vodstvom strokovnih delavcev - defektologov in delovnih inštruktorjev, opravljajo enostavna kooperacijska dela - sestavljajo obešalnike in izdelujejo izdelke iz lastnega programa. Še posebej so uspešni v mizarski delavnici, kjer za znanega naročnika izdelujejo vse od omar do postelj pa do drobnih dekorativnih izdelkov. Na svoje izdelke so zelo ponosni in nekaj jih je naprodaj tudi v naši trgovinici.

Na delo v delavnice, v dela v tem času 45 oseb z motnjo v razvoju, prihajajo varovanci tudi od doma. Vsak dan se na delo vozijo z avtobusom, vlakom ali pa pridejo kar peš.

Ob 15. uri, ko končajo delo, se življenje preseli v prvo in drugo nadstropje.

Varovanci, ki živijo v varstveno-delovnem centru, si popoldan zapolnijo z različnimi dejavnostmi. Nekateri se ukvarjajo s športom, drugi gredo na ogled katere od kulturnih prireditev, velikokrat pa ostanejo doma in rišejo, pojejo, se pogovarjajo ali pa zamesijo testo in spečejo okusne piškote. Tudi za red in urejenost bivalnih prostorov poskrbijo: počistijo sobe, uredijo omare, pometejo hodnike. Vse, kar zmorejo, naredijo sami.

V varstveno-delovnem centru pa biva tudi skupinica varovancev, ki so težje moteni v duševnem in telesnem razvoju. Ti preživljajo svoj vsakdanjik drugače - radi se igrajo, poslušajo glasbo, se sprehajajo. Prav njim smo namenili novost, ki smo jo ob obisku delegacije iz Lagenhagna tudi svečano odprli. To je Snoezelen. Prostor, v katerem potekajo najrazličnejše dejavnosti s svetlobnimi, glasbenimi, vizualnimi in drugimi efekti.

To metodo dela so razvili na Nizozemskem, k nam pa so jo prinesli strokovni delavci s Centra Dolfke Boštjančičeve iz Drage pri Igu. Ker se varovanci v njem zelo dobro počutijo in ker se strokovni delavci pohvalijo z zavidanja vrednimi uspehi, smo se za to metodo dela odločili tudi pri nas. Pri delu v Snoezelnu je treba upoštevati varovančevo svobodo, primeren ritem, ustrezno časovno dolžino, izbrano ponudbo ter ustvariti primeren odnos in nadzor. Prostor je velik 8 m², opremil pa ga je ARHE inženiring iz Ljubljane. Investicija je stala milijon tolarjev.

Upam, da se bodo varovanci tudi pri nas v njem počutili dobro in da bodo radi zahajali v ta "tako njihov kotiček".

Ema Luzar

STALIŠČA IN MNENJA KOLEKTIVA OSNOVNE ŠOLE CVETKA GOLARJA LJUTOMER O IZOBRAŽEVANJU

1. Potrebe po dodatni strokovni pomoči učencem z razvojnimi in učnimi težavami v naši občini so veliko večje, kot jih zmoremo zadovoljiti. Že sedaj en mobilni specialni pedagog obravnava veliko več učencev, kot je določeno z normativi (do štirikrat več), in temu ustrezno pride tudi manj ur obravnave na učenca: 1-2 uri namesto 4 ure na teden. Zato menimo, da tudi uspeh ne bo takšen, kot bi lahko bil.

2. Mobilni specialni pedagog ne more delati z učenci, ki imajo težje motnje v duševnem razvoju, in tistimi, ki so že bili razvrščeni in bi se morali šolati po prilagojenem programu. Le-tega specialni pedagog ne more izvajati v osnovni šoli, ker bi to zahtevalo enega specialnega pedagoga za enega učenca (poleg vseh drugih, materialnih in prostorskih razmer). Dve uri dela na teden s takšnim otrokom ne bi pomenilo skoraj nič. Trenutno stanje v občini Ljutomer je 5 razvrščenih otrok v osnovno šolo, kjer niso ustrezno obravnavani.

3. Najoptimalneje bi bilo, da bi en specialni pedagog delal samo na eni osnovni šoli in pri tem bo treba v prihodnje vztrajati, kajti le tako bo zagotovljena zadostna strokovna učinkovitost.

4. V osnovnih šolah se ne zavedajo dovolj, kaj je otrok z motnjo v duševnem razvoju. Odločitev o šolanju otroka se prepušča staršem; otrok v osnovni šoli ni deležen takšne obravnave, kot bi jo moral biti, da bi ublažil svoje motnje. Predolgo se čaka, da se ugotovi, da otrok v osnovni šoli ne bo uspešen (da ne bo osvojil niti minimuma znanja).

Menimo, da je takšno ravnanje z otrokom izjemno neodgovorno in ne vzdrži nobene strokovne niti humane oz. etične argumentacije. Otrok namreč nepovratno zamuja priložnost, da razvije svoje sposobnosti do tiste mere, kot mu dopuščajo njegove zmožnosti. Če bi spremljanje otrok že od vsega začetka potekalo temeljito in bi starše sproti seznanjali s tem, bi ti lažje uvideli in sprejeli realno stanje otroka.

KAJ PA MISLIMO STARŠI?

Nekje v začetku tega šolskega leta me je gospa ravnateljica vprašala, ali bi hotel kot predstavnik staršev na dnevu odprtih vrat šole povedati kaj o naših izkušnjah in pogledih na to šolo.

Zame osebno, menim pa tudi, da tudi za druge, to ni ravno lahka naloga. Zavedam se, da verjetno moji, oziroma naši pogledi in razmišljanja ne bodo odločujoči v organizaciji šolstva. Tudi šolniki organizacijsko niso posebno močni (s tem mislim na zbornično organiziranost), zato je vprašanje, ali bodo ti kot akterji lahko odločilno vplivali.

Starši smo postavljeni pred dejstvo, da naši otroci niso ali ne bi bili uspešni v osnovni šoli. Nekateri starši smo to doživljali in verjemite mi, da je zelo težko sprejeti spoznanje, da je naš otrok drugačen in neuspešen. Tako obremenitev je težko dalj časa prenašati in nekega dne se je pač treba odločiti, kaj je za našega otroka in nas starše same bolje.

Imeli smo dve možnosti: vztrajati v osnovni šoli, ki je blizu kraju bivanja, ali premestiti otroka v šolo s prilagojenim programom (posebno šolo), ki je bolj ali manj oddaljena od kraja bivanja.

Oddaljenost šole od kraja prebivanja je le ena fizična zapreka. Mnogo težje je sprejeti dejstvo, da moj oziroma naš otrok ni uspešen, da je tako ali drugače prizadet.

Vendar posebna šola kot taka ni vzrok, je zgolj posledica dejstva, da taki otroci so in tudi v prihodnje bodo in za te otroke bo pač treba poskrbeti. Problem posebne osnovne šole ni določen prostor, šola, niso učitelji te šole. To je problem posameznika in soljudi, ki na tako šolo gledajo negativno, na nekaj, česar se je treba sramovati.

Menim, da je dilema "posebna šola" da ali ne zelo težka. Ne bi bilo prav opustiti nekaj, kar se je izkazalo kot dobro, in začeti nekaj drugega, ker je pač tako drugod v Zahodni Evropi, misleč, da je to zagotovo boljše. Posebna osnovna šola je opravljala svojo nalogo v naši občini z učitelji, strokovno usposobljenimi za to delo.

Govori se o integrirani šoli, o šoli, kjer bi naj bili tudi naši otroci. Baje so take šole, to je skupne, tudi drugod. Sama ideja morebiti ni slaba, če bo za otroke z motnjami v razvoju tudi primerno poskrbljeno. Kaj je to - primerno, pa gotovo najbolje vedo učitelji posebnih šol in bilo bi dobro, če bi se njihove izkušnje upoštevale. V kolikor bi se zgodilo, da bi manj učljivim otrokom ponudili pomoč le nekaj ur na teden, bo to zelo narobe. Želeti je, da bi našli voljo in način, kako bi primerno poskrbeli za te, tudi naše otroke.

Mirko Flac

Sprašujemo se, od kod in zakaj takšno nerazumevanje problematike teh otrok?

Kaj je krivo, da je posebno šolstvo (v naši občini še posebej) tako slabo obravnavano?

Kje so se delale napake?

Veliko smo storili za to, da bi delo naše šole spoznala čim širša javnost, a vendar opažamo, da je nepoznavanje naše šole in otrok, ki jih izobražujemo in usposabljamo, navadno in nedopustno.

Integracija - da, za tiste otroke, ki se jim z dodatno strokovno pomočjo omogoči, da v redni osnovni šoli dosežejo vsaj minimum znanja. Nikakor pa ne za tiste, ki tudi s tako pomočjo ne morejo doseči omenjenega minimuma in se jim tudi ne more zagotoviti izobraževanje po njim prilagojenem programu. Marsikdo si integracijo predstavlja kot prelepo, zelo humano idejo, a v praksi, na ravni izvedbe, se bo pokazalo, da v večini šol še ne bo izvedljiva - iz čisto praktičnih, strokovnih in materialno-finančnih razlogov. Katera država lahko financira enega specialnega pedagoga za enega ali dva učenca, za katera bi se na povprečni srednje veliki šoli izvajalo izobraževanje po prilagojenem programu? Zato opozarjajo na postopnost in tudi na ohranjanje večine segregiranih oblik izobraževanja.

Ali bodo šole torej prevzele nase vso odgovornost, ko z vztrajanjem zgolj pri fizični integraciji otroka z lažjo motnjo v duševnem razvoju v osnovni šoli v resnici odvzemajo otroku pravico, da se izobražuje pod pogoji, ki so za njegov razvoj najustreznejši? Vendar ne moremo te odgovornosti po pilatovsko preložiti na starše, ki jim dajemo vso pravico odločati o šolanju svojega otroka. Otroci niso naša last, niti niso last staršev, odgovornost za njihovo napredovanje pa je na nas vseh v enaki meri!

VABILO

Vsem društvom predlagam, da bi pripravili izlet v Maribor. Zakaj Maribor? Zato ker bodo letos v času od 7. junija do 9. junija v Mariboru letne olimpijske igre - najdaljše do sedaj, saj bodo trajale tri dni. Organizator Osnovna šola Gustava Šiliha obljublja poleg tekmovanja še razna posvetovanja, predvajali bodo video kasete z raznih tekmovanj in svetovnih olimpiad.

Vse to bo zanimivo za tekmovalce, njihove spremljevalce, predvsem pa za starše in vse, ki so kakorkoli povezani z našimi otroki. Pokažimo staršem, skrbnikom in drugim članom, da znajo in zmorejo tudi naši otroci kolesariti, plavati, se ukvarjati z atletskim dejavnostmi, nogometom, balinanjem, košarko, namiznim tenisom...

Od naših staršev sem velikokrat slišal, da njihovi otroci ne morejo sodelovati v športnih dejavnostih. Iz lastnih izkušenj pa vem, da so vsi ti otroci zmožni sodelovati skoraj v vseh športnih dejavnostih - eni bolj, drugi manj, odvisno od prizadetosti. Vsem tem, ki še vedno dvomijo, lahko opišem svoj primer. Sin je sedaj star sedemnajst let. Shodil je s petimi leti. Že od vsega začetka se trudim, da bi se tudi on ukvarjal z več športi. Ves čas so mi mnogi nasprotovali pri mojih prizadevanjih. Spraševali so me, zakaj ga utrujam z učenjem plavanja in smučanja, pa tudi kolesarjenja. Vztrajal sem in zdaj odlično plava. V sebi ima veliko tekmovalnega duha. Dobro se zaveda vsakega tekmovanja, ves srečen je, ko ga kličejo na stopnice za zmagovalce, in ves ponosen razkazuje osvojene medalje vsem prijateljem in znancem.

Organiziran izlet v Maribor in ogled iger bi bil za marsikoga od staršev prvo srečanje z olimpijskim in tekmovalnim gibanjem Specialne olimpiade Slovenije. Mogoče bodo ljudje na kraju samem lažje spoznali, kako naši otroci uživajo, kako močan je njihov tekmovalni duh in kako zmorejo tekmovati, se boriti in priti do cilja prav tako kot drugi, zdravi ljudje.

Olimpijsko gibanje ni samo tekmovanje, kot menijo mnogi starši. Namenjeno je druženju naših otrok, spoznavanju novih ljudi, spoznavanju novih krajev, sproščanju, zabavi in predvsem povezovanju vseh nas.

Ker se zavedam, da največkrat dobimo večino staršev prav na razne piknike in izlete in da se teh oblik udeležujejo tudi starši, ki svojih otrok nimajo vključenih nikjer, predlagam, da bi vsem tem ljudem omogočili, da v živo vidijo, kako poteka tako tekmovanje, koliko je tekmovalnega duha in veselja pri tekmovalcih in da tudi sami začno sodelovati v olimpijskem gibanju.

Zato še enkrat vabim vse predstavnike društev, da organizirajo izlet na igre v Maribor, iz preprostega razloga, da pokažemo in dokažemo, da smo tu, da veliko delamo z našimi otroki. Pri igrah sodelujemo vsi - starši in strokovni delavci v šolah, varstveno-delovnih centrih in zavodih. Če bodo ljudje videli, kaj vse zmorejo naši otroci in kako pri tem uživajo, nam bodo zaupali tudi tiste otroke, ki sedaj niso v zavodih, ne obiskujejo delavnic in šol, vendar lahko kljub temu sodelujejo v olimpijskem gibanju in s tem jim širimo njihov življenjski prostor.

Pajo Cakiči

UTRIP IZ ŽIVLJENJA V RAZVOJNEM VRTCU

Tistemu, ki hoče, ne zmanjka poti, pravi pregovor. In tudi mi smo eni izmed tistih, ki hočemo in iščemo zmeraj znova nove poti pri svojem delu. Kdo pa pravzaprav smo in kje nas lahko najdete?

V vrtcu Pedenjped na Drski, ki deluje kot enota Vrtca Novo mesto, domujeta dve skupini otrok s posebnimi potrebami. V preteklem šolskem letu je bil ustanovljen razvojni oddelek, v katerem so otroci z motnjo v telesnem in duševnem razvoju. Letos pa je organiziran tudi oddelek otrok s posebnimi potrebami, kjer gre za lažjo obliko motenosti v telesnem ali duševnem razvoju. Otroci iz te skupine so vključeni v redne skupine, štiri ure na dan pa so v obravnavi v tem na novo ustanovljenem oddelku.

Delo poteka individualno glede na potek otrokovega razvoja in sposobnosti. V obeh oddelkih skupaj je osem otrok. Nova spoznanja, izkušnje in poti iščejo skupaj z njimi Marinka, Slavka, Darinka in Karmen.

Pri delu radi uporabljamo znanja in izkušnje, ki jih pridobivamo ob dodatnem izobraževanju. Pri obravnavi vsakega otroka je pomembno, da navežemo stik z njim, spoznamo njegov način komuniciranja ter tako oblikujemo in spodbujamo njegov razvoj.

Razumevanje govorice telesa pri delu z otroki, ki ne komunicirajo govorno, je izrednega pomena. Ta način dela je še marsikomu neznan, vendar pa je za naše otroke pomemben stik s svetom, z okolico. V svoje delo zato pritegujemo strokovnjake z različnih področij, ki nam vsak posebej s svojim znanjem pomagajo najti pravo pot do otroka.

Čim prejšnja detekcija in diagnostika sta za otroka zelo pomembni. S tem se le še povečuje pomen razvojnih oddelkov, saj je predšolsko obdobje za vsakega otroka neponovljivo in je eno najpomembnejših obdobij za otrokov duševni in telesni razvoj.

Sedaj pa vas bomo popeljali skozi naš vsakdanjik. Vas zanima, kaj počnemo, kaj vse zmoremo? Zjutraj, ko se vsi zberemo, se začne zajtrk. Za to porabimo kar nekaj časa, nato pospravimo in že se začne učenje. Eni se učimo prijemati ropotuljico, nekateri telovadimo, drugi znamo že risati črte... Če ima kdo rojstni dan, se z njim poveselimo in mu zapojemo.

Lepo se imamo tudi, kadar gremo na igrišče, kjer je vsak dan toliko otrok, ki nas imajo radi in se igrajo z nami. Sledi kosilo, ki mu posvetimo precej časa, saj s praznimi želodčki ne moremo iti spat. Včasih smo že zelo utrujeni in takoj zaspimo, včasih pa tudi ne... Kako hitro mine dan v vrtcu. Naenkrat sta tu mamica ali očka.

Radi gremo domov, pa tudi vrtec in svoje prijatelje imamo radi. To pove že nasmeh in prijazen pogled, ko se zjutraj odpro vrata naših igralnic... Veseli smo, da lahko skupaj odkrivamo svet in njegove skrivnosti. Če nas želite spoznati, lahko kdaj pokukate v našo igralnico. Veseli bomo!

Karmen Kržan

6. ZIMSKE IGRE SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE

Organizator: Dom Matevža Langusa, Radovljica

Specialna olimpiada Slovenije je gibanje, ki združuje duševno prizadete osebe z namenom, da bi športno živele, tekmovale, občutile zmagoslavje in se družile s svojimi vrstniki. V Domu Matevža Langusa iz Radovljice pa smo se potrudili, da smo to poslanstvo Specialne olimpiade uresničili z organizacijo 6. zimskih iger Specialne olimpiade Slovenije.

Same priprave sodijo že v leto 1995 in so zaposlile skoraj vse delavce Doma Matevža Langusa. Razpis za tekmovanje smo poslali 19. 12. 1995 vsem enainšestdesetim članicam Specialne olimpiade Slovenije. Do 20. 1. 1996 se je prijavilo petindvajset ekip, vendar pa se jih je zaradi bolezni udeležilo iger le štiriindvajset, to je sto devetindvajset tekmovalcev, za katere je skrbelo petdeset spremljevalcev in naših petindvajset hostes.

Sprejem ekip v hotelu ASTORIA na Bledu je bil v sredo, 14.2.1996, ob 10. uri. Tekmovalcem in spremljevalcem sem zaželela dobrodošlico skupaj s hostesami in maskoto iger, medvedom Srečkom Pokljukarjem. Kostum medveda Srečka je sešila naša šivilja, v kostum pa se je skrila naša varuhinja - negovalka. Maskoto so tekmovalci vzljubili in videlo se je, da ima naša varuhinja posluh za osebe z motnjami v razvoju in da jih zna motivirati. Po sprejemu so se ekipe namestile v hotelu, nato pa so se hitro odpravile na Pokljuko, kjer sta jih pozdravila sonce in pokrajina z debelo snežno odejo. V popoldanskem času so bila predtekmovanja, na katerih so tekmovalci pokazali, da so se dobro pripravljali.

Ob 18.00 uri je postalo ob recepciji hotela živahno, tekmovalci pa so smučarska oblačila zamenjali z bolj slavnostnimi. V praznično okrašeni dvorani hotela je bilo pripravljenih triintrideset omizij, na katerih so najprej zbudile pozornost torte različnih oblik, ki jih je pripravilo Žito - Gorenjka iz Lesc. Tako se je pridružilo ustanovam, delovnim organizacijam in številnim posameznikom, ki so s svojim prispevkom omogočili v teh dveh dneh izvedbo tekmovanja in druženja oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. Na prireditvi smo med gosti z veseljem pozdravili predstavnike Žita, Rotary Cluba Bled, župana občine Radovljica in podžupana občine Bled. Po večerji je bilo na plesišču prav živahno, za razpoloženje pa je skrbel ansambel Novina iz Novega mesta. Večer je popestril tudi čarovnik s svojim programom. Tekmovalci bi kar vztrajali do poznih ur, vendar so bili spremljevalci odločni, da se morajo pred tekmovanjem dobro spočiti.

V četrtek, 15. 2. 1996, je bilo na Rudnem Polju že okrog devete ure živahno, prihajali so gostje, tekmovalci so se pripravljali, zbirali pa so se tudi gledalci, za katere lahko rečem, da so svojim spodbujanjem tekmovalcev in s transparenti, na katerih so bila napisana imena njihovih tekmovalcev, poskrbeli za pravo športno razpoloženje ob tekmovalnih progah. Sonce in modro nebo sta spet napovedovala prelep zimski dan v osrčju Alp. Slavnostno odprtje se je začelo s prihodom ekip. Vsaka ekipa je prikorakala s svojo malo maskoto ter nato prisluhnila pozdravu organizatorja in slavnostnim govornikom: državni sekretarki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve Anki Osterman, županu občine Radovljica Vladimirju Černetu in predsedniku Nacionalnega komiteja Specialne olimpiade Slovenije Marjanu Lačnu. Ko je zaplapolala olimpijska zastava, je varovanka Doma Matevža Langusa Anica Drčar prižgala olimpijski ogenj, nato pa je v imenu športnikov prisegel Tadej Kramberger, prav tako varovanec Doma Matevža Langusa. Oba sta uspešna športnika, še posebno pa sta ponosna na medalje s poletnih olimpijskih iger leta 1995 v Ameriki.

Tekmovanje, ki se je začelo ob enajsti uri, je potekalo na dveh mestih. Na tekaškem poligonu na Rudnem Polju so se tekmovalci in tekmovalke pomerili v teku na 3000 metrov, 1000 metrov, 100 metrov in nordijskem drsenju. Na poligonu Viševnik so bila tekmovanja za težji in lažji veleslalom in alpsko drsenje. Ob tekmovalnih progah je bil Srečko Pokljukar tisti, ki je tekmovalce spodbujal in se z njimi veselil.

Ob 15.00 uri se je začela sklepna slovesnost. Ekipe so se znova postavile v polkrog ob olimpijski zastavi in napetost je spet naraščala, saj se je bližal trenutek podelitve medalj, ki so ga napovedovale slavnostne fanfare. Medalje so tekmovalcem podelili znani športniki plavalci Alenka Kejžar, Tanja Blatnik, Marko Milenkovič in župan občine Bohinj Franc Kramar. Tekmovalci so medalje spreje-

mali nasmejani, z visoko dvignjenimi rokami - to je bil svet zmagovalcev. Sonce se je počasi poslovilo, postajalo je zmeraj bolj hladno, nam vsem pa je bilo toplo, saj nas je grelo prepričanje, da smo se tudi mi PRIDRUŽILI SVETU ZMAGOVALCEV.

Veseli smo, da se je 6. zimskim igram Specialne olimpiade Slovenije pridružilo več ustanov in mnogo posameznikov, ki so omogočili, da nam bosta to druženje in tekmovanje ostala v spominu.

Zvonka Štefančič

EVROPSKI TURNIR V SMUČARSKIH TEKIH

Črna na Koroškem, 8. - 11.2.1996

129 tekmovalcev je nastopalo v disciplinah:

- težji veleslalom	*19 tekmovalcev*
- lažji veleslalom	*29 tekmovalcev*
- alpsko drsenje	*31 tekmovalcev*
- tek 3000 m	*8 tekmovalcev*
- tek 1000 m	*25 tekmovalcev*
- tek 100 m	*11 tekmovalcev*
- klasično drsenje	*6 tekmovalcev*

Prvi dan smo izvedli predtekmovanja v vseh disciplinah, razen v klasičnem drsenju, kjer je bilo prijavljenih samo šest tekmovalcev. Na podlagi rezultatov smo oblikovali skupine in pri tem pazili, da znotraj skupine ni bilo prevelikih odklonov.

Tekmovalec, ki mu prvi dan ni uspel noben poskus v veleslalomu ali je odstopil pri teku in je ostal brez rezultata predtekmovanja, je lahko drugi dan nastopil v najvišji skupini.

Razdelili smo trideset kompletov medalj, ki so jih podelili športniki, predstavniki občine in predstavnika Specialne olimpiade Slovenije, in devetintrideset medalj za sodelovanje, ki jih je podelil Srečko Pokljukar. Za izvedbo tekmovanja in obdelavo rezultatov je poskrbel TIMING Ljubljana ob sodelovanju uradnih trenerjev Specialne olimpiade Slovenije.

Tea Beton

Črna na Koroškem je bila od 8. do 11. februarja 1996 prizorišče turnirja v smučarskih tekih, ki se ga je udeležilo 49 športnikov - oseb z motnjo v duševnem razvoju iz devetih evropskih držav: Avstrije, Hrvaške, Madžarske, Nemčije, Poljske, San Marina, Slovaške, Ukrajine in Slovenije. To je bil hkrati tudi prvi mednarodni dogodek, katerega organizator je bila Specialna olimpiada Slovenije (SOS), ki je del po vsem svetu razširjenega gibanja Special Olympics International. Do junija se bodo v Evropi zvrstile še štiri podobne prireditve, zato je dodelitev organizacije tega turnirja velika čast za Specialno olimpiado Slovenije.

Izvedbo prireditve so prevzeli delavci Centra za delovno usposabljanje mladine Črna na Koroškem, ki so svoje delo odlično opravili. To je potrdila tudi generalna sekretarka unerada Special olimpiade za Evropo Anne Brueggemann in dodala: "Organizacija tega turnirja je bila izredno dobra, saj so bili zajeti vsi elementi, ki jih po specialnoolimpijskih merilih mora vsebovati mednarodno tekmovanje, pa naj gre za slovesnost ob odprtju, nastanitev in skrb za dobro počutje gostov, predvsem pa je pomemben tekmovalni del, kjer prav tako ni bilo zapletov, kategorije so bile ustrezno oblikovane in merjenje rezultatov je bilo dosledno izvedeno. Nasploh so turnirji te vrste prav sedaj v obdobju silovitega razvoja, saj so se izkazali kot potrebni in uspešni zaradi skoncentriranosti celotnega dogajanja okrog ene same discipline."

Prireditev je slavnostno odprla prva dama Slovenije, gospa Štefka Kučan, ki je bila hkrati tudi predsednica častnega

odbora, na povabilo pa so se odzvali tudi gospa Anka Osterman in mnogi drugi ugledni gostje. Tako so dobre želje športnikom izrekli še predsednik Nacionalnega komiteja Specialne olimpiade Slovenije Marijan Lačen, Franc Stakne, župan občine Črna, in dr. Andrej Fajmut, predsednik Športne zveze Črna. Svečano zaprisego je ob pomoči Andreja Šifrerja izrekel uspešen športnik Specialne olimpiade Slovenije Zvonko Fanedl. Odprtje se je končalo z veličastnim ognjemetom, ki so ga občudovali športniki, navdušenja pa niso mogli skriti tudi številni drugi gledalci, ki so znova dokazali, kako so Črnjani odprti za tovrstno problematiko.

V treh tekmovalnih dneh so se športniki pomerili v tekih na 500 metrov ter na 1, 3 in 5 kilometrov, v sklepnem delu pa še v štafeti 3 x 1000 metrov. Kategorije so bile izdelane na podlagi pravil specialne olimpiade in na podlagi rezultatov, doseženih v kvalifikacijskih tekih. Posebnih težav ni bilo in tekmovanja so potekala gladko. K temu so nekoliko pripomogli tudi sestanki vodij ekip, ki so se vsak večer zbrali, pregledali opravljeno delo in se dogovorili o tekmovanjih naslednjega dne.

Slovensko ekipo je sestavljalo dvajset tekmovalcev iz različnih slovenskih ustanov (Zavod Dornava, Osnovna šola Roje Domžale, Osnovna šola Gustava Šiliha Maribor, Zavod Janeza Levca Ljubljana, Center Vipava), ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem oseb z motnjami v duševnem razvoju. Naša ekipa je dosegla zavidanja vredne rezultate, h katerim so nedvomno pripomogli tudi navdušeni, ponosni in komunikativni navijači iz Zavoda Črna. Tudi sicer je bilo razpoloženje v naši ekipi odlično, mnogo zaslug za to so imeli trenerji naših tekmovalcev.

Nasmejani obrazi so pričali tudi o zadovoljstvu športnikov iz tujine, za katere je organizator pripravil dva izleta. Ogledali so si Rudnik svinca in cinka Mežica ter gradove iz snega, k boljšemu počutju pa so pripomogli še spremljevalci ekip.

Omeniti velja še gala svečanost, katere veličastnost nas je zadnji večer presenetila. Razglasitev najboljših in prijetno razpoloženje so bili razlog za veselje do poznih večernih ur.

Tekmovalci so znova dokazali, da je športno udejstvovanje eno najpomembnejših meril kakovosti življenja teh ljudi, saj na športnih tekmovanjih ne gre za doseganje vrhunskih rezultatov, ampak za zmago nad samim seboj. To izraža tudi prisega športnikov, v kateri pravijo: "Pustite mi zmagati, če pa ne morem zmagati, naj bom vsaj pogumen v svojem poskusu." In specialna olimpiada jim to nedvomno omogoča.

Nataša Jeršič

ŠOLA SMUČANJA - AREH,

7. - 13. JANUAR 1996

V letošnjem januarju smo za skupino enajstih otrok organizirali šolo smučanja. Na Areh smo odšli letos že četrto leto. Razmere, kakršne potrebujemo za bivanje in učenje, so zelo primerne, zato se tja vračamo.

Priprave so potekale že jeseni, obsegale pa so vaje za izboljšanje koordinacije, ravnotežja, gibljivosti, moči ter navajanje na samostojno oblačenje smučarskih oblačil in nameščanje opreme.

Program šole smučanja je obsegal jutranjo telovadbo v telovadnici, nato pa jutranje ogrevanje na smučeh ter učenje prvin alpskega smučanja in smučarkega teka. Otroci so bili razdeljeni po skupinah na podlagi sposobnosti oz. že pridobljenega znanja. Delo je potekalo individualno z začetniki in v skupinah. Trening je zajemal tudi uporabo vlečnice pri otrocih, ki obvladajo smučanje na manj zahtevnem terenu.

Ob šoli smučanja, ki je potekala intenzivno v dopoldanskem času, so potekale še vzporedne dejavnosti, ki so obsegale področje socializacije, vidik telesnega zdravstva in kulturno-zabavno ter družabno življenje. Otroci so se v naravi dobro počutili, vsi so bili zdravi, pridobili so veliko novega znanja in samozaupanja. Okolje, kjer smo bili, nas je izredno lepo sprejelo, spoznali so veliko novih prijateljev in se veselili srečanja s starimi znanci.

Izdatke šole smučanja smo poravnali iz rednih sredstev našega Centra za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla-Vojka Vipava, s prispevkom staršev (5.000 tolarjev za otroka), del sredstev pa so prispevali sponzorji.

Šola smučanja je bila hkrati tudi priprava na tekmovanja, ki so nas v tej zimi še čakala.

Boža Madić

Na vprašalnik, kje se kaj zanimivega in poučnega dogaja, smo doslej dobili pet odgovorov. Vsem, ki ste nam pisali, se zahvaljujemo in objavljamo odgovore. Upamo, da bo to spodbudilo še koga, da nam pošlje odgovore in prispeva k boljši obveščenosti vseh tistih, ki bi radi sodelovali v dogajanjih in dejavnostih.

DRUŠTVO ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM KRANJ, KIDRIČEVA 51, SPOROČA, DA PRI NJIH IZVAJAJO:

- trening namiznega tenisa v prostorih Osnovne šole Helene Puharjeve, poteka ob četrtkih od 15.00 do 16.30, vodi pa ga Marjan Drinovec;
- trening košarke in atletike v prostorih Osnovne šole Helene Puharjeve ob sredah od 16.30 do 18.00, vodita ju Janja Šparovec in Jernej Eržen;
- plavanje v zimskem bazenu Zdravstvenega doma Kranj skupaj s člani Društva za cerebralno paralizo, poteka ob četrtkih od 17.00 do 18.00 ure.

Prijavite se lahko v Varstveno-delovnem centru Kranj, telefonska številka je 064/211 155 ali pri predsedniku Društva po telefonu 064/434 61.

CENTER ZA SOCIALNO DELO RAVNE, GOZDARSKA POT 17, SPOROČA, DA SE PRI NJIH LAHKO VKLJUČITE V:

- KLUB PRIJATELJEV, ki združuje odrasle z motnjo v duševnem razvoju, stare od 15 do 70 let. DELUJETA DVE SKUPINI, KI SE SREČUJETA VSAKO DRUGO IN TRETJO SOBOTO DOPOLDAN OD 9.00 DO 12.00 URE.
- SKUPINO ZA SAMOPOČ STARŠEV, v kateri so starši otrok z motnjo v duševnem razvoju.

SKUPINA SE SREČUJE NA VSAKIH ŠTIRINAJST DNI (OB TORKIH MED 16.OO IN 18.00 URO).

Pridruži se jim lahko vsakdo, ki čuti potrebo po druženju, ne glede na to, ali je otrok z motnjo v razvoju v institucionalni ali domači oskrbi. Podrobnejše informacije dobite pri Jelki Kovač na Centru za socialno delo.

KJE SE KAJ ZANIMIVEGA DOGAJA?

OSNOVNA ŠOLA MIROSLAVA VILHARJA IZ POSTOJNE SPOROČA, DA PRI NJIH DELUJEJO:

- FOTO KROŽEK, OTROŠKI PEVSKI ZBOR, NOVINARSKI KROŽEK, KROŽEK ANGLEŠKEGA JEZIKA IN ŠIVILJSKI KROŽEK.

Obiskujejo ga učenci njihove šole od osmega do šestnajstega leta starosti, dejavnosti pa potekajo po pouku med 11.30 in 13.00 uro, in to vsak teden ali na vsakih štirinajst dni. Zunanji udeleženci teh krožkov ne morejo obiskovati! Več informacij lahko dobite pri pomočnici ravnatelja Pavli Debevc.

DIJAŠKI DOM ČRNOMEJ, OTONA ŽUPANČIČA 7, IZVAJA DEJAVNOSTI ZA OTROKE, KI OBISKUJEJO OSNOVNO ŠOLO S PRILAGOJENIM PROGRAMOM, ZA SKUPINE IN ODRASLE Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU. ZANJE POTEKAJO:

- likovne, športne, glasbene in kulturne delavnice.Te potekajo za domske otroke od prvega do osmega razreda v dopoldanskem in popoldanskem času.

POLEG TEGA PONUJAJO ZUNANJIM OBISKOVALCEM:

- igrišče za mali nogomet, košarko, odbojko
- možnost nastanitve v poletnih ali zimskih počitnicah
- bivanje kolonij (kopanje na Kolpi, pohodi, šport...)
- možnost organiziranja delavnic v njihovih prostorih
- pozimi smučanje na Gačah - Rog

Dom lahko sprejme od 50 do 60 oseb. Dejavnosti za zunanje obiskovalce so mogoče v času zimskih in poletnih počitnic. Organizirajo lahko tudi prevoze.

Oseba za stike: Vesna Doltar, ravnateljica doma.

Renata Bačer

VPRAŠALI STE MI ODGOVARJAMO

VPRAŠANJE:

Za sina, ki je duševno prizadet, sem potreboval potrdilo za letovanje, da je sin zdrav, pa sem moral za izstavitev tega potrdila plačati. Kako to, če pa ima sin zagotovljeno brezplačno zdravstveno varstvo?

ODGOVOR:

Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju je plačilo zdravstvenih storitev v celoti zagotovljeno otrokom in mladostnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju in osebam, ki prejemajo nadomestilo po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih odraslih oseb, če niso zavarovane iz drugega naslova.

Po pravilih obveznega zdravstvenega zavarovanja pa je izdaja raznih potrdil administrativna, in ne zdravstvena storitev, zato morajo za izstavitev potrdila plačati tudi osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

VPRAŠANJE:

Ali velja oprostitev plačila carine pri uvozu motornih vozil tudi za predšolske otroke?

ODGOVOR:

Oprostitev plačila carine pri uvozu motornih lahko uveljavijo osebe z zmerno, težjo in težko telesno in duševno prizadetostjo, ki potrebujejo nego in pomoč drugih in imajo v skladu sposebnimi predpisi priznano stanje stopnje invalidnosti. Sem sodijo:

- odrasle osebe, ki pridobijo status invalida v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb;
- otroci in mladostniki, ki pridobijo status invalida v skladu s predpisi, ki urejajo izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju;
- predšolski otroci, ki imajo stalne motnje v telesnem in duševnem razvoju in jih spremljajo mentalnohigienski dispanzerji pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike.

Za predšolske otroke, za katere uveljavljajo olajšave njihovi starši ali skrbniki, se izda na podlagi izvedenskega mnenja dispanzerske pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike mnenje, s katerim se dokazuje prizadetost predšolskega otroka. Mnenje ne sme biti starejše od šest mesecev.

VPRAŠANJE:

Ali lahko uveljavim oprostitev prometnega davka za preteklo obdobje?

Ob nakupu avta v lanskem letu namreč nisem bil seznanjen s tem, da mi pripada ta olajšava.

ODGOVOR:

Oprostitev davka od prometa pri nakupu avtomobila velja samo ob nakupu in je ni mogoče uveljavljati za preteklost. V vašem primeru je v praksi mogoče izkoristiti to olajšavo tako, da avtomobil prodate in ob nakupu novega avtomobila uveljavite oprostitev plačila prometnega davka. Sočasno pa lahko od 1.1.1996 uveljavite tudi pravico oprostitve plačila carine.

VPRAŠANJE:

Avtomobil mi je bil popolnoma poškodovan v prometni nesreči. Ali lahko ob nakupu novega avtomobila uveljavim oprostitev prometnega davka, čeprav še ni potekel triletni rok?

ODGOVOR:

Po Zakonu o prometnem davku se sme poškodovani avtomobil, če je poškodovan za več kot 70% tržne vrednosti avtomobila na dan nesreče, prodati, ne da bi invalid plačal prometni davek. Ne more pa uveljaviti te oprostitve zopet pri nakupu novega, če še ni potekel triletni rok od dneva nakupa.

VPRAŠANJE:

Sem mati duševno prizadetega otroka, ki prejema po umrlem očetu družinsko pokojnino v višini 23.000 tolarjev. Zakaj otroku ne pripada tudi nadomestilo za invalidnost?

ODGOVOR:

Najprej mora upravičenec v vsakem primeru izkoristiti druge materialne vire, če je do njih upravičen, in dobi nadomestilo za invalidnost oziroma dodatek za pomoč in nego le tedaj, če nima že kakih drugih

☞

lastnih dohodkov (družinska pokojnina, invalidnina, renta, ipd.).

Lahko pa uveljavi razliko, če družinska pokojnina oziroma drugi lastni dohodki ne dosegajo višine nadomestila za invalidnost.

V vašem primeru je družinska pokojnina višja od nadomestila za invalidnost, ki se izplačuje v višini 21.031,10 tolarjev in tako tudi uveljavitev razlike ne pride v poštev.

VPRAŠANJE:

Zaradi težje prizadetega sina delam polovični delovni čas. Ali mi pripada cel regres za letni dopust ali samo polovični?

ODGOVOR:

Po Zakonu o delovnih razmerjih ima eden od staršev, ki neguje in varuje težje telesno ali zmerno, težje ali težko prizadetega otroka, pravico delati polovico polnega delovnega časa na dan.

V takem primeru ima pravico do plače po dejanskem delu, to je za polovični delovni čas, druge pravice iz delovnega razmerja pa mu gredo v skladu s posebnim zakonom kot za polni delovni čas.

Torej vam pripada redni letni dopust v celoti in regres, ki je pravica, vezana na dopust, ravno tako v celoti.

VPRAŠANJE:

Zakaj mi ni več upoštevana posebna olajšava pri dohodnini? Imam hčerko, ki potrebuje posebno obliko usposabljanja. Prej so mi upoštevali 20-odstotno olajšavo, sedaj pa mi te olajšave ne upoštevajo več.

ODGOVOR:

Po prejšnjem Zakonu o dohodnini (Ur.l.RS 48/90 in 34/91) se je priznavala posebna olajšava za otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju, ki je znašala 20 odstotkov in za otroke, trajno nezmožne za delo, v višini 50 odstotkov letne povprečne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji.

Po Zakonu o dohodnini (Ur.l.RS 71/93) pa se prizna posebna olajšava za otroka z zmerno, težjo in težko motnjo v telesnem in duševnem razvoju, ki znaša 50 odstotkov letne povprečne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji.

Vaša hčerka je verjetno razvrščena v skupino lažje duševne prizadetosti in se ji po sedaj veljavnem zakonu ne upošteva posebna olajšava.

VPRAŠANJE:

Ali moram pri napovedi dohodnine prijaviti nadomestilo za invalidnost, ki ga prejemam za hčerko?

ODGOVOR:

V osnovo za dohodnino se ne všteva nadomestilo za invalidnost, od katerega se ne obračunava davek, ki se tudi ne odšteva od dohodnine. Upošteva pa se vam posebna olajšava v višini 50 odstotkov letne povprečne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji, ki jo vpišete v obrazec za napoved dohodnine.

Nevenka Ljubič, pravnica

ANTIBIOTIK DA ALI NE

Moj otrok je pogosto bolan. Kadar grem z njim k zdravniku, dobi antibiotik. Ali je to lahko škodljivo?

Otroci do drugega leta starosti zbolevajo pogosteje; do šestega leta pa zbolijo v povprečju 5- do 7-krat na leto. Pogosteje so tudi bolni otroci, ki so kronični bolniki (astmatiki, srčni bolniki), otroci, ki obiskujejo vrtec, in pa duševno in telesno manj razviti.

Vzroka sta prirojena ali prehodno zmanjšana obrambna (imunska) sposobnost organizma in večja dovzetnost za okužbo. Dojeni otroci dobivajo obrambne snovi (protitelesne) od matere, po osmem mesecu pa te snovi že nastajajo, vendar začne šele v drugem letu nastajati toliko zaščitnih in obrambnih snovi, da je dovolj za razmeroma zanesljivo zaščito. Obramba pa postane nezadostna, če je organizem izpostavljen močnemu povzročitelju bolezni, če se okužbe ponavljajo kronično, ob pomanjkljivi in slabi prehrani, izpostavljenosti stresnim položajem ali če je obrambni sistem premalo razvit. Najpogostejši vzrok, zaradi katerega prihajajo otroci v ambulanto, je okužba dihal. Zgornji dihalni trakt (nos-usta-žrelo-sapnik) je najprej in najbolj izpostavljen vdoru kapljične infekcije; tako se širi predvsem virusna bolezen, manj bakterijska. Odgovor organizma je vnetje. Zaradi številnih dogajanj sluznica nabrekne, začne močneje izločati sluz, ki draži živčne končiče in povzroči stranske učinke, kot so kihanje, kašljanje, solzenje. K temu se pridruži še zvišanje telesne temperature.

Vnetje nosne sluznice - nahod povzročajo predvsem virusi; izcedek je redek, obilen in spremlja ga kihanje, lahko pa se naselijo tudi bakterije; takrat se vodeni izcedek zgosti, zeleno ali rumeno obarva, zviša se temperatura in pojavijo se bolečine v čelu (obnosne votline) in v ušesih.

Virusno vnetje ne zahteva antibiotičnega zdravljenja. Sluznico mirimo z inhalacijami žajblja in kamilic, s kapljicami kamilic, ki jih nakapamo v nos, oz. s kapljicami, pripravljenimi v lekarni in z vzdrževanjem zdravega, prijetnega okolja: vlaženje zraka v stanovanju, primerna ogretost prostora do 22 °C, brez cigaretnega dima.

Bolniku dajemo kapljice v nos zmeraj v ležečem položaju z glavo, močno nagnjeno navzad in navzdol. Bolnik ne sme čutiti kapljic v grlu, ostati morajo v nosni votlini. V lekarni pripravljene kapljice uporabljamo do sedem dni - v tem času morajo moteči znaki popustiti.

Če je izcedek gost, bo zdravnik predpisal sestavljene kapljice, ki vsebujejo tudi antibiotik. Zlasti te kapljice je treba pred uporabo pretresti, jih hraniti na hladnem in po sedmih dneh zavreči. Bolečino v glavi in morebitno zvišano temperaturo nad 38 °C blažimo z andolom, aspirinom z dodanim vitaminom C, s panadonom. Pri ponavljajočih se ali trajnih gostih izcedkih iz nosu bo zdravnik naročil pregled brisa nosne sluznice in morebitni antibiogram. Ob negativnem izvidu zdravljenje ni potrebno, pač pa le odstranjevanje nosnega sekreta z nosno paličico (Bibo) ali robcem. Zlasti pogosto gre za otroke z Dawnovim sindromom - mongoloide.

Posledice zamašenega ali polnega nosu so pogoste na ušesih zaradi povezave med obema organoma. Tudi ugotovljeno vnetje ušes zahteva poleg zdravljenja ušes še kapljice za nos; tega starši pogosto ne razumejo in se ne drže zdravnikovih navodil.

Kihanje in obilno izločanje iz nosu, občutek zamašenega nosu, je značilnost alergičnega vnetja, ki je lahko spomladi ali poleti sezonsko, zaradi cvetnega prahu, ali trajno, zlasti ponoči in zjutraj, zaradi hišnega prahu.

Ko je postavljena diagnoza, je treba dajati antialergična zdravila v obliki nosnih pršil oz. tablet ali sirupov. Poskrbeti pa moramo, da se alergenom čim bolj ognemo.

Nadležen, suh, dražeč kašelj je znak virusnega vnetja žrela. Temu se pridruži še pekoča bolečina v grlu, zlasti pri požiranju. Telesna temperatura se lahko dvigne do 39 °C.

Bolnika draži v grlu ob vsaki spremembi temperature okolja pa tudi diha skozi usta; tega kašlja ne miri noben sirup ali tableta. Težavo blažimo s toplimi (ne vročimi) napitki, ki jim dodamo med; z inhalacijami žajblja, z grgranjem; to je zelo nadležno in zahteva potrpljenje bolnika in okolice.

Angine (tonsilitis) ne bo težko prepoznati, niti ni zahtevna pri zdravljenju, ki mora skoraj zmeraj biti antibiotično, saj gre za bakterijsko, torej gnojno vnetje mandljev. Včasih se pokažejo tudi izpuščaji po telesu in takrat imamo opraviti s škrlatinko.

Če vnetje napreduje navzdol, nas preseneti hripavost, ki lahko povzroči v popolno izgubo glasu. Vnetje glasilk sodi v zdravnikove roke.

Včasih začne sredi noči otroka nenadoma dušiti; ob tem lajajoče kašlja in pomodri v obraz. Zelo dramatična slika je posledica virusnega vnetja sapnika. Starše zagrabi paničen strah, ki otroka še dodatno razburi in slika bolezni se stopnjuje. Otroku je treba ponuditi obilo vlage v obliki pare - ob postelji postavimo posodo z vročo vodo - sicer pa ga odpeljemo v bolnišnico, kjer bo dobil ustrezno pomoč.

Vnetje spodnjega dela dihalnih poti (bronhitis) in vnetje pljučnega tkiva (pljučnica) je stanje, ki zahteva zdravniško oskrbo. Vsak dalj časa trajajoč kašelj, zlasti če je ta produktiven, da bolnik izkašljuje gosto sluz, ob tem pa ima povišano temperaturo 37,5 °C do 38 °C, zahteva zdravniški pregled in antibiotično zdravljenje.

V otroškem obdobju dobivajo bolniki resnično prevečkrat antibiotike, ki niso nujno potrebni. Včasih nas k tem silijo starši sami, ker menijo, da nismo dobri zdravniki, če ne predpišemo antibiotikov. Če je otrok pogosto v naši ordinaciji, dobimo izkušnjo, da brez antibiotikov preprosto ne gre, torej mu jih predpisujemo.

Pri virusnem obolenju, pri katerem antibiotik ne učinkuje in je lahko celo škodljiv, pa je treba bolnika nadzorovati, ker se lahko v kasnejši fazi razvija bakterijsko vnetje, ki ga je nujno treba zdraviti z antibiotikom. Če je ambulanta močno obremenjena s pacienti ali je oddaljena od uporabnikov, se hitreje in lažje odločamo za antibiotik, čeprav morda ni nujno potreben.

Seveda pa je naša dolžnost, da poskrbimo za svoje zdravje in zdravje svojih otrok prej, preden se nas loti bolezen.

V ta namen skrbimo:
- za zdravo in redno prehrano, bogato z vitamini
- za primerno toploto
- vlažnost bivalnih prostorov (brez cigaretnega dima - pogosto zračenje in namestitev vlažilnikov)
- čim več gibanja na svežem zraku (tudi pozimi)
- za suho obutev in primerna oblačila
- namesto gaziranih in sladkanih pijač se navadimo redno piti čaje in pripravke iz zdravilnih zelišč
- utrjujemo telo in sluznice z dihalnimi vajami - a o tem kdaj drugič.

Dr. Marjeta Korbar

PROJEKTNO DELO 2.C RAZREDA OSNOVNE ŠOLE OB RINŽI, KOČEVJE

Korak k sončku - prijateljstvo ne pozna drugačnosti

Mama si ga je ogledala čisto od blizu in se ustrašila:

Čopko, kaj je s tvojimi tačicami? Tu nekaj ne bo prav!

Ena tačica njenega najmlajšega veverička je bila nenavadno skrivljena in tanjša od drugih. Zares, ta veveriček je natanko čutil, da ne more skakati, pa če si je to še tako želel.

Kaj pa zdaj?

Glavni junak zgodbice Veveriček posebne sorte je veveriček, ki je zaradi cerebralne paralize nekoliko drugačen od svojih vrstnikov. Zgodbica svojevrstno in nevsiljivo predstavi otrokom svet drugačnosti.

Tudi otroci 2.c razreda Osnovne šole Ob Rinži so se seznanili z njim. Na pobudo Zveze društev za cerebralno paralizo Slovenije smo se kot mnoge druge šole odločili, da bomo sodelovali v njihovem projektu Korak k sončku. Sprva je bil namen tega spoznavanje značilnosti in problemov otrok s cerebralno paralizo, ki pa je že prerasel v spoznavanje drugačnosti nasploh.

Čisto blizu naše osnovne šole, čez cesto, stoji osnovna šola s prilagojenim programom (OŠPP Ljubo Šercer) in odločili smo se, da se bomo seznanili z osebami z motnjami v duševnem razvoju.

Zakaj smo izbrali ravno 2.c razred? V lanskem šolskem letu so se kar trije njihovi sošolci prešolali na Osnovno šolo s prilagojenim programom Ljubo Šercer. To se nam je zdelo še posebno ugodno za nadaljnje pogovore, raziskovanja.

In kako je potekalo naše delo?

V projektu smo začeli sodelovati konec marca. Otroci so prebrali zgodbico in jo tudi ilustrirali. Z učiteljico so nato obnovili vsebino in sporočilo zgodbice ter se pogovorili o težavah, ki jih lahko imajo drugačni otroci. Zgodbica jih je zelo navdušila. Še posebno jim je k srcu prirasel mali Čopko in odločili so se, da sami napišejo nadaljevanje zgodbice. Za naslov so si izbrali Čopkov prvi šolski dan. V otrocih je z dneva v dan je rasla želja po srečanju z drugačnimi vrstniki. Radi bi izvedeli, kje in kako živijo. Odločili smo se, da bomo spoznali življenje duševno motenih od malih nog pa do odraslih dni.

Najprej smo se odpravili v Vzgojno-varstveni zavod Angelce Ocepkove, obiskali smo razvojni oddelek. Še v avtobusu nas je obhajal rahel dvom, a strah pred neznanim je popolnoma izginil ob prvem stiku otrok. Vsi otroci so se takoj sporazumeli med seboj, se skupaj igrali in zabavali. Nikjer nismo mogli opaziti drugačnosti. Dopoldne je prehitro minilo in s kolegico sva le s težavo spravili otroke na avtobus. Še vsi polni prijetnih vtisov ob res prijaznem sprejemu vzgojiteljice Emice, varuhinje Tanje in otrok smo se domenili, da jim bomo poslali pismo in kaj lepega napisali. V domače zvezke pa so učenci opisali, kako so doživljali prve stike z drugačnimi.

Ko smo spoznali življenje predšolskih otrok, nas je zanimalo, kako ti otroci živijo v šoli. Spomnili smo se treh sošolcev, ki so se prešolali na osnovno šolo s prilagojenim programom, in jih skupaj z učiteljico in novimi sošolci povabili na obisk. Pripravili smo jim kratek zabavni program, nato pa smo skupaj izdelali pirhe iz plastelina in papirnate zajčke. Pa tudi zabavo z glasbo smo imeli. Vedno znova sva lahko opažali, da otroci sami ne gledajo nič posebno na drugačne vrstnike, se jih ne ogibajo. Vse je potekalo v prijetnem, spontanem ozračju. Res, kar prehitro smo se morali posloviti od novih prijateljev. A prišli so novi!

Tokrat iz drugih oddelkov Osnovne šole s prilagojenim programom Ljubo Šercer. Tudi z njimi smo se zelo zabavali in skupaj ustvarili umetnije in konstrukcije iz lego kock.

Komaj smo uredili vtise, že smo hiteli novim prijateljem naproti. Z avtobusom smo se odpeljali v Varstveno-delovni center Ribnica in tako spoznali še delo in življenje odraslih duševno motenih oseb. Tudi tu so nas zelo toplo sprejeli, nam pokazali delček svojega življenja.

Res veliko je bilo vtisov, o katerih so učenci doma navdušeno pisali!

Vsa ta naša srečanja pa so pri otrocih vzbujala mnogo novih in novih vprašanj. Odgovore nanje smo poiskali pri strokovnjakih. Obiskali sta nas mobilna surdopedagoginja, ki obravnava naše gluhe učence, in šolska logopedinja. Mi pa smo v zdravstvenem domu Kočevje obiskali šolskega zdravnika in kliničnega psihologa. Toliko novih spoznanj in izrazov! V zvezkih SND je sproti nastajal pravi strokovni leksikon.

Učence pa je najbolj navdušil pogovor s surdopedagoginjo in odločili so se, da napišejo pismo neznanemu gluhemu prijatelju, prijateljici. In kaj kmalu so prišli prijazni odgovori.

Počasi smo postajali že kar mali strokovnjaki za ljudi s posebnimi potrebami. Kaj pa naši najbližji? Domenili smo se, da bomo izvedli vprašalnik med svojimi domačimi. Vanj so otroci zajeli 52 oseb. Ugotovili smo, da večina ljudi srečuje drugačne osebe, ne ve pa, kako bi jim sami lahko pomagali. Vsi pa so si bili enotnega mnenja, da moramo biti do drugačnosti strpni in jemati ljudi take, kot so.

Najpogostejši odgovori na vprašanje: "Ali bi vas motilo, če bi imel vaš otrok drugačnega prijatelja, sošolca?"

Ne, ker

- so vsi otroci med seboj enaki
- tudi drugačni otroci potrebujejo prijatelje
- se s takim prijateljstvom oba otroka notranje bogatita
- JE PRIJATELJSTVO EDEN IZMED NAČINOV, DA SE PREMOSTI DRUGAČNOST.

Naš projekt se je bližal h koncu. Vsa naša spoznanja, vtise smo strnili v razrednem časopisu Sonček. Pripravili pa smo sklepno prireditev, na katero smo povabili vse naše nove znance, prijatelje, starše. Učenci so zaigrali igrico Veverček posebne sorte in še enkrat predstavili namen in potek projekta.

Veliko dela in truda so vložili. A splačalo se je! Spoznali so nove prijatelje, in kar je še pomembnejše notranje so se izpopolnili. To je bila izkušnja, ki jih bo spremljala vse življenje. Če gremo sedaj skupaj po cesti, ne kažejo več s prstom za čudnim gospodom, ne sprašujejo naju več, kaj mu je. Včasih le kdo pristopi in vpraša, ali lahko kako pomaga. In kar je še pomembno, vsa svoja spoznanja so prenesli v svoje družine.

Tako se krog sončkov širi in sije vse močneje, saj:

Na svetu si, da gledaš sonce.

Na svetu si, da greš za soncem.

Na svetu si, da sam si sonce in da s sveta odganjaš sence!

Andreja Mlekuž

V KNJIŽNICI

Danes sva šli z Darjo v knjižnico. Tam sva si izbrali knjige o božiču. Imamo projektni teden in raziskujemo zgodovino božiča.

Iz knjige sva si prepisali nekaj, kar sva prebrali. Darja si je izpisala iz knjige nekatere težke besede. Prej, pred mnogimi leti, nismo praznovali božiča, zdaj pa ga praznujemo. Zvedeli smo, kako se reče Božičku še drugače. Drugače ni bilo niti božiča niti Božička. Zdaj ga imamo in vsi ga praznujejo. To je najlepši praznik. Hodimo k polnočnici, kjer pričakujemo božič. Prej hodijo tudi k devetdnevnici. V starih časih nekateri niso imeli smrek ali luč, nekateri pa so to imeli. Zame je ta praznik najlepši.

Jelena Tadič

IZŠTEVANKA

MUKI, DŽUKI
KIKI, PIKI
KONI, KOKI,
MESO KAKI,
CICI MICI
EKOBAKI,
ŠETKA, METKA
REDKA FLIDA,
FIMBA RIMBA,
FLONDERIJA,
TO JE PRAVA AFNARIJA.

Učenci 5. razreda

Ime mi je Darko in nikoli nisem slišal, kako zveni moje ime, pa tudi izgovoril ga nisem nikoli. Pa kako rad bi ga! Rodil sem se gluhonem in tak moram tudi živeti. Pa ni lahko, verjemite mi. Povsod okrog mene je ena sama tišina. Ljudje se pogovarjajo, ptički pojejo in stroji ropotajo, jaz pa vse skupaj nemo opazujem. Edina govorica, ki jo razumem in ki ji lahko prisluhnem, je govorica srca. Srce ne govori z besedami, pač pa z dejanji. Besede lažejo, srce nikoli. Imel sem srečo. Živim v okolju, ki mi je prisluhnilo in ki razume moje težave. V varstveno-delovnem centru v Lendavi sem spoznal prijatelje in učitelje, ki skrbijo zame. Moje življenje je postalo prijaznejše in nisem več v popolni tišini. Srca okrog mene govorijo. Vesel sem, da lahko živim in delam v okolju, ki me sprejema takšnega, kot sem.

Danes sem še toliko bolj vesel, saj smo se preselili iz starih, hladnih in vlažnih prostorov v prijazne, svetle, nove.

Rad bi se zahvalil vsem, ki so pomagali pri gradnji in ureditvi novih prostorov centra in izboljšanju naših delovnih in bivalnih razmer.

Darko

Rada bi vam opisala življenje svoje varovanke.

V družini je bilo 13 otrok. Slavica je nezakonski otrok. Ta, ki naj bi bil oče, je julijskega večera prišel v stanovanje in ustrelil njeno mater, staro mater, osemletno sestro in njo. Stara mama in njena mama sta bili mrtvi, osemletna sestra in moja varovanka pa sta bili hudo ranjeni. Po mesecu zdravljenja so Slavico odpustili iz bolnišnice. Doma ni imela več. Iz bolnišnice jo je prinesla sorodnica. Naslednji dan je šla na socialno in zahtevala, naj jih v dveh dneh uredijo varstvo za deklico, sicer jo bo pustila tam. Referent je bil moj sosed. Oba z ženo sta prišla k meni in me lepo prosila, naj jo za kratek čas vzamem k sebi. Šla sem jo pogledat. Ko je zaslišala, da me kličejo Cecilija, me je objela okrog vratu in me ni več spustila, tudi njena mama je bila namreč Cecilija.

Sedaj je Slavica že 35 let pri nas. Ko sem jo dobila, ni znala govoriti in ne hoditi. Ko je dopolnila sedem let, se je učila z mojo hčerko in tako sta skupaj odraščali. Pozneje jo je tudi vnukinja veliko naučila. Sedaj zna hoditi, govoriti in pozna ljudi, prepozna tudi tiste, ki jih že dalj časa ni videla. Kljub vsemu smo jo sprejeli kot svojo.

Verjemite mi, da sem se že večkrat odločila, da jo dam v zavod, a tega nisem mogla storiti. Vedno reče, da ji je pri nas lepo. Vsi jo imamo zelo radi in je ne bomo dali v zavod. Tudi sama sem ostala brez mame, ko mi je bilo tri mesece, in vem, kako je, če te nihče nima rad. Slavica je bila stara tri leta, ko je ostala brez mame, zato ji jo hočem nadomestiti.

Cecilija Markoja

KAJ JE KULTURA?

Nermin:
Kultura je, da se lepo vedemo, lepo pozdravljamo. Kultura so tudi naša glasba in knjige.

Sanja:
Kultura je, da se lepo uredimo in smo prijazni do drugih. Kultura je lepa igra.

Slavko:
To je lepa slika.

Urban:
Kulturen si, če prebereš dobro knjigo.

Mojca:
Če sodeluješ na proslavi ali poješ v pevskem zboru, je to tudi kultura.

Učenci 6.razreda

TRGATEV

Prišla je jesen. Grozdje je dozorelo. V torek je šla vsa naša družina trgat. Trgali smo belo sorto. Oče je že dan prej pripravil vso potrebno posodo in škarje.

Lanskoletno vreme ni bilo ugodno za zorenje grozdja. Rezali smo ga v zabojnike, ki sta jih oči in prijatelj Gregor potem nosila v klet. Grozdje sta stresla v mlin in ga zmlela. Ko je bilo vse zmleto, sta ga začela stiskati. Stiskala sta ga tako dolgo, da je odtekel ves sok, ki sta ga na koncu zlila v sod. Vsi trgači so bili dobre volje.

Vanda Jankovič

KONČNO SO SE URESNIČILE NAŠE ŽELJE!?

S temi besedami vidnega olajšanja in zadovoljstva mi je sin pred kratkim ob prihodu z dela naznanil, da so dolgo in težko pričakovani novi prostori varstveno-delovnega centra v Lendavi pripravljeni za vselitev. Tudi sam sem se razveselil novice, saj so bili dosedanji na robu uporabnosti, neprimerni za nemoteno delo.

Na povabilo odgovornih v varstveno-delovnem centru smo si tudi starši varovancev ogledali nove prostore. Že ob prihodu pred samo zgradbo, ki je lepa in prijetna na pogled, nas je zajel val zadovoljstva. Ob ogledu samih delovnih in bivalnih prostorov, ki so prostorni, svetli, lepo urejeni, se je to zadovoljstvo še stopnjevalo. Kako prijetno je bilo gledati pridne in zadovoljne varovance pri delu.

Gotovo, da je pridobitev teh prostorov ogromen korak za zboljšanje življenjskih in delovnih razmer tako varovancev kot prizadevnih delavcev varstveno-delovnega centra.

Vsem, ki so kakorkoli pripomogli k tej veliki pridobitvi, vse priznanje in iskrena hvala.

NA SMUČANJU

Sedmega januarja smo se pripravili in odpeljali na pot: enajst smučarjev s trenerji in medicinsko sestro. Iz Vipave smo proti Pohorju odpotovali po kosilu.

Prvi postanek smo imeli na Trojanah - za krof in čaj.

Ko smo prispeli na Areh v hotel Bellevue, smo se najprej namestili po sobah. V omare smo zložili vso garderobo. Povečerjali smo, in ker smo bili utrujeni od dolge vožnje, smo šli spat.

Drugo jutro so nas naše učiteljice zbudile in razgibali smo se ob jutranji telovadbi.

Po zajtrku smo odšli na smučišče. S Slavkom sva se vozila z malo in veliko vlečnico. Vladan je enkrat padel in je komaj čakal na malico. Vsi smo bili lačni in žejni.

Po malici me je učila tovarišica Boža, Aleš in Slavko pa sta plužila.

Ob pol dveh smo šli na kosilo, po kosilu pa na popoldanski počitek.

Tudi popoldne smo preživeli na snegu, le da se nismo učili smučanja, ampak smo se sankali in dričali po snegu.

Po večerji sem en večer gledal prenos nogometne tekme, Iztok pa skozi okno gondole, ki so vozile smučarje v dolino.

Sredi tedna se mi je na nogi naredil žulj in nisem mogel toliko smučati. Tovarišica Boža je razumela, da me boli, sestra Breda pa mi ga je povila.

Predzadnji dan smo organizirali tekmovanje in pokazali, kaj smo se naučili. V drsenju na smučeh so tekmovali: Iztok, Stipe, Sanja, Peter, Mojca, Branka in Danijela, v slalomu sta se pomerila Slavko in Aleš. Najboljši in vsi drugi smo dobili medalje.

Potem se je bilo treba posloviti od prijaznih uslužbencev in gostov hotela. Rekli smo jim: Nasvidenje prihodnje leto!

Pozabil sem napisati, da smo bili prvi dan, ko je bilo slabo vreme, v akvariju v Mariboru. Peljali smo se z gondolo, z mestnim avtobusom in se sprehajali po Mariboru. Na smučišče smo se vsak dan vozili s smučarskim avtobusom. Bilo je super!

Dejan Radosavljevič

SREČANJE S TONETOM PAVČKOM

Vsako leto se potrudimo, da pripravimo drugačno praznovanje kulturnega dne. Letos smo povabili v center slovenskega pesnika Toneta Pavčka.

Naučili smo se veliko njegovih pesmi in dramatizirali zgodbico o Juriju Muriju v Afriki.

Pripravili smo lepo prireditev, na kateri smo recitirali in peli Pavčkove pesmi.

Tone Pavček pa nam je pripovedoval o sebi, predvsem pa o dogodivščinah iz svojih otroških let. Bilo je zabavno in zanimivo.

Ponosni smo, da nas je obiskal tako pomemben mož in da smo skupaj pripravili lepo praznovanje kulturnega dne.

6. razred
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla - Vojka, Vipava

ŠPORTNI DAN NA SNEGU

Že dolgo smo čakali na lepo vreme, da bi šli na športni dan.

Potem pa je zapadel sneg, burja je ponehala in zmenili smo se za odhod. Veliko dela smo imeli že s pripravami. Iskali in pomerjali smo smučarske hlače in snežke. To opravilo vzame veliko časa. Pripraviti pa je bilo treba tudi sanke in smučke.

Pred dogovorjenim odhodom smo se zaskrbljeno ozirali v nebo. Spet je začela pihati burja. Toda mi se mraza ne bojimo.

Naložili smo se v kombi in se odpeljali na Kalič. Kakšno veselje! Kamorkoli si pogledal - sam sneg.

Hitro smo pripravili smučarsko in sankaško opremo in se odpravili v hrib. Navzgor je šlo težko, navzdol pa veliko lažje. Včasih smo se srečno pripeljali v dolino, večkrat pa smo se že na pol poti zvrnili v sneg. Meni pa so enkrat sanke same ušle po bregu.

Bilo je lepo, čeprav nas je malo zeblo.

Nermin Mehinovič

ZIMSKI ŠPORTNI DAN

Komaj sem čakala, da bomo imeli športni dan. Včeraj smo ga le dočakali.

Najprej smo pripravili sani za sankanje. Potem smo malicali. Po malici smo se zbrali in odšli na Hraste. Sankala sem se z Vladko. Spustili sva se po klancu. Vozili smo se po strmem klancu. Sneg je bil zmrznjen. Sankali smo se tri ure. Tovarišice so nas gledale. Navzdol smo se vozili kot rakete. V hrib smo morali vleči sani. Najbolj sem bila vesela, ko sem se spustila navzdol. Uživala sem v športnem dnevu. Zdel se mi je lep. Želim si še takšnih športnih dnevov.

Manica, 7.r.

Včeraj smo imeli športni dan. Zbrali smo se v šoli in pripravili sani. Ob pol osmih smo malicali. Šli smo na Hraste in izbrali zelo hudo strmino. Nekateri bi se radi smučali zaradi trdega snega. Sankanje je bilo zelo hitro. Grega in Aleš sta se zaletela v Moniko. Jaz sem vozil Vladko. Sankali smo se cele tri šolske ure. Na sani sem vzel tudi Manico.

V šoli smo gledali televizijo. Ko smo prišli v šolo, smo malicali. Športni dan se mi je zdel lep.

Andrej Knez, 8.r.

Včeraj smo imeli športni dan. Zjutraj smo odšli v šolo brez torb. Ko smo prišli tjakaj, smo si pripravili vsak svoje sani. Potem smo malicali. Zbrali smo se pred šolo in odšli na Hraste. Ko smo prišli na Hraste, smo se spustili po klancu navzdol. Vozil sem Tomaža in Vladko. Sneg je bil še zmrznjen. Bile so tudi skakalnice. Šel sem na veliko skakalnico. Želel sem smučati. Tovariš ravnatelj je predlagal sankanje, zato se nismo smučali. Rad bi še imel takšen športni dan.

Franci, 7.r.

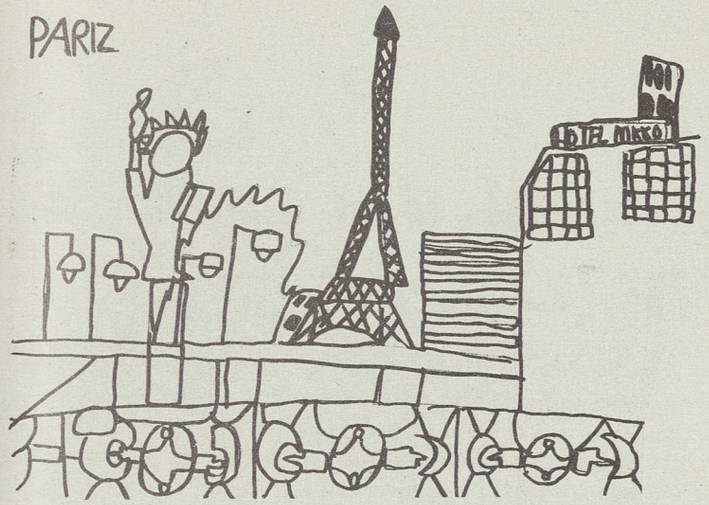

BIL SEM V PARIZU

Za novo leto sem bil s starši v Parizu. Peljali smo se z avtobusom. Najprej smo se peljali čez Avstrijo, Nemčijo in zjutraj prispeli v Francijo. Do Pariza smo se vozili še nekaj ur. Pariz se mi je zdel lep in velik. Najprej smo se peljali v hotel Montreul. V hotelu smo odložili prtljago, nato pa nas je vodnik peljal na ogled Pariza. Bil sem zelo vesel in presenečen nad tako velikim mestom.

Naslednji dan smo si Pariz ogledali tudi peš. Videl sem cerkev Notre Dame, muzej Louvre, Eifflov stolp, Slavolok zmage, Elizejske poljane in še veliko drugih znamenitosti. Najbolj mi je bil všeč Eifflov stolp. Na silvestrski večer smo se vozili po reki Seni. V Parizu smo bili tri dni. Ko pa smo se odpeljali domov, smo se ustavili v Versaillesu, kjer je živel francoski kralj Ludvik XIV., rekli so mu tudi Sončni kralj.

Domov smo se vračali čez Italijo. Videl sem najvišjo goro v Evropi, Mont Blanc. Peljali smo se tudi skozi predor pod to goro. Mimo Benetk smo se vrnili v Slovenijo.

Ta izlet mi bo ostal vedno v spominu.

Blaž Kern

TEKMOVANJE V ČRNI

Prejšnji teden je bil v Črni na Koroškem Evropski turnir v smučarskih tekih. Udeležili so se ga tekmovalci iz osmih držav, ki sodelujejo v gibanju Specialne olimpiade. V reprezentanci Slovenije je bila tudi naša sošolka Danijela Filipčič.

Finalna tekmovanja so bila v soboto. Tudi mi smo šli navijat za Danijelo - s transparentom in glasnim spodbujanjem.

Pot v Črno je bila dolga. Toda vse težave so bile v trenutku pozabljene, saj je naša Danijela osvojila dve zlati medalji: v teku na 500 in 1000 metrov. Čestitali smo ji, jo posneli in fotografirali. Nato smo skupaj odšli na sprehod. Ogledali smo si gradove kralja Matjaža, izklesane iz ledu in snega. Bili so čudoviti, toda majhni, tako da nismo mogli vanje.

Preostanek dneva smo se sankali, saj v Vipavi ni snega in sanke počivajo na podstrešju.

Kljub temu da nas je zeblo kot cucke, smo se valjali po snegu, se kepali in uživali.

Pozno zvečer smo se veseli in ponosni, da je med nami nosilka dveh zlatih medalj, vrnili v zavod.

Sanja Cvijetkovič

MISLI O MAMICAH IN DOMU

Varstveno-delovni center je pripravil ob materinskem dnevu srečanje z materami in drugimi svojci varovancev. Ob tej priložnosti so njihovi otroci povedali tele svoje prispevke o tem:

a) kdaj mi je mamica najbolj všeč

Moja mamica mi je najbolj všeč, kadar se z mano pogovarja in kadar me stisne k sebi. Kadar je žalostna, jo potolažim ali pa ji kupim darilo za dobro voljo. Imam jo zelo rad. *Aleš*

Moja mamica mi je najbolj všeč, kadar kuha južino. *Breda*

Moja mamica mi je všeč, kadar je dobre volje in se skupaj šaliva. Všeč mi je tudi, če ima novo frizuro in obleko. Kadar pa me krega, takrat mi ni všeč. Srečna sem, ker imam tako ljubečo mamico. *Nevenka*

Moja mama me ima najbolj rada takrat, ko vse pospravim in dam perilo prat v pralni stroj. Kadar se počutim slabo, mi mama pomaga in me tolaži; takrat vem, kako zelo me ima rada. *Maja*

b) kdaj mi je doma najlepše

Najlepše mi je doma za božič, ko smo vsi skupaj zbrani ob jaslicah. *Franci*

Doma mi je najlepše takrat, ko sem sama in poslušam glasbo, ali takrat, ko skupaj z mamo pomivava in briševa posodo. *Majda*

Doma mi je všeč, kadar pomagam mami in očetu. Rad nakladam gnoj in špičim kolje. Doma rad tudi spim. *Ciril*

Doma mi je najlepše, kadar mi Miklavž prinese darilo. *Nada*

Doma mi je bilo lepo, ko sem z mamo hodila pomagat na druge kmetije. *Pavla*

RAZPIS ZA

FESTINVAL '96

FESTIVAL KULTURNIH SKUPIN INVALIDOV

Kulturno-umetniška dejavnost invalidov - ljudi s posebnimi potrebami je v Sloveniji še vedno premalo razvita, spodbujana in vrednotena ter sploh znana v javnosti. A tudi ljudje s telesnimi, senzoričnimi ali duševnimi težavami ali oviranostjo imajo pravico do bolj organizirane možnosti izražanja svoje kulturno-umetniške ustvarjalnosti.

Zato smo se v naši organizaciji - v Sončku, Zvezi društev za cerebralno paralizo Slovenije in ob podpori Sveta invalidskih organizacij Slovenije odločili, da bomo tovrstno dejavnost spodbudili s posebnim festivalom.

Tako smo v letu 1995 prvič pripravili festival različnih kulturnih skupin invalidov, ki se ga je prijelo ime FESTINVAL. S festinvalom 95 se je potrdila naša zamisel, da je lahko takšen festival ena od dobrih priložnosti za načrtno in dolgoročno spodbujanje doslej preveč zanemarjene kulturne ustvarjalnosti invalidov, za njeno strokovno poglabljanje ter ozaveščanje javnosti o ustvarjalnih zmožnostih invalidov, ne glede na vrsto in težo prizadetosti ali oviranosti. Udeleženci Festinvala so izrazili pripravljenost za nadaljnje sodelovanje na festivalih, na ugoden odmev smo naleteli tudi v strokovni in širši javnosti.

Opogumljeni z dobrimi izkušnjami razpisujemo FESTINVAL '96 - festival kulturnih skupin invalidov, ki bo na željo več udeležencev letos potekal v jeseni, od 9. do 13. oktobra 1996, na Obali.

Področja Festinvala ostajajo enaka kot lani - to so področja avtorske poezije oziroma proze, gledališke, lutkovne, glasbene in plesne dejavnosti.

K sodelovanju vabimo skupine, ki že delujejo. Radi bi jih predstavili širši javnosti, predvsem pa želimo spodbuditi nove skupine, ki se doslej javnosti še niso predstavile.

Odločili smo se za poprejšnje - evidenčne prijave do konca marca 1996, da bi lahko na podlagi teh prijav zasnovali podrobnejši program srečanja, o katerem bomo obvestili vse prijavljene, nato pa bodo na vrsti končne prijave. Ob prvi evidenčni prijavi vabimo vse potencialne udeležence, da s svojimi pobudami, konkretnimi predlogi in željami pomagajo sooblikovati program Festinvala in tako po svojih močeh prispevajo k njegovi čim boljši izvedbi.

Na Festinvalu bomo združili različne ustvarjalce - ne glede na vrsto in težo invalidnosti. Zamišljamo si ga kot prijetno druženje različnih skupin invalidov in neinvalidov (saj bomo na Festinval povabili tudi gostujoče skupine), kot izmenjavo mnenj in izkušenj, pogovore s strokovnjaki za posamezne zvrsti umetnosti.

Lanskoletni udeleženci so izrazili željo, da bi sodelovali na Festinvalu ves čas, kolikor bo trajal. Letos bomo skušali tej želji ustreči ter zagotoviti možnosti bivanja in prehrane v sodelovanju z drugimi invalidskimi organizacijami. Ker pa se s tem izdatki bistveno zvečajo, ne bomo mogli kriti vseh stroškov bivanja in prehrane za udeležence kot preteklo leto, temveč le en poln penzion.

V upanju, da se nam boste pridružili, vas lepo pozdravljamo!

Vodja Festinvala:
Jelka Bratec

Predsednica Zveze:
Zora Tomič

RAZPIS
FESTINVAL '96 - FESTIVAL KULTURNIH SKUPIN INVALIDOV

Namen srečanja:

Spodbujanje kulturne ustvarjalnosti invalidov, manifestacija njihove umetniške izraznosti ter spodbujanje tradicionalnejšega srečevanja različnih skupin invalidov.

Program srečanja:

Srečanje različnih kulturnih skupin mladostnikov in odraslih oseb ter predstavitev njihove dejavnosti s področja gledališke in lutkovne ustvarjalnosti, plesa, avtorskega besednega in glasbenega recitala oziroma poustvarjalnosti ter glasbe.

Po poprejšnjih prijavah, če bo prijav preveč, si bo programski odbor ogledal predstave in pripravil izbor predstav za Festinval. Poleg predstavitvenih predstav različnih skupin invalidov bomo na srečanje povabili tudi druge gostujoče skupine.

Področja Festinvala:

A/ gledališke in lutkovne predstave - ne glede na dolžino predstave (nekajminutne ali celovečerne predstave)
B/ avtorski recitali - predstavitev avtorskega ustvarjanja v prozi in poeziji
C/ glasbeni recitali - mali, večji koncert ali glasbeni recital
D/ plesna predstava, nastop

Konkreten program srečanja bo oblikovan po poprejšnjih prijavah, tematsko zaokrožen po posameznih vsebinskih sklopih - Dan poezije, Dan glasbe, Dan plesa, Lutkovni in Gledališki dan.

V sodelovanju z Dramsko šolo Barice Blenkuš ponujamo možnost tečaja dramske igre za udeležence Festinvala oziroma njihove mentorje. Razpis je bil objavljen tudi v reviji PET št. 31. Vsi, ki vas udeležba zanima, lahko pokličete Jelko Bratec, tel. 061/340 667 ali 342 643.

Udeleženci:

različne skupine mladostnikov in odraslih invalidov iz šol, zavodov oziroma centrov za usposabljanje, varstveno-delovnih centrov, različnih invalidskih društev in organizacij, samostojne in ad hoc skupine - iz Slovenije in tujine.

Kraj:

- Obalni center SONČEK, Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije v Božičih nad Ankaranom
- Kulturni dom KS Hrvatini
- po potrebi za večje predstave morda tudi Gledališče Koper idr.

Čas: od 9. do 13. oktobra 1996

Rok za prijave:

I. poprejšnje prijave do 30. marca 1996
II. končne prijave do 15. julija 1996

PRIJAVNICA ZA FESTINVAL '96

Ime skupine:

Organizacija in naslov, kjer skupina deluje:

Odgovorna oseba in oseba za stike, njen naslov in telefon:

Področje, za katero se skupina prijavlja:

(ustrezno obkroži)

a. gledališka predstava
b. lutkovna predstava
c. avtorski recital: - poezija
- proza
č. plesna predstava, nastop
d. koncert

Avtor in naslov dela:

Drugi podatki o predstavi, nastopu - priredba, prevod, scenografija, koreografija, glasbena oprema, tehnična oprema idr., sodelavci:

Dolžina predstave ali nastopa:

Čas, potreben za postavljanje in podiranje scene, ter druge potrebe pri postavitvi predstave:

Število sodelujočih v predstavi, nastopu:

Čas, potreben za vajo, in morebitni drugi pogoji zanjo:

Dosedanji repertoar in druge informacije o skupini: (podatki za predstavitev skupine v programski knjižici)

Predlogi, pobude, želje za boljšo izvedbo Festinvala:

Kraj in datum:

Podpis odgovorne osebe:

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1996 - LETNIK 29 - ŠTEVILKA 3

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

NEKAJ O SKRBI ZA ZDRAVJE

NAŠ ZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 3/96
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.400 SIT, za ustanove 7.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1. d.o.o. Vrhpolje 56, 61251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 SDK Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
SKODELICA ČAJA ZA ZDRAVJE

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Dr. Brigita Lubnik - Krunič:
Motnje v duševnem razvoju in epilepsija 2

Silva Juga:
Delež patronažnega varstva v skrb za duševno prizadete odrasle 4

Darja Galič: **Delovna terapija** 6

Nada Pečavar: **Svetovalna služba** 8

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Dr. Anamarija Brezigar:
Nepozabno doživetje, 3. evropska konferenca o Downovem sindromu, Dublin 1995 9

Boris Blaznik: **Poročilo o projektu** 14

Vanja Kiswarday:
Računalniška interesna dejavnost v oddelkih za vzgojo in izobraževanje v Jaršah 17

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 20

PISALI STE NAM 24

PRILOGA 29

Nekaj besed o... otrokovem govornem razvoju na predšolski stopnji

OBVESTILO

Spoštovani bralci!
V uredniškem odboru smo sklenili, da bo v Našem zborniku nova rubrika z naslovom Odmevi. V njej bomo objavljali prispevke, ki so odgovor na eno od tem v prejšnji številki (številkah). Najbrž ste opazili, da objavljamo skoraj vse, kar nam pošljete - kar pa ni vse "priporočeno" s strani uredniškega odbora. Da bi v našem časopisu lahko našli mesto vsi pogledi, mnenja in izkušnje, objavimo večino prispevkov. Radi pa bi, da se odzovete tisti, ki se morda s povedanim ne strinjate, mislite drugače, ali imate drugačno izkustvo. Zato prisrčno vabljeni, da se odzovete in nam napišete svoja stališča. Že vnaprej hvala in lepo pozdravljeni.

Uredniški odbor

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of the Sožitje - The Association of Societies for Help for Mentally Retarded People of Slovenia. It is published six times a year. The third copy is titled About Healthcare In the topic Ways Possibilities there are articles about healthcare and diseases. The magazine contains also the topics: From practice to practice, From our societies and institutions, You wrote to us, You ask - we answer, Novelties from legislation.

UVODNIK

Ni dolgo, odkar smo v reviji Naš zbornik pisali o najpogostejših boleznih, ki se pojavljajo pri otrocih, danes pa bomo spregovorili o zdravju, ki ga vsi tako zelo potrebujemo, posebno pa še otroci, saj so popolnoma spremenjeni, če niso zdravi in nam lahko povzročajo veliko skrbi. Pravimo, da je zdravje največja sreča, in ker je to res, moramo zdravje varovati. Znan je pregovor: Zdrav človek ima tisoč želja, bolan pa samo eno. Res je tako in navada je, da za novo leto ali rojstni dan, ko si voščimo, skoraj obvezno dodamo: da bi bil zdrav, ali pa veliko zdravja, pazi na zdravje itn. Vse naše lepe in dobre želje ter pregovori se nanašajo na zdravje.

Zdravje, ki ga Svetovna zdravstvena organizacija pojmuje kot stanje popolne telesne, duševne ali socialne blaginje in ne samo odsotnost bolezni, je pri človeku ogroženo v vsakem življenjskem obdobju. Da bi ohranili zdravje, moramo sami paziti na to; otroke, ki tega sami ne zmorejo, moramo varovati, da ohranijo zdravje, da ostanejo zdravi. Zdravje je pomembno zato, da se otroci telesno in duševno pravilno razvijajo, in ker v naši reviji govorimo o prizadetih otrocih, je to še toliko bolj pomembno, saj je vsa naša skrb usmerjena v kar se da zadovoljiv otrokov razvoj. Zdrav otrok bo hitreje napredoval v razvoju, bo manj sprejemljiv za bolezni, laže bo premagoval vse napore, pri tem mislim predvsem na napore, ki so povezani s šolo, bo bolje razpoložen, ubogljiv, zadovoljen, mi pa bomo mnogo manj obremenjeni s težavami, ki jih prinaša bolezen. Mnogo laže je varovati zdravje kot ozdraviti bolezen, zato pazimo, da otroku ohranimo zdravje.

Več prizadetih otrok potrebuje, da ostanejo zdravi, pogosto zdravniško kontrolo. Poleg zdravnikov pa lahko k zdravju otroka veliko pripomorejo tudi starši in učitelji. Od zgodnjega otroštva je pomembna prehrana. Koliko otrok je, kakšne kakovosti je hrana, kako redno je, kaj pije in koliko, pa tudi kdaj pije. Starši in učitelji morajo paziti, da ne pije premrzle pijače, posebno če je razgret, in da ga navadimo predvsem na pitje čaja. Posebno veliko prispevamo k ohranitvi zdravja, če otroku omogočimo, da se čim več giblje na soncu in zraku; to je pomembno še posebno za mestne otroke. Prepričan sem, da boste vse prispevke o zdravju pozorno prebrali, da se boste tako še bolj zavedali, kako je zdravje dragoceno za vsakogar.

Prof. dr. Anton Kotar

DELEŽ PATRONAŽNEGA VARSTVA V SKRBI ZA DUŠEVNO PRIZADETE ODRASLE

Dejavnost, ki v okviru zdravstvene službe pripomore svoj delež k skrbi za duševno prizadete osebe, je tudi patronažno varstvo. Patronažno varstvo izvajajo patronažne medicinske sestre in iz njihove funkcije lahko razberemo možnosti, ki jih imajo za izvajanje pomoči.

Patronažna medicinska sestra je družinska zdravstvena spremljevalka. Nekoč, ko je bilo zdravstveno varstvo širokosrčnejše, kakor je danes, je za patronažno sestro, bolj na podeželju kakor v mestu, kjer se je od nekdaj lažje razvijal profil družinskega rajonskega zdravstvenega delavca, veljalo vodilo "spoznati vsako družino v rajonu". Danes je uresničevanje takega mota težje, še vedno pa velja vodilo: spoznati družine v rajonu čim bolje. Razlogov za to vodilo je veliko, če upoštevamo, da patronažna medicinska sestra prihaja v družino v razponu življenja od rojstva do smrti: k novorojenčkom, dojenčkom, otrokom, nosečnicam, bolnikom, invalidom in drugače prizadetim varovancem ter starostnikom, k ljudem v zdravstveno-socialnih stiskah, pa k ljudem, ki so zdravi in želimo, da to tudi ostanejo.

Patronažna sestra ni samo družinska, je tudi rajonska medicinska sestra, vendar je angleški izraz mnogo prikladnejši, ker si s "Comunity nurse" mnogo lažje predstavljamo, kaj to pomeni. Imeti mora izostren pogled in posluh za gozd in ne samo drevo. Ko obiščeš družino, mora znati opazovati dom, sosesko, rajonsko četrt in ni dovolj, da dobiva naročila, sezname in sporočila, temveč mora znati odkrivati, kje je še potrebna in kje so še ljudje, kamor mora seči zdravstvena skrb zanje.

Patronažna sestra ni samo družinska in rajonska medicinska sestra, je tudi timska sodelavka zdravnikom, socialnim delavcem, psihologom, učiteljem in drugim, ko deluje, kakor most med službami in oddelki, ambulantami, dispanzerji, ki obravnavajo varovanca - in njegovim domom, da bi razvijala povezavo med spoznavanjem človeka v ustanovi in doma in dodajala drobec ali kamen k zgradbi celostne zdravstvene obravnave varovanca.

Je tudi javna delavka in ji ne sme biti tuje spoznanje, katera vrata vodijo k institucijam in službam, ki prispevajo k skrbi za varovanca, ki ga obravnava, katere humanitarne organizacije delujejo zanj, katere volonterske prostovoljne oblike pomoči, verske ali druge podporne dejavnosti so v okolju, kjer obravnava varovanca.

Zajetje duševno prizadetih varovancev po patronažni službi je možno na več načinov:

- že iz evidence rizičnih otrok črpa patronažna služba podatke, kar pomeni, da jih na domovih lahko spremlja od najzgodnejšega obdobja njihovega življenja in zanje velja enako kakor za otroke sploh, da iz patronažne službe obiskujemo sleherno družino, v kateri je otrok, in sicer sistematično do predšolske oziroma šolske dobe;

- prizadeti varovanci so rizična skupina populacije in jih zajemamo v našo kontinuirano trajno obravnavo tudi kasneje v šolskem obdobju in za njim, ker je potrebna intenzivnejše družbene skrbi;

- zgodi se seveda, da nam posamezen prizadeti otrok in kasneje polnoletni varovanec ni poznan, tedaj imamo možnost, da zanj zvemo na podlagi usklajevanja z evidencami "Društva za pomoč duševno prizadetim osebam" in tako tudi sami odkrijemo posameznega varovanca;

- za čim doslednejše zajetje duševno prizadetih varovancev bi bilo prav, ko bi patronažna slušba dobila sporočila o kategoriziranih odraslih duševno prizadetih varovancih in naslova komisije za kategorizacijo.

Pomoč, ki jo lahko patronažna služba daje duševno prizadetim odraslim varovancem na njihovih domovih, še posebej duševno in telesno prizadetim, obsega vse vrste dela, ki ga tudi sicer opravljajo patronažne medicinske sestre na domovih odraslih varovancev

- odkrivanje duševno prizadetih varovancev na terenskem območju

- spoznavanje domačih razmer za življenje varovancev

- ugotavljanje njihovih socialnih, zdravstveno socialnih in zdravstvenih težav in reševanje v okviru naših možnosti

- skrb za usmerjanje družin v službe in organizacije, ki jim lahko pomagajo

- zdravstvena nega bolnika na domu, kadar nastopijo bolezenske težave, ko lahko pri obravnavi bolezni ali stanja tudi mi sodelujemo

- domicilirana fizioterapija

- dodelitev pomoči pri negi in oskrbi na domu

- storitve naše stranske dejavnosti dostave kosil na domove in storitve gospodinjske pomoči na domu

- povezovanje z zdravnikom, ki zdravi na domu in službami, ki lahko prispevajo v skrbi za varovanca

- zdravstvenovzgojno poučevanje in svetovanje v družini

- in ne nazadnje poslušanje in pogovor v družini, ki ji veliko pomeni tudi ugotovitev, da zdravstvena služba ne pozabi nanje in da se lahko o svojih posebnih okološčinah in problemih pogovorijo.

Po načrtu sicer namenjamo odraslemu duševno prizadetemu varovanju 1 - 2 obiska letno, obiskov pa je seveda več, kadar je to potrebno zaradi varovančevih potreb. Prek 300 duševno prizadetih varovancev obiščejo patronažne medicinske sestre letno na območju Zdravstvenega doma Maribor.

Z obiski na njihovih domovih med drugim ugotavljajo:

- družinam oziroma staršem duševno prizadetih varovancev je potrebna psihosocialna pod

pora v smislu druženja v pripadni skupini, v obliki skupinske medsebojne pomoči. Domači želijo imeti svoje duševno ter duševno in telesno prizadete svojce v svojih družinah, vendar bi morali imeti možnost, da sporočajo svoje psihične obremenitve, da izmenjajo svoje izkušnje in občutijo medsebojno psihično podporo;

- duševno prizadetih varovancev ne razumejo ljudje v ožjem in širšem okolju vselej primerno, pa tudi njihovim staršem često ni bolje - tudi ne na njihovih delovnih mestih;

- še vedno se dogaja, da se družina z duševno prizadetim svojcem spremeni na poseben način in postane specifično posebna;

- so razlike v razmerah duševno prizadetih odraslih na podeželju in v mestu. Duševno prizadeta oseba se na podeželju svobodneje giblje bolj v ožjem okolju, medtem, ko se v mestu to nanaša bolj na širše okolje;

- v mestu je potrebno za duševno prizadete osebe dnevno varstvo;

- ne samo zato, ker okolje vselej ne integrira ustrezno duševno prizadetih oseb in jih osami, temveč zaradi njih samih bi bilo potrebno, da imajo možnost skupinskega druženja - tudi športnega.

Pomembne oblike pomoči patronažnega varstva so, kadar zagotavljajo zdravstveno nego bolnika varovancu, ko nastopi bolezen, še zlasti tistim varovancem, ki so duševno in telesno prizadeti in povsem odvisni od negovanja ali kadar delujemo pri razvijanju samooskrbe in samopomoči, izvajamo zdravstveno socialna reševanja, a delujemo tudi za ohranihev zdravja in v to smer želimo predvsem povečati naše delo za duševno prizadete osebe. Nobenih razlogov ni, da ne bi bil v patronažno varstvo zajet sleherni duševno prizadeti varovanec na njegovem domu.

Silva Juga

DELOVNA TERAPIJA

Delovno terapijo na naši šoli izvajam od leta 1985. V program te terapije je bilo vsako leto zajetih 50 otrok, največ iz oddelkov vzgoje in izobraževanja. Poleg teh so bili obravnavani otroci s tekočo problematiko dva do tri tedne. Obravnave so potekale enkrat do dvakrat na teden po eno šolsko uro v manjših skupinah ali individualno. Pogostejše vključevanje v program delovne terapije ni bilo mogoče, saj sem skoraj vsa leta opravljala približno polovico delovne terapije, ostalo pa je bilo pedagoško delo (poučevala sem likovno vzgojo, tehnično vzgojo v šoli in na oddelkih vzgoje in izobraževanja, imela sem podaljšano bivanje, vodila sem krožek korektivne gimnastike ter likovni krožek). Delo delovne terapije sem organizirala in vodila sama v dogovoru z drugimi strokovnimi delavci šole.

Glede na to da imajo otroci predvsem kombinirane motnje (cerebralna paraliza, epilepsija, motnje gibanja, čustvovanja, vedenja, učenja, vida, socialnega stika, enureze ipd.), so otroci, ki obiskujejo našo šolo, v glavnem potrebni obravnave pri delovnem terapevtu.

Otroci, ki so bili zajeti v ta program, imajo predvsem slabo razvito grobo in fino motoriko, gibalno motenost, zmanjšane ročne sposobnosti, razne telesne deformacije - okvare stopal, hrbtenice, stanja po poškodbah lokomotornega aparata, okrnjene kognitivne funkcije - spomin, pozornost, koncentracijo, razumevanje. Večina ima težave v vizualno-motorični koordinaciji, percepciji, senzoriki, ravnotežju. Poleg tega imajo še specifične učne težave, še posebno motnje orientacije in grafomotorike, kar je še zlasti vidno pri šolarjih. Najpogostejše spremljajoče težave pa so še: psihomotorični nemir, zavrtost, slaba sposobnost razumevanja, težja navezava stika, vpliv medikamentne terapije.

Pri delovni terapiji si prizadevam razviti praktično mišljenje in ravnanje na temelju otrokove sposobnosti, danosti in funkcij, preprečiti skušam drugotno naraščanje prizadetosti in s tem ustvariti možnosti za večjo samostojnost. Zato pri svojem delu uporabljam vse oblike delovne terapije: funkcionalno, okupacijsko, rekreacijsko in predprofesionalno. Kot medije uporabljam DEJAVNOST, ki jo moram prilagoditi otrokovim potrebam po postavljeni strokovni diagnozi. Na podlagi analize otrokovega problema izberem cilje ter dejavnosti. Pri analizi dejavnosti upoštevam: področje aktivnosti (dnevne dejavnosti, šola, igra), dejavnost samo (otrokovo interakcijo z objekti, subjekti, otrokove vzorce drže in gibanja), temeljne otrokove sposobnosti, senzorično področje, perceptivno-kognitivno področje in čustveno-socialno področje. Cilj celostnega usposabljanja otroka je čim večja osamosvojitev, želim ga naučiti izrabiti vse tiste sposobnosti, ki so mu po bolezni ali poškodbi še ostale, izgubljene sposobnosti skušam nadomestiti s preostalimi.

Tako moje delo glede na potrebe na kratko zajema predvsem tale področja:

- motorično: hoja, drža, obrambne reakcije, nadzor nad položajem telesa, tonus, ravnotežje, gibljivost, koordinacija, oprema s funkcionalnimi pripomočki in prilagoditve
- senzorično: površinska, globoka senzibiliteta, stereognozija
- perceptivno: optične, avditorne, gustatorne, olfaktorne, taktilne zaznave
- čustveno: navezava stika, čustvena odzivnost
- orientacijo: v širšem in ožjem prostoru
- grafomotoriko
- komunikacijo: govor, neverbalno komunikacijo, sposobnost razumevanja (leta 1990 in 1991 sem opravila začetni in nadaljevalni tečaj Porajajoči se jezik telesa EBL)
- dnevne dejavnosti: slačenje, oblačenje, hranjenje, toaleta.

V moje delo je tako zajeto področje, ki zajema funkcije vsega telesa. Omenjene postopke izvajam samostojno z aplikacijo različnih tehnik in dejavnosti delovne terapije, ki jih bogatim s prvinami socializacije, rekreacije in pri tem upoštevam psihološki vidik obravnave. Z delovno terapijo zajemam preventivno in kurativno dejavnost in menim, da svoje delo uspešno vsebinsko povezujem z vsebinami vzgojno-izobraževalnega dela.

Poleg strokovnega dela z otroki sem v sklopu delovne terapije opravljala še več nalog: oblikovala sem letni načrt delovne terapije, pisala letna strokovna poročila za obravnavane učence in za učence, napotene na različne preglede; sodelovala sem z zunanjimi ustanovami, starši, razredniki, vzgojitelji, na roditeljskih sestankih, na konferencah strokovnega zbora, se strokovno izpopolnjevala, sodelovala v dejavnostih učno-vzgojnega procesa (športni, kulturni dnevi), enkrat na teden obravnavala otroka iz vzgojno-varstvenega zavoda, vodila mentorstvo študentom delovne terapije in pripravniku.

Naj naštejem še nekaj posebnosti oz. dosežkov, ki smo jih dosegli v sklopu dela, ki sem ga opravljala:

- pri delovni terapiji sem uporabljala računalnik kot terapevtski pripomoček in tu so se otroci naše šole tudi prvič srečali z

uporabo računalnika;
- pri delovni terapiji smo vsako leto izdelali okrog 80 novoletnih čestitk za šolo, čestitk za 8. marec (tudi za zdravstveni dom), razna vabila za proslave, razstave, valete;
- izdelali smo več priložnostnih daril (verižic, priponk, likovnih izdelkov), kljub temu da je izdelek pri delovni terapiji drugotnega pomena;
- dvakrat smo izdelali okraske za okrasitev novoletne jelke in jo tudi okrasili;
- zasnovali in izvedli (v sodelovanju s tiskarno) smo celotno likovno podobo večjega projekta (republiške športne igre leta 1992): bilten, priponke, vabilo in izdali posebno številko šolskega glasila;
- z izdelki, prispevki in likovno opremo smo sodelovali pri izdaji šolskega glasila in sami izdelali ter likovno opremili pet šolskih glasil;
- izdelali in postavili smo najmanj deset prizorov v jedilnici šole;
- s scenskimi izdelki oz. postavitvami smo sodelovali na šolskih proslavah;
- z izdelki smo sodelovali na vseh razstavah in raznih tekmovanjih v šoli in zunaj nje (v Domu kulture, Šmarjeških Toplicah, na srečanju mladih tehnikov);
- z likovnimi izdelki smo sodelovali na raznih likovnih natečajih: likovni natečaj PETROL 91 (za osnovne šole v Sloveniji in zamejstvu), sodelovalo je več kot 150 osnovnih šol: Jurij Simončič je dobil diplomo (30 učencev), naša šola pa je dobila priznanje, mentorica je bila Darja Galič, PETROL 92 - Vanda Jankovič je pod mentorstvom Marjane Papež prejela priznanje, naša šola je prejela priznanje; mentorica natečaja je bila Darja Galič, PETROL 93 - sodelovalo je več kot 200 osnovnih šol, deset šol je bilo nagrajenih, prva je bila naša šola, ki je prejela za darilo grafično stiskalnico, nagrajenih je bilo 25 avtorjev, prvi je bil Samir Kahteran pod mentorstvom Darje Galič;
- s tremi učenci smo sodelovali na prvem EX TEMPORU osnovnih šol s prilagojenim programom, vsi sodelujoči ter šola so prejeli priznanje;
- prispevali smo likovne izdelke za Naš zbornik, kjer so bili tudi objavljeni;
- sodelovali smo pri začetnem urejanju spalnic: izbira barv, pleskanje, okrasitev;
- z izdelki, razstavljenimi na hodnikih, v vitrinah, in z nasveti, smo se vedno trudili za izboljšanje podobe šole.

Naj omenim še, da sem dve leti vodila obvezno delovno prakso za del učencev 7. in 8. razreda ter za oddelke vzgoje in izobraževanja višje stopnje. Delali smo po svojem proizvodnem programu iz lesa in naredili veliko izdelkov: vinotekar, podstavke za kozarce, podstavke za vročo posodo, košarice iz paličic, bele šatuljice, pladnje - sete z mozaiki iz tapet, sive mačke - držala za papirnate brisače. Ti izdelki so bili že večkrat razstavljeni in so priložnostna darila.

Uspehi pri mojem delu so ob največji zavzetosti vidni z majhnimi koraki, ki pa vlivajo nove moči in prispevajo k okrevanju in vključitvi otrok v čim bolj normalno življenje in delo.

V prepričanju in upanju, da naši otroci še kako potrebujejo tovrstne obravnave, želim, da se delovna terapija, ki je bila po desetih letih dela odpravljena, povrne v našo šolo!

Darja Galič

Včasih se mi zdi, da je otrok kot mozaik, sestavljen iz mnogo barvnih kamenčkov. Starši, vzgojitelji, specialni pedagogi in drugi strokovnjaki in seveda otroci sami iščemo ustrezne kamenčke, jih s trudom zlagamo dolga leta in se na koncu veselimo pogleda na našega otroka.

SVETOVALNA SLUŽBA

Svetovalna služba, kaj je že to? Ljudje imamo ob tem najrazličnejše misli, večina to verjetno povezuje z dajanjem nasvetov. Lahko rečem, da gre za več kot le to, da je delo bolj celostno in dinamično. Sama sem se že veliko naučila od otrok, staršev in sodelavcev.

Ukvarjam se predvsem z otroki in mladostniki, usmerjena sem v šolsko mladino in otroke v oddelkih vzgoje in izobraževanja. Namen mojega dela je dvojen: po eni strani gre za preprečevanje nastajanja motenj tako, da se v otroku krepijo ugodne misli o samem sebi, da ima možnost za dejavnosti, ki so pomembne za razvoj, in ima oporo v stiskah, ki so za druge večkrat nepomembne ali majhne, vendar pa pomeni predelava teh občutij pomembne kamenčke v mozaiku. Temu pravimo osebnost. Po drugi strani pa gre za blažitev ali odpravo oblik vedenja, ki kažejo na neustrezno prilagoditev, zaradi katere trpi okolica ali otrok sam. Zlasti to pogosto spregledamo ali pa si napačno razlagamo, zato je potrebno o tem ozaveščati starše in vse tiste, ki delajo z otroki.

Moje obravnave otrok se prepletajo z delom sodelavcev. O problemih se pogovarjamo in iščemo različne rešitve ter izmenjujemo svoje znanje, izkušnje in stališča. Večkrat poiščemo pomoč v drugih ustanovah: v centrih za socialno delo, v psihiatričnem dispanzerju, osnovnih in srednjih šolah, zavodu za zaposlovanje, vzgojni posvetovalnici. Proces poteka v obeh smereh, saj si tudi te ustanove žele sodelovati z nami.

Zelo sem vesela, da imam sobo, ki je svetla in prijetna in je v njej veliko igrač. Zame so igrače čudovit, skoraj čudežni pripomoček. Igra mi veliko pove o otroku, z njo spontano navežem stik z njim. Ob igri se sprosti, ponavadi doživi veselje, ugodje. Razvija si sposobnosti in spretnosti, ki jih potrebuje pri samem šolskem delu pa tudi v življenju, na primer ustrezno gibljivost prstov, zaznavanje majhnih razlik, predvidevanje, upoštevanje drugih, sprejemanje neuspeha, sproščanje in drugo. Ob vsem tem se veliko sporazumevamo - besedno in nebesedno. Naštela bom nekaj težav in težavic, na katere naletim: kratkotrajna pozornost, motnje branja in pisanja, težave pri osvajanju pojma števila in številčnih odnosov, slaba vidnomotorična koordinacija in znajdenje v prostoru, pojmi, kontrola svojih reakcij, strahci in strahovi, občutki manjvrednosti, stiki, držnost, prisvajanje tujih stvari idr. Z otroki se srečujem na različne načine: včasih s skupino, nekateri prihajajo v parih, drugi pa sami. Pogosto je moj prvi korak spoznati otroka. Pri tem si pomagam z opisi otrokovega vedenja, z dokumentacijo ter z lastnim opazovanjem, pogovorom in različnimi preizkušnjami. Delo z vso skupino sem usmerila predvsem na tri področja: obvladovanje svojega telesa, sproščanje in medsebojne odnose med fanti in dekleti.

Omeniti moram tudi sodelovanje s starši, ki pomagajo, da s skupnimi močmi dosežemo več. Občasno pripravim predavanja, poleg tega vodim skupine za starše, ki so namenjene izmenjavi izkušenj, občutij in stališč. Pogovarjamo se o dilemah in težavah, veselih in žalostnih trenutkih, ki jih imamo ob otrocih. Pogovor ponavadi ne reši problema, nas pa lahko zelo sprosti, napolni s pozitivnimi mislimi in ob tem začnemo gledati na stvari iz drugega zornega kota.

Poleg že omenjenega sodelovanja na strokovni ravni so otroci izredno veseli neposrednih stikov z učenci drugih šol, ki se jim vtisnejo globoko v spomin. Letos smo sodelovali z grmsko osnovno šolo. Obiskali so nas učenci 5., 6. in 7. razreda in del dopoldneva preživeli pri nas. Članke in likovne izdelke naših otrok so objavili v svojem glasilu ter nas povabili na predstavo v njihovi šoli. Lani so del dopoldneva preživele pri nas dijakinje medicinske šole. Otroci so zelo veseli obiskov srednješolcev prostovoljcev, s katerimi se družijo v popoldanskem času. Že več srednješolcev je delalo raziskovalno nalogo na temo, ki je povezana z našo šolo.

To so majhni, a pomembni koraki pri rušenju predsodkov do naše šole.

Nada Pečavar

NEPOZABNO DOŽIVETJE, 3. EVROPSKA KONFERENCA O DOWNOVEM SINDROMU, DUBLIN 1995

Kaj pomeni ta, za nas nenavadni pojem, Downov sindrom?

Prvi ga je v medicinski literaturi opisal dr. John Langdon Down, leta 1866. Je prirojeno stanje, ki v Sloveniji naključno prizadene 1/869 novorojenčkov (epidemiološki podatki Perinatalnega informacijskega sistema Slovenije in citogenetskih laboratorijev). Povzroči ga odvečni 21. kromosom. Namesto pravilno prisotnih dveh 21 kromosomov (enega dobi otrok od mame, drugega od očeta) so v jedru vsake celice otroka z Downovim sindromom prisotni trije 21 kromosomi. Na tretjem 21. kromosomu je približno 4000 odvečnih genov, ki s svojim delovanjem povzročijo značilen videz in razvojne posebnosti oseb z Downovim sindromom.

Ljudje s tem sindromom so si med seboj podobni. Podobni pa so tudi svojcem. Na njihovo zunanjost namreč ne vpliva samo dodatni 21 kromosom, ampak tudi 23 drugih normalnih kromosomskih parov. Izraziti znaki Downovega sindroma na otrokovi zunanjosti nikoli ne odsevajo obsega njegovih sposobnosti. Te so v primerjavi z običajno populacijo otrok manjše. Vsaka oseba z Downovim sindromom je individuum z enkratnim videzom in obsegom sposobnosti.

Tako kot v drugih državah se tudi v Sloveniji vedno bolj zavedamo potreb manj razvitih oseb in njihovih družin. Ozaveščenost, da marsikdo nima možnosti zgodnje stimulacije, pravice izbire načina izobraževanja, zaposlitve in večje vključenosti v družbo v okolju, v katerem živi, je vse večja. Spremembe zakona o šolstvu, ki jih je lani sprejelo Ministrstvo za šolstvo in šport in govore o večjem vključevanju otrok z učnimi težavami v normalne šole, bodo močno in dolgotrajno vplivale tudi na otroke in odrasle z Downovim sindromom. Pri vsem tem pa ostaja še mnogo nedorečenosti.

Vsi prijatelji oseb z Downovim sindromom in drugih z motnjo v razvoju oseb si bomo prizadevali, da bo država dorekla njihove pravice v izobraževanju, bivanju, v transportu in zaposlitvi.

Problemom, ki jih najbolj težijo, je bila posvečena 3. Evropska konferenca o Downovem sindromu, od 23. do

26. avgusta 1995 v Dublinu na Irskem. Gostitelj je bilo Združenje Downovega sindroma Irske pod pokroviteljstvom Evropskega združenja za Downov sindrom, meni pa je omogočilo udeležbo Sožitje, Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije.

Ob prihodu v veliko dvorano O'Rilly Hall na univerzitetnem kolidžu v Dublinu nam je ubrano zaigrala dublinska mestna pihalna godba znane zimzelene melodije. V dvorani je sedelo mnogo majhnih otrok in odraslih z Downovim sindromom in njihovih staršev v veselem pričakovanju začetka konference. Tu je bilo še mnogo ljudi, ki se poklicno ukvarjajo z različnimi vidiki njihovega življenja. Predsednik irskega združenja nas je pozdravil s tradicionalnim: "Céad Mil Fáiete!" (Stotisočkrat dobrodošli!). Predstavil je Združenje za Downov sindrom, ki je organizacija staršev in oseb z Downovim sindromom Irske. To združenje ima več kot 2000 članov, razvejeno pa je po vsej državi. Je del Zveze duševno prizadetih Irske, vendar zelo samostojno in dejavno. Njen cilj je zboljšati kakovost življenja oseb z Downovim sindromom, da bi se razvile do polnih meja svojih zmožnosti z zgodnjo stimulacijo, pravilnim učenjem in izobraževanjem zato, da bi postali čimbolj samostojni in neodvisni od drugih. Končni cilj je vključitev oseb z Downovim sindromom v družbo z vsemi državljanskimi pravicami, kot je opisano v statutu Evropske skupnosti in v Ustanovni listini Združenih narodov. Staršem otrok z Downovim sindromom, posebno tistim, ki imajo novorojenčka, stojijo ob strani, jim svetujejo in jih obveščajo o koristnih novostih, pomembnih pri negi in vzgoji teh otrok. Za odrasle pomagajo organizirati bivalne skupnosti v domačem okolju. Razvili so sistem, ki neguje in varuje odrasle osebe in otroke z Downovim sindromom, ki ostanejo brez staršev. Skrbijo, da bi bila možnost izobraževanja dostopna vsakemu otroku z Downovim sindromom, z resnično možnostjo obiskovanja običajne osnovne šole, ob tem pa naj bi jim bili v pomoč tudi specialni pedagogi. Povezani so z ministrstvom za zdravstvo, šolstvo, z ministrstvom za socialne zadeve in z različnimi človekoljubnimi organizacijami.

Konferenco je s prisrčnim nagovorom začela predsednica Republike Irske gospa Mary Robbinson. Poudarila je, da bo ta konferenca zdravim omogočila boljše poznavanje problemov, ki jih imajo osebe z Downovim sindromom, da bodo lahko z naklonjenostjo pomagali pri njihovem popolnejšem vključevanju v družbo. Pozdravili so nas tudi nekateri priznani strokovnjaki, npr. pediater profesor Ward in ambasadorka Združenih držav Amerike Joan Kennedy Smith.

Prvo dopoldne je bilo posvečeno izobraževanju v vseh starostnih obdobjih. Seammus Dunne, učitelj in oče deklice z Downovim sindromom, je predstavil svoje poglede in izkušnje v izobraževanju. Definiral je izobraževanje kot razvoj osebe do uresničenja vseh njenih sposobnosti - intelektualnih, čustvenih, psihičnih, duhovnih in socialnih tako, da lahko deluje v družbi kakor najbolje zmore. Izrazil je svoje nestrinjanje s konceptom posebnih šol, kjer se otroci z Downovim sindromom pogosto izobražujejo skupaj z bistveno bolj prizadetimi otroci. Menil je, da tam ne morejo uresničiti vseh svojih zmožnosti. Ker starši najbolje poznajo svojega otroka, bi jih morali strokovnjaki bolj enakovredno upoštevati pri odločitvah v zvezi z otrokovim izobraževanjem. Grenka izkušnja staršev je, da včasih tudi priznani strokovnjaki delujejo nedosledno in protislovno. Ker je odločanje o izobraževanju ustavna pravica staršev, naj postane to tudi praktično.

Mercedes Egan, dolgoletna učiteljica duševno prizadetih in svetovalka združenja za Downov sindrom Irske, je razložila pomen nove šolske zakonodaje na Irskem, ki omogoča šolanje prizadetih otrok v navadnih šolah. Ta težko pričakovani zakon je učitelje prizadetih otrok zelo razočaral. Čeprav teoretično omogoča vključevanje otrok z učnimi težavami v običajne šole, pa jim nikjer ne zagotavlja pomoči specialnih pedagogov v procesu šolanja. Zakon tudi ne omenja posebnih šol in ne načrtuje njihovega izboljševanja. Priznala je, da natančnih podatkov, kje in kako se šolajo otroci z Downovim sindromom na Irskem, ne poznajo. Vedo pa za 50 otrok, ki se šolajo v navadnih osnovnih šolah. Nekaterim od njih enkrat na teden pomaga specialni pedagog, drugim pomagajo starši na različne načine. Prednosti posebnih šol vidi predvsem v posebej izobraženih učiteljih in številčno manjših razredih. Njihova največja pomanjkljivost pa je ločitev teh otrok od zdrave skupine vrstnikov, posledica je njihova socialna izločitev. Irsko združenje za Downov sindrom se bo še naprej z vsemi sredstvi bojevalo za to, da bo ministrstvo za šolstvo začelo reševati tudi ta vprašanja.

Da bi bolje spoznali njihove probleme, so v Reviji združenja za Downov sindrom Irske objavili vprašalnik, namenjen staršem otrok z Downovim sindromom. Izpolnjen vprašalnik so starši poslali na sedež združenja. Iz odgovorov staršev so izvedeli, da ima velika večina otrok z Downovim sindromom vsaj enega sorojenca. Največ otrok (27 odstotkov) ima resne zdravstvene težave v

zvezi s srcem, 8 odstotkov jih ima številne zdravstvene težave, 6 odstotkov jih slabo sliši, nekaj pa jih ima tudi težave s prebavili, s pogostimi infekcijami, z mišično-skeletnim sistemom, s prsnim košem ali pa imajo bolezen ščitnice. Dostopnost posebnih izobraževalnih programov, ki so bili narejeni prav za specifične potrebe otrok z Downovim sindromom, je v zadnjih 20 letih postopoma naraščalo, npr. od 24 odstotkov pri (zdaj) dvajsetletnikih do 75 odstotkov pri otrocih, starih do 3 leta. Njihova dostopnost se mora razširiti še posebno v odmaknjena kmečka območja države. Osemdeset odstotkov otrok, starih 8 let ali mlajših, je bilo ali je zajeto v predšolske dejavnosti. Veliko jih je bilo vključenih v vrtec Montessori, precej v lokalne igralne krožke, nekaj jih je vključenih v posebni oddelek vrtca v svojem kraju, manjšina pa jih je ali bila vključena v razvojni vrtec. Približno 63 odstotkov otrok staršev, ki so izpolnili vprašalnik, se šola v posebni šoli, 15 odstotkov v običajni osnovni šoli. Večina slednjih nima nobene dodatne strokovne pomoči pomoči pri učenju, nekateri imajo na voljo uro na teden dodatno učiteljico za pomoč pri učenju (bistvenih uspehov pri tem ni), nekateri imajo uro na teden pomoč specialne pedagoginje, v nekaterih šolah pa dodatno sodeluje specialna pedagoginja, ki prihaja dvakrat na teden, njeno delo pa omogoča lokalno združenje za Downov sindrom. Analiza podatkov po spolu otroka je pokazala, da se v posebnih šolah izobražuje nad 80 odstotkov dečkov in 55 odstotkov deklic. V običajnih osnovnih šolah se izobražuje 17 odstotkov dečkov in 45 odstotkov deklic. Težko si je razložiti to dejstvo. Morda je odgovor v tem, da so deklice bolje socializirane že v zgodnejši dobi in da se rade ukvarjajo z dejavnostmi, ki so združljive z šolskimi. Velikost družine je bistveno vplivala na to, kam so starši vpisali svojega otroka. Največji odstotek otrok, vpisanih v posebne šole, izhaja iz velikih družin, največ edincev je vpisanih v običajno šolo. To verjetno kaže veliko dodatno obremenjenost staršev, če otroka šolajo v običajni šoli. Otroci ostanejo v isti posebni šoli največkrat ves čas svojega šolanja. Pet dečkov in tri deklice se šolajo v višjih razredih osnovne šole. Dve mladenki sta končali osnovno

šolo. Obe nadaljujeta šolanje, ena v poklicni, druga pa v samostanski šoli, in obe sta že uspešno opravili posamezne izpite. Nihče od učencev, ki so obiskovali višje razrede osnovne šole, ni imel posebne pomoči razen tiste, ki mu jo je zagotovila družina. Večina staršev otrok z Downovim sindromom si zelo želi, da bi njihovi otroci imeli možnost zaposlitve, v kolikor ne morejo delati popolnoma samostojno, pa v prilagojenih ustanovah.

Monserrat Trueta je klinična psihologinja, predsednica Katalonskega združenja za Downov sindrom in mama 22-letnega mladeniča z Downovim sindromom, je razložila zakonodajo, varstvo in izobraževanje prizadetih otrok v Kataloniji. Pojasnila je, da se po letu 1993 14 858 otrok s posebnimi potrebami šola v običajnih šolah. To seveda niso samo otroci z Downovim sindromom. Z odraščanjem opažajo upadajoče vključevanje teh otrok v običajni šolski sistem, v starosti 16 let jih je vključenih samo še odstotek. Po 17. letu v običajnih šolah ni več učencev s posebnimi potrebami. Kljub številnim prizadevanjem specialni pedagogi še ne morejo poučevati v običajnih šolah, tako kot lahko npr. v ZDA. V nekaterih zasebnih šolah pa imajo dodatne učitelje, ki so specializirani za učenje in izboljševanje govora, logopede in psihoterapevte, specialne pedagoge, ki pomagajo individualno ali v manjših skupinah prizadetim otrokom. Povedala je tudi, da se nekateri posamezniki javno sprašujejo, ali je vključevanje prizadetih v normalno šolstvo prehodna modna muha, ki bo minila. Njeno mnenje je, da vključevanje v navadno šolo sploh ni vprašljivo, še vedno pa ni dokončnega odgovora, kakoj naj to poteka praktično.

Popoldanska tema je bila izredno zanimiva. Profesor Jean Rondal iz Univerze v Ličgu v Belgiji je začel svoje predavanje z razmišljanjem, da vemo danes zelo malo o obsegu sposobnosti ljudi z Downovim sindromom. Vzrok je verjetno v tem, da so do nedavnega otroci z Downovim sindromom umirali že v dobi odraščanja. Leta 1961 sta npr. dve tretjini otrok z Downovim sindromom umrli do 12. leta starosti. Danes lahko pričakujemo, da bo 70 odstotkov teh otrok doživelo 50 let in več, in da jih

bo 13 odstotkov doživelo 68 let in več. Zato lahko šele v zadnjem obdobju spoznavamo odrasle z Downovim sindromom.

Raziskave so pokazale, da je govorno izražanje odraslih z Downovim sindromom veliko slabše kot razumevanje. To pa je zanje zelo pomembno, saj je ravno slabo razumljiv govor ena od največjih ovir za boljše vključevanje v družbo. Sposobnost sporazumevanja je pri odraslih z Downovim sindromom dobra. Brez težav začnejo pogovor in na vprašanja pravilno odgovarjajo, če predmet pogovora ni prezahteven. Zgradba in razumljivost govora pa sta slabša. Stavki so preprosti in kratki, pogoste so slovnične napake. Govor sam (artikulacija) je pogosto neenakomeren in težko razumljiv. Profesor Jean Rondal je poudaril, da so to rezultati govornih sposobnosti preiskovancev, ki jim ni bila omogočena zgodnja govorna stimulacija. V govornem razvoju je treba izkoristiti zgodnje otroštvo, saj se sposobnost izboljševanja tvorbe glasov in izgovarjave konča s 5 leti. V tem zgodnjem obdobju lahko otroku bistveno pomagajo logopedi. Morfosintaktično oblikovanje (zgradba stavkov) pa se izboljšuje do 14. leta, zato je v tem obdobju pomembno opozarjanje na nepravilni vrstni red besed in organizacijo govora. Konceptualni jezik (vsebina, bogastvo besed) se lahko izboljšuje vse življenje, zato inovativnost pri učenju različnih besed ni odveč. Nedvomno bodo dosežki sedanje mlade generacije veliko boljši, če bo imela možnost intenzivega zgodnjega učenja govora (fonacije in artikulacije) in če se bodo tudi starši in vzgojitelji še bolj zavedali koristnosti pogovorov z vedno novimi izrazi, tudi pri starejših otrocih in odraslih. Starši lahko učinkovito pomagajo otroku izraziti svojo misel, kadar vedo, kaj bi otrok rad povedal, in mu pomagajo to znanje utrditi.

Clothra Ni Colman, specialna pedagoginja in logopedinja iz Trinity kolidža v Dublinu, je poudarila, da brez intenzivnega strokovnega vodstva govornega razvoja ostane ta tudi pri odraslih na ravni govora predšolskega otroka. Izrazito izboljšanje govora pa je opazila že po po nekajmesečnem strokovnem delu na govornem področju pri otrocih in tudi pri odraslih.

Profesorica psihologije Sue Buckley iz Univerze v Porthsmouthu v Angliji je predstavila nekatere novejše znanstvene ugotovitve, npr. to, da otroci z Downovim sindromom slabše razumejo slušno informacijo kot vidno. Starejši otroci pa imajo precejšnje motnje v kratkotrajnem (neposrednem) spominu. Raziskave v središču Sarah Duffen, ki ga vodi, so pokazale, da lažje osvojijo vidni (zapisani) govor kot tistega, ki ga slišijo. Njihove izkušnje kažejo, da se večina otrok z Downovim sindromom lahko nauči brati in da to zelo spodbudi njihov govorni razvoj. Branje izredno izboljša njihov govor, ki postane pravilnejši in bolj bogat. Izboljšata se tudi nebesedno mišljenje in kratkotrajni spomin. Ugotovili so, da je zelo koristno zgodnje učenje branja že kmalu po tretjem letu, oziroma takrat, ko otrok osvoji približno trideset besed. Bralno-jezikovni programi, ki so jih razvili v središču Sarah Duffen, so se izkazali kot zelo uspešni pri precejšnjem številu njihovih učencev z Downovim sindromom.

Po tem zanimivem in napornem dnevu smo se zvečer zbrali na sprejemu pri irskem ministru za zdravstvo. Bilo je zelo sproščeno in veselo. V naročju mamic so se pestovali dojenčki z Downovim sindromom, dečki in deklice pa so v družbi staršev prisluhnili nagovoru gospoda ministra in se z njim rokovali. Pili smo šampanjec in sok in jedli majhne, okusne kruhke, s katerimi nas je pogostil prijazni gostitelj.

Petek dopoldne je bil posvečen problemom zaposlovanja. Prvi govornik je bil J. T. H Stewart, direktor komisije za zaposlovanje in socialne zadeve pri Evropski skupnosti. Povedal je, da Evropska skupnost podpira številne projekte zaposlovanja in boljšega vključevanja oseb s posebnimi potrebami v družbo. To so projekti HELIOS, LIENADO, UKREA. Namen teh programov je identificirati pozitivne pobude v učenju in rehabilitaciji prizadetih. Evropska skupnost pripravlja razne zakone, s katerimi bo omogočila njihovo večje zaposlovanje. Maja 1995 pa so začeli s posebnim projektom za boljše vključevanje socialno izključenih.

Gloria Canale iz Barcelone v Španiji je prikazala projekt zaposlovanja AURA za otroke z Downovim sindromom. S tem projektom so redno zaposlili 35 mladih z Downovim sindromom v različnih podjetjih. Pogoj, da so se lahko zaposlili, je bila samostojnost in kar se da velika neodvisnost od svojcev. V tem pogledu jih seveda morajo vzgojiti starši. Mladi z Downovim sindromom so prepogosto pretirano varovani in nesamostojni prav zaradi ljubezni najbližjih. Starši morajo sprejeti dejstva, da je to za njihovega mladeniča ali mladenko zelo škodljivo. Zaposleni delajo od 4 do 5 ur na dan. Izbrani so bili tisti mladi, ki so bili za zaposlitev motivirani in ki dobro komunicirajo in sodelujejo z okolico. Kot osebnostna značilnost je bil največji poudarek na osebni neodvisnosti in pripravljenosti za stalno učenje. Pred nastopom dela usposabljajo mlade za to delo 3 - 6 mesecev. Delajo kot pomočniki v kuhinji, vratarji, kurirji in pomočniki v pralnici. Strokovnjaki, ki vodijo projekt, nadzorujejo točnost prihoda v službo, kako je delo opravljeno in ali so pri delu samostojni. Za zdaj so rezultati tega projekta zelo spodbudni, po določenem času pa bo mogoče razčleniti njihove sposobnosti teh mladih za redno zaposlitev.

Christy Linch nam je opisala podoben projekt zaposlovanja mladih z Downovim sindromom, ki poteka na Irskem v okviru Assist employment bureau. To je profesionalna služba za zaposlovanje, ki vodi različne dejavnosti, cilj vseh pa je usposabljanje prizadetih za delo v podjetjih. Veliko posameznih projektov financira Evropski socialni sklad.

Profesor Juan Perrera, predsednik Evropskega združenja za Downov sindrom, je govoril o tem, kako uresničiti postavljeni cilj, da bi več mladih z Downovim sindromom lahko dobilo zaposlitev. Vsi odrasli želimo delati. Tudi tisti, ki imamo kakšno hibo. Vrsta zaposlitve, plačilo, ki ga dobimo, možnost, da ob tem napredujemo, vplivajo na naše zaznavanje samega sebe in na naše samospoštovanje. Če ponudimo zaposlitev osebi z Downov sindrom to ne pomeni samo, da si ta lahko zasluži svojo plačo, ampak s tem priznamo tudi njegovo družbeno vrednost. Tako lahko živijo bolj neodvisno in niso v breme družini. Ker je njihova življenjska doba danes veliko daljša kot v preteklosti, je to zelo pomembno tako za njihove skrbnike kot za družbo. Ocenil je, da je verjetno sposobnih za redno zaposlitev največ 5 odstotkov mladih z Downovim sindromom. Pogoj, da to lahko uresničijo, pa je visoka stopnja dosežene samostojnosti v vsakodnevnem življenju.

Številni drugi so še govorili o potrebi, da se sprejme antidiskriminacijska zakonodaja, kakršno že imajo v zvezi z zaposlovanjem prizadetih v Kanadi in na Novi Zelandiji. Nekateri so zelo realno ocenili, da se lahko redno zaposli le odstotek oseb z Downovim sindromom, vsem drugim bi morali omogočiti delo v delavnicah pod posebnimi pogoji.

V petek je predaval o genetiki Downovega sindroma profesor iz univerze v Genovi Rasore Quartino. Povzel je najpomembnejša dejstva v zvezi s kromosomsko spremembo. Naslednji predavatelj, dr. Michael Mulcahy, pa je govoril o hormonskem testu iz seruma matere za ugotavljanje nosečnosti z visokim tveganjem za Downov sindrom. Osredotočil se je predvsem na negativne strani tega presejalnega testa, pozitivnih po njegovi presoji v zvezi s tem ni. Nihče ni omenil prenatalne diagnoze kromosomskih sprememb. Po svoje je bil tak način prikazovanja razumljiv. V dvorani je vladala močna čustvena napetost. Irska je katoliška država, v kateri je neprimerno govoriti o prenatalnih preiskavah, saj je ena od redkih v Evropi, ki jih ne izvaja. Prekinitev nosečnosti je strogo prepovedana tudi v primeru nasilja ali ugotovljene nepravilnosti pri plodu. Kljub temu je dejal dr. Michael Mulcahy, da ne odobrava enostranskega prikazovanja. Nobena rešitev ne more biti primerna za vse starše. Odločitev za ali proti preiskavam lahko sprejme le tisti, ki je celostno seznanjen z medicinskimi in moralno-etičnimi vidiki preiskave. Brez dvoma nas prizadeti otroci lahko mnogo naučijo: spoštovanja do človeka zaradi njega samega, in ne zaradi njegove uspešnosti, vrednot družbe, ki je skrbna in ji je mar za sočloveka, nesebične in brezpogojne ljubezni, doživljanja sreče in veselja v najbolj vsakdanjih in nepomembnih izpolnjenih nalogah naših otrok in končno, naučijo nas zanemariti zunanjost pri presoji človeka in videti prizadetost samo kot majhen del osebnega življenja, naučijo nas prilagodljivosti v postavljanju življenjskih ciljev. Vendar, če smo prijazni z otroki z Downovim sindromom, bodimo prijazni tudi s starši, ki se odločijo drugače.

Popoldne je dr. Jennifer Denis povedala nekaj o najpogostejših zdravstvenih težavah otrok z Downovim sindromom in dr. Joseph M. Cumminskey, športni zdravnik in svetovalec Olimpijskega komiteja Irske, o koristnosti športnega udejstvovanja, ki je doseglo lansko leto svoj vrh na olimpiadi prizadetih v Ameriki.

V soboto pa so govorili mladi z Downovim sindromom: Chris Burke, Andy Trias, Ciara Mc Neill in Emily Moore. Govorili so o veselju, da so med nami. Vsak je povedal kaj o sebi. Chris je iz Amerike in je filmski igralec v televizijski nanizanki. Napisal je knjigo Nenavadni pogumnež in bil tako ljubezniv, da mi je dal za bralce Našega zbornika svoj avtogram. Najraje od vseh ima svojega brata. Andy je doma iz Španije. Govoril nam je v angleščini. Zaposlen je kot kurir v banki. Ciara ima prijatelja, ki je zelo v redu, najraje pa ima svojo mamo. Zahvalila se ji je za njeno ljubezen. Vsak dan hodi v službo. Tam ima še veliko prijateljev. Emily hodi še v šolo. Nasmejana je sporočila, da si želi, da bi mi razumeli njen govor, ki ga mnogi slabo razumejo. Zato je najraje doma. Tam se počuti varno.

V Ljubljano sem se vrnila prevzeta od tega srečanja in odločena, da to svoje doživetje prenesem tudi vam.

Dr. Anamarija Brezigar

POROČILO O PROJEKTU

V letu 1993 je naš center pri Skladu za odprto družbo (Open Society Fund Slovenia) kandidiral za sredstva z dveletnim projektom z delovnim naslovom Usposabljanje odraslih oseb, motenih v duševnem razvoju, na področju socializacije preko vodenih aktivnosti izven institucije.

Sklad za odprto družbo Slovenije je bil ustanovljen 21. maja 1992 kot neodvisna, nepridobitna organizacija, ki sprejema in razporeja prispevke (denar in predmete) v podporo omenjeni ustvarjalnosti, iniciativnosti in mednarodnemu sodelovanju slovenskih umetnikov in kulturnikov, znanstvenikov, študentov in profesorjev, zdravnikov in socialnih delavcev, borcev za človekove pravice, novinarjev, prostovoljcev in vseh drugih nosilcev pluralizma civilne družbe.

Naš projekt je bil sprejet, dobili smo sredstva v višini 3.000 USD, ki smo jih nato porabili v letih 1994 in 1995, kolikor je projekt trajal.

Projekt je zajemal tole populacijo:

1. Osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju se vključujejo od zgodnjega otroštva v program vzgoje, izobraževanja in usposabljanja oseb z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju. V tem programu dosežejo najvišjo stopnjo usposobljenosti. Ko odrastejo, niso sposobne za samostojno življenje, zato potrebujejo socialno pomoč, vodenje in zaposlitev v varstveno-delovnih centrih.

2. Osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju, ki so dodatno motene v gibanju (predvsem zaradi posledic cerebralne paralize), njihove motnje se izražajo kot težja ali težka telesna invalidnost. V programu vzgoje, izobraževanja, usposabljanja in habilitacije se usposobijo na področju socializacije, komunikacije in delno skrbi zase. Sposobne so za program življenja in enostavne zaposlitve v varstveno-delovnem centru. V odrasli dobi potrebujejo socialno pomoč, zdravstveno obravnavo in nego ter nadaljevanje rehabilitacije.

3. Osebe s težjo motnjo v duševnem razvoju in blažjimi dodatnimi motnjami so v programu vzgoje, izobraževanja in usposabljanja oseb z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju osvojile temelje socializacije, komunikacije in skrbi zase ter se usposobile za program življenja in dela v varstveno-delovnem centru. Zmorejo enostavne zaposlitve. V odrasli dobi potrebujejo socialno pomoč, vodenje in varstvo.

Center Tončke Hočevarjeve že nekaj let izvaja dejavnosti, ki jih lahko opredelimo kot nadstandardne storitve, to pa zato, ker niso vključene v našo redno dejavnost niti niso priznane oz. jih ni finančno ovrednotilo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Zavod vključuje več kot 200 oseb z motnjo, sam projekt pa jih od vsega začetka (od leta 1991) zajema od 30 do 35, to je še sprejemljivo glede na naše finančne in kadrovske možnosti.

Vodene dejavnosti sodijo na področje ožje in širše socializacije, kjer osebe z motnjo s plavanjem, planinarjenjem, smučanjem, kolesarjenjem ipd. ohranjajo že pridobljeno vedenje in znanja, poleg tega pa pridobivajo še nove izkušnje na področju skrbi zase, splošne poučenosti, komuniciranja in skrbi za svojo varnost.

Obvladovanje spretnosti in športni dosežki v posameznih panogah omogočajo osebam z motnjo doživljanje potrditve in samopotrditve, zelo pomemben pa je tudi vidik integracije v okolje zunaj ustanove.

Te dejavnosti so dosegle že tako stopnjo razvoja, da mimo njih preprosto ne moremo več, za njihovo ohranjanje na že doseženi ravni pa čedalje teže pridobivamo sredstva.

Ob koncu projekta smo pripravili tudi poročilo in prerez dejavnosti za leto 1995, ko je potekala glavnina projekta.

Za leto 1995 smo načrtovali v zimskih športih 10 dni zimovanja s 14 varovanci, izvedli pa smo 13 dni zimovanja v dveh skupinah z 20 varovanci. Udeležili smo se tudi zimske Specialne olimpiade Slovenije z 8 tekmovalci.

Plavanja smo načrtovali 44 ur v dveh terminih s 15-25 varovanci. Izvedli pa smo v spomladanskem in jesenskem bloku približno 30 ur s 15-24 varovanci, poleg tega pa smo se s 6 varovanci udeležili tudi plavalnega mitinga.

Nogomet smo načrtovali za vse leto približno 20 ur s 14 varovanci, izpeljali pa smo od aprila do novembra približno 42 ur, to je 28 treningov z 10-14 varovanci. Poleg tega pa smo na nogometni ligi Specialne olimpiade Slovenije odigrali 8 tekem in zasedli 3. mesto.

S skupino, ki je sodelovala v projektu, smo poleg omenjenih dejavnosti izvedli namesto načrtovanega planinskega izleta jamarski izlet v Škocjanske jame pod vodstvom vodnika jamarja. Skupina je štela 11 varovancev in 3 spremljevalce.

Poleg tega smo skupino 6-9 varovancev uvrstili v atletski program, imeli smo 6 treningov in se nato udeležili atletskega mitinga v Domžalah, kjer smo tekmovali v teku na 100 metrov, 200 metrov in skoku v daljavo.

Za zimski šport smo porabili manj denarja od predvidenega, ker so za zimovanje delno prispevali tudi starši.

Več denarja od načrtovane vsote je šlo tudi na račun nogometa, vendar je bilo tudi število dejavnosti bistveno večje, poleg tega pa smo kupili še nekaj opreme.

Za posamezne športne dejavnosti pa so ugotovitve takele:

ZIMSKI ŠPORTI: alpsko smučanje in tek na smučeh.

Smučanje je šport, ki daje velik gibalni in vizualni užitek - doživljanje lepega, obvladovanje te spretnosti pa daje osebi z motnjo, podobno kakor plavanje, tudi močan občutek samozavesti.

Ugotavljamo, da so posamezniki na splošno pridobili na socialnem področju in smučarsko znanje. Na smučišču so postali samostojnejši, spretnejši so v obvladovanju smučarskih naprav in v skrbi za svojo opremo. Postali so prava smučarska vrsta,

ki pazi na to, da se po smučarskih terenih giblje obvladano, da pazi nase in tudi na druge smučarje. Izboljšali so tehniko tako, da se lahko brez skrbi podajamo tudi na zahtevnejše terene in tekači na čedalje daljše in težje proge.

Ker dogajanje poteka v skupini, je opaziti tudi odgovornost in skrb posameznikov za druge.

Smučali smo tako rekoč v vsakršnih snežnih razmerah - tudi v hudem mrazu, in veselje je bilo opazovati nič manjšo zagnanost smučarjev, kljub ostremu vremenu.

Skupina je majhna, od 10 do 12 smučarjev, od tega približno polovica tekačev, drugi so alpski smučarji. Z njimi delamo 2-3 športni mentorji, in to nam omogoča tudi dokaj individualno delo.

Pomemben vidik je tudi učenje samostojnosti zunaj smučišča, kajti varovanci na zimovanju preživijo tako rekoč teden dni pod vodstvom mentorjev, ki so jim zato poleg učiteljev smučanja tudi očetje, mame, prijatelji.

V zvezi z zimskimi športi je treba omeniti tudi t.i. suhe treninge, to so priprave v trimskem kabinetu, ki se začnejo že dva meseca pred odhodom na sneg.

PLAVANJE:

Plavanje vsebuje mnoge elemente sprostitve, tako za plavalce kot za neplavalce.

Tu postopoma prehajamo od privajanja do obvladovanja nam tujega elementa - vode in celo do tekmovalnih dejavnosti.

Po večletnih izkušnjah smo ugotovili, da so za nas, ki nimamo svojega bazena v zavodu, najprimernejši bloki plavanj. Gre za vsakodnevno obiskovanje bazena od 3 do 5 tednov, in sicer v spomladanskem in jesenskem obdobju.

Za plavanje uporabljamo že nekaj let pokrit bazen v Osnovni šoli Borisa Kidriča, saj je za našo skupino, ki šteje 16 kopalcev, še posebno primeren.

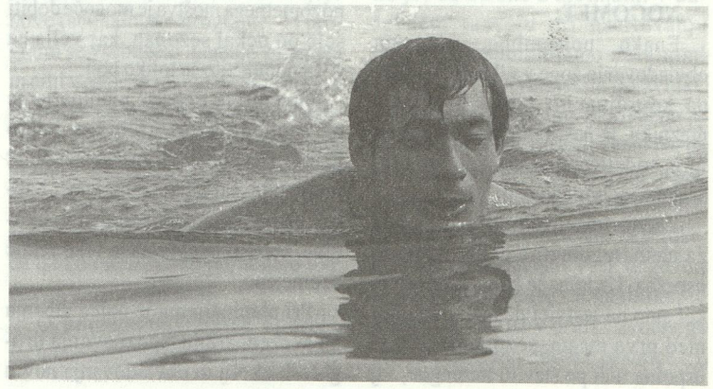

Voda je človeku tuj medij, okolje, na katero se mora človek šele navaditi, zato se posvečamo tako neplavalcem kot plavalcem. Neplavalce bi lahko razvrstili v dve osnovni kategoriji, in sicer so na eni strani tiste, ki jim pomagamo pri premagovanju največjega strahu ob prvih korakih v vodi. Tu je potrebno strogo individualno delo, uporabljamo pa tudi razne pripomočke (prijemi, plavalni jopiči, plavalne žoge ipd.). V tej skupini je mnogo takih, ki plavalnih spretnosti ne bodo nikoli osvojili, velik uspeh pa je, če jih osvobodimo strahu pred vodo in varovanec se nato lahko v plavalnem jopiču povsem samostojno giblje.

V drugi skupini plavalcev pa so tisti, ki jih poskušamo bolj ali manj individualno naučiti plavanja. Prav pri teh se izkaže strnjeno plavanje v bloku dni za zelo primerno.

V skupini plavalcev, ki je vedno mešana po spolu, starosti, znanju in seveda sposobnostih, so tudi plavalci, s katerimi bodisi poskušamo osvojiti nov, drug slog plavanja ali pa jih pripravljamo za tekmovanja.

Plavanje je naravnano izrazito rekreacijsko, saj voda deluje zelo sproščujoče za vse udeležence.

NOGOMET:

Enako pomembno, kot sta obvladovanje žoge v gibanju in vpliv na koordinacijo gibov pri posamezniku, je navajanje na kolektivno igro, sodelovanje s soigralci in preseganje individualnosti.

Zadnja tekmovalna sezona je bila za našo nogometno ekipo izjemno uspešna. Uspešna je bila tekmovalno, ker smo na lestvici dosegli uvrstitev med prva mesta, sezona pa je bila uspešna tudi po številu treningov, saj smo načrtovano število le-teh močno presegli.

Pri nogometu je postalo izrazito načelo majhnih korakov. Z nogometno igro se ukvarjamo že nekaj let, v treninge je bilo vloženo ogromno truda, napredovanje v igri, tehniki, taktiki pa je bilo silno počasno. Težava je v tem, ker gre za ekipni šport, ki zahteva določeno mero abstraktnega mišljenja. Vemo, da vsak novi položaj prinese za naše varovance določen stres. Novi položaji pa so seveda tudi nasprotne ekipe, igrišče, ki ga niso vajeni, publika itn.

Vsega tega pa smo se ob varovancih športnikih učili tudi trenerji. Celosten, objektivnejši pogled na delo nogometnega moštva je mogoče dobiti šele po nekaj sezonah, kar velja za našo populacijo še toliko bolj.

Omeniti je treba še planinarjenje oz. pohodništvo, ki bi ga lahko označili za eno najprimernejših oblik rekreacije, saj lahko zahtevnost izletov prilagajamo sposobnostim skupine, število izletov pa je tako rekoč neomejeno.

Pri planinarjenju je poleg gibanja na svežem zraku, spoznavanja drugačnih okolij in obvladovanja novih položajev najpomembnejše navajanje na vztrajnost in vzdržljivost.

Za skupino varovancev smo opravili tudi nekaj atletskih treningov, predvsem v teku in skoku v daljavo. Tu je šlo v glavnem za priprave na atletska tekmovanja (atletski miting Domžale '95, regijske igre Tacen '95), ki smo se jih udeležili. Atletska tekmovanja so bile zanimiva izkušnja za naše tekmovalce. Doživljali so občutek pravega merjenja moči na velikem stadionu, z živahno publiko, v disciplinah, ki so jih sodili sodniki atletskega kluba in kjer ni bilo nikakršnega popuščanja pri pravilih.

Ugotovitve ob koncu projekta

Ukvarjanje s športno-rekreativnimi dejavnostmi je vsekakor potrebno in koristno, vendar je za ohranjanje oz. za izvedbo programa potreben neki vir sredstev. Denar mora biti zagotovljen naprej, kajti le tako se določene dejavnosti lahko sploh izvajajo; za plavanje in zimovanje si je treba zagotoviti termin vnaprej.

Vrsto in število dejavnosti smo izbrali na podlagi izkušenj; števila športov nismo povečevali - niti ga ne bomo krčili, ker menimo, da je ta koncentracija za zdaj najprimernejša glede na zastopanost športnih mentorjev, ki vodijo dejavnosti, in seveda glede na število naših varovancev, ki so vključeni. Posledica povečevanja športnih panog je, da postanejo posamezniki zasičeni s športom, s tem pa dosežemo ravno nasprotni učinek od želenega.

Ugotovili smo, da sta le plavanje in planinarjenje-pohodništvo tisti dejavnosti, kamor lahko občasno pritegnemo tudi take varovance, ki so manj motivirani ali manj sposobni.

Boris Blaznik

RAČUNALNIŠKA INTERESNA DEJAVNOST V ODDELKIH ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE V JARŠAH

Dandanes so računalniki med nami že tako udomačeni, da so asociacije nanje že zelo različne. Če bi o tem povprašali znanstvenike in raziskovalce, bi nam rekli, da so nepogrešljivi v njihovih raziskavah, tako za simuliranje različnih procesov kot za iskanje podatkov v podatkovnih bazah in navsezadnje pisanje poročil. Z računalnikom se srečujejo odrasli v skorajda vseh poklicih. Zelo priljubljen pa je računalnik tudi v populaciji šolskih otrok in mladostnikov. Olajša jim pisanje referatov, seminarskih in raziskovalnih nalog, še bolj zagnanim pa internet pomeni okno v svet. Računalnik pa poznajo že tudi naši najmlajši. In kaj pomeni njim? Zelo zelo zanimivo igračo! Igračo, s katero se lahko igrajo tudi s črkami, številkami, z njim lahko narišejo slike, ki so jih vsi veseli in jih občudujejo.

Želja, da bi računalnik ponudili tudi otrokom z motnjami v duševnem razvoju, se je zbudila pri nekaterih starših in specialnih pedagogih v Oddelkih za vzgojo in izobraževanje v zavodu Janeza Levca v Ljubljani (v nadaljnjem besedilu OVI). In kmalu po začetku šolskega leta 1995/96 je v OVI s podporo Instituta Jožef Stefan zaživela računalniška interesna dejavnost.

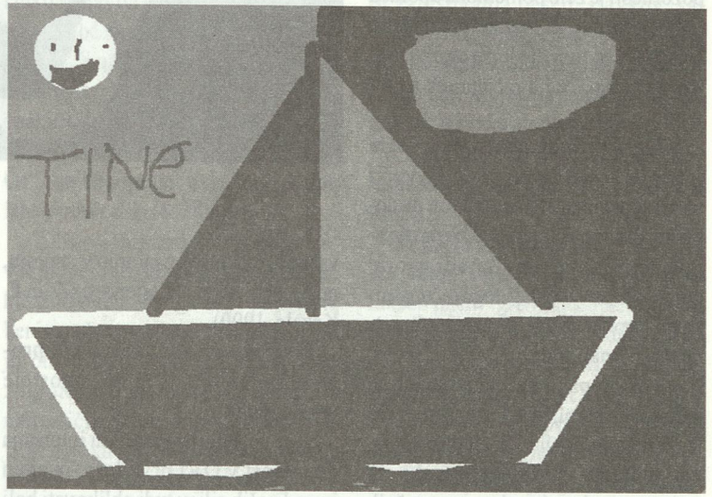

Tine Kovačič 4.a.sk. OVI - Jarše

V svetu imajo na tem področju že veliko izkušenj. Raziskovalci so se posvetili preučevanju specifičnih potreb teh otrok za delo z računalnikom in na temelju teh oblikujejo nove računalniške programe. Ti programi se vsebinsko ujemajo z nameni in cilji vzgoje in izobraževanja otrok z motnjo v duševnem razvoju, prilagojen pa je tudi sam način uporabe programov: navodila, ukazi in podobno (user-interface) se pojavljajo v obliki sličic, ikon ali zvočnih navodil, tako da lahko računalnik uporabljajo tudi otroci, ki ne znajo brati.

O pomenu vključitve uporabe računalnika v vzgoji in izobraževanju otrok z motnjami v duševnem razvoju lahko razmišljamo na več ravneh:

- Računalnik je otrokom močno motivacijsko sredstvo. Zelo pomembno je, da otroke z motnjami v duševnem razvoju pri načrtovanju dejavnosti spodbujamo s stalnimi zunanjimi motivacijskim dejavniki, ker je njihova notranja motivacija za učenje šibkejše izražena, vemo pa, da je od motivacije zelo odvisen uspeh pri delu in učenju. Prav vsi računalniški programi, ki so narejeni za otroke, upoštevajo to načelo. Vsak odgovor, ki ga otrok prenese računalniku, je nagrajen, bodisi v obliki zvočnega efekta (melodija otroške pesmice...),

živobarvne sličice ali prisrčne animacije. Raziskovalci so ugotovili, da je pomembno, da so otroci (mlajši in tisti, ki imajo motnje v duševnem razvoju) spodbujani tudi, če ne dajo pravilnega odgovora, saj bi sicer lahko ob več netočnih odgovorov to negativno vplivalo na njihovo motiviranost in pripravljenost za nadaljnje reševanje nalog. Za usmerjanje pozornosti je zelo pomembna uporaba barv in sličic, ki otroke privlačijo. Ugotovili so tudi, da je za otroke zelo vznemirljivo, če jih računalnik nagovori.

- Otroci z motnjami v duševnem razvoju verjetno ne bodo (v večji meri) sposobni z računalnikom pridobivati novih spretnosti, lahko pa utrjujejo že pridobljene. Zaradi zgoraj opisane motivacijske vloge računalnika bo otrok utrjeval posamezne spretnosti in znanje dalj časa kot sicer. Pomembno pa je tudi dejstvo, da se računalnik nikoli ne bo naveličal izvajanja podobnih ali celo enakih nalog, kot tudi ne spodbujati otroka za ponoven poskus (v primeru napačnih odgovorov), zato otrok (ob neuspehu) ne bo doživljal negativnih čustev.

- V vzgoji in izobraževanju otrok z motnjami v duševnem razvoju, kjer je individualizacija izhodišče procesa, ponuja uporaba računalnika veliko prednosti. Glede na otrokove sposobnosti in potrebe lahko izbiramo računalniške programe z ustreznimi vsebinami, znotraj tega pa lahko izberemo tudi ustrezno stopnjo zahtevnosti, ki bo otroku izziv za reševanje in jo bo še sposoben rešiti.

Zaradi velike prilagodljivosti potrebam in možnostim otrok prav računalnik omogoča premostitev poudarjanja motenj in ovir ter poudarjanje sposobnosti in zmožnosti, saj

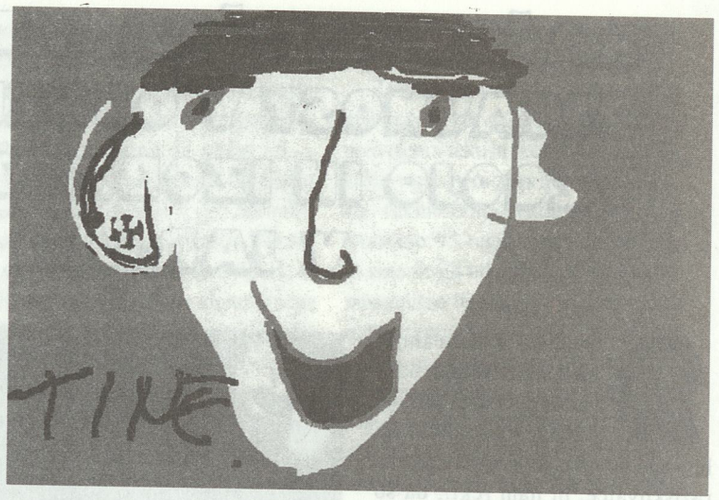

Tine Kovačič 4.a.sk. OVI - Jarše

vsakdo, tudi otrok z motnjo v razvoju, nosi v sebi klico nadarjenosti (K. in P. Kezele, 1990).

Kratek opis računalniških programov, ki jih v OVI najpogosteje uporabljamo

Ker poteka računalniška interesna dejavnost v OVI prvo leto, je eden izmed naših ciljev tudi oblikovati bolj primerno in čim bolj pestro zbirko računalniških programov. Pred začetkom krožka si pravzaprav sploh nismo predstavljali, kako bodo otroci lahko sodelovali pri delu z računalnikom, prav tako nismo vedeli, ali bodo sposobni voditi in uporabljati miško. Kakšni programi jim bodo privlačni?

Ker imamo na Institutu Jožef Stefan dolgoletne izkušnje z računalniškim izobraževanjem otrok in odraslih, smo pri izbiranju programov izhajali iz le-teh. Izbrali smo nekaj tujih programov "shareware" za otroke, katerih uporabnost in primernost preskušamo na tej začetni (poskusni) stopnji računalniške dejavnosti v OVI. Zaradi poprejšnjega sodelovanja s slovenskim podjetjem Aleja pa smo vključili tudi njihove programe, ki so načrtovani za izobraževanje predšolskih otrok. Za te programe smo vedeli, da so zelo kakovostni tako oblikovno (slikovne, glasbene animacije) kot vsebinsko (programi so nastajali ob sodelovanju otrok in vzgojiteljic v vrtcih), in kar je najpomembneje, da se zde zelo privlačni.

1. Liki in barve je zbirka nalog, ki otroke spodbuja k odkrivanju geometrijskih oblik in spoznavanju nekaterih temeljnih geometrijskih zakonitosti. Program vzbuja otrokove miselne dejavnosti (primerjanje, razvrščanje, izbiranje, nadaljevanje nizov...), pa tudi otrokovo ustvarjalnost (sestavljanka, pri kateri lahko otrok sestavlja najrazličnejše motive iz geometrijskih likov). Vsaka pravilno rešena naloga je nagrajena z animacijo (prisrčna sličica iz geometrijskih likov ob spremljavi slovenskih otroških melodij). Program ima še eno

lepo lastnost - za otroka lahko vnaprej sestavimo izbor nalog po težavnosti, glede na njegove sposobnosti.

2. Moja prva števila je zbirka nalog, ki deluje po enakem principu kot "Liki in barve", le da tu nastopajo številke in količine. Na nižjih zahtevnostnih stopnjah otroci ugotavljajo kaj je več, manj, enako, na naslednji stopnji so naloge preštevanja predmetov s prirejanjem številčnega zapisa, sledijo naloge manipulativnega računanja, vsako množico predmetov pa spremlja tudi številčni zapis, na najzahtevnejši stopnji pa gre že za pravo računanje v obsegu do 10. V sestavljanki je dodana še možnost sestavljanja obrazov, ki so lahko zaresni, ali pa tudi zelo smešni.

3. Pari. To je pravzaprav igra spomin, ki se jo lahko igramo na več ravneh. Izbiramo lahko število kartic (3x4, 5x6) in še nekoliko zahtevnejšo izvedbo - logične povezave, kjer ne iščemo identičnih parov, ampak smiselno povezane pare. Pri opazovanju in analizi otrokovega napredka sta učitelju v pomoč podatka o času reševanja in številu odkritih kartic do zmage.

4. Preeschool pack je simpatičen programski paket, ki zajema iskanje enakih črk in številk, iskanje barv balonov, ki se dvigajo po zaslonu (kar spodbuja hitrosti), razvrščanje živali po kraju njihovega bivanja (v gozdne, domače, cirkuške).

5. Kinder cartoons je zbirka programov, ki obsega računske naloge (manipulativno, številčno računanje, uporaba številčne osi), določanje enakosti oziroma več/manj, določanje zaporedja s pujski, ki tečejo v cilj (otrok mora z določeno barvo pobarvati prvega, drugega... po mešanem vrstnem redu), iskanje poti skozi labirint.

6. Mickey mouse je sestavljanka. Vsebuje petnajst Disneyevih motivov, ki jih lahko razstavimo na 4, 9, 25, 36 ali 64 koščkov, ki jih otrok potem sestavlja v celoto. Tudi tu je še dodatna možnost stopnjevanja zahtevnosti - otrok lahko postavlja manjkajoče delčke v narejeno ozadje, lahko sestavlja celotno sliko, kjer mu je v pomoč mreža sestavljanke (oblike delcev "puzzle"), ali pa mora sliko sestaviti povsem po spominu iz enakih kvadratnih ploščic. Ob vsakem sestavljanju se avtomatično meri čas. Če je sestavljanka uspešno rešena, lahko otrok sliko še animira.

7. News master je preprost urejevalnik besedil, ki vsebuje zbirko več kot 250 sličic. Program je primeren, ker ima ukaze podane v obliki ikon, ki jih otroci hitro razumejo. Učitelj lahko z uporabo tega programa načrtuje najrazličnejše dejavnosti za spodbujanje otrokovega razvoja na področju razumevanja, izražanja, ustvarjalnosti... (nekaj primerov: izdelava voščilnic, plakatov, kombiniranje sličic z besedami, dopolnjevanje slikovnih stavkov, izdelava rebusov, slikovnih ugank...).

8. Paintbrush je program v windowsovem okolju, s katerim lahko otrok riše, barva in prosto piše. Uporaba programa je vezana na miško, ki jo sicer otroci za izbiranje ukazov zelo dobro uporabljajo, za nekoliko bolj natančno (prosto) risanje in pisanje pa ni najprimernejša. Pri podjetju RRT so nas seznanili z novo možnostjo - Easy painter. To je grafična tableta, s katero je risanje in pisanje bolj podobno znanemu in utrjenemu položaju svinčnik-papir. V resnici gre za svinčnik, s katerim rišemo po grafični plošči, rezultat se pokaže na zaslonu. Že ob prvih poskusih so otroci zelo spretno uporabljali ta pripomoček, takšno ustvarjanje jim je bilo v veliko veselje in je obrodilo že marsikakšno veliko umetnino.

9. Word for windows je urejevalnik besedil, s katerim lahko otroci pišejo. Uporaba urejevalnikov besedil je primerna za spodbujanje izražanja in zapisovanja besed, stavkov, saj veliko otrok pozna črke, zaradi slabše razvitih grafomotoričnih spretnosti pa jim je dalјše pisanje težavno pa tudi izdelek je lahko slabše berljiv.

In še nekaj spoznanj, ki izhajajo iz opazovanja otrok, ki obiskujejo krožek:

Pogoj za uspešno delovanje krožka sta zanimanje in veselje otrok za takšen način igre in učenja. Po petih mesecih udeležbe na krožku so nekateri otroci že pravi mojstri za uporabo programov, ki so jim všeč. Pano v računalnici je poln čudovitih izdelkov, ki so jih naredili otroci.

Z omenjenimi programi otroci utrjujejo in razvijajo funkcije, kot: vidno razlikovanje, vidno-motorična integracija in koordinacija, prostorska orientacija, pozornost, pomnjenje, mišljenje, govorno izražanje, znanje, ustvarjalnost, samopodoba, čustva. Seveda pa je zelo pomembno, da se tudi pri izvajanju računalniških dejavnosti ravnamo po specialnopedagoških didaktičnih načelih. Specialni pedagog mora otroka spodbujati in usmerjati k opazovanju detajlov, govornemu izražanju, posploševanju. Otroci nas vedno potrebujejo ob sebi - ne le zaradi pomoči pri delu s posameznim programom, tudi srečo, ki jo doživljajo ob uspehu, morajo deliti.

Vanja Kiswarday

BLIŠČ MEDALJ KLJUB DEŽJU

V pravzaprav zelo neprijaznem vremenu so se 9. maja uspešno iztekle 3. regijske igre Specialne olimpiade Slovenije ljubljansko-dolenjske regije. Organizacija je bila zaupana Osnovni šoli Roje iz Domžal, ki je ob pomoči številnih sponzorjev s pridnim kolektivom pripravila sprejem sedemnajstim ekipam ter njihovim spremljevalcem. Na stadionu je bilo več kot 300 ljudi. Tekmovalo je 139 specialnih olimpijcev v treh atletskih disciplinah

Košarkar Boris Gorenc je podeljeval medalje navdušenim zmagovalcem.

na stadionu, nekaj športnikov pa je odšlo v Osnovno šolo Domžale, kjer so tekmovali v elementih košarke in v igri namiznega tenisa.

Na vseh prizoriščih so nam na pomoč priskočili številni prostovoljci, med katerimi je treba posebno pohvaliti mlade osmošolce iz Osnovne šole Mengeš. Presenečeni smo bili nad njihovo zanesljivo in dobro opravljeno nalogo, čeprav so se prvič srečali s takimi igrami in drugačnostjo športnikov.

Naša želja je bila, da bi naši gostje kar najlepše preživeli dan, ki jih je čakal v Domžalah. Zato smo v priprave na tekmovanje vložili veliko truda. Ob zelo živahni povezovalki Alenki Strnad in odličnem ozvočenju Borisa Razpotnika ter neutrudnem sončku - maskoti so vsa tekmovanja potekala nemoteno, čeprav nas je ves čas spremljal dež. Posebno razpoloženje je ustvarila navijaška skupina Osnovne šole Roje, ki je burno spodbujala slehernega tekmovalca. Dež ni bil ovira, da ne bi športniki prejeli kar 50 kompletov medalj, in to iz rok dveh znanih slovenskih športnikov Primoža Peterke in Borisa Gorenca. Seveda ne bi šlo brez družabnega srečanja po kosilu, ko so se dobro razpoloženi športniki zavrteli v živahnih disko plesih v disku Life. Upamo, da so naši gostje zapustili Domžale zadovoljni in srečni, mi, malce utrujeni organizatorji, pa smo bili enakega mnenja, da nam je bilo prelepo v SVETU ZMAGOVALCEV.

Bronka Mulec

BOLERO '96

Dobrodelna prireditev ob materinskem dnevu

Kdo ve, kaj je imel v mislih Maurice Ravel, ko je pisal svojo mojstrovino Bolero. Začel je nežno, tiho, poskušal je, na kakšne strune bodo zaigrani toni njegovega dela pri ljudeh. Popek se je vedno bolj odpiral in iz njega je nastal mogočen cvet.

Dobrodelno prireditev ob materinskem dnevu so poimenovali Bolero. Sedaj je že tradicionalna, saj je bila ob tem prazniku organizirana tudi že lani. Organizatorja sta bila Kulturni center Ivan Napotnik in Sožitje - Medobčinsko društvo za pomoč duševno prizadetim Velenje. Denar, zbran na prireditvi v lanskem letu, je bil podarjen razvojnemu oddelku VVZ Tinkara Velenje, kjer so predšolski otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. S tem denarjem so kupili ortopedske pripomočke, s katerimi lahko otroci razvijajo svoje zmožnosti in sposobnosti, in tiste didaktične igrače, ki so predrage, da bi jih lahko kupili.

Letošnji izkupiček je šel prav tako v dobrodelne namene. Dobil ga je oddelek vzgoje in izobraževanja v Centru za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje in bo uporabljen v podobne namene. Pomagati šolskim otrokom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Prireditev je potekala v Domu kulture v Velenju. Voditeljica Tajda Lekše je na oder vabila precej znanih imen. Naj omenim le nekatera: Sanja in Urban Mlinar, Damjana Golavšek, Irena Verčkovnik, Tomaž Domicelj, Strašna Jožeta, Jan Plestenjak, Helena Blagne, in še mnoga druga.

Ali ni morda Maurice Ravel imel v mislih prav otroke, ki so drugačni in ki potrebujejo dodatno pomoč, da lahko razvijajo svoje cvetove? Sprva so popki, v katerih se lahko samo sluti lepota. Ko pa se odpre, nam ponudijo svoj med ter nas zasujejo s svojo lepoto. In iz nežne glasbe nastane čudovita simfonija življenja.

Darja Fišer

ZIMSKA ŠOLA V NARAVI

V programu oddelkov vzgoje in izobraževanja je tudi zimska šola v naravi, saj sprememba okolja, sproščenost in druženje zunaj zavodskega ritma življenja veliko prispevajo k posameznikovemu razvoju.

Zimovanje smo organizirali na Lokvah nad Novo Gorico, kjer je šest učencev in štiri spremljevalke (prof. defektologije, vzgojiteljica, varuhinja in medicinska sestra) preživelo šest dni v gostišču, kjer so jim prijazni in uslužni gostitelji omogočili, da so teden dni preživeli kot velika družina.

Sončno zimsko vreme, primerno okolje in narava so omogočili, da so dneve izkoristili na prostem. Veliko so se sprehajali, se družili z vaščani, se kepali, sankali in uživali v zimski pokrajini.

Skušali so se čim bolj znajti v novem okolju in biti čim bolj samostojni pri osebni higieni, oblačenju in kulturnem hranjenju.

Kaj smo ugotovili?

Učenka, ki je na začetku kazala strah pred snegom in sankanjem, je že drugi dan na snegu zelo uživala. Ponoči se v Centru pogosto zbuja in kriči, tu pa je spala cele noči; prav tako ni bilo večjih težav pri hranjenju - ob spodbudi in opozorilu je jedla vse in lepo. Tudi drugi učenci, ki ponavadi odklanjajo gibalne dejavnosti ali se bojijo novega okolja, so se hitro znašli in ves dan uživali v vseh dejavnostih na snegu.

Novo jim je bilo ogledovanje odtisov lastnega telesa ali samo stopinj v snegu, iskali in prepoznavali so odtise stopinj različnih živali in predmetov.

Vsem je teden dni prehitro minil, zimovanje so želeli podaljšati. Vrnili so se zdravi in zadovoljni.

S to obliko letovanja v zimskem času bomo nadaljevali tudi v prihodnje.

Zdenka Fučka

PLAVANJE V TERMAH ČATEŽ

Tринajstega in devetnajstega marca 1996 sta se skupini z 12 otroki različnih starosti s spremljevalci (terapevti, specialni pedagogi, medicinska sestra) odpeljali na izlet v Čateške Toplice. Otroci kar niso mogli dočakati odhoda, nekateri so se zbudili že sredi noči in nestrpno pričakovali, kdaj odrinemo.

Izkoristiti smo želeli učinke tople termalne vode, ki otrokom s cerebralno paralizo znižuje mišični tonus in jim omogoča lažje gibanje. Pokazati smo jim želeli, kako se v vodi hodi, skače, lebdi, plava ali piha mehurčke.

Celotna skupina spremljevalcev se je kar najbolj trudila, da je otrokom pomagala pri premagovanju strahu pred vodo in pri vseh naštetih dejavnostih.

Terapevtke Marija, Boža in Elza so z otroki delale po Halliwickovi metodi učenja plavanja. Ta metoda je zasnovana na principih hidrodinamike, hidrostatike in mehanizmih človeškega telesa in temelji na izvirnem prijemu s poudarjenim terapevtskim, rekreativnim in športnim prijemom pri posamezniku.

Da v vodi lahko lebdimo in se premikamo, moramo obvladati dihanje, ravnotežje in sproščanje.

Z različnimi individualnimi vajami in z delom v skupini smo "urili" dejaven vstop in izstop iz bazena, prehajanje v različne položaje (vertikalna, horizontalna in lateralna rotacija), lebdenje z izkoriščanjem sile vzgona in premikanje v vodi s turbulenco in samostojno.

Otroci so bili navdušeni, sproščeni in uspelo jim je osvojiti kar nekaj spretnosti, ki so potrebne na dolgotrajni poti do samostojnega plavanja.

Delo je potekalo v dopoldanskem času, nato je sledil čas kosila in kratkotrajnega počitka. Z delom smo nadaljevali do poznih popoldanskih ur.

Domov smo se vrnili zvečer. Kljub utrujenosti smo bili vsi dobro razpoloženi in ob Damjanovi kitari so "karaoke" uspele brezhibno.

Takšni izleti so koristni, tako za otroke kot za nas spremljevalce, saj svoje znanje koristno prenašamo drug na drugega, ga bogatimo z voljo in skupaj oblikujemo kakovost življenja vseh, ki so nam zaupani in našo pomoč potrebujejo.

Boža Madič

VPRAŠALI STE MI ODGOVARJAMO

VPRAŠANJE:

Ali imam pravico delati polovico polnega delovnega časa na dan, pri čemer se tak delovni čas izenačuje s polnim delovnim časom, če negujem in varujem prizadeto hčerko, starejšo od 18 let ?

ODGOVOR:

Zakon o delovnih razmerjih v 85. členu določa, da ima eden izmed staršev, ki neguje in varuje težje telesno ali zmerno ali težko duševno prizadetega otroka, pravico delati polovico polnega delovnega časa na dan, pri čemer se tak delovni čas izenačuje s polnim delovnim časom.

Navedena pravica glede na starost otroka, v nasprotju z drugimi primeri, ni časovno omejena. Vendar pa je vezana na izpolnjevanje starševske pravice po predpisu, ki ureja družinska razmerja. Izpolnjevanje starševske pravice praviloma preneha z otrokovo polnoletnostjo, vendar pa se lahko podaljša tudi čez otrokovo polnoletnost, če otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben, da sam skrbi zase, za svoje koristi in pravice. Če obstaja podaljšanje starševske pravice, je to zadostna podlaga za uveljavljanje pravice za delo s skrajšanim delovnim časom po 85.členu Zakona o delovnih razmerjih, tudi po otrokovi polnoletnosti.

VPRAŠANJE:

Kdo lahko zahteva podaljšanje starševske pravice?

ODGOVOR:

Podaljšanje starševskih pravic lahko zahtevajo starši, lahko pa to zahteva tudi Center za socialno delo pristojne občine.

Starševska pravica preneha s polnoletnostjo otroka, to je, ko dopolni 18 let.

Sodišče izda v nepravdnem postopku odločbo, da se ta pravica podaljša tudi čez otrokovo polnoletnost, če otrok zaradi telesne ali duševne prizadetosti ni sposoben, da sam skrbi zase, za svoje koristi in pravice.

Podaljšane starševske pravice gredo v korist otroka, zato lahko nepodaljšanje starševskih pravic škodi otroku. Če staršem z odločbo sodišča po polnoletnosti otroka ni podaljšana starševska pravica, so vsi pravni posli, ki jih sklepajo starši v imenu otroka, neveljavni.

VPRAŠANJE:

Ali lahko uveljavim posebno olajšavo pri napovedi za odmero dohodnine kot skrbnik duševno prizadetega brata? Ali moram prijaviti nadomestilo za invalidnost, ki ga prejema brat?

ODGOVOR:

Posebna olajšava za otroka z zmerno, težjo in težko motnjo v telesnem in duševnem razvoju v višini 50% letne poprečne plače zaposlenih v Sloveniji se prizna zavezancem, ki vzdržujejo družinske člane.

Po Zakonu o dohodnini se brat ali sestra ne štejeta za vzdrževane družinske člane, v 11. členu tega zakona so namreč natančno navedeni vzdrževani družinski člani, za katere se lahko uveljavlja posebna olajšava.

Nadomestilo za invalidnost se ne vpisuje v napoved za odmero dohodnine.

VPRAŠANJE:

Imam 19-letno lažje prizadeto hčerko. Ali lahko uveljavljam pravico do carinske oprostitve pri nakupu avta?

ODGOVOR:

Že Zakon o prometnem davku je določil, da davek od prometa pri nakupu novih osebnih avtomobilov ne plačujejo osebe z zmerno, težjo in težko telesno in duševno prizadetostjo. Enako določilo vsebuje Uredba o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve.

To konkretno pomeni, da pravico oprostitve plačila prometnega davka in pravico oprostitve plačila carine lahko uveljavijo starši oz. skrbniki tistih otrok in mladostnikov, pri katerih je ugotovljena prizadetost v smislu točk b, c in č

3. člena ter 7. in 9. člena Pravilnika o razvrščanju.

Glede na gornje navedbe oprostitev ne velja za osebe z lažjo telesno in duševno prizadetostjo oz. za osebe, pri katerih je ugotovljena prizadetost v smislu a točke 3. člena Pravilnika o razvrščanju.

Iz tega razloga ne morete uveljavljati pri nakupu avta za lažje prizadeto hčerko pravice do carinske oprostitve.

VPRAŠANJE:

Kdaj imajo starši pravico povračila potnih stroškov v okviru zdravstva?

ODGOVOR:

Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju gre pravica do povračila potnih stroškov v primerih :

- če morajo potovati k zdravniku ali v zdravstveni zavod v drug kraj, ker v kraju zaposlitve ali stalnega bivališča ni zdravnika ali ustreznega zdravstvenega zavoda;
- če jih osebni zdravnik, zdravstveni zavod ali zdravniška komisija napoti ali pokliče v kraj zunaj stalnega bivališča ali kraja zaposlitve.

Pravico do povračila potnih stroškov ima tudi spremljevalec zavarovane osebe, če tako odredi osebni zdravnik ali zdravniška komisija.

Za otroke do dopolnjenega 15 leta starosti in starejše težje ali težko duševno ter telesno prizadete otroke in mladostnike se šteje, da potrebujejo spremljevalca.

VPRAŠANJE:

Ali imam pravico do uveljavitve krajšega delovnega časa od polnega samo zaradi slabega zdravstvenega stanja predšolskega otroka ?

ODGOVOR:

Zakon o delovnih razmerjih v 45. členu opredeljuje posebno možnost dela s krajšim delovnim časom od polnega, vendar ne manj od polovice polnega delovnega časa, kadar to terjajo koristi predšolskega otroka. Po prenehanju razloga za delo s krajšim delovnim časom pa začnete opravljati zopet delo s polnim delovnim časom. Ta pravica je časovno opredeljena, in sicer je vezana na predšolsko dobo otroka, ni pa izključno vezana na zdravstveno stanje otroka.

Pri uveljavitvi pravice po zgoraj navedenem členu imate pravico do plače po dejanskem delu in tudi pravico iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja v odvisnosti od dolžine delovnega časa. Lahko pa se zavarujete za polni delovni čas tako, da si sami plačujete ustrezne prispevke.

VPRAŠANJE:

Kako je z oprostitvijo plačila zdravstvenih storitev ?

ODGOVOR:

Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju - 15. člen tč. 16 in 23. člen 1. in 3. odst. - je plačilo zdravstvenih storitev v celoti zagotovljeno osebam, ki prejemajo nadomestilo za invalidnost, in mladostnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Semkaj pa ne spadajo administrativne storitve v zdravstvu (izdaja raznih potrdil) in pa nadstandardne zdravstvene storitve; te je treba plačati.

VPRAŠANJE:

Ali bo pripadal dodatek za nego otroka tudi otrokom, ki so v zavodu? Kolikšna bo višina?

ODGOVOR:

Dodatek za nego otroka ne bo pripadal otroku, ki je zaradi zdravljenja, usposabljanja, vzgoje ali šolanja v zavodu, v katerem ima brezplačno oskrbo, v času , ko je v zavodu.

Višina dodatka za nego otroka bo znašala 30% zajamčene plače, če je otrok doma, in 20% zajamčene plače, če je otrok v dnevnem institucionalnem varstvu, kjer ima brezplačno oskrbo. Ta dodatek je odvisen od socialnega položaja družine, v kateri otrok živi.

Nevenka Ljubič, pravnica

"HOČEM, DA SEM"

Hočem, da sem.
Nočem biti le senca,
ki neopazno zdrsi
čez sklade prepadenih dni.
A. Malavašič

Ti verzi pesnice Aste Malavašič so bili moto kulturnega večera, ki smo ga, pod varstvom Centra za socialno delo in ob pomoči nekaterih učiteljev iz Osnovne šole dr. Mihajla Rostoharja, pripravili 15. 2. 1996 v Kulturnem domu Krško.

Predstavili so se zavodi v Posavju, ki vzgajajo, izobražujejo in zaposlujejo osebe s posebnimi potrebami. To so: osnovne šole s prilagojenim programom iz Krškega, Sevnice in Brežic, Razvojna oddelka pri Vzgojno-varstvenem zavodu Krško in Brežice, Varstveno-delovna centra Krško in Sevnica ter Dom upokojencev in oskrbovancev Impoljca.

Vsak se je predstavil s krajšim kulturnim programom in manjšo razstavo, ki so ju pripravili pod vodstvom svojih prizadevnih mentorjev.

Namen prireditve je bil predstaviti osebe s posebnimi potrebami, njihovo delo in življenje, širši javnosti. Ti otroci, mladostniki in odrasli so del našega vsakdanjika, vendar mnogokrat odrinjeni na rob življenjskega prostora, tudi zato, ker jih ne poznamo in ne vemo, kako bi z njimi navezali stik.

Obiskovalci so, na zadovoljstvo nas, organizatorjev, predvsem pa na zadovoljstvo nastopajočih napolnili veliko dvorano Kulturnega doma skoraj do zadnjega kotička.

S prireditve so odhajali presenečeni. Marsikdo je spoznal, da tudi ti ljudje marsikaj zmorejo in znajo. Kot je dejala gospa Vida Kuselj, ki je z izjemnim občutkom vodila kulturni večer, poznamo ljudi, ki so kot vrtnice - lepe, a njihova lepota je kratkotrajna. Poznamo pa tudi ljudi, ki so kot jerihonske rože. Te rože so navidez neugledne kepe suhega sena, ko pa pridejo do vode, že v nekaj urah prekrasno vzcvetijo. Vodo izkoristijo do zadnje kaplje - in kljubujejo.

Barbara Smolej

LETOVANJE '96

Prispel je razpis Sožitja za leto 1996, v katerem vabimo vse mlade družine, naj se udeležijo začetnih in nadaljevalnih seminarjev. Obenem vabimo tudi vse druge, da se prijavijo za celinska ali obmorska letovanja.

Predvsem začetni in nadaljevalni seminarji so namenjeni mladim družinam - družinam z majhnim invalidnim otrokom. Ti seminarji nam pomagajo preboleti šok, da je naš otrok drugačen.

Vse do udeležbe začetnega seminarja sva z ženo težko živela. S prizadetim sinom sva hodila od zdravnika do zdravnika, otrok je moral prestajati razne preiskave, kakšnih uspehov ali tolažbe pa ni bilo.

Potem naju je na začetni seminar napotila gospa Marija Božič, takratna predsednica društva za pomoč duševno prizadetim. Rekla sva si, da škodovati ne more. Kljub temu pa sva s tesnobo v srcu odpotovala od doma. Nisva vedela, kaj nas čaka. Po pravici povedano, sva bila sita stalnih vprašanj sorodnikov, sosedov, znancev, kaj je z otrokom, sedaj pa bomo srečali nove ljudi in vprašanja se bodo spet ponavljala.

Kar naenkrat pa smo bili enaki med enakimi. Čeprav smo se srečali prvič, smo hitro navezali stike.

Prvi dan je bil spoznavni. Pogovarjali smo se o vsem mogočem. Navzoči so bili tudi različni strokovnjaki, ki so v vsem tednu znali izvabiti iz nas vso bolečino in naše težave. In ko sam sebe prepričaš, da prizadeti otrok ni najhujše zlo, ko spoznaš, da lahko življenje teče prav tako normalno naprej, si na najboljši poti k ozdravitvi sebe in pomoči svojemu otroku. Dokler ne sprejmeš svojega otroka takega kot je, mu ne moreš pomagati, prav tako pa tudi sebi ne.

Dopoldne smo starši preživljali v pogovorih z različnimi strokovnjaki. Otroci so bili medtem v varstvu strokovnega osebja. Popoldne smo preživljali skupaj na krajših sprehodih. Počutili smo se kot ena sama družina. Izmenjali smo izkušnje, strokovni delavci pa so nas usmerjali, da nismo izgubili rdeče niti našega srečanja.

Počasi sem se osvobodil pritiskov. Otroka sem sprejel takega, kot je. Ni mi bilo več težko odgovarjati na vprašanja drugih, kaj je z mojim otrokom.

Naslednje leto smo se vsi skupaj udeležili nadaljevalnega seminarja. Kako veseli smo bili ponovnega snidenja, saj smo se seminarja udeležile skoraj iste družine kot prejšnje leto. Navezali smo prisrčne odnose in vsako leto se srečamo na različnih srečanjih in letovanjih, ki jih organizira Sožitje - Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije ali pa kar tako na obisku pri enem ali drugem. Poleg teh seminarjev so prijetna oblika srečanj enakih med enakimi tudi celinska ali obmorska letovanja. Ta so res pravi dopust, oddih, kjer se vsak lahko sprosti in spočije. Starši se pogovarjajo med seboj, otroci imajo družbo, uidejo sivemu vsakdanjiku. Tudi tu si najdemo nove prijatelje in obnovimo vezi s starimi.

Ne smemo pa pozabiti, da je tudi šport zelo pomemben za naše otroke. Skoraj za vsakogar se najde kaj primernega.

Več kot petnajst let se aktivno ukvarjam s sinom, pozno je shodil, zato pa se toliko bolje počuti v vodi. Odlično plava, kar je sad dolgotrajnega in potrpežljivega dela, ki se sedaj obrestuje z veseljem na različnih tekmovanjih. Čeprav marsikdo pravi, da se ne zaveda, kaj je tekmovanje, sin dobro ve, kaj se pravi stati na tekmovalnih stopničkah, in vsakomur z veseljem pokaže medaljo, ki si jo je krepko prislužil. Poleg plavanja sodeluje tudi na športnih tekmovanjih v atletiki.

Od leta 1993 je naše društvo včlanjeno v Specialno olimpiado Slovenije. Prepričan sem, da je prav vsak zmožen pokazati svoje sposobnosti na kakšnem športnem področju, ki jih je sedaj že kar veliko: najbolj vsestransko je plavanje, potem so tu še atletika - tek, skok v daljavo, met žogice, smučanje, elementi košarke, balinanje, namizni tenis, kolesarstvo, nogomet...

Vse to in še marsikaj boste izvedeli na seminarjih, ki sem jih navedel uvodoma. Izvedeli boste, kako rešujejo probleme druga društva, v drugih občinah. Povsod je kaj novega.

Vse evropske države nam zavidajo naš način organiziranja, izobraževanja naših staršev in otrok. Zato izkoristite možnost, ki vam jih v domačem društvu ponuja Zveza Sožitje.

Pajo Cakiči

PRAZNOVALI SMO

V petek smo v šoli praznovali. Imeli smo več prireditev. Zjutraj so imeli naši starši roditeljski sestanek. Pogovarjali so se o našem učnem uspehu. Po sestanku so odšli naši starši še v telovadnico na sestanek našega društva Sožitje. Otroci smo ostali v razredu. Po sestanku smo imeli proslavo. Iz Ljubljane so prišli predstavniki rotarijskega kluba. Podarili so veliko igrač za učence. Mi smo jim pripravili kulturni program. Nekateri učenci so nastopali. Ko je bilo prireditve konec, so še naše starše povabili v jedilnico. Tam so nas pogostili s sendvičem in sokom. Na prireditev sta prišla tudi novinarja Dolenjskega lista in Radia Sevnica. Učenci smo pripravili razstavo naših izdelkov. Bilo je praznično in veselo. Ta dan mi je bil zelo všeč.

Manica, 7. razred

IMELI SMO POČITNICE

Imeli smo zimske počitnice. Trajale so en teden. Med počitnicami sem dolgo spal. Ko sem se oblekel, sem dobil zajtrk. Šel sem po mleko. Gledal sem televizijo. S prijatelji sem večkrat igral nogomet. Igral sem se tudi druge igre. S sestro Moniko sva se igrala človek ne jezi se. Pomagal sem mami. Učil sem se poštevanko. Prebral sem nekaj knjig. Bil sem tudi v Sevnici in Boštanju.

Počitnice so zelo hitro minile. Sedaj se moramo pridno učiti. Komaj čakam naslednje počitnice.

Franci Ganc, 6. razred

VELIKA NOČ

Nekateri za veliko noč barvajo jajčka. So različno pobarvana. Rdeča, modra, vijolična, rumena, okrašena z različnimi motivi. S travniškimi motivi, s čebulnimi listi, nalepkami, skratka z marsičim. Poznamo belokranjske pisanice. Te so zelo znane na Slovenskem. Krasijo jih z voskom.

Za veliko noč nesemo žegen. Praznovali so že pred 2000 leti. Tako se je velika noč ohranila do danes.

Za žegen nesemo klobase, hren, meso, jajca, potico, vino, vžigalice. V cerkvi nalijemo še blagoslovljeno vodo in jo nesemo domov. Vse kotičke v hiši poškropimo z njo. Hleve in živino poškropimo, da jih varuje pred požarom, živino pa pred boleznijo. Po nekaterih krajih blagoslovijo njive. Da imajo potem večji pridelek.

Za veliko noč jemo žegen, ki smo ga nesli v cerkev. Jemo še potico, meso, hren, jajca itn.

Jajca pomenijo novo življenje. Hren pomeni žeblje, s katerimi so pribili Jezusa. Meso pomeni vstajenje, pogača pa Jezusovo krono.

Klavdija Videčnik

NA UČNI PRAKSI

Imeli smo učno prakso. Na učni praksi sem bil v Stillesu. Z delom sem začel ob osmi uri. Oblekel sem si delovno obleko. Najprej sem pometel delavnico. Potem sem brusil pohištvo. Ogledal sem si veliko stro-jev. Tudi oblal sem deske. Po malici sem opravljal isto delo. Poleg mene so bili še drugi delavci. Z vrtalnim strojem sem vrtal luknje v les. S seboj sem imel zvezek za dnevnik učne prakse. Pri delu sem uporabil brusni papir in metlo. Napisal sem tudi dnevnik učne prakse. Dnevnik mi je pregledal vodja prakse. S sodelavci sem se dobro razumel. Počutil sem se dobro. V tovarni sem spoznal stroje in snovi. Naučil sem se veliko novega. Na učni praksi sem bil zadovoljen.

Tomaž Matko, 8. razred

MOJI VTISI S PLAVALNEGA MITINGA V CELJU

Ko sem hodil na treninge v Cerkno, sem se zelo trudil, ker sem želel biti čim boljši.

V soboto, 30. marca 1996, sta prišla Robi in Iztok pome domov in šli smo po Sandro, od nje pa v Celje. Tam nas je čakala neka lepotica in nas peljala v bazen. Videl sem, da bo konkurenca zelo huda, da so tudi hitrejši od mene. Dal sem vse od sebe.

Dosegel sem čas 38 sekund in zasedel 3. mesto v Sloveniji.

Boštjan Posega - Boško

HODIM V DELAVNICO

Sem odraslo dekle pri 41 letih. Ime mi je Marija, a vsi me kličejo Marica.

Kot otrok sem 4 leta obiskovala to šolo, ki se je pred mnogimi leti imenovala Posebna šola - Posebni vzgojni-izobraževalni zavod Tolmin. V tem centru je stanovalo veliko otrok iz raznih krajev. Med njimi sem bila tudi jaz. Tisti, ki so bili oddaljeni, so šli domov le ob počitnicah, bližnji pa ob sobotah po kosilu, ker je bil dopoldne še pouk, v ponedeljek zjutraj pa so se vrnili. Menda nas je bilo okrog 104 ali še več. Za upravnika te šole smo imeli Albina Baloha. Ko je šel, nam je bilo nekaj časa dolgčas po njem, dokler se nismo privadili novega upravnika. Menda se je imenoval Branko Rot. Prišel je dve leti prej, preden sem zapustila dom. Poleg njega sta delali v pisarni še tovarišica Vera Šavli in Helena, priimka se ne spominjam.

V tem zavodu mi je bilo sprva tja do sobote dolgčas po svojem domu in pusto, kot da bi bila v kakšnem zaporu. Zato mi je Albin obljubljal, da lahko grem že v petek domov, čeravno je bil naslednji dan še pouk. Pa tudi zato nisem mogla domov, ker je bila zima. Takrat me je zajelo pravo domotožje. Za tiste je bilo še huje, ker niso smeli domov - dobili so prepoved, ker je povsod vladala stroga disciplina. Če ni bilo pravega reda, semkaj je spadala tudi čistoča, so dobili črne pike.

Naučila sem se marsikaj, pa tudi doživela v tem zavodu, ne le tisto v šoli.

Sedaj so to stavbo nekoliko spremenili, da je boljše kot prej, in še en obrat so kupili, ki pa še ni odprto - hišo v Zalogu. Nekatere prostore so preuredili za učenje, preostalo so delavnice itn., tako da je udobneje kot prej. Po tolikih letih sem tudi jaz začela hoditi v delavnico. Delam pri Marjanci G., ki je zadovoljna z menoj, pa tudi Silvo me pogosto pohvali. Bila sva celo sošolca na osnovni šoli, tako da sva oba naredila osemletko. Delam enkrat na teden, preostali čas sem doma. V delavnici izdelujem rožice iz semenk, opravljam pa tudi razlčno delo, ki mi ga pripravi Marjanca. Včasih se srečava, že kje, na hodniku ali na stopnicah, in mi reče: "Zgoraj te čaka delo!" Pomagaj si sam, kakor veš in znaš.

Tukaj je lepo, se razumemo, pa tudi poklepetamo radi in zapojemo. V delavnici imamo glasbo, ki jo poslušamo - radio in kavč, kjer se lahko odpočijemo, če smo utrujeni.

Delavnico, v kateri delam, obiskuje 8 ali 9 delavcev z Marjanco. Zmerom mi zmanjkuje časa, ko že moram iti domov. Med delom imamo tudi pol ure malice. Malico mi delita Silvo Sovdat in Marjanca Gruden. Če ju ni, opravi to Robi. Hvaležna sem vsem trem - Silvu in Marjanci ter Iztoku, ki me pripelje in odpelje domov. Karmen nas ima tudi zelo rada. Če ima kaj časa, nas tudi obišče. Včasih najbolj pogrešam kavo, ker jo sladkajo.

Marija

ŠPORTNA DEJAVNOST V VARSTVENO-DELOVNEM CENTRU POLŽ

V Polžu nas je veliko, ki se v prostem času ukvarjamo s športom. Eni hodijo k telovadbi, drugi na plavanje enkrat na teden. Med njimi sem tudi jaz. Naš trener je gospod Ljubo Miličevič. Udeležujemo se tudi raznih tekmovanj v okviru Specialne olimpiade. Bili smo na plavalnem mitingu v Železnikih, v Pristanu, jaz pa sem bil tudi na Madžarskem v kraju Dunaujvaroš.

Vedno smo dobili tudi medalje. Imam že zlato in srebro. Moja disciplina je 25 metrov in 50 metrov žabica. Z mojimi sodelavci iz Polža smo bili na regijskih igrah v Ljutomeru. Tekmovali smo v atletiki, metu žogice, elementih košarke in elementih namiznega tenisa. Tudi tukaj smo dobili medalje. Nekateri so bili na atletskem tekmovanju v Domžalah.

Sedaj se pripravljamo za plavalni miting v Celju. "Polža" bomo zastopali štirje plavalci: Polona, Martina, Simona in jaz. Letos bo od 7.6. do 9.6. Specialna olimpiada v Mariboru. Udeležili se je bomo tudi mi, kot leta 1994 v Vipavi.

Tudi med delovnim časom v Polžu se sprostimo ob namiznem tenisu, na blazini in sobnem kolesu.

Šport mi pomeni veliko, da se razgibam in sprostim ter si krepim zdravje.

Jure Korbar

IMELI SMO POČITNICE

Ko so se začele počitnice, sem bila zelo vesela. Na počitnice sem šla na Senovo. Tam sem se igrala. Tam je bila moja prijateljica Manja. Vozila sva se z gorskim kolesom. Na počitnicah sem bila pet dni. Ko sem prišla domov, sem se začela učiti. Učila sem se poštevanko, računati in pisati. Ko sem se naučila, sem se vozila s kolesom. V nedeljo sva šli s teto v vinograd. Tam so rezali trsje. Rudi, Tomaž in jaz smo pobirali trsje. Počitnice so se srečno iztekale. Joj, so hitro minile! Toda komaj sem čakala šolo.

Vladka, 5. razred

LUNINO KRALJESTVO

Vsi otroci in učiteljice smo se zbrali v avli. Obiskali so nas učenci glasbene šole iz Postojne. Zaigrali, zapeli in zaplesali so igrico Lunino kraljestvo. Pravljica mi je bila všeč, ker so bile vse pesmice zelo lepe, zvezdice pa so lepo plesale.

Preživeli smo lepo urico.

Urban Mikuž

VELIKI UMETNIKI

Ime mi je Nermin. Zelo rad rišem. Zato hodim k likovnemu krožku. Moja mentorica je učiteljica Marjetka. Rišemo in ustvarjamo umetnine. Te krasijo naše šolsko glasilo Studenček in stene Zavoda. Pošiljamo jih tudi na razstave in natečaje. Dobili smo že veliko nagrad in priznanj. Vsakega smo zelo veseli.

Nermin Mehinovič

EKSKURZIJA NA KMETIJO

S kombijem smo se odpeljali na ogled kmetije v Dobravlje. Učili smo se o domačih živalih, zato smo si jih želeli še ogledati.

Že na poti na kmetijo smo opazovali kmete, ki so že delali na njivah.

Na kmetiji Kozja para so nas lepo sprejeli in nas najprej odpeljali v hlev, kjer smo videli konje z žrebeti, krave, telice, kozo in kozliča. Po dvorišču so se podile kokoši, petelini, race in gosi. S kruhom smo krmili golobe, pave, jerebice in fazane.

Gospodar ima še posebno veselje z ribami, zajca pa si je samo zaradi nas izposodil pri prijatelju. Lahko smo ga božali.

Ob koncu ogleda nas je gospodinja lepo postregla in nam iz hiše v kleti prinesla še papagaja in kanarčka. O sedmih psih in mačkah, ki so se nam podile pod nogami, nismo rekli nič.

Ko smo čakali na kombi, da nas odpelje nazaj v Center, smo nabirali vijolice in trobentice.

Na poti domov smo si ogledali še farmo piščancev, kjer nam je prijazen gospod razložil, kako poteka reja piščancev, in nam razkazal farmo.

Učenci oddelkov vzgoje in izobraževanja Center za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka - Vipava

NA PRVO-DRUGI SPOMLADANSKI DAN

Na prvi smo pomladni dan,
ti dreja, dreja ti drom,
iz Zavoda na Zemon šli,
ti dreja, dreja ti drom.
Tam ogenj smo zakurili,
ti dreja, dreja ti drom,
in palčke smo našpičili,
ti dreja, dreja ti drom.
Hrenovke nataknili,
ti dreja, dreja ti drom,
v ognju smo jih spekli si,
ti dreja, dreja ti drom,
Trije kužki so prišli,
ti dreja, dreja ti drom,
in hrenovke ukradli nam,
ti dreja, dreja ti drom.
Mal so ble zasmojene,
ti dreja, dreja ti drom,
al mi pojemo prav vse,
ti dreja, dreja ti drom.
Po dimu smo smrdeli vsi,
ti dreja, dreja ti drom,
kot pršut okajeni,
ti dreja, dreja ti drom.
Na koncu smo zavriskali,
ti dreja, dreja ti drom,
da kmalu bi nazaj prišli,
ti dreja, dreja ti drom.

Iz glasila, ki še išče ime...

Varstveno-delovni center Tončke Hočevar

LJUBEZEN

Ljubezen je zame nekaj velikega in lepega na svetu. Sem privrženec ljubezni v dvoje. Saj taka kot je, če je prava, pomaga človeku premagati marsikatero težavo v življenju. Da ti novih moči za napore, ki jih v našem današnjem življenju ni malo. Še posebno v življenju nas, invalidnih oseb, ki smo včasih prikrajšane za to pomembno stvar, ki naj bi bila poglavitno vodilo vseh ljudi na svetu.

Boris Punek

Ko se rodimo, smo še zelo mladi in še ne vemo, kaj je ljubezen. Toda ko smo stari dvanajst let, že nekaj začutimo v telesu in spoznamo, da bi radi bili zaljubljeni v nasprotni spol. Velikokrat nas boli glava, ker ne vemo, kako bi nasprotnemu spolu izrazili tisto, da bi dekle vedelo, da je fant zaljubljen vanjo. Ljubezni ni mogoče prodati in tudi kupiti je ni mogoče.

Janez Volčini

Rad imam ljudi in rad sem v družbi.

Jožko Čož

Ljubezen je, če se imata dva rada... da se ne kregata, da si v težavah pomagata. Da si ne očitata napak, ampak si v lepem tonu povesta, kaj je pri kom narobe. Potem se trudita, da ne delata napak. Če je ljubezen prava, vse prenese, vse odpušča, vse potrpi, ne misli nič hudega, v vsem vidi samo dobro. Ljubezen ni samo seks in bogastvo.

Marjan Pavlin

Ljubezen je sreča. Ko se dva ljubita, sta srečna. Bil bi srečen, če bi bil ljubljen.

Bojan Marega

Zaljubljen sem v Verico in jo imam zelo rad. Ljubezen je lepa stvar in mi pomeni veliko.

Marjan Vratuša

Ljubezen je to, da se dva ljubita in se rada imata. Imam prijatelja. Zelo se razumeva, sprehajava se in objemava.

Fikra Seferovič

Marinko imam rad. Plačal sem ji kavico.

Marjan Murn

Ljubezen je lahko lepa in kruta. Lepo je, če se imata dva rada. Ljubezen je, če si pošten in ne zahtevaš od ljubljene osebe povračila. Dva si pomagata in sta si všeč. Tudi jaz imam svojo ljubezen zelo rada. Hodim v knjižnico, si sposojam knjige in jih prebiram. Pišem pesmi in tudi glasbo rada poslušam. Tudi šport mi je všeč, še posebej smučanje in Formula 1. Vsem, ki se imajo radi, želim veliko sreče in veselja ter vsega, kar sodi zraven. Rada imam šport in ljudi okrog sebe.

Želim si veliko sreče in ljubezni. Zaljubljena sem v Marjana. Imam ga zelo rada, ker mi veliko pomeni. Vse na svetu.

Vera Županič

Lani pred novim letom je prišla skupina varovancev iz Celja v naš dom. Meni so spremenili življenje, posebno eden izmed njih. Bil mi je zelo všeč, že na prvi pogled. Bila sva veliko skupaj. Pogovarjala sva se o glasbi, o filmu, o delu, ki ga opravljava. Hodila sva na sprehode.

Skupaj s skupino in tovarišico sva odšla na novoletni sejem. Ogledovali smo si stojnice, nabirali smo reklamne prospekte in uživali v novoletnem razpoloženju. Popoldan mi je hitro minil. Pred odhodom domov pa sva s prijateljem prosila tovarišico, da naju pusti na vožnjo z električnimi avtomobilčki. Zelo sem bila presenečena in vesela tega dogodka, ker sem mislila, da ne bom nikoli več srečna. Sedaj sem srečna, da bi objela ves svet.

Jelena Kovačič

MOJA DRUŽINA

Če bi se jaz poročil, bi živel družinsko življenje. Imel bi dva otroka, punčko in fantka. Z ženo bi morala pridno delati v službi, da bi dobro zaslužila denar in bi se lahko preživljali od meseca do meseca. Vesel bi bil, če bi se otroka v šoli izučila za inženirja. V naši družini se med seboj ne bi kregali.

Moj oče se je prepiral s sosedi, pa tudi z nami. Nas je bilo pet bratov in ena sestra. Trije bratje so se poročili in sestra. Jaz in mlajši brat Jože sva ostala neporočena. Dva brata, Ludvik in France, sta že pokojna. Doma smo imeli kokoši in zajce. Na njivi smo pridelali pridelke za domačo porabo. Jaz sem doma najraje jedel praženi krompir in zeleno solato. Rad sem tudi božal mucko in psa. Z našega dvorišča se vidi jedrski reaktor. Vsako nedeljo obiščem doma brata Karla. Včasih grem na obisk v Dragomelj in v Študo, kjer sta bila brata poročena.

Janez Volčini

Nekaj besed o ... OTROKOVEM GOVORNEM RAZVOJU na predšolski stopnji

GOVOR, OTROK IN PRIHODNOST

Govor je nekaj posebnega - človeškega. Ljudje prenašamo drug drugemu naše misli, čustva in izkušnje. To delamo dokaj natančno in navadno na razumljiv način.

Za otroka je govor sredstvo, ki mu omogoča, da lažje osvaja svoje okolje. Naši otroci bodo prevzeli naše naloge v prihodnosti. Da bodo pri tem uspešni, morajo biti že zgodaj dejavni in dinamični.

Kako bodo otroci lahko uspešno prevzeli naloge v prihodnosti?

Na vseh odraslih, ki se ukvarjajo z otroki in se družijo z njimi, je veliko odgovornosti. Otroke je treba spodbujati v vsem njihovem razvoju. Imeti morajo tudi veliko možnosti, da se pogovarjajo, govorijo, poslušajo in se gibljejo.

Zato upam, DRAGI STARŠI, da boste dobili uporabne ideje, kako pomagati vašim otrokom, da se naučijo govora in jezika dobro in hitro.

GOVOR, KAJ JE TO?

Otrok se ne uči govora samo tako, da odrasli naučijo otroka nekaj besed, ki jih pozneje brezhibno izgovarja. Otrok mora razumeti tudi vsebino in pomen besed. Majhni otroci se vseskozi razvijajo. Navsezadnje se to dogaja tudi z igro, ob kateri doživljajo svoje okolje z vsemi svojimi čutili. Tako si naši malčki pridobivajo tudi svoje izkušnje. Kot je opaziti, vpliva igra pozitivno na otrokov vsestranski telesni in duševni razvoj, poleg tega pa je tudi pogoj za dober govorni razvoj.

Govor prihaja iz notranjosti posameznega otroka, razvija se ob lastnem doživljanju in izkušnjah. Temelj znanja je prav v takšnem doživljanju. Brez pridobivanja novega znanja se nihče ne more zadostno razvijati. Da se govor lahko dovolj razvija, mora otrok dobiti pravilno količino informacij in lastnih izkušenj.

Pot do govora je dolga in ne zmeraj prav lahka. Mnogo otrok potrebuje kar veliko spodbud, da pridejo do cilja. Govor je zelo pomemben. Mogoče je celo najpomembnejši od vsega, kar se mora otrok naučiti. Pri tem je zelo pomemben sluh, saj otrok razvije svoj govor prav s posnemanjem govora odraslih.

RAZVOJ GOVORA

Kdaj se pravzaprav začne razvoj govora?

Dojenček ni "nepopisan list papirja", po katerem odrasli pišejo nove besede in mu prenašajo izkušnje. Že on navezuje stike z odraslimi in jih uporablja za svoj razvoj. Otrok ima tudi prirojene sposobnosti, da razvije govor. Prav te sposobnosti pa odločilno vplivajo na to, po kakšnem vrstnem redu se bo govor razvijal.

Sočasno pa je otrok zelo odvisen od spodbud okolja, t.j. od tega, kako se odrasli ukvarjajo z njim. Odrasli, s katerimi pride otrok v stik, oblikujejo otrokov govor in jezik (v našem primeru slovenski jezik). Tako otrokov govor in jezik dobivata tudi svojo vsebino.

Nekaj besed o ...

na predšolski stopnji

NOVOSTI S PODROČJA ZAKONODAJE

Dodatek za nego otroka

Kot smo vas že seznanili v Našem zborniku številka 1., stran 29., bo uveljavljen nov družinski prejemek - dodatek za nego otroka, ki bo namenjen otrokom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju in hudo bolnim otrokom s 1. 5. 1996.

Ta dodatek je namenjen plačilu povečanih stroškov, ki jih ima družina zaradi nege in varstva hudo bolnega otroka ali otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju in se izplačuje enemu od staršev.

Upravičenec do dodatka za nego otroka je hudo bolan otrok ali otrok s telesno ali duševno prizadetostjo, ki je državljan Republike Slovenije in ima tu stalno prebivališče. Minister za delo, družino in socialne zadeve bo v soglasju z Ministrstvom za zdravstvo imenoval izvedensko komisijo, ki bo izdajala mnenja o motnji v telesnem in duševnem razvoju oziroma o bolezni na podlagi posebnega pravilnika.

Vlagatelji zahtevka za pravico do dodatka za nego otroka bodo zahtevke vlagali v centrih za socialno delo pristojne občine, ki jim bodo predložili vso potrebno dokumentacijo, ti pa jo bodo nato poslali eni od komisij.

Za otroke, ki so bili že razvrščeni na podlagi Pravilnika o razvrščanju in razvidu otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, bo Center za socialno delo ugotovil na podlagi izdanega izvida in mnenja, ali gre za tako motnjo v telesnem ali duševnem razvoju, ki ustreza tudi pogojem iz Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje dodatka za nego otroka.

V primerih, ko Center za socialno delo ne more ugotoviti, ali izvid in mnenje komisije za razvrščanje ustrezata pogojem iz tega Pravilnika, bo ta izvid in mnenje poslal pristojni komisiji v dodatno mnenje. Mnenja o motnjah v telesnem in duševnem razvoju za uveljavitev pravice do dodatka za nego otroka bodo podajale nekatere že imenovane komisije za razvrščanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju.

Zaradi zamika pri objavi Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje dodatka za nego in imenovanju komisij je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve že poslalo informacijo o predvideni vsebini Pravilnika in delu komisij centrom za socialno delo, ki vloge oziroma zahteve po vložitvi vloge za priznanje dodatka za nego otroka evidentirajo in sprejemajo.

Kljub zamiku pri objavi Pravilnika bodo vsi vlagatelji, katerih otroci bodo izpolnjevali omenjene kriterije in ki so vloge vložili v aprilu, pridobili pravico do dodatka za nego otroka od 1. maja dalje, ne glede na to, da bo prvo izplačilo tega dodatka kasneje.

Predvideno je prvo izlačilo dodatka za nego otroka v juliju.

Nadomestilo za invalidnost in dodatek za tujo nego in pomoč

Po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb nadomestilo za invalidnost znaša 35 % povprečnega mesečnega čistega osebnega dohodka na zaposlenega v Republiki Sloveniji v minulem letu.

Na podlagi uradno ugotovljenega porasta čistega osebnega dohodka se vsako leto valorizira nadomestilo in določi višina dodatka za tujo nego in pomoč.

Novi zneski nadomestila in dodatka za tujo nego in pomoč se izplačujejo uživalcu od 1. aprila dalje.

Po uskladitvi zneskov nadomestila in dodatkov na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve in na Ministrstvu za finance ter odobritvi Vlade in nato objave v Uradnem listu bodo predvideni novi zneski od 1.4.1996 dalje:

- nadomestilo za invalidnost - 24.952,90 SIT
- dodatek za tujo nego in pomoč za osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb - 14.258,80 SIT
- dodatek za tujo nego in pomoč za osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb - 7.129,40 SIT

Nevenka Ljubič, pravnica

IV. DEFEKTOLOŠKI IZOBRAŽEVALNI DNEVI V PORTOROŽU

V Portorožu so potekali od 15. do 18. maja 1996 IV. tradicionalni defektološki izobraževalni dnevi v organizaciji društva defektologov Slovenije in Pedagoške fakultete, oddelka za defektologijo.

Vodilna tema tega strokovnega srečanja je bila defektolog v osnovni šoli.

Udeleženci, ki jih je bilo okrog 250, so poslušali uvodna predavanja na to temo, predstavljenih pa je bilo tudi več kot referatov.

Sekcija za delo z otroki z lažjo motnjo v duševnem razvoju in Sekcija za delo z otroki z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju pa sta organizirali razstavo prispevkov - inovacij iz prakse, ki so si jo udeleženci ogledali z velikim zanimanjem. Razstavljalo je 14 praktikov in kot gost diplomant pedagoške fakultete.

Štiri sekcije: LDP, MVO, ZTTMDR in SURDO Sekcija so najzaslužnejšim strokovnim delavcem podelila sekcijska priznanja.

Priznanja so dobili:

LDP Sekcija:

1. *Stanka KAČ, Osnovna šola Roje, Domžale*
2. *Bronka MULEC, Osnovna šola Roje, Domžale*
3. *Jožica RIFELJ, Osnovna šola Roje, Domžale*
4. *Ana Marija REMIAŠ, Osnovna šola Kozara, Nova Gorica*
5. *Danica ŠIREC, Osnovna šola Kozara, Nova Gorica*
6. *Dragica FAJFAR, Osnovna šola Helene Puhar, Kranj*
7. *Zdenka OGRAJŠEK, Osnovna šola Stična, Ivančna Gorica*
8. *Brigita HOSTNIK, Osnovna šola Glazija, Celje*
9. *Nataša DMITROVIČ, Osnovna šola Antona Janše, Radovljica*
10. *SKUPINA AVTORIC:*
    Osnovna šola Antona Janše, Radovljica
    Valerija ROBNIK
    Olga REZAR
    Marija SEKOVANIČ
    Nataša DMITROVIČ
    Špela BERTONCELJ
    Metka MAVSER

- MVO Sekcija:

1. *Marija FRAS, Vzgojno izobraževalni zavod Veržej*
2. *Angelca FRAS, Vzgojno izobraževalni zavod Veržej*
3. *Jožica TOLAR, Vzgojno zavod Slivnica*
4. *Olga BESAL, Mladinski dom Malči Beličeve, Ljubljana*

- SURDO Sekcija:

1. *Tanja MUSAR, Center za korekcijo slušnih in govornih motenj Portorož*
2. *Dragica KLOBUČAR, Center za usposabljanje slušno in govorno motenih Maribor*
3. *Milena KOMIDAR, Center za usposabljanje slušno in govorno motenih Maribor*
4. *Tugomira VIZJAK-KURE, Center za usposabljanje slušno in govorno motenih Maribor*
5. *Jana PAPEŽ, Center za usposabljanje slušno in govorno motenih Maribor*
6. *Milena PROTIČ, Center za usposabljanje slušno in govorno motenih Maribor*
7. *Roža Marija ŠTAVBAR, Center za usposabljanje slušno in govorno motenih Maribor*
8. *Tanja MLAKAR ŠTEBIH, Zavod za usposabljanje slušno in govorno motenih Ljubljana*

- Sekcija ZTTMDR:

1. *Marija VOGRINČIČ, Zavod za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate*
2. *Franc HORVAT, Zavod za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate*
3. *Srečko ŠALAMUN, Zavod za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate*
4. *Leopoldina ŠEGEL, Center za usposabljanje in delovno varstvo Črna na Koroškem*
5. *Simon POTOČNIK, Center za usposabljanje in delovno varstvo Črna na Koroškem*
6. *Jolanda MEMON, Zavod za usposabljanje in varstvo Dobrna*
7. *Štefka OBERSTAR, Zavod za usposabljanje in varstvo Dobrna*
8. *Darinka TANCER, Osnovna šola Gustav Šilih - OVI Maribor*
9. *Anica TILI, Zavod za usposabljanje in varstvo dr. M.B.Dornava*
10. *Ruža FLEK, Osnovna šola Dragotin Kette, Novo Mesto*
11. *Marjeta PERKO, Zavod za usposabljanje Janez Levec - oddelek vzgoje in izobraževanja Ljubljana*
12. *Nevenka REBIČ, Zavod za usposabljanje Janez Levec - oddelek vzgoje in izobraževanja Ljubljana*
13. *Marija HABJAN, Zavod za usposabljanje Janez Levec - oddelek vzgoje in izobraževanja Ljubljana*
14. *Metka PEČE, Zavod za usposabljanje Janez Levec - oddelek vzgoje in izobraževanja Ljubljana*
15. *Stanka GRUBEŠIČ, Osnovna šola Helene Puhar, Kranj*

Kulturni program na podelitvi priznanj so izvedli gojenci in gojenke Vzgojno izobraževalnega zavoda Višnja gora, za kar se jim prav lepo zahvaljujem.

Predsedni Sekcije LDP:
Tine Kralj

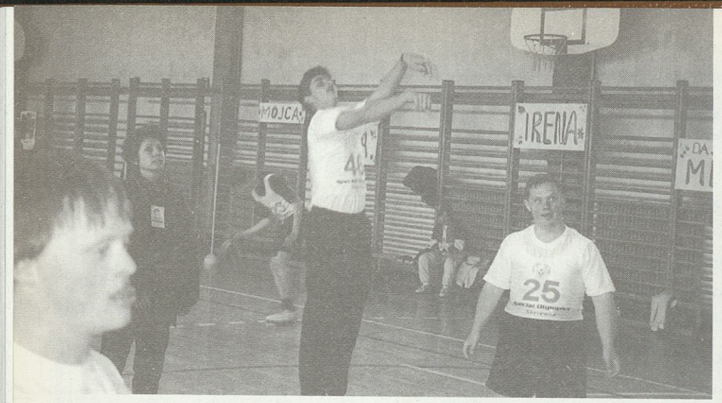

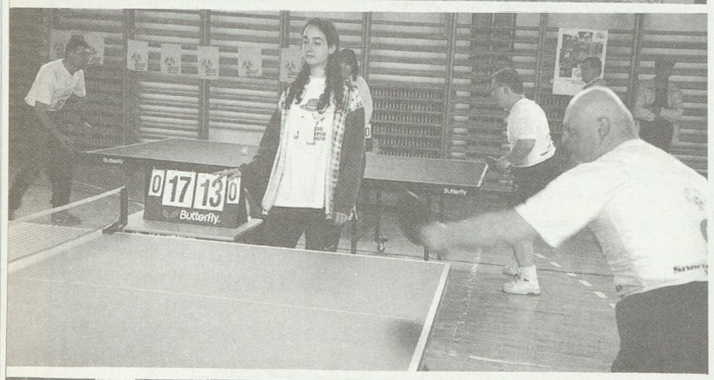

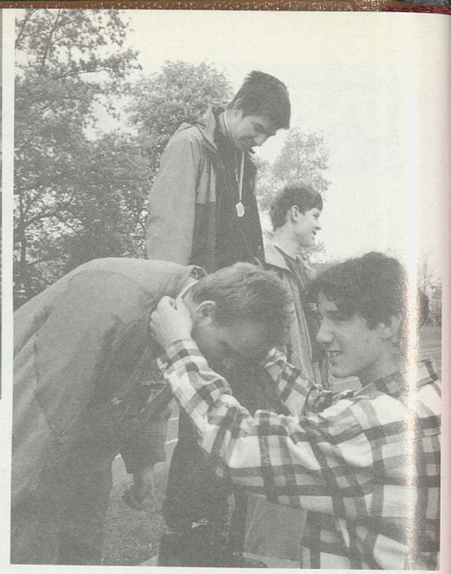

FOTOZAPIS UTRINKOV S 3. REGIJSKIH IGER SPECIALNE OLIMPIADE V DOMŽALAH

Športniki so se srčno borili v vseh disciplinah. Prislužene medalje je podeljeval tudi smučarski skakalec Primož Peterka. Naporno s prijetnim pa se je končalo v disku.

Foto: Franci Mulec

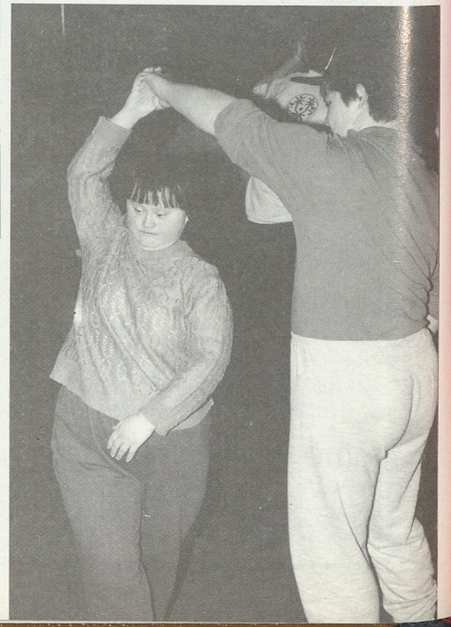

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1996 - LETNIK 29 - ŠTEVILKA 4

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

DUH — BLIŠČ — POGUM

NAŠZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 4/96
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, dr. Marijan Šef, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.400 SIT, za ustanove 7.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1, d.o.o. Vrhpolje 56, 1251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
ŠPORTNO ZMAGOSLAVJE
Foto: T. Jeseničnik

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Nataša Jeršič
Maribor: 8. letne igre - osrednji dogodek specialne olimpiade Slovenije 3

Silva Vuga
Delež patronažnega varstva v skrbi za duševno prizadete odrasle 4

Branka Jurišič
Učinek mednarodne SO na socializacijooseb z mentalno retardacijo 6

Stojan Turičnik
Veliko duha, a malo blišča - Atene 1996 8

David Paulič
Košarka v specialni olimpiadi Slovenije 10

Marjanca Gruden
Balinanje - šport in družabna igra za vsa življenjska obdobja 11

Stojan Turičnik
Atletika 13

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Nataša Jeršič
Evropski turnir v namiznem tenisu na Madžarskem 18

Matjaž Barič
3. državno prvenstvo SO Slovenije v malem nogometu 1996 18

Marija Šlenc Zver
Poročilo o 3. regijskih igrah SO Slovenije primorsko-notranjske regije 20

Nataša Jeršič
V Šentjurju podelili medalje tekmovalcem celjsko-koroške regije 22

Tanja Princes
Šport in rekreacija otrok s cerebralno paralizo 23

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 25

ODMEVI 27

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 28

PISALI STE NAM 29

PRILOGA 32

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje-Association for Help for Mentally Handicapped of Slovenia. It is issued six times a year. The fourth number is about sports: Special Olympics. The magazine has following topics: Editorial, Ways-Possibilities, From Practice to Practice, From Our Societies and Institutions, You Asked-We Answer, You Wrote to Us and Special Addition.

OPRAVIČILO

Bralcem in predvsem avtoricama tekstov dr. Brezigarjevi in gospej prodekanici Silvi Vuga se opravičujemo za napake, ki smo jih zagrešili v prejšnji številki. K članku dr. Brezigarjeve so bile priložene tudi fotografije, ki bi podprle besedilo, mi pa smo pomotoma objavili druge, ki ne sodijo k vsebini - Downovem sindromu.

Še huje smo ravnali z besedilom, ki nam ga je prijazno dovolila objaviti gospa prodekanica Silva Vuga. Prekrstili smo jo v Jugo in nismo navedli, da je članek ponatisnjen, niti ne njene izobrazbe, tako, da avtorica sploh ni razpoznavna. Zato se ji iskreno opravičujemo in popravljamo napako tako, da na istem mestu ponovno objavljamo celoten tekst.

V upanju, da bosta tako dr. Brezigarjeva kot gospa prodekanica ostali naši sodelavki,

Glavna urednica Renata Bačer

DUH - BLIŠČ - POGUM

Nobena oseba z motnjo v duševnem razvoju nima takšnih težav s srcem, da ne bi tudi tekla; nobena ni takšen epileptik, da ne bi tudi plavala; nobena ni takšen spastik, da ne bi tudi metala; seveda, zmeraj vse v skladu s svojimi sposobnostmi!

Ni še preteklo deset let, ko smo prvič zapisali te besede in s tem dodobra pretresli dotedanjo doktrino, da so osebe z motnjo v duševnem razvoju že tako ali tako dovolj prizadete in naj zato svoje življenje raje preživijo čimbolj pri miru. Pri miru pa je seveda pomenilo za večino bolj ali manj osamljeno, pasivno in jokajoč nad svojo usodo. Zaradi spoznanja v zadnjih dveh desetletjih, posebno na področju medicine, da je samo telo ali del telesa, ki opravlja svojo funkcijo, lahko zdravo in koristno (npr. po nekem operativnem posegu bolnika že naslednji dan postavijo na noge, včasih je moral ležati po več dni), pa so se začeli spreminjati tudi pogledi na življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju. Izhodišče, da se mora človeško telo gibati, je brez dvoma univerzalno in torej velja tudi za osebe z motnjo v duševnem razvoju (in to mogoče zaradi svoje primarne motnje še bolj!) v gibanju, v dejavnosti, da bo telo funkcionalno sposobno, zdravo, in da bodo s tem zagotovljene poglavitne možnosti za prijetnejše in bolj kakovostno življenje.

Motnja v duševnem razvoju - zmerne, težje in najtežje stopnje je

- telesnozdravstveni pojav, ki je praviloma kombinacija motenj gibanja in drže, slepote in slabovidnosti, gluhote in naglušnosti, hiperkinetičnega sindroma, motenj vedenja in osebnosti, avtističnih simptomov, epilepsije, degenerativnih organskoprocesnih obolenj, motenj presnove in endokrinoloških motenj, kromosomskih in genskih anomalij;

- socialno-psihološko-pedagoški problem, pri katerem je otežena komunikacija, ni zadostne povratne informacije iz intraspekcije, reakcije teh oseb pogosto niso v okviru naših pričakovanj, njihovo izražanje potreb večkrat ni na ravni naših predstav, težko je priti do njih, v njihov svet, doseči njihovo bistvo.

Zaradi takšnega stanja se začetni prijem pri teh osebah začne na senzomotorični ravni. Osnova te ravni je gib - kot sredstvo univerzalne totalne komunikacije. Temeljni gib je PASIVNI gib: pri izvajanju tega giba je otrok pasiven, z njegovim telesom manipulira tisti, ki ga želi razgibati. Naslednja faza v razvoju je KOAKTIVNI gib; gib je izveden v skupni akciji (koakciji) otroka in njegovega terapevta. Koaktivni gib se postopoma razvije v KOOPERATIVNI gib; to je gib, pri katerem je oseba z motnjo v duševnem razvoju pri izvajanju giba že dokaj samostojna, potrebuje le še pomoč (kooperacijo) terapevta. Zadnja faza v razvoju senzomotorike (gibov) so SAMOSTOJNI GIBI.

Proces komunikacije, socializiranja in usposabljanja pri osebah z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju se torej začne pri najbolj elementarnem gibu, nato se nadaljuje v vse bolj zapletene gibe in postopoma preide na druge oblike komunikacije. Bolj ko je oseba prizadeta, počasnejši je ta razvoj in pogostokrat se tudi ustavi na nižjih ravneh komunikacije.

Da gib v procesu razvoja teh oseb ne bi postal sam sebi namen in monotono demotivacijsko sredstvo, ga je treba povezati s konkretnimi vsebinami. In le-to se je udejanilo najprej v gibalni vzgoji in zadnje čase vse pogosteje v športu. Tako danes šport pri osebah z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju razumemo predvsem kot:

- sredstvo univerzalne totalne komunikacije
- sredstvo dobre motivacije za celoten razvoj osebe
- sredstvo potrjevanja lastne osebne vrednosti.

Temelj gibalne vzgoje oz. športa je gib. Gib je enak za vse, razumljiv vsem, daje možnosti totalnega komuniciranja, v njem se lahko človek iz enega konca sveta sporazumeva s tistim iz drugega konca sveta; in z njim se lahko sporazumeva še tako prizadeta oseba z drugimi osebami. Takrat, ko odpovedo vsi drugi komunikacijski kanali, ostane gib, s katerim se te osebe povežejo s svojim okoljem oz. okolje z njimi. In zato je tudi šport, ki se sicer pojavi kasneje v višjih

fazah gibanja, še vedno sredstvo univerzalne totalne komunikacije.
Gibalna vzgoja oz. šport daje občutek telesnega ugodja oz. zadovoljstva. Premagovanje lastnega telesa in s telesno dejavnostjo premagovanje ovir zmeraj daje pozitivne čustvene učinke. Le-ti pa spodbujajo človeka k nadaljnji dejavnosti; in torej delujejo kot sredstvo pozitivne motivacije, kar se nato pokaže na vseh področjih človekovega življenja.
Vsi ljudje imajo primarno potrebo po potrjevanju lastne osebne vrednosti. Če se ljudje ne morejo potrjevati (potrditi), jih to prej ali slej privede v čustveno obremenjujoče položaje. Ljudje se potrjujejo na različne načine: od polaganja doktoratov do priprave dobrega kosila, od vzornega dela v službi ali raziskav na polarnem tečaju. Nobena od gornjih dejavnosti ni sama sebi namen, pri vsaki potrebuje človek priznanje drugih, t.i. socialno podporo - in to je bistvo potrjevanja lastne osebne vrednosti. Potrebo po potrjevanju lastne osebne vrednosti imajo tudi osebe z motnjo v duševnem razvoju. Njihova težava pa je ta, da imajo zaradi znižanih intelektualnih sposobnosti tudi zelo omejene možnosti potrjevanja. Zato jim je treba omogočiti potrjevanje na vseh področjih, kjer je to mogoče. In šport je zanesljivo ena izmed teh možnosti.
Šport pa seveda lahko razumemo in uporabljamo na zelo različne načine. Danes bi lahko odnos do športa opredelili vsaj kot: vrhunski šport, šport za mlade, šport za rekreacijo, množični šport, šport za posamezne skupine ljudi. V nobeni od teh organiziranosti športa nismo mogli in ne moremo najti odgovora, ki bi v celoti zadovoljil specifične potrebe in osebnostne lastnosti oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju v vseh obdobjih njihovega življenja.
Z idejo, ki se je udejanila v slavnostni prisegi (Pustite mi zmagati, če ne morem zmagati, naj bom ponosen na svoj poskus) pa je gibanje specialne olimpiade odgovorilo na vse dileme glede športa in oseb z motnjo v duševnem razvoju. Ideja specialne olimpiade dandanes živi in se potrjuje med več kot 30 milijoni specialnih olimpijcev, v več kot 140 državah vseh celin sveta. Specialno olimpijsko gibanje brez dvoma pomeni najbolj uspešno vključevanje oseb z motnjo v duševnem razvoju v življenje, v zavest in spoznavanje vseh ljudi. Pomeni popolno normalizacijo zaradi svoje temeljne ideje, z velikimi koraki je zaobšlo nevarnost, da bi naredili kaj, kar se ne bi potrdilo, kar bi bilo mimo resničnih potreb in sposobnosti oseb z motnjo v duševnem razvoju. Ideja specialne olimpiade je univerzalna, ne pozna poražencev. Pridružiti se temu gibanju pomeni pridružiti se svetu zmagovalcev. Specialna olimpiada daje možnosti osebi z motnjo v duševnem razvoju, da se potrdi, da začuti svojo vrednost.
Specialna olimpiada je bila ustanovljena v prepričanju, da osebe z motnjo v duševnem razvoju lahko sodelujejo v športnih dejavnostih. Poleg tega specialna olimpiada verjame, da dosleden trening omogoča vsestranski osebnostni razvoj in da športne dejavnosti omogočajo najširšo socializacijo.
Specialna olimpiada s svojimi temeljnimi idejami in načinom organiziranosti zagotavlja:
- kakovostno in zdravo življenje
- redno telesno vadbo
- tekmovanje, v katerem se pomerijo enaki z enakimi in imajo vsi podobne možnosti za zmago oz. poraz
- socializacijo oseb z motnjo v duševnem razvoju
- ozaveščanje okolja o pojavu duševne prizadetosti in razvijanje spodbudnega odnosa do oseb z motnjo v duševnem razvoju.
Specialna olimpiada je zaradi vsega povedanega predvsem:
- sprejemanje in spoštovanje drugačnosti
- neusahljiv vir optimizma za življenje (in z življenjem) oseb z motnjo v duševnem razvoju.
Vsi, ki delujemo v specialni olimpiadi, smo globoko prepričani, da osebe z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, ki so se pridružile specialni olimpiadi (in njihove družine), dandanes živijo bolj kakovostno življenje, kot bi ga živele sicer. Njihovo življenje je bolj zadovoljujoče, bolj osmišljeno, bolj srečno - in to je konec koncev bistvo našega bivanja! In to bistvo smo dosegli s specialno olimpijsko idejo, ki nas vse skupaj združuje in povezuje v svetu zmagovalcev; v svetu, kjer je upanje pred obupom, veselje pred žalostjo, pogum pred strahom in bližč duha nad sivino življenja.

Marijan Lačen

MARIBOR: 8. POLETNE IGRE - OSREDNJI DOGODEK SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE

Od 7. do 9. junija 1996 so v Mariboru potekale 8. poletne igre Specialne olimpiade Slovenije, na katerih je nastopilo 240 športnikov - oseb z motnjami v duševnem razvoju, ki jih je spremljalo več kot 110 spremljevalcev. Prišli so iz 54 različnih slovenskih ustanov, ki se ukvarjajo z vzgojo, izobraževanjem in varstvom tovrstne populacije.

Organizatorji iz Osnovne šole Gustava Šiliha iz Maribora so temu letošnjemu osrednjemu dogodku Specialne olimpiade Slovenije vdihnili vso veličastnost, slovesnost in športno ozračje, kakršnega je bilo tudi pričakovati, saj postaja športno udejstvovanje oseb s posebnimi potrebami vse bolj pomembno in je tudi družabne narave. Mariborčani so ob prevzemu zastave v Vipavi leta 1994 vedeli, da jih čaka veliko dela, vendar pa so za tako popolno organizacijo porabili še več časa, kot pa so sprva načrtovali. Predvsem zato, ker so bile tokrat igre prvič trodnevne in ker so obsegala kvalifikacijska tekmovanja v vseh športih, razen v nogometu.

Po prihodu ekip v Maribor je na Trgu svobode potekala predstavitev Specialne olimpiade Slovenije mestu Maribor. Športnike in precejšnje število Mariborčanov sta pozdravila župan mesta dr. Alojz Križman in predsednik Specialne olimpiade Slovenije Marijan Lačen, v krajšem programu pa sta za veselo razpoloženje poskrbela tudi Brendi in Moni.

Slovesnosti ob odprtju se je na atletskem stadionu Tabor v soboto udeležilo več sto obiskovalcev iz vse Slovenije. Prireditev je potekala po ustaljenem protokolu z izrekanjem slavnostne prisege, dvigovanjem zastave in prižiganjem olimpijskega ognja. Zbrane je pozdravil tudi nekdanji olimpijec Leon Štukelj, župan Alojz Križman pa je vsem obiskovalcem prireditve zaželel prijetno počutje v Mariboru. Igre je slavnostno odprla gospa Štefka Kučan, ogledal pa si jih je tudi minister za šolstvo in šport, dr. Slavko Gaber. Športniki so se v kvalifikacijskih tekmovanjih pomerili v elementih košarke, namiznemu tenisu (igra posamično, elementi namiznega tenisa, igre mešane dvojice), kolesarstvu (400, 1200 in 5000 metrov), plavanju (25 metrov prosto, 25 metrov prsno, 50 metrov prosto, 50 metrov prsno, 100 metrov prosto in 200 metrov prosto), atletiki (tek na 50, 100, 200, 400 in 800 metrov, skok v daljavo, met žogice, petoboj, štafeta 4x100 metrov) in nogometu.

Število tekmovalcev po posameznih športih:

atletika	105
plavanje	31
elementi košarke	28
nogomet	3 ekipe
kolesarstvo	21
namizni tenis	18
elementi namiznega tenisa	15

V popoldanskem času je potekala prireditev Maribor Specialni olimpiadi, na kateri je nastopilo veliko glasbenikov (Spidi in Gogi, Sanja Mlinar, Pidži...), obiskovalci pa so se lahko preskusili tudi v ustvarjalnih delavnicah z različnih področij ali pa odšli na vožnjo s pohorsko vzpenjačo. Nekateri tekmovalci so s ponosom pripovedovali, kako so si prejšnji večer ogledali oddajo Poglej in zadeni - v živo!

Končna tekmovanja v nedeljo so zahtevala največ napora, poguma in vztrajnosti, saj je šlo za odločitve o medaljah. Le-te so podeljevali Katja Koren, Tone Vogrinec in Ivo Daneu, zaradi česar je bil lesk olimpijskih odličij še večji. Podeljenih je bilo 80 kompletov medalj.

Na igrah v Mariboru se je v vsej svoji polnosti potrdila prisega specialnih olimpijcev, ki pravi: "Pustite mi zmagati. Če pa ne morem zmagati, naj bom pogumen v svojem poskusu." Znova je šlo za potrditev vsakega posameznika in za zboljšanje kakovosti življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju, to pa je navsezadnje tudi eno temeljnih poslanstev specialne olimpiade pri nas in drugod po svetu.

Čestitke Mariborčanom in veliko uspeha Ljubljančanom, ki so organizatorji poletnih iger leta 1998!

Nataša Jeršič

DELEŽ PATRONAŽNEGA VARSTVA V SKRBI ZA DUŠEVNO PRIZADETE ODRASLE (PONATIS)

Dejavnost, ki v okviru zdravstvene službe doprinaša svoj delež k skrbi za duševno prizadete osebe, je tudi patronažno varstvo. Patronažno varstvo izvajajo patronažne medicinske sestre in iz njihove funkcije lahko razberemo možnosti, ki jih imajo za izvajanje pomoči.

Patronažna medicinska sestra je družinska zdravstvena spremljevalka. Nekoč, ko je bilo zdravstveno varstvo širokogrudnejše, kakor je danes, je za patronažno sestro, bolj na podeželju kakor v mestu, kjer se je že od nekdaj lažje razvijal profil družinskega rajonskega zdravstvenega delavca, veljalo vodilo "spoznati vsako družino v rajonu". Danes je uresničevanje takega mota težje, še vedno pa velja vodilo: spoznati družine v rajonu čim bolje. Razlogov za to vodilo je veliko, če upoštevamo, da patronažna medicinska sestra prihaja v družino v razponu življenja od rojstva do smrti: k novorojenčkom, dojenčkom, otrokom, nosečnicam, bolnikom, invalidom in drugače prizadetim varovancem ter starostnikom, k ljudem v zdravstveno-socialnih stiskah, pa k ljudem, ki so zdravi in želimo, da to tudi ostanejo.

Patronažna sestra ni samo družinska, je tudi rajonska medicinska sestra, vendar je angleški izraz mnogo prikladnejši, ker si s "Comunity nurse" mnogo lažje predstavljamo, kaj to pomeni. Imeti mora izostren pogled in posluh za gozd in ne samo drevo. Ko obišče družino, mora znati opazovati dom, sosesko, rajonsko četrt in ni dovolj, da dobiva naročila, sezname in sporočila, temveč mora znati odkrivati, kje je še potrebna in kje so še ljudje, kamor mora seči zdravstvena skrb zanje.

Patronažna sestra ni samo družinska in rajonska medicinska sestra, je tudi timska sodelavka zdravnikom, socialnim delavcem, psihologom, učiteljem in drugim, ko deluje kakor most med službami in oddelki, ambulantami, dispanzerji, ki obravnavajo varovanca - in njegovim domom, da bi razvijala povezavo med spoznavanjem človeka v ustanovi in doma in dodajala drobec ali kamen k zgradbi celovite zdravstvene obravnave varovanca.

Je tudi javna delavka in ji ne sme biti tuje spoznanje, katera vrata vodijo k institucijam in službam, ki prispevajo k skrbi za varovanca, ki ga ona obravnava, katere humanitarne organizacije delujejo zanj, katere volonterske prostovoljne oblike pomoči, verske ali druge podporne dejavnosti so v okolju, kjer obravnava varovanca.

Zajetje duševno prizadetih varovancev po patronažni službi je možno na več načinov:

- že iz evidence rizičnih otrok črpa patronažna služba podatke, kar pomeni, da jih na domovih lahko spremlja od najzgodnejšega obdobja njihovega življenja in zanje velja enako, kakor za otroke sploh, da iz patronažne službe obiskujemo sleherno družino, v kateri je otrok, in sicer sistematično do predšolske oziroma šolske dobe

- prizadeti varovanci so rizična skupina populacije in jih zajemamo v našo kontinuirano trajno obravnavo tudi kasneje v šolskem obdobju in za njim, ker je potrebna intenzivnejša družbene skrbi

- zgodi se seveda, da nam posamezen prizadeti otrok in kasneje polnoletni varovanec ni poznan, tedaj imamo možnost, da zanj zvemo na osnovi usklajevanja z evidencami "Društva za pomoč duševno prizadetim osebam" tudi sami odkrijemo posameznega varovanca

- za čim doslednejše zajetje duševno prizadetih varovancev bi bilo prav, ko bi patronažna služba dobila sporočila o kategoriziranih odraslih duševno prizadetih varovancih iz naslova komisije za kategorizacijo.

Pomoč, ki jo lahko patronažna služba daje duševno prizadetim odraslim varovancem na njihovih domovih, še posebej duševno in telesno prizadetim, obsega vse vrste dela, ki ga tudi sicer opravljajo patronažne medicinske sestre na domovih odraslih varovancev

- odkrivanje duševno prizadetih varovancev na terenskem območju
- spoznavanje domačih pogojev za življenje varovancev
- ugotavljanje njihovih socialnih, zdravstveno socialnih in zdravstvenih težav in reševanje v okviru naših možnosti
- skrb za usmerjanje družin v službe in organizacije, ki jim lahko pomagajo
- zdravstvena nega bolnika na domu, kadar nastopijo bolezenske težave, ko lahko pri obravnavi bolezni ali stanja tudi mi sodelujemo
- domiciliarna fizioterapija
- dodelitev pomoči pri negi in oskrbi na domu
- storitve naše stranske dejavnosti dostave kosil na domove in storitve gospodinjske pomoči na domu
- povezovanje z zdravnikom, ki zdravi na domu, in službami, ki lahko prispevajo v skrbi za varovanca
- zdravstveno vzgojno poučevanje in svetovanje v družini
- in ne na zadnje poslušanje in pogovor v družini, ki ji veliko pomeni tudi ugotovitev, da zdravstvena služba ne pozabi nanje in da se lahko o svojih posebnih okoliščinah in problemih pogovorijo.

Po planu sicer namenjamo odraslemu duševno prizadetemu varovancu 1 - 2 obiska letno, obiskov pa je seveda več, kadar je to potrebno zaradi varovančevih potreb. Preko 300 duševno prizadetih varovancev obiščejo patronažne medicinske sestre letno na območju zdravstvenega doma Maribor.

Z obiski na njihovih domovih med drugim ugotavljajo:

- družinam oziroma staršem duševno prizadetih

varovancev je potrebna psihosocialna podpora v smislu druženja v pripadni skupini, v obliki skupinske medsebojne pomoči. Domači želijo imeti svoje duševno ter duševno in telesno prizadete svojce v svojih družinah, vendar bi morali imeti možnost, da sproščajo svoje psihične obremenitve, da izmenjajo svoje izkušnje in občutijo medsebojno psihično podporo;

- duševno prizadetih varovancev ne razumejo ljudje v ožjem in širšem okolju vselej primerno, pa tudi njihovim staršem često ni bolje - tudi ne na njihovih delovnih mestih;
- so razlike v razmerah duševno prizadetih odraslih na podeželju in v mestu. Duševno prizadeta oseba se na podeželju svobodneje giblje bolj v ožjem okolju, medtem ko se v mestu to nanaša bolj na širše okolje;
- v mestu je potrebno za duševno prizadete osebe dnevno varstvo;
- ne samo zato, ker okolje vselej ne integrira ustrezno duševno prizadetih oseb in jih osami, temveč zaradi njih samih bi bilo potrebno, da imajo možnost skupinskega druženja - tudi športnega;
- invalidnina bi morala dosegati vsaj višino enkratne denarne pomoči in plačevanja participacij morajo biti oproščeni.

Pomembne oblike pomoči patronažnega varstva so, kadar zagotavljamo zdravstveno nego bolnika varovancu, ko nastopi bolezen, še zlasti tistim varovancem, ki so duševno in telesno prizadeti in povsem odvisni od negovanja ali kadar delujemo pri razvijanju samooskrbe in samopomoči, izvajamo zdravstveno socialna reševanja, a delujemo tudi za ohranitev zdravja in v to smer želimo predvsem povečati naše delo za duševno prizadete osebe. Nobenih razlogov ni, da ne bi bil v patronažno varstvo zajet tudi sleherni duševno prizadeti varovanec na njegovem domu.

Silva Vuga,
v.m. sestra, dipl. organ. dela

UČINEK MEDNARODNE SPECIALNE OLIMPIADE NA SOCIALIZACIJO OSEB Z MENTALNO RETARDACIJO

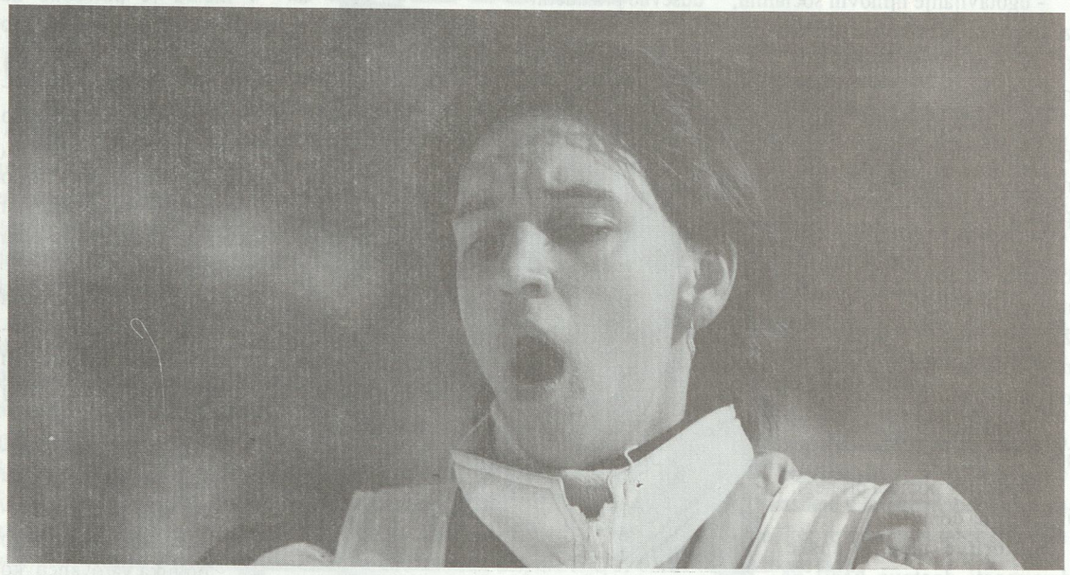

Foto: T. Jeseničnik

Specialna olimpiada ima kot ideja, gibanje in izvedbena organizacija več kot tridesetletno tradicijo. Njen razvoj v svetu je predvsem v zadnjem razdobju izredno skokovit, saj se ji pridružujejo zmeraj nove članice, krepi pa se tudi po obsegu in kakovosti. Zato je prišel čas, ko so se z njenimi učinki začeli tudi že povsem znanstveno ukvarjati strokovnjaki z različnih področij. V tem prednjačijo Združene države Amerike, kjer je gibanje vzniklo in je tudi organizacijsko in denarno zelo močno.

V pričujočem prispevku objavljamo samo del zelo skrajšanih ugotovitev, ki sta jih avtorja Elisabeth M. Dykens in Donald J. Cohen raziskovala glede učinkov specialne olimpiade na socializacijo oseb z duševno prizadetostjo.

Opravljene so bile tri študije. Prva se je osredotočila na povezavo socialne ustreznosti, prilagodljivosti in samopodobe v odnosu na čas vključitve v specialno olimpiado. Druga je bila usmerjena v ugotavljanje različnosti športnikov z duševno prizadetostjo (moštvo ekipe ZDA) in kontrolno skupino oseb, ki ni bila v specialni olimpiadi. Tretja študija pa je ugotavljala razlike pri športnikih v času pred olimpiado in štiri mesece kasneje.

Objavljamo skrajšane povzetke ugotovitev:

Kljub temu da je pričujoča raziskava preliminarna, kažejo rezultati na nekaj obetavnih povezav med olimpiado in socialno ustreznostjo. Prva študija kaže, da je bila v primerjavi s starostjo in inteligenčnim kvocientom dolžina časa vključitve v specialno olimpiado najpomembnejši kazalnik socializacije. Dolžina vključitve je ostala pomemben kazalnik tudi, ko smo nadzorovali učinek starosti. Ta odnos smo zasledili tako na področju dejavnosti kot na področju socializacije po Priročniku za ocenjevanje vedenja otrok (Aschenbach), kar kaže na to, da je bil čas vključitve v specialno olimpiado povezan s številom dejavnosti, konjičkov, služb, hišnimi opravili, klubi, prijatelji, tako kot tudi z točkami visoke kakovosti na teh področjih.

Druga študija je pokazala, da so športniki moštva ZDA dosegli višje število točk socialne ustreznosti kot pa posamezniki iz kontrolne skupine na obeh področjih Priročnika za ocenjevanje otrokovega vedenja (Aschenbach). Te ugotovitve so bile potrjene tudi, ko smo športne dejavnosti izključili iz prejšnjih prednosti na področju analize dejavnosti pri moštvu ZDA. Ne samo da so bili skori moštva ZDA na področju socializacije višji v primerjavi s kontrolno skupino, bili so tudi sorazmerni s tistimi, ki smo jih dobili po Priročniku za ocenjevanje otrokovega vedenja (Aschenbach) v normativni skupini. Moštvo ZDA je bilo izenačeno z normativnim vzorcem na področju dejavnosti in približno za točko pod normativom na področju socializacije.

Tretja študija je pokazala, da so rezultati moštva ZDA na področju ocenjevanja otrokovega vedenja (Priročnik - Aschenbach) ostali višji tudi po štirih mesecih. To dokazuje, da ti rezultati niso bili umetno povišani zaradi prehodnega, predtekmovalnega pojava, temveč so bili, nasprotno, stabilni. Izboljšanje socialne ustreznosti ni bilo povezano s samimi svetovnimi igrami temveč bolj odseva skupni učinek daljšega nepretrganega programa.

Poleg tega da smo izključili učinek svetovnih iger, ta študija ni odsevala specifičnih vplivov specialne olimpiade na povezavo s socialno ustreznostjo. Mogoče je, da je izboljšanje socialne ustreznosti povezano z vztrajno podporo in spodbudami trenerjev (vaditeljev) ali družin, ki sodelujejo v programu. Socialno področje je prav tako lahko povezano s pogostimi uspehi, ki oblikujejo jedro tega programa, ali pa s športnikovim predvidenim in načrtovanim užitkom in zabavi pri športnih dejavnostih in pri druženju z drugimi ljudmi.

Kljub temu da ne poznamo dejavne "sestavine" specialne olimpiade, se lahko praktiki zmeraj zanesejo na družine, ki sodelujejo v programu. Pedagogi in drugi strokovnjaki v zadnjem času vse bolj poudarjajo socialne sestavine in podporo (Luckason in sodelavci, 1992) mentalno retardiranim osebam. Vse to pa spodbuja integracijo in vključevanje. Specialna olimpiada lahko tako kot šole in drugi programi omogoča različne načine socialnega razvoja pri otrocih in odraslih z mentalno retardacijo.

Povezave med specialno olimpiado, prilagojenim vedenjem in pozitivno samopodobo, niso bile konsistente v vseh treh študijah. Vsekakor pa je prva študija pokazala, da je prilagojeno vedenje bolj povezano z inteligenčnim kvocientom kot pa s časom sodelovanja v programu; kljub teoretičnim razlikam je inteligenčni kvocient pogosto visoko povezan s prilagojenim vedenjem (Dykens in sodelavci, 1993).

Več pomembnih trendov je potrdilo in poglobilo poprejšnje raziskave o vplivu specialne olimpiade na samopodobo. Še posebno druga študija, ki dokazuje, da so športniki moštva ZDA našteli veliko več pozitivnih trditev o sebi v primerjavi s kontrolno skupino. Te razlike so bile največje na osebnem področju in na področju dejavnosti, kar kaže na to, da učinek programa odseva širše nad športnim področjem. V tretji študiji so razultati pozitivne samopodobe pri športnikih moštva ZDA ostali stabilni tudi več kot štiri mesece; stabilnost in zaznavanje samega sebe potrjuje dejstvo, da te razlike niso posledica razpoloženja pred samimi svetovnimi igrami.

Podatki o samopodobi športnikov so se ujemali s socialno ustreznostjo, ki so jo navajali starši - to je bila povsem nepredvidena oziroma nepričakovana ugotovitev staršev. Primerjava razultatov na štirih področjih nedokončanih stavkov pred in po svetovnih igrah je pokazala predviden odklon na področju zmage, poleg tega pa tudi na pomembno zvečanje dosežkov na dveh področjih, ki odsevata socialno ustreznost: neodvisnost (živeti na svojem, imeti telefon, avto, stanovanje...) in osebne cilje (npr. naučiti se voziti s kolesom, plesati, šivati, prebrati več knjig). Ni še povsem jasno, ali so te spremembe stranski učinek svetovnih iger ali pa se športniki vračajo na začetno raven, ki je bila začasno v senci zaradi iger. Navsezadnje, ti podatki kažejo na to, da športniki specialne olimpiade sami veliko razmišljajo o izboljšanju svoje socialne ustreznosti, in to na različnih nešportnih področjih.

Kljub temu da je pričujoča raziskava preliminarna, veliko obeta za nadaljnje delo tako za socializacijo kot za samopodobo športnikov specialne olimpiade. Ta raziskava postavlja temelje za delo s širšim krogom športnikov specialne olimpiade, tudi s tistimi, ki niso dosegli tako visokih rezultatov kot moštvo ZDA. Rezultati so tudi spodbudni za raziskovanje, ki bi povezovalo socialno ustreznost in samopodobo s specifičnimi komponentami tega priljubljenega in zelo uveljavljenega mednarodnega programa.

Prevod Branka Jurišić
iz revije Child Adolescence Psychiatry

VELIKO DUHA, A MALO BLIŠČA - ATENE 1996

Vsak odhod na tekmovanja v tujino je tako za športnika kot za vaditelja pomemben dogodek, povezan z velikimi pričakovanji.

Športniki se veselijo medalje, vaditelji pa pričakujejo dobro organizacijo iger, s katero bi bili zadovoljni vsi udeleženci. Tokratnih evropskih iger Specialne olimpiade, ki so potekale od 19.5. do 26.5.1996 v Atenah, v domovini olimpizma, ob okrogli 100. obletnici prvih olimpijskih iger moderne dobe, se je udeležilo 27 držav iz Evrope in Bližnjega vzhoda. Športniki, bilo jih je več kot 1000, so se pomerili v tehle športih: atletiki, plavanju, kolesarstvu, bovlingu, košarki in malem nogometu. Slovenska ekipa, ki je štela 12 članov, med katerimi so bili štirje atleti in štirje plavalci ter štirje vaditelji, se je na pot odpravila že 17.5.1996, ker še doslej nismo preskusili, kako se potuje na takšno tekmovanje. Po kratkem in prisrčnem slovesu v Zavodu Strunjan, ki ga je posnela tudi državna televizija, nas je pot vodila do Benetk, od koder smo nadaljevali dolgo, vendar ne preveč naporno pot po morju z ladjo do pristanišča Patras v Grčiji. Od tam pa smo z avtobusom nadaljevali pot do Aten oziroma do manjšega vojaškega letovišča na vzhodni strani grške obale, imenovano Agias Andreas; tamkaj smo bili nastanjeni ves čas iger. Slovesnost ob odprtju in uradni začetek iger sta bila na Marble stadionu, stadionu, kjer so se pred 100 leti olimpijci prvič pomerili na modernih olimpijskih igrah. Žal pa ta slovesnost kljub navzočnosti pomembnih osebnosti iz političnega življenja Grčije in prijetnemu programu ni imela tistega čara in blišča, kakršnega smo bili vajeni s podobnih velikih mednarodnih prireditev. Nekaj 100 gledalcev in stotina prihodnjih oficirjev seveda ni mogla zapolniti ogromnega prostora na stadionu z nekaj 10000 sedeži. Športniki in spremljevalci smo bili tako rekoč sami na tem prečudovitem stadionu. Ne vem zakaj ni bilo več družin grških športnikov, znancev in prijateljev na tribunah, da bi pričakali mimohod nastopajočih ekip. Da si odprtja ne bo ogledalo veliko ljudi, je bilo čutiti že pred stadionom, kjer ni bilo opaziti plakatov, zastavic in podobnega, kar bi lahko opozarjalo, da se bo na tem stadionu kaj dogajalo in tako pritegnilo k ogledu še kakšnega mimoidočega. Mnogi spremljevalci smo bili nad tem razočarani. Razočarani pa smo bili kljub grški gostoljubnosti tudi nad prehrano v naselju, pa nad slabo organiziranostjo prevozov na tekmovališča in z njih, čistočo, obveščanjem, pogrešali smo tako imenovane delavnice, kjer lahko športniki ustvarjalno preživijo del prostega časa, in še marsikaj bi se dalo zapisati. Svetla točka teh iger so bila tekmovanja, ki so potekala na prelepih olimpijskih objektih in so bila vsa dovolj dobro izpeljana. Najbolj razveseljivo pa je bilo vsekakor to, da je bilo ves čas tekmovanj med tekmovalci čutiti veliko športnega duha in bojevitosti kljub hudi vročini in pripeki na tekmovalnih prizoriščih. Slovenska ekipa je bila po številu nastopajočih na teh igrah med manjšimi, pa vendar lahko s ponosom zapišem, da so se dekleta in fantje zelo dobro odrezali. Skupno smo osvojili 2 zlati in 6 srebrnih medalj.

Po 12 dneh smo se vrnili domov bogatejši, športniki z medaljami in spoznanjem, da je morje zelo veliko, mi, spremljevalci, pa z novo izkušnjo in potrditvijo, da so igre, ki jih ponudimo športnikom doma, zelo dobro organizirane in na visoki ravni.

Dodal bi le še to: za dosežene uspehe športnikov je treba čestitati tako vaditeljem, ki so športnike pripravljali doma, kot vaditeljem, ki so bili ves čas iger z njimi.

To pa so bili: Milena Pinter, Pajo Cakiči, Damjan Rebernišek, naši ekipi pa sta se pridružili še Samira Varmaz in Bosiljka Grižon.

Vodja ekipe: Stojan Turičnik

Nastopi in rezultati slovenskih športnikov na specialni olimpiadi v Atenah so bili naslednji:

EVENT	DIV	SEX	NUM	NAME	DELEGATION	FINAL SCORE m	Time	POSITION
100m BreaStroke	2	FEMALE	809	CIPOT, SILVIJA	SLOVENIA		00.02.10 23	1
100m BreaStroke	3	MALE	807	KENDA, ROBERT	SLOVENIA		00.03.21 92	4
100m FreeStyle	2	MALE	808	GRBAC, MARIO	SLOVENIA		00.01.37 45	4
200m BreaStroke	1	FEMALE	810	REBERNIK, SIMONA	SLOVENIA		00.05.45 98	1
200m FreeStyle	1	MALE	808	GRBAC, MARIO	SLOVENIA		00.04.01 30	2
50m BreaStroke	2	FEMALE	809	CIPOT, SILVIJA	SLOVENIA		00.00.58 56	2
50m BreaStroke	3	FEMALE	810	REBERNIK, SIMONA	SLOVENIA		00.01.09 10	2
50m BreaStroke	4	MALE	807	KENDA, ROBERT	SLOVENIA		00.00.00 00	4
100m Dush	9	FEMALE	814	LESEK, DARJA	SLOVENIA		00.00.20 40	8
100m Dush	2	MALE	813	GLAZAR, GASPER	SLOVENIA		00.00.14 90	8
100m Dush	3	MALE	811	KREGAR, DANILO	SLOVENIA		00.00.14 70	7
200m Dush	4	MALE	813	GLAZAR, GASPER	SLOVENIA		00.00.32 20	7
400m Run	2	FEMALE	812	GRIZON, MATEJA	SLOVENIA		00.01.37 60	2
Long Jump	4	FEMALE	812	GRIZON, MATEJA	SLOVENIA	2.02		5
Long Jump	8	MALE	811	KREGAR, DANILO	SLOVENIA	4.47		2
Soft Ball (HL)	1	FEMALE	814	LESEK, DARJA	SLOVENIA	36.54		2

ZAHVALA

Otrokov razvoj od rojstva dalje je odvisen od njegove sposobnosti gibanja in raziskovanja okolja. Tako nabira izkušnje in razvija sposobnosti na področju gibanja, zaznavanja, učenja ter čustvenih in socialnih stikov.

Veliko otrok z motnjami v razvoju ima težave ravno pri gibanju. Da bi jim omogočili večjo samostojnost pri premagovanju razdalj, uporabljajo različne pripomočke, kot so invalidski vozički, prirejena kolesa, različne hodulje in elektromotorni vozički.

V letošnjem januarju nam je podjetje z ortopedskimi pripomočki MI VAM iz Izole omogočilo preskus elektromotornega vozička Fortress 1700 FS v obliki skuterja.

Ugotovili smo, da tehnična izvedba skuterja omogoča dobro mobilnost v širšem življenjskem okolju, opremljen je z vrtljivim sedežem zaradi lažjega presedanja, krmilni sistem je preprosto uporabljati. Zaradi gibljivosti je primeren tudi pri nakupovanju v trgovini in pri drugih opravkih. Navsezadnje - ta elektromotorni voziček je videti veliko bolj "normalno prevozno sredstvo".

Danes je naša ustanova lastnica dveh elektromotornih vozičkov 1700 FS, obeh po zaslugi darovalcev.

Za enega je prispevala sredstva Foundation Childrelief Former Yugoslavia iz Nizozemske, njen ustanovitelj pa je gospod Dirk Leentvaar (fundacija je bila ustanovljena za begunske otroke iz Bosne in Hercegovine v Sloveniji).

Drugega pa nam je podaril gospod Dušan Ambrož, lastnik podjetja Mi VAM iz Izole.

Obema darovalcema se iskreno zahvaljujemo.

Besedilo in fotografija: Boža Madić

KOŠARKA V SPECIALNI OLIMPIADI SLOVENIJE

Specialna olimpiada se je v Sloveniji zelo razširila. Med drugim športi je zaživela tudi košarka. Vsa košarkarska tekmovanja specialne olimpiade morajo potekati v skladu z uradnimi pravili specialne olimpiade. Ta pravila je oblikovala v skladu s pravili Mednarodne košarkarske federacije (FIBA) in pravili Nacionalnih teles posameznih držav članic (NGB). Športne prireditve oziroma dejavnosti so: moštvena tekmovanja in košarka 3 na 3, za športnike na nižji ravni sposobnosti pa so smiselne tele športne dejavnosti:

- tekmovanje v individualnih spretnostih
- hitro vodenje
- moštvene košarkarske spretnosti.

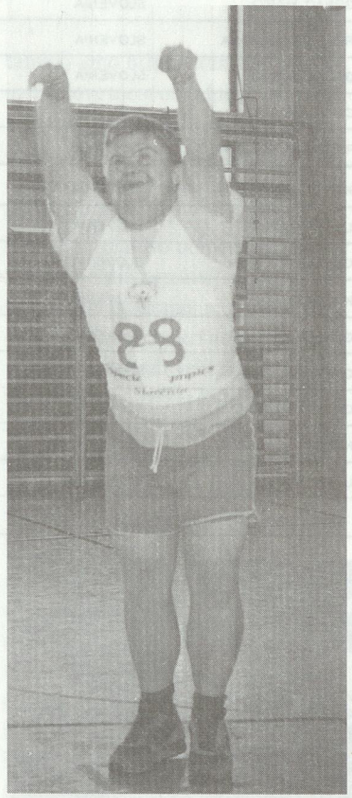

V Sloveniji se je začel prvi razcvet košarke po 27. 10. 1995. Takrat se je po programu Specialne olimpiade Slovenije v organizaciji Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem zbralo na seminarju za mentorje in trenerje košarke 18 slušateljev. Na seminarju so obdelali praktični in teoretični del elementov košarke in košarkarske igre. Seminar je zelo lepo uspel, saj so se udeleženci seznanili z vsemi košarkarskimi elementi in igro. To zdaj s pridom prenašajo na osebe z motnjo v duševnem in telesnem razvoju. Košarka je prerasla iz demonstracijskega v uradni šport specialne olimpiade. Odsev pravega dela se je pokazal že na regijskih igrah v maju. V petih regijah je na igrah nastopilo 98 tekmovalcev. Vrhunec letošnjih športnih iger so bile VIII. poletne igre specialne olimpiade v Mariboru. Tako v vseh športih kot tudi v košarki so sodelovali najboljši športniki iz vseh regij. Košarkarji so bili razdeljeni v dve skupini, kjer so tekmovali v individualnih spretnostih. V skupini A so tekmovali v: vodenju žoge 10 metrov, metu na koš iz različnih položajev, zadevanju cilj ev z žogo. V skupini B so tekmovali v: spretnosti vodenja žoge med ovirami, skoku za odbito žogo, metu na koš izza črte 2,75 m.

V skupini A je sodelovalo 10 tekmovalcev, ki so bili na podlagi predtekmovanj razdeljeni v dve skupini.

V prvi skupini je največ točk zbral Rok Modic, Draga Ig, v drugi pa Vekoslav Boršič, Oddelki vzgoje in izobraževanja Vrhnika.

V skupini B je tekmovalo 8 tekmovalcev, ki so bili razdeljeni v dve skupini. V prvi je zbral največ pik Aleš Leskovar, Dornava, v drugi pa Roman Koželj iz Ilirske Bistrice.

Dekleta, 12 jih je bilo, so bila razdeljena v skupino A in B.

V skupini A je prvo mesto zasedla Tanja Pilih, Varstveno-delovni center Golovec, v skupini B pa Melita Komac z Jesenic.

Tekmovanja v košarki na VIII. poletnih igrah specialne olimpiade se je udeležilo 30 tekmovalcev iz 20 ekip. To je velika spodbuda za v prihodnje, tako za tekmovalce kot tudi njihove trenerje.

Vsi skupaj se bomo trudili, da bodo rezultati še boljši, število udeležencev pa še večje.

Zmagovalci smo vsi!

David Paulič - glavni trener elementov košarke

BALINANJE - ŠPORT IN DRUŽABNA IGRA ZA VSA ŽIVLJENJSKA OBDOBJA

Balinanje je antični šport. Pred več kot 2000 leti so ga igrali Rimljani. V Sredo-zemlju se je igra ohranila in bila hkrati predhodnica mnogih sodobnih iger.

Pravila so preprosta, hkrati pa omogočajo pomembne socialne stike v posamezni in skupinski igri.

- Balinanje je igra, v kateri izginjajo starostne in socialne razlike. Pri vhodu na balinišče prenehajo razlike v mišljenju, razne doktrine in življenjske razmere. Vsak kaže svoje balinarske sposobnosti povsem neodvisno, svoboden od kateregakoli socialnega položaja.

- Balinarjeva fizična angažiranost zahteva stalno gibanje mišičja vsega telesa, posebno rok in nog ter trupa, tako da spada v vrsto bazičnih športov.

- Claudio Galeno, znani grški zdravnik, rojen 131 let pred našim štetjem, je zapisal, da igranje krogel (balinanje) ne samo presenetljivo varuje fizično in intelektualno zdravje, temveč ga izboljšuje - povečuje. Balinanje je igra z "glavo" in rokami, ki zahteva: obvladovanje samega sebe v vsakem trenutku, popolno umirjenost in hladnokrvnost.

Poseben demokratičen duh, ki odseva v balinanju, je podlaga, na kateri temelji globoko miroljubna narava tega športa.

Balinanje kot šport je izziv. Pri tej športni panogi niso le točke tiste, ki navdušujejo, temveč tudi dober met balina ali krogle, ali pa zbijanje nasprotnikove krogle, ki ima zelo dober položaj.

Možnost doživljanja uspeha je pri vsakem metu, saj poteka igra zlagoma.

Z ustrezno vadbo so lahko meti balina ali krogle vedno boljši, natančnejši. Za končni uspeh pa je potrebna tudi strategija igre.

TEMELJNA PRAVILA IGRE

Igrišče: Za balinanje se uporablja člansko balinišče (peščene, povaljane površine), dolžine 18 - 30 metrov in širine 3 - 4 metra. Igrišče je peščeno in

posuto s predpisano debelino peska.

Balin: lesena kroglica s premerom 35 - 37 milimetrov predpisane barve (rdeča).

Krogle: kovinske krogle z vzorci (normalne krogle), premer 90 - 110 milimetrov in tela 720 - 1200 gramov ali plastične barvne krogle premera 105 - 110 milimetrov in teže 800 - 950 gramov.

Igra: - igralec proti igralcu (igre posameznikov) - s štirimi kroglami

- dva igralca proti dvema - s tremi ali dvema kroglama

- trije igralci proti trem - z dvema kroglama

- štirje igralci proti štirim - z dvema ali eno kroglo.

NAČELA IGRE

Vsak igralec poskuša svoje krogle kar najbolj približati balinu. Nasprotnik, ko pride na vrsto, poskuša svoje krogle privesti še bliže k balinu ali pa odstraniti tiste nasprotnikove krogle, ki to ovirajo.

Igro začne moštvo, ki je dobilo balin (z žrebom ali kako drugače), tako da ga luča in obvezno igra tudi prvo kroglo. Nato igra nasprotnik tako dolgo, dokler z bližanjem ali zbijanjem ne prevzame točke (punta). Ko eno izmed moštev nima več krogel, igra nasprotno moštvo in poskuša pridobiti nadaljnje točke z bližanjem ali pa z zbijanjem krogel, ki mu to ovirajo. Ko so izigrane vse krogle, šteje eno moštvo toliko točk, kolikor ima bliže balina kot je najbližja nasprotnikova krogla. Igra se nadaljuje v obratni smeri, balin pa luča moštvo, ki je štelo točke.

Igra je lahko časovno omejena (45 minut do uro in 15 minut) ali pa je določeno število točk (do 5, 7, 9, 13).

ŠPORTNO VEDENJE

Balinanje zahteva določeno mero zbranosti. Zato dejavnosti, ki razvijajo športno vedenje, temeljijo na dopuščanju sotekmovalcem in nasprotniku, da se med igro zbere - koncentrira.

Športniki se morajo naučiti:
- temeljnih varnostnih pravil, da bi tako preprečili možne poškodbe njih samih in drugih igralcev;
- da pustijo krogle za balinanje v košaricah, medtem ko čakajo ob strani za igro; vsako igranje s kroglami je neprimerno;
- da ostanejo pri miru, medtem ko kroglo igra drug igralec ali nasprotnik;
- v kolikor mora igralec iz kateregakoli razloga iz igrišča, mora počakati toliko časa, da odigra s svojimi kroglami;
- da je menjava dovoljena po končanem oz. pred začetkom novega obrata;
- da pustijo krogle na svojih mestih okoli balina, vse dokler uradni predstavnik ne da navodila za naslednji obrat.

PREDNOSTI BALINANJA

1. Balinanje zagotavlja športniku doživljenjski šport, ki je primeren za tekmovanje ali rekreacijo, ki zahteva minimalno organizacijo ali nadzor športnika za udeležbo.

2. Balinanje omogoča športniku več možnosti za socialne interakcije v rekreacijskih dejavnostih.

3. Balinanje pomaga razvijati koordinacijo oko-roka in izboljšuje koncentracijo.

4. Balinanje daje športniku možnost odločanja po premisleku.

5. Z ustrezno pomočjo na igrišču lahko trenirajo in tekmujejo tudi igralci z različnimi telesnimi omejitvami (na vozičku).

6. Balinanje omogoča uspešno udeležbo tudi brez zahtevnejših sunkovitih gibov.

DOSEDANJE IZKUŠNJE

Varstveno-delovni centri in delavnice pod posebnimi pogoji Primorske in Notranjske imamo tekmovanja v balinanju od leta 1992.

Oktobra lani pa je bil v Tolminu prvi miting Specialne olimpiade Slovenije v balinanju. Igrali smo po malo prilagojenih pravilih Balinarske zveze Slovenije (brez zbijanja). Prvi balinarski miting je pokazal, da je v Sloveniji za to panogo kar veliko zanimanje in da je balinanje tudi primerna tekmovalna razvedrilna disciplina za našo populacijo. Želimo, da bi ta miting postal tradicionalna prireditev.

V letošnjem maju je bil na Reki evropski regionalni trening seminar specialne olimpiade za balinanje, ki smo se ga udeležili tudi mi.

Da bi ta šport pri nas napredoval, je nujno pripraviti seminar za trenerje in tako omogočiti, da bi z manjšimi napori dosegli ustrezne rezultate.

V regijah bi bilo smotrno uvesti ligaški sistem tekmovanja z najmanj dvema disciplinama (četvorke in enojke ali dvojke). To bi omogočilo daljše obdobje trajajoče tekmovalne prireditve, ki bi bile dodatna spodbuda za treninge.

Balinanje je bilo letos sprejeto med demonstracijske športe Specialne olimpiade Slovenije. Prepričani smo, da bo v nekaj letih uvrščeno tudi med uradne športe Specialne olimpiade Slovenije.

Marjanca Gruden

ATLETIKA

Pričujoči članek je namenjen vsem prihodnjim vaditeljem, še posebno pa družinskim članom, ki imajo otroka ali mladostnika z motnjo v duševnem razvoju in ki bi tako ali drugače hoteli delati na področju športa. Družine, posamezni člani, sorodniki imajo lahko v okviru specialne olimpiade veliko vlogo pri športnikovem učenju spretnosti in pogosto najbolj vplivajo na oblikovanje športnika. Poleg tega pa raziskave kažejo, da družinski člani, ki so sodelovali v dejavnostih specialne olimpiade, razvijajo občutek ponosa in spoštovanja posebnosti in zmogljivosti teh olimpijcev. Seveda pa je mogoče pričakovati, da bo športnik takšne olimpiade popolnoma zadovoljen le ob sodelovanju staršev na eni in učiteljev na drugi strani. Pogoj za to pa bo izpolnjen le, če bomo vsi skupaj dobro obveščeni, si izmenjevali izkušnje in znanje. Članek je napisan tako, kot da ste se starši že odločili za sodelovanje pri vadbi našega športnika v atletiki.

PRVI KORAK

Za vsak program specialne olimpiade je potreben dobro usposobljen vaditelj. Ne glede na to, ali gre za glavnega ali pomožnega vaditelja, je gotovost, da bodo športniki ustrezno vadili, odvisna od vaditeljevega znanja. Vaditelji lahko izhajajo iz različnega okolja z različnimi poprejšnjimi izkušnjami v vadbi: to so lahko učitelji, starši, dijaki, študentje ali osebje v zavodih.

Ker je zelo pomembno, da pozna vaditelj filozofijo in usmeritev specialne olimpiade, je prvi korak na poti dobrega vaditelja, da spremlja seminar ali obiskuje šolo za vaditelje.

Na uspešnost vpliva tudi vaditeljev osebni slog in to, kako se loti programa vadbe. Če zna predstaviti program prijetno in zanimivo, je lahko prepričan, da se bodo športniki odzvali pozitivno. Športniki specialne olimpiade uživajo v izzivih, vsak posameznik pa se uči s svojim tempom, zato je treba ponuditi dejavnosti, ki omogočajo izziv in obenem tudi visoko stopnjo uspeha za vsakega športnika, ki sodeluje v programu vadbe.

Med športi, ki so vključeni v program specialne olimpiade, vsekakor izstopa atletika, če že ne po priljubljenosti, pa po množičnosti. To potrjujejo tako opravljene primerjave med športi na poletnih igrah iz preteklih let, pa tudi zadnja primerjava iz iger v Mariboru, kjer je bilo od 218 nastopajočih športnikov, ki so nastopali v individualnih športih, kar 47,7 odstotkov prijavljenih za atletiko.

ATLETSKI MINIMUM

Atletiko uvrščamo po klasifikacijskih merilih kineziološke znanosti v skupino monostrukturnih športov, za katere je značilna standardna struktura cikličnega ali acikličnega gibanja, pri čemer je temeljni cilj premagovanje prostora z lastnim telesom ali predmetom, ki ga mečemo. Atletika je zelo specifična,heterogena športna panoga, ki jo za razliko od drugih športnih zvrsti sestavljajo številne atletske discipline. Te delimo v tri osnovne skupine: teki, skoki in meti.Prav zaradi teh gibanj, ki jih v bistvu otroci že znajo in jih vsak dan uporabljajo pri igri, plesu itn., je atletika nepogrešljiva pri vsaki vadbi. Ta se je v zadnjem času razvila že do takšne stopnje, da je dostopna tako rekoč vsakomur. Znanost in praksa sta namreč dokazali, da mora danes za svoj optimalni razvoj in zdravje vsakdo nameniti del življenja tudi telesni kulturi. Najmanjšo količino dejavnosti, ki zvišuje raven življenja, imenujemo atletski minimum, kamor sodijo že prej omenjeni elementi, kot so hoja, tek, skok in met. Atletski minimum je še posebno zanimiv zaradi tega, ker vsebuje gibanja, ki so sestavina vsakdanjika in omogočajo komunikacijo, zato jih imenujemo tudi simboli neverbalne komunikacije.

Človekovo gibanje, bodisi pri delu, športu ali rekreaciji, je v bistvu pogojeno z njegovimi sposobnostmi, lastnostmi in značilnostmi. Stopnja razvitosti teh kvalitet je pri ljudeh različna, zato posamezniki niso zmožni na enak način izpeljati postavljenih nalog. Če govorimo o učinkovitosti človekovega gibanja in o dejavnikih, ki so odgovorni za to učinkovitost, pa ne moremo mimo ugotovitve, da so prav človekove motorične sposobnosti tiste, ki povečini vplivajo na izvedbo gibalnih nalog.

Motorične sposobnosti so, tako kot druge človekove sposobnosti, prirojene in pridobljene. To pomeni, da je človeku že z rojstvom dana stopnja, do katere se mu bodo razvile motorične sposobnosti zaradi njegove rasti in zorenja. Med motoričnimi sposobnostmi obstaja bistvena razlika glede na to, da človeku niso prirojene v enaki meri. To povzroča nesorazmerja v možnostih njihovega razvoja pod vplivom vadbe. Za hitrost je npr. znano, da je človeku prirojena 95%, to pomeni, da lahko z vadbo na razvoj te sposobnosti vplivamo le v preostalih 5%. Nasprotno pa je moč človeku prirojena le 5O% in jo lahko z vadbo razvijemo še enkrat toliko.

Ker dela vaditelj tekmovalcev za specialno olimpiado s specifično populacijo, je treba poleg temeljnih znanj o motoričnih sposobnostih itn. poznati tudi sposobnosti oz. motnje, ki lahko vplivajo na učenje oz. vadbo. Te pa so:

MOTIVACIJA

Vaditelj mora, še preden se bo začela organizirana vadba, vedeti in upoštevati, da se bo pri neposrednem delu srečal s športniki, ki bodo zmogli kratkotrajno pozornost in da jo bodo le-ti tudi težko zadrževali. Športnikom mora ponuditi takšno učenje, ki bo vsebovalo več zaporednih potrditev, predvsem pa mora ponuditi lahko dosegljive cilje, ki otroka pri učenju bolj motivirajo kot oddaljeni.

ZAZNAVANJE

Pojavi motenj vida in sluha tudi pri športnikih specialne olimpiade niso izjema, zato mora biti vaditelj pozoren tudi na to, da bodo imeli posamezniki težave pri vidnem zaznavanju oz. težave pri posnemanju vaj ali nalog.

RAZUMEVANJE

Pridobivanje bo potekalo počasi in tega se mora vaditelj še kako zavedati in upoštevati. Športniki bodo dalj časa ostajali na enaki ravni in šele po daljšem času bodo sposobni doseči avtomatizem. Pojavljale se bodo težave pri razumevanju zahtevnejših in bolj celostnih nalog.

POMNENJE

Vaditelj naj uporablja več vizualnie prikaze kot besedne razlage. Zaradi slabše sposobnosti pomnjenja za sestavljena navodila se le-teh ogibamo in uporabljamo le enostavna in kratka.

ZDRAVSTVENA PROBLEMATIKA

Od zdravstvenih težav bi omenil epileptične napade, o katerih mora biti vaditelj obveščen in seznanjen s tem, kako ravnati v takšnem položaju.

Fizične sposobnosti oz. okvare zahtevajo posebno pozornost pri vadbi, zato je prav, da se vaditelj glede tega poprej dogovori in pozanima pri ustreznem medicinskem osebju.

NAPOTKI ZA USTREZNO VODENJE

Vaditeljev uspeh je v veliki meri odvisen od ustreznega vodenja. To z drugimi besedami pomeni, da si mora vaditelj za vsakega športnika postaviti realne cilje v atletiki. Vaditelj naj ne pričakuje takojšnjih rezultatov na področju športnih spretnosti. Za doseganje rezultatov je potrebno veliko potrpljenja in vaje. Vaditelj mora vsako učno uro v atletiki dobro načrtovati, predvsem pa mora sam vse vaje razumeti, da jih bo znal kasneje kar najbolje predstaviti.

Če se športniki med seboj še ne poznajo, najprej poskrbi za medsebojno spoznavanje. Med vadbo atletike je potrebno poskrbeti za sprostitev, nove spretnosti poučujemo v igri. Del vsake vadbe namenimo skupinskim dejavnostim. V kolikor so športniki osvojili določeno dejavnost, je včasih koristno, da jo prekinemo takrat, ko je zanje še zelo zanimiva. Vaditeljeva dolžnost pa je tudi, da zagotovi varno okolje, vadbo na ustreznem atletskem poligonu, da ustrezno načrtuje dejavnosti in da nadzoruje njihovo izvajanje.

ORGANIZACIJA VADBE

Osnova za pripravo učinkovitega programa vadbe je ocena telesne pripravljenosti in znanj, ki ima pri športnikih specialne olimpiade zelo velik razpon. Ta ocena bo omogočila športnikom in vaditeljem, da bodo lahko izbrali pravilno atletsko disciplino. Velik pomen ocenjevanja in zapisovanja spretnosti pa se pokaže pri usklajenem delu, ko športnik preide k novemu vaditelju in ob spremljanju otrokovega napredka med sezono.

Vaditelj naj pri določanju ciljev upošteva tole: ogiba naj se postavljanju dolgoročnih ciljev, ker jih bodo športniki težko doumeli; takšen cilj je na primer vadba za igre v svetovnem merilu. Večinoma morajo biti cilji in nagrade dosegljivi v kratkem času in morajo biti konkretni. Vsi cilji pa naj bodo tudi upoštevani v načrtu sezone. Namen postavljenih dolgoročnih ciljev je ta, da bo športnik obvladal temeljne spretnosti, primerne socialnemu vedenju in poznavanju pravil: to mu bo omogočilo varno in prijetno udeležbo v rekreativnem in tekmovalnem športu.

S kratkoročnimi cilji bomo poskušali doseči pri športniku razumevanje strokovnih izrazov, ki se uporabljajo pri atletiki, z ustreznimi prikazi in redno vadbo pa bo sposoben izvesti npr. pravilen prijem, met, odriv, predajo štafetne palice.

Eden izmed kratkoročnih ciljev, ki si jih bomo postavili, je tudi ta, da se bo športnik znal s pomočjo razlage in slike pravilno obleči za tekmovanje.

Vsem športnikom, ki so vključeni v različne atletske discipline, moramo zagotoviti kakovostno vadbo in možnosti za pravično in enakovredno tekmovanje. Uspešni vaditelji upoštevajo, da sodi zabava v vsestranski športnikov razvoj in športnikovo pridobivanje spretnosti, prav tako pa tudi znanje o atletiki; oboje si postavijo za cilj svojega programa. Za vaditelja je pomembno, da napiše svoj program še pred začetkom vadbe, da bi tako zagotovili kakovosten, varen in organiziran potek vadbe. V predsezoni naj si vaditelj izboljša svoje znanje o atletiki in si priskrbi izvod predpisov in pravil, če jih še nima. Zagotovi naj si primeren prostor za vadbo, razmišlja pa naj tudi o morebitnih prostovoljcih, ki mu bodo pomagali pri izpeljavi programa.

Pomembno je spoznanje, da mnogi starejši udeleženci specialne olimpiade živijo fizično razmeroma nedejavno, zato moramo vadbo v atletiki postopno stopnjevati, da bi tako preprečili morebitne poškodbe, posebno v začetnem obdobju

izvedbe programa. Glede na potrebe udeležencev lahko izpeljemo poljubne spremembe in prilagodimo program športnih spretnosti specialni olimpiadi.

NAČIN VADBE

Pri vadbi ne gre za to, da otrokom teoretično pojasnjujemo zakonitosti ekonomičnega gibanja, pač pa za to, da jih z raznimi vajami in predvajami nekako mimogrede naučimo gibov, ki so bolj ekonomični in omogočajo boljše dosežke.

V praksi sta priporočljiva dva načina poučevanja:
- vadba atletike v obliki iger
- vadba atletike v obliki vaje.

VADBA ATLETIKE V OBLIKI IGER

Za vadbo teka lahko organiziramo take igre, pri katerih otroci zvečine tečejo. To so razne štafetne igre in lovljenja. V take igre lahko uvrstimo tudi razne skoke, preskoke; tako otroci vadijo atletiko mimogrede in se niti ne zavedajo, da počno to organizirano. Lovljenja so elementarne igre, ki jih otroci spoznajo že zelo zgodaj. V ta sklop sodijo elementarne igre, pri katerih se vadeči gibljejo na različne načine v določenem prostoru, s čimer se poskušajo izmakniti lovcem, ki jih preganjajo. Igre so tekmovalne narave, saj poskušajo biti bežeči hitrejši od lovcev, in nasprotno. Za uvodni del ure izbiramo lovljenja, pri katerih ni stanja in izločanja iz igre. Ker so gibanja pri lovljenju zelo dinamična, s hitrimi pospeški in menjavanjem smeri, je priporočljivo, da vadeče poprej pripravimo na te napore. To najlažje dosežemo z lahkotnim tekom, med katerim izvajajo različne naloge.

Poleg splošnih lovljenj poznamo tudi TEKALNE igre, pri katerih je poudarjeno dinamično gibanje, t.j. predvsem tek po prostoru, prosto ali v urejenih formacijah. Igre so zlasti primerne za nižjo starostno skupino, kjer vadeči med gibanjem lahko posnemajo živali stroje itn., s čimer še dodatno razgibajo telo in ga ogrejejo za glavni del vadbene enote.

ŠTAFETNE igre so elementarne igre s poudarjeno tekmovalno naravo. Z njimi skušamo vplivati predvsem na razvoj koordinacije, hitrosti in moči, zato načine gibanja in vsebino izberemo vedno glede na želeni učinek. Če hočemo želeni učinek doseči, moramo vsako obliko štafete v okviru iste vadbene enote večkrat ponoviti.

VADBA ATLETIKE V OBLIKI VAJ

Pri sestavljanju vadbe naj bo vaditelj pozoren na več prvin, in sicer na ogrevanje, raztezanje, preverjanje naučenih spretnosti, učenje novih spretnosti in razumevanje le-teh, vaje za moč in umirjanje oz. sprostitvene vaje.

- Ogrevalne vaje naj bodo sestavljenje iz vaj, ki so specifične za določen šport, in ne iz vaj za splošno ogrevanje.

Navajam nekaj osnovnih vaj za ogrevanje v atletiki, ki jih priporoča program specialne olimpiade:

VAJA

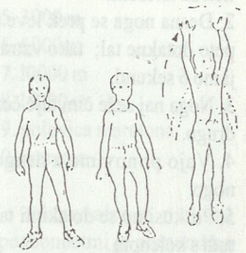

1. Stojimo s stopali rahlo narazen.
2. Pokrčimo kolena.
3. Z rokami zanihamo naprej in navzgor ter jih iztegnemo čim više.
4. Z močnim odrivom odskočimo od tal.
5. Mehko doskočimo in vajo ponovimo.

VAJA

1. Stojimo rahlo razkoračeni, s stopali plosko na tleh.
2. Težo prenesemo na prste.
3. Skačemo tako, da kolena pritegnemo k prsim.
4. Doskočimo na cela stopala in skok ponovimo.
5. Glavo držimo pokonci, roke so v predročenju.

Naredimo 10 do 12 zaporednih skokov

VAJA

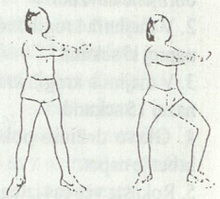

1. Stojimo razkoračeno, s stopali navzven.
2. Roke držimo v predročenju.
3. Kolena počasi pokrčimo do kota 45o in se vrnemo v prvotni položaj.

Glavo držimo pokonci, hrbet je napet.

VAJA

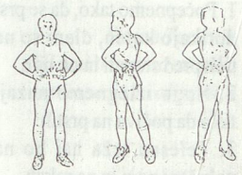

1. Stojimo vzravnano, roke v bokih, stopala v širini ramen.
2. Počasi obrnemo trup in ramena čim bolj v eno stran; v tem položaju vztrajamo 6 sekund.
3. Počasi obrnemo trup in ramena na drugo stran; tako ostanemo 6 sekund.
4. Stopala so plosko na tleh.

VAJA

1. Sedimo z razširjenimi nogami, dlani so plosko na tleh za telesom.
2. Desna noga se prek leve s peto dotakne tal; tako vztrajamo 6 sekund.
3. Noga naj seže čim dlje čez drugo.
4. Vajo ponovimo z drugo nogo.
5. Poskusimo se dotakniti tal tudi s kolenom.

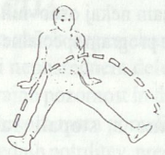

VAJA

1. S stopali stojimo plosko na tleh, v rahlem razkoraku.
2. Počasi krožimo z roko naprej.
3. Počasi krožimo z roko nazaj.
4. Vajo ponovimo z drugo roko.

VAJA

1. Stojimo razkoračeno, roki sta v odročenju, dlani so obrnjene navzdol.
2. V majhnih krogih krožimo naprej 15 sekund.
3. V majhnih krogih krožimo nazaj 15 sekund.
4. Glavo držimo pokonci, hrbet je napet.
5. Roki sta ves čas iztegnjeni.

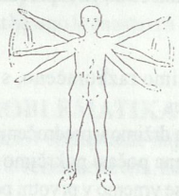

VAJA

1. Počepnemo tako, da se prsi dotikajo kolen, dlani so na tleh pred stopali in ob njih.
2. Nogo iztegnemo nazaj, tako da počiva na prstih
3. Telesna teža naj bo na pokrčeni nogi in na rokah.
4. Hitro zamenjamo nogi.
5. Vajo brez prekinitev večkrat ponovimo.
6. Glavo držimo pokonci, stojimo na prstih.

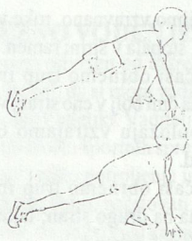

VAJA

1. Sedimo na tleh, nogi sta iztegnjeni skupaj, roki sta za boki in ob njih.
2. Iztegnjeni nogi skupaj dvignemo deset centimetrov od tal.
3. Eno nogo pokrčimo in koleno prenesemo do prsi, druga noga ostane iztegnjena in dvignjena.
4. Nogi zamenjamo.
5. Menjavo izvedemo hitro, tako da spominja na vožnjo kolesa.
6. Glavo držimo pokonci, nogi sta dvignjeni od tal.

Pri športnikih, ki imajo težave z ravnotežjem, naj predvidi vaditelj vaje raztezanja v sedečem položaju, leže, ob steni ali ob partnerju. Pri teh vajah bo morda videti, da se športnik razteza, toda učinka ni. Športnik naj pri teh vajah pove, kje čuti napetost - razteg. V večjih skupinah naj sposobnejši športniki pokažejo vajo, ker tako vaditelj pridobi čas, da lahko pomaga tistim športnikom, ki potrebujejo dodatno pomoč. Vaditelj naj predvidi in nauči športnike enostavnih vaj ogrevanja in raztezanja za atletiko in poskuša zagotoviti, da bodo te vaje športniki ponavljali tudi doma. Uspeh teh vaj pa je zelo odvisen od tega, kako vaditelj vaje predstavi.

- Naslednja faza v uri vadbe je namenjena preverjanju že naučenih spretnosti. Športniki bodo verjetno pozabljali že prej naučene spretnosti, zato naj vaditelj te znova in znova ponavlja in naj ne pozabi pri uri vadbe zmeraj ponoviti vaje iz prejšnje vadbe.

- Temu sledi učenje spretnosti. Dejavnosti morajo biti takšne, da sodeluje v njih kar največ športnikov. Vaditelj naj upošteva, da športniki pogosto največ pridobijo pri vajah in v položajih, ki so povezani s tekmovanji, in da težko posplošijo spretnosti, ki so se jih naučili v netekmovalnih položajih. Dejavnosti naj se izmenjujejo, tako bo zadržal pozornost športnikov. Učenje spretnosti je lahko razdeljeno na posamezne enote, tako da se jih športniki lahko učijo enega za drugim in združujejo v celoto. Za učenje tehnike spretnosti naj vaditelj uporablja slikovni material in različne prispodobe; to še posebej velja za manj sposobne športnike. Vaditelj naj tudi upošteva, da morajo vsi drugi vaditelji, ki delajo s to ekipo, uporabljati enake tehnične izraze.

Obstajajo tako imenovane 4 ravni pomoči, ki naj jih trener pri svojem delu upošteva, to so: besedna, vizualna, fizična

spodbuda in fizična pomoč. Vaditelj naj za vsakega športnika uporablja ustrezno stopnjo pomoči. Na začetku naj poskuša s fizično pomočjo, nadaljuje prek besednih spodbud do faze, ko ta ni več potrebna. Pozitivnih spodbud naj pri učenju ne manjka, vendar naj ne bodo prepogoste. Biti morajo realne in morajo pomeniti športnikom nekaj pozitivnega. Vaditelj naj se pri vadbi ogiba nagrad v obliki hrane, ki je v nasprotju z zdravo prehrano športnika. Vedenjsko problematične športnike naj obravnava resno in ponudi pozitivne vedenjske vzorce.

Seveda je načrtovanje takšne ure, v kateri so zajete vse ravni vadbe, težko, zato mora vaditelj ugotoviti, ali njegovi športniki potrebujejo dodaten čas in ali so športniki specialne olimpiade telesno dovolj vzdržljivi za daljšo vadbo. Kot pomoč za ugotavljanje otrokovih sposobnosti in znanja si lahko vaditelj pomaga z uporabo Lestvice za oceno športnikovih spretnosti v atletiki. S to Lestvico bo lahko določil športnikove sposobnosti pred vadbo in po njej. Vaditelj bo spoznal vrednost tega učnega pripomočka kot pomoč pri nadzorovanju športnikovega napredka, pri načrtovanju nadaljnje vadbe, trenerju bo pomagal pri sestavljanju skupin glede na sposobnosti, pokazal pa mu bo tudi, katere vaje naj športnik izvaja oz. vadi.

Nazadnje naj omenim še tekmovalne izkušnje, ki imajo še posebej veliko vlogo v specialni olimpiadi.

Športniki morajo izkusiti tekmovalne dejavnosti že pri sami vadbi, to pomeni, da mora vaditelj predvideti v vadbenem programu več takšnih položajev. To velja še posebno za vadbo štafetnih tekov, saj bo tako pripomogel k boljšemu razumevanju pravil in medsebojnemu zaupanju. Takšni položaji so idealna priložnost za učenje pravil oz. popravke kršenja pravil. Takšne priložnosti vaditelj pri načrtovanju vadbe ne sme izpustiti.

Da bi si bolje predstavljali, v kakšnih disciplinah lahko otroci in mladostniki z zmerno motnjo v duševnem razvoju tekmujejo, navajam uradne discipline v specialni olimpiadi s pripombo, da trenutno v tem času pri nas še ni možnosti za teke na daljše proge - 5000 in 10000 metrov, polovični maraton ali maraton. To pa seveda še ne pomeni, da ne bi tudi pri nas v daljni prihodnosti mogli razvijati te discipline. Sam sem imel letos v Grčiji priložnost v živo spremljati polovični maraton, kar dokazuje, da so tekmovalci zmožni tudi tega. Seveda pa morajo biti za takšen program resnično zagotovljene vse možnosti.

URADNE DISCIPLINE SPECIALNE OLIMPIADE

Teki:
1. 100 m
2. 200 m
3. 400 m
4. 800 m
5. 1500 m
6. 3000 m
7. 5000 m
8. 10000 m
9. 100 m z ovirami ž
10. 110 m z ovirami m
11. štafeta 4-krat 100 m
12. štafeta 4-krat 400 m
13. skok v višino
14. skok v daljavo
15. suvanje krogle:
- moški 4 kg
- ženske 2,72 kg
- moški (8-11 let) 2,72 kg
- ženske (8-11 let) 1,8 kg

16. peteroboj:
- tek 100 m
- skok v daljavo
- tek na 400 m
- suvanje krogle
- skok v višino

Tekme v hoji:
17. 100 m
18. 400 m
19. 800 m

Discipline z vozički
20. 100 m
21. 200 m
22. 400 m
23. suvanje krogle:
- moški 1,81 kg
- ženske 1,36 kg

Teki in hoja na dolge proge
24. 1500 m
25. 3000 m
26. 5000 m
27. 10000 m
28. 15000 m
29. polovica maratona
30. maraton

Za tekmovalce z nizkimi sposobnostmi je pomembno zagotoviti tele discipline:

31. 25 m
32. 50 m
33. 25 m
34. 50 m
35. met žogice
36. skok v daljavo z mesta
37. 10 m ob pomoči
38. 25 m ob pomoči
39. 50 m ob pomoči

Discipline z vozički:
40. 10 m tekma z vozički
41. 25 m tekma z vozički
42. 30 m slalom z vozički
43. 4-krat 25 m štafeta
44. 30 m slalom z vozički z motorjem
45. 50 m slalom z vozički
46. 25 m z ovirami z vozički z motorjem
47. met žogice v daljavo

Stojan Turičnik
Glavni trener za atletiko
pri specialni olimpiadi

EVROPSKI TURNIR V NAMIZNEM TENISU NA MADŽARSKEM

V juniju je na Madžarskem potekal evropski turnir v namiznem tenisu. Poleg slovenskih tekmovalcev so se ga udeležili še športniki iz Avstrije, Nemčije, Velike Britanije, Španije, Bolgarije, Hrvaške, Češke, Poljske, Belorusije, Rusije in Azerbajdžana. Hkrati so bile to madžarske državne igre v namiznem tenisu, zato je na njih sodelovalo tudi 39 ekip iz te države. Tekmovanja so potekala v otroškem letovišču Zanka ob Blatnem jezeru.

Od leve proti desni: Danica Barat, Vesna Zagorjanski, Nataša Car, Marjeta Razboršek, Jože Žižek, Jože Petek, Vanja Čeh in Aleš Razdevšek

Slovensko ekipo so oblikovali v mariborsko-pomurski regiji, sestavljalo pa jo je pet tekmovalcev in trije spremljevalci. Vsi so bili zadovoljni z bivanjem in ozračjem v sosednji državi. Spoznali so veliko novih prijateljev in kljub veliki konkurenci (vseh tekmovalcev je bilo kar 350) jim je uspelo osvojiti pet bronastih medalj, za kar jim je treba iskreno čestitamo.

Vodja ekipe, gospod Jože Žižek, je po vrnitvi domov dejal: "Igre so bile uspešno izvedene tako po strokovni (športni) strani, bile pa so koristne tudi glede druženja. Veseli smo, da se jih je lahko udeležila ekipa naše regije, čeprav je vsakršna udeležba na igrah, še zlasti v tujini, hkrati tudi velika odgovornost."

To je bil velik dogodek za našo ekipo, pa tudi za evropsko specialno olimpiado, ki je za leto 1996 načrtovala organizacijo štirih evropskih turnirjev. Ponosni smo lahko, da je bil prvi turnir evropskih razsežnosti zaupan prav Slovencem z organizacijo v smučarskih tekih (Črna, februar 1996), in če je Madžarom uspela tako dobra organizacija, kot je bila v Sloveniji, jim lahko ob tem le čestitamo. Glede na število sodelujočih ekip je mogoče sklepati na razširjenost namiznega tenisa v vseh državah Evrope, tudi v Sloveniji. Upamo, da bodo izkušnje iz Madžarske pripomogle k še večjemu razmahu te športne panoge pri nas.

Nataša Jeršič

3. DRŽAVNO PRVENSTVO SO SLOVENIJE V MALEM NOGOMETU - 1996

Nogomet je postal priljubljen tudi pri osebah s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Na razpis za sodelovanje v nogometni ligi specialne olimpiade se je letos prijavilo devet ekip. Ekipe smo zaradi dolgih in napornih potovanj razdelili po regijskem načelu na dva dela, in sicer na zahodni in vzhodni del.

Na sestanku, ki je bil meseca aprila v Ljubljani, smo določili prireditelja turnirjev za prvo in drugo kolo. Na vzhodu je bil gostitelj Maribor, na zahodu pa Leskovec pri Krškem. Turnirja sta bila 25. maja 1996.

V Krškem je turnir odprla Olga Gorenc, direktorica Centra za socialno delo v Krškem, v Mariboru pa Milena Sisinger, direktorica Bodočnosti v Mariboru. Obe sta poudarili, da so športne prireditve za osebe s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami velikega pomena, saj v njih skušajo najti samopotrditev in ohranjajo psihofizično kondicijo.

Po odigranih tekmah sta bila na vrsti kosilo in družabno srečanje. V Krškem smo zaplesali v diskoteki Pacific, v Mariboru pa v gostišču Lokomotiva. Tudi družabna srečanja so pomembna za osebe s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, saj ob glasbi pozabijo na poraze in vsakodnevne težave, ob tem pa sklepajo številne prijateljske vezi.

Rezultati in trenutni vrstni red ekip po odigranem prvem in drugem kolu lige malega nogometa v okviru Specialne olimpiade Slovenije.

ZAHODNI DEL:
Leskovec pri Krškem:

Koper	: Leskovec	0:2
Črnomelj	: Ljubljana	4:3
Koper	: Ljubljana	0:5
Leskovec	: Črnomelj	1:3

Preglednica:

Črnomelj	4 točke
Ljubljana	2 točki
Leskovec	2 točki
Koper	0 točki

VZHODNI DEL:
Maribor: -

Murska Sobota	: Črna	1:0
Maribor	: Zagorje	1:0
Črna	: Dornava	5:0
Zagorje	: Murska Sobota	3:1
Maribor	: Dornava	2:0

Preglednica:

Maribor	4 točke
Črna na Koroškem	2 točki
Zagorje	2 točki
Murska Sobota	2 točki
Dornava	0 točk

Glavni trener
Matjaž Barič

LENDAVA: REGIJSKE IGRE VELIKIH RAZSEŽNOSTI

V maju so v vseh petih regijah, na katere je zaradi boljše organiziranosti razdeljena Specialna olimpijada Slovenije, potekale regijske igre, na katerih so se pomerile osebe z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju. Eno temeljnih pravil regijske igre je, da se jih lahko udeleži prav vsak športnik, ki se organizirano športno udejstvuje v okviru zavoda za delovno usposabljanje, oddelka vzgoje in izobraževanja, varstveno-delovnega centra, občinskega društva Sožitje ipd.

Regijske igre za mariborsko-pomursko regijo so bile v petek, 10. maja 1996, v Lendavi, organizacija pa je pripadla tamkajšnji Dvojezični osnovni šoli II. Kar 210 tekmovalcev in približno 150 spremljevalcev je dan preživelo v prijetnem in sproščenem razpoloženju, ki je na igrah specialne olimpiade pravzaprav neogibno. Tekmovalci so se pomerili v tekih na 50, 100, 200 in 400 metrov, skokih z mesta, metu žogice, elementih košarke in namiznem tenisu (elementi, igra).

Zanimivo in razveseljivo je predvsem to, da je bila udeležba na teh regijskih igrah mednarodna, saj so se jih poleg 11 slovenskih ekip udeležili še gostje iz Madžarske (Monošter) in Hrvaške (Čakovec). Navzoče so razveselili zmajarji in visokonoga štorklja, ki se je ob robu igrišč sprehajala v spremstvu dveh žabic in s svojim kljunom kazala proti šotoru, v katerem se je bilo mogoče odžejati in okrepčati.

Da je šlo zares, je potrdilo veliko uglednih gostov, ki so si ogledali to medijsko uspešno predstavljeno prireditev. Med gledalci je bilo opaziti tudi župane Lendave in novonastalih občin Črešnovci, Odranci in Turnišče. Le-ti so se poleg številnih drugih sponzorjev odločili za denarno pomoč in tudi sicer so prireditev v celoti podprli. Medalje najboljšim so podeljevali mladi obetavni športniki iz Prekmurja.

Prireditev je izzvenela tako, kot je v uvodnem nagovoru dejala gospa Angela Ščap, ravnateljica Dvojezične osnovne šole II in Varstveno-delovnega centra: "Veselite se, pozabite na ovire in tegobe, ki jih prinaša življenje. Bodimo srečni!"

In so res bili, kajti bogatejše je življenje, če je telo prepuščeno gibanju.

Nataša Jeršič

POROČILO O 3. REGIJSKIH IGRAH SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE V ILIRSKI BISTRICI, 9.5.1996

Organizator 3. regijskih iger Specialne olimpiade Slovenije v letošnjem maju je bil Varstveno-delovni center, enota Doma starejših občanov Ilirska Bistrica.

Za igre se je prijavilo 195 tekmovalcev z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju iz 14 ustanov.

Največ tekmovalcev je prišlo tudi tokrat iz Strunjana, druga najštevilčnejša ekipa pa je bila iz Tolmina.

Ekipe so po dobro označeni poti zlahka našle prizorišče iger, ki je bilo zaradi slabega vremena v telovadnici in jedilnici Osnovne šole Antona Žnidaršiča. Vse ekipe so po prihodu dobile najnujnejše informacije, štartne številke in se okrepčale z malico.

Slavnostno odprtje se je zaradi zamude najštevilčnejše ekipe začelo z enourno zamudo. Navzoče je najprej pozdravila Marija Šlenc Zver, direktorica doma.

Sledila sta predstavitev in pozdrav ekip. Slavnostnega prihoda nismo mogli izvesti zaradi pomanjkanja prostora, zato smo ekipe postavili že pred začetkom. Potem ko so se predstavile ekipe, je spregovoril župan naše občine, mag. Stane Prosen.

V kratkem kulturnem programu je nastopila pevka Marjanca Muha, spremljala jo je plesna skupina

Osnovne šole Dragotina Ketteja. V drugi točki je nastopila plesna skupina Osnovne šole Antona Žnidaršiča.

Ob himni specialne olimpiade in razvitju zastav smo izvedli pozdrav zastavi.

Nevenka Ravnikar, varovanka našega Varstveno-delovnega centra, je zaprisegla v imenu vseh tekmovalcev. Tanja Princes, predstavnica izvršnega odbora Specialne olimpiade Slovenije, je povedala nekaj besed o gibanju Specialne olimpiade Slovenije in odprla igre.

Ker so bila tekmovanja v telovadnici, so se panoge tek na 100 metrov moški in ženske, tek na 200 metrov moški in ženske in met žogice za prvih šest kategorij - moški in 3 kategorije - ženske, prilagodile razmeram. Vsi so tekli na 30 metrov, met žogice pa se je za omenjene kategorije spremenil v met medicinke.

Druge panoge, tekmovanje z vozički, skok z mesta, elementi košarke in namizni tenis, so potekale po predvidenem programu in v skladu z razvrstitvijo po prejšnjih rezultatih. Zaradi premajhne pozornosti sodnikov v nekaterih primerih ni bilo upoštevano pravilo o 20-odstotnem odklonu. Ta napaka je bila pri uradnih rezultatih popravljena. Medalje, ki niso bile podeljene na prireditvi, smo po razglasitvi uradnih rezultatov poslali po pošti.

Tekmovalce so spodbujali, se veselili z njimi njihovi tovariši in publika v dvorani.

Tekmovanja so poleg spremljajočih iz zavodov spremljali učenci in učitelji Osnovne šole Antona Žnidaršiča, starši, člani društva, dve desetini Bističanov in priložnostni obiskovalci.

Po končanih tekmovanjih so podeljevali medalje:

- Andraž Lipolt - že trikrat izbran za najboljšega športnika v občini, stalni član reprezentance Slovenije za trap strelca
- Lado Čeligoj - dolgoletni športni delavec in pedagog, član izvršnega odbora Športne zveze Ilirska Bistrica
- Zdravko Debevc - dolgoletni športni in pedagoški delavec, sekretar Športne zveze
- Zdravko Kirn - načelnik za družbene dejavnosti občine.

Po uradnih rezultatih smo podelili: 63 zlatih medalj, 60 srebrnih medalj, 49 bronastih medalj, 60 spominskih medalj.

Najboljši so se uvrstili tekmovalci Centra Elvire Vatovec Strunjan, Centra za izobraževanje in usposabljanje Tolmin in Delavnic pod posebnimi pogoji Koper.

Po podelitvi medalj smo bili že pošteno lačni, zato nam je kosilo, ki so ga hitro postregli, zelo teknilo.

Zaplesali smo ob zvokih tria Bistrc. Najbolj vneti plesalci so se poslovili ob 18. uri.

Prireditev je bila tudi medijsko izredno odmevna.

Direktorica:
Marija Šlenc Zver

OLIMPIADA

Starši otrok in odraslih, ki imajo težave v razvoju, se v marsičem razlikujemo od "povprečnih".

Po eni strani nas obdeluje "nesreča", po drugi pa se moramo bojevati za pot iz nje in za otroka.

To doživljanje, to naše posebno življenje, prinaša tudi veliko lepega, toplega, srečnega. Da lahko to občutimo, smo morali skozi to šolanje premagati sebe, sprejeti drugačnost kot priložnost, in ne kot udarec usode. Doživljamo neverjetne trenutke, ki jih ne znam opisati, ker se dogajajo globoko v nas in ni besed zanje. To nam pomaga živeti.

Tak dan smo spet doživeli 9. maja letos, ko smo v Ilirski Bistrici gostili specialno olimpiado. Kako zares so "otroci" tekmovali, zmagovali in se veselili in mi z njimi.

Pa tovariši in tovarišice, ki delajo z njimi, ti so kar žareli.

Pri tekmovanju so pomagali oz. sodelovali tudi zunanji učitelji telesne vzgoje, znani športniki ali ljubitelji te prireditve. Z našimi otroki so preživeli nepozabne trenutke. Bogatejši za novo spoznanje o življenju, ki se ga ne da kupiti, niti prodati, lahko se ga le doživi in da življenju še globlji smisel.

Rokova mama

V ŠENTJURJU PODELILI MEDALJE TEKMOVALCEM CELJSKO-KOROŠKE REGIJE

Bila je sobota, 11. maj 1996. Žalostni in razočarani obrazi so pogledovali v nebo. Domnevali smo, da nas bo prijazno vreme, ki smo ga napovedovali s tolikšno mero samozavesti, najbrž pustilo na cedilu. Dežne kaplje na oknu so nas prestrašile in bali smo se, da bodo vsa pričakovanja, želje in načrti šli po zlu. A ker je eno temeljnih vodil vseh, ki živimo in delamo z osebami z motnjami v duševnem razvoju, upanje, smo si v uspeh iger drznili upati tudi mi...

Že kmalu po osmi uri so se v Športni park Šentjur pripeljali tekmovalci iz Celja, Žalca, Mozirja, Črne na Koroškem, Mute in Slovenj Gradca - vsi trdno odločeni, da sebi in drugim pokažejo, kdo so in kaj zmorejo. Slovesnost ob odprtju je potekala po običajnem protokolu. Gledalcem, med katerimi je bilo zlasti veliko staršev, predvsem pa tekmovalcem, je izrekel dobrodošlico župan Jurij Malovrh, spodbudne pa so bile tudi besede Janka Praprotnika, vodje celjsko-koroške regije. Ob zvokih olimpijske himne je zaplapolala zastava, slovesno zaprisego pa je v imenu športnikov izrekel Janez Planko. Prijetno razpoloženje je pregnalo temne oblake in sonce je nato spremljalo 104 športnike na poti do zasluženih medalj. Pomerili so se v atletiki (tek na 50, 100 in 200 metrov, skok v daljavo z mesta, met žogice), v telovadnici Osnovne šole Šentjur pa še v elementih košarke in namiznem tenisu. Medtem so se lahko gledalci pomudili pri številnih stojnicah, na katerih so potekale pokušine in prodaje različnih izdelkov. Lahko so si ogledali tudi lani odprt Varstveno-delovni center in bližnjo Ipavčevo hišo, obiskovalci pa so se po mestu Šentjur lahko popeljali še s kočijo.

Športnemu delu sta sledila kosilo in podelitev medalj v Osnovni šoli Hrušovec, med zabavo s plesom pa smo tekmovalcem in vodjem ekip podarili še simbolična darila, ki naj jih spominjajo na naše druženje.

Člani šentjurskega društva Sožitje smo se pri organizaciji iger potrudili po svojih močeh in upam, da nam je uspelo v življenje vseh navzočih, predvsem tekmovalcev, vnesti vsaj nekaj prijetnih in zadovoljstva polnih uric. Menimo, da je bila prireditev medijsko in tudi sicer zelo odmevna, ne le v šentjurskem, ampak tudi na širšem celjskem območju. Marsikateri obiskovalec iger je priznal, da je drugačnost odslej zanj manj drugačna in mnogo bolj sprejemljiva.

Nataša Jeršič

ŠPORT IN REKREACIJA OTROK S CEREBRALNO PARALIZO

V Centru v Vipavi se usposabljajo otroci z možgansko motorično prizadetostjo. Telesno prizadetost različnih stopenj in oblik spremljajo še dodatne motnje, ki se pojavljajo v različnih kombinacijah - umska manjrazvitost, motnje vida, sluha in govora, epilepsija, čustvene in vedenjske motnje. Pri mnogih otrocih so motene tudi prostorska orientacija, organizacija in vizualno-motorična koordinacija.

Različne vrste gibalnih motenj (spazmi, ataksija, atetoza) so posledica nepravilne mišične napetosti, ki onemogoča skladno delovanje mišic. Okvarjeni tonični refleksni mehanizmi iz zgodnjega otroštva zavirajo razvoj normalnega gibanja, s tem pa tudi kognitivni in socialni razvoj. Na samo možgansko poškodbo ne moremo vplivati, simptome skušamo ublažiti oziroma odpraviti z različnimi terapevtskimi postopki.

Gibanje je poglavitni človekov komunikacijski sistem za sodelovanje z okolico. Prav moteno gibanje je pri otroku s cerebralno paralizo ena najočitnejših, če že ne poglavitnih manjkajočih prvin.

Za razvoj človekovega gibanja je značilno:
- razvoj refleksnih mehanizmov drže
- razvoj vzravnalnih reakcij - vzravanava v pokončen položaj
- razvoj ravnotežnih reakcij - vzdrževanje pokončnega položaja
- razvoj selektivnih gibov
- razvoj avtomatiziranih gibov
- razvoj variabilnih gibov.

Vse to omogoča razvoj telesne sheme, občutek za svoje telo v prostoru.

Otroci s cerebralno paralizo so sposobni učenja v počasnejšem tempu, potrebujejo več ponavljanja, utrjevanja, ker so procesi pozabljanja pri njih intenzivnejši. Za otroke s postorganskim sindromom je značilno, da po določenem obdobju nastane prelom v razvoju. V začetku otrok lepo napreduje in sanira poškodbo, kasneje pa se napredovanje ustavi. Prav v tem trenutku je za otroka še posebno pomembna kontinuirana obravnava, da kljub upadu ohrani čimveč pridobljenih funkcij.

Ker je vsak otrok svet zase, je treba za vsakega posebej načrtovati individualen program. Delo mora biti načrtovano tako, da otrok s cerebralno paralizo odpravlja nepravilne gibalne vzorce in jih zamenja z novimi, le-te pa prenaša v življenjske položaje. Tako ne razvija le motoričnih sposobnosti in spretnosti, ampak napreduje tudi na mentalnem in socialnem področju.

Za boljšo kakovost gibanja se v našem Centru že nekaj let načrtno ukvarjamo s športno rekreacijo, ki zajema različne dejavnosti. Rekreacija in šport zahtevata usklajeno in kontinuirano gibanje, dajeta občutek za lastno telo in pomenita tekmovanje s samim seboj.

Dejavnosti načrtuje in vodi tim specialnih pedagogov in terapevtov.

elementov smučarskega teka ter veleslaloma. Smučanje omogoča gibanje v naravi, pozitivno vpliva na krvni obtok ter dihanje in je hkrati družabna dejavnost.

Šolo plavanja organiziramo spomladi v precej oddaljenem bazenu. Skupina otrok se dva- do trikrat na teden pripravlja za plavalni miting, začetniki pa se učijo plavanja po HALLIWICKO-VI metodi, ki temelji na znanstvenih principih hidrostatike, hidrodinamike in mehanizmih človeškega telesa. Plavanje pomeni možnost gibanja tudi za težje motorično prizadete otroke, saj voda olajša gibanje in sprošča telo. Cilji, ki jim sledimo, so:

- kontrola dihanja s sposobnostjo obvladanja pokončnega položaja v vodi
- gibanje v vodi proti silam vzgona in turbulenci, ki delujejo v vodi
- uravnoteženje v vodi
- napredovanje oziroma premikanje v vodi.

Kolesarjenje je zelo zahtevna mobilna dejavnost, ki poleg obvladanja svojega telesa zahteva še obvladanje pripomočka. Zahteva stalno adaptacijo ravnotežja, dobro koordinacijo in gibljivost telesa ter veliko pozornosti. Omogoča nam mobilnost.

Tako kot pri drugih športnorekreativnih dejavnostih se tudi pri kolesarjenju posamezniki razlikujejo tako glede na osvojene spretnosti pa tudi po rezultatih. Nekateri se naučijo voziti s trokolesi okrog stavbe, nekateri pa kolesarijo s kolesi na prestave nekaj kilometrov iz Centra.

Vse naštete športnorekreativne dejavnosti so otroku same po sebi dobra motivacija za gibanje in dejavnost, udejstvovanje na športnih tekmovanjih Specialne olimpiade Slovenije tako na lokalni, regijski, državni in višji ravni pa jim pomeni nagrado in možnost, da se pomerijo s sebi enakimi.

Tanja Princes

Program vadbe in treningov načrtujemo v skladu s poletnim programom specialne olimpiade Slovenije (SOS). Z ekipami otrok se udeležujemo tekmovanj v atletiki, plavanju, kolesarjenju, namiznem tenisu, elementih košarke ter v alpskem in nordijskem smučanju.

Treningi potekajo pozimi v telovadnici, sicer pa na prostem.

Program vadbe v telovadnici zajema:

- vaje za orientacijo v prostoru
- vaje za izboljšanje ravnotežja, koordinacije, ritmičnega gibanja
- vaje za vzdržljivost, hitrost reakcije ter igrice za sprostitev.

V pomladanskem in jesenskem času potekajo treningi na športnem stadionu, kjer urimo: tek, štafeto, skok v daljavo, met žogice in krogle ter kolesarjenje.

Že več let organiziramo šolo smučanja. Le-ta zajema vaje za začetnike - hojo po bregu, navajanje na smuči in palice, vzpenjanje, drsenje, prestopanje, padanje, vstajanje. Otroci, ki osnovne prvine že obvladajo, se učijo

ŠPORTNE DEJAVNOSTI V CENTRU ZA VARSTVO IN DELO GOLOVEC CELJE

Športne dejavnosti v Centru za varstvo in delo Golovec Celje in enote Žalec so razširjene na več športnih področij, saj razvijamo: atletiko, košarko, namizni tenis, kolesarstvo, alpsko in nordijsko smučanje. V zadnjem času pa smo začeli z uvajanjem novega športa, t.j. dvoranskega hokeja. Treningi potekajo vse leto, in sicer na atletskem stadionu, telovadnici in v zaprtem bazenu. Za organiziranost treningov skrbijo trije trenerji (Damjan Rebernišek, Božo Cimeša in Leon Štemberger, v enoti Žalec pa Lidija Hrnčič), ki ekipo vodijo tudi na tekmovanjih.

V preteklem letu je bilo najpomembnejše tekmovanje svetovna poletna olimpiada v Združenih Državah Amerike, ki sta se je udeležila dva tekmovalca in trener iz našega zavoda. Tekmovanja so se udeležili Venči Zazjal (kolesarstvo - dve zlati medalji), Sebastjan Jakop (namizni tenis - srebrna medalja) ter trener Leon Štemberger, ki je skrbel za kolesarje. V letošnjem letu smo se uspešno udeležili zimske specialne olimpiade na Pokljuki, državnega plavalnega mitinga v Celju ter letnih regijskih iger v Šentjurju.

Najpomembnejši tekmovanji sta bili evropsko prvenstvo v plavanju in atletiki v Grčiji ter seveda poletno državno prvenstvo specialne olimpiade v Mariboru. Prvenstva v Grčiji sta se udeležili dve tekmovalki in trener iz našega zavoda. V Grčiji sta bili Darja Lešek (atletika - srebrna medalja v metu žogice), Simona Rebernik (plavanje - zlata in srebrna medalja) in trener Damjan Rebernišek, ki je skrbel za plavalce. Na najpomembnejšem domačem tekmovanju - poletnih državnih igrah v Mariboru, pa nas je zastopalo sedem tekmovalcev, ki so nastopali v kolesarstvu, atletiki, košarki in

Ekipa CVD Golovec

Rebernik Simona in Lešek Darja

namiznem tenisu. Osvojili so 12 medalj (6 zlatih in 6 srebrnih). Iz enote Žalec so sodelovali 3 tekmovalci, ki so osvojili tri medalje.

Vsi ti dosežki so rezultat dobre in resne vadbe varovancev, ki se ukvarjajo s športom. Posebno razveseljivo pa je, da se število športnikov iz leta v leto povečuje. Tako se iz prvotnega števila 8 športnikov sedaj povečala ekipa na 45 športnikov, v enoti Žalec pa iz 3 športnikov na 10.

Poleg udeležb na tekmovanjih smo pomagali tudi pri organizaciji tekmovanj. Tako smo v preteklem letu uspešno organizirali poletne regijske igre celjsko-koroške regije, v letošnjem letu pa državni plavalni miting specialne olimpiade, na katerem je sodelovalo 29 ekip s 138 tekmovalci. V naslednjem letu bomo organizirali zimske državne igre specialne olimpiade v Sloveniji.

Leon Štemberger

DEJAVNOSTI V VARSTVENO-DELOVNEM CENTRU LESKOVEC

Pri Centru za socialno delo Krško deluje kot enota Varstveno-delovni center. V njem zagotavljamo varstvo in delo pod posebnimi pogoji 31 odraslim z motnjo v duševnem razvoju.

Cilj vseh dejavnosti je, da bi te osebe ostale čim dlje dejavne in bi ohranile pridobljene sposobnosti. Zato v Varstveno-delovnem centru Leskovec poleg dela pod posebnimi pogoji redno izvajamo različne športne dejavnosti, hodimo na izlete, letovanja, družabna srečanja. V letošnjem letu pa smo uvedli še nekaj novosti.

Zbrali smo skupino varovancev, ki se želijo udejstvovati v dramski sekciji. S pomočjo gospoda Zdravka Veglja so se naučili igro Lojzova smrt in se z njo predstavili na prireditvi Hočem, da sem.

Nekaj varovancev se uči igrati šah pod vodstvom gospoda Marjana Božiča, mentorja Šahovskega kluba Triglav Krško. Tekmovali so že z učenci Osnovne šole Koprivnica in celoletno učenje je že dalo prve uspehe.

Varovanci radi tudi plešejo. Da bi se naučili pravilnih plesnih korakov, smo prosili za pomoč gospoda Dušana Vodlana. Takoj se je odzval na našo prošnjo in se dogovoril s plesno učiteljico Romano Korbar, da je vsak teden eno uro učila varovance. 14. 6. 1996 so se s svojim novim znanjem predstavili staršem in skrbnikom ter jih navdušili.

Ker za te dejavnosti nimamo namenskega denarja, so vsi zunanji sodelavci opravili tečaje brezplačno, društvo Sožitje Krško pa je prispevalo denar za potne stroške. Zelo smo bili veseli, da so bili ljudje, ki ne delajo neposredno z ljudmi s posebnimi potrebami, pripravljeni odzvati in nameniti del svojega dragocenega časa in znanja ter da so tako obogatili življenje naših varovancev. V imenu varovancev se jim zahvaljujem.

Lidija Žnideršič

VIKEND SEMINAR ŽALSKEGA DRUŠTVA SOŽITJE V PORTOROŽU

Še polna vtisov sedim za mizo in tiho razmišljam o teh prekratkih dneh vikend seminarja v Portorožu. Vem, da bomo vsi starši še dolgo časa razmišljali o vsebinah pogovorov med seboj, izmenjavah lastnih izkušenj. Tudi predavatelji, pa čeprav nam predavajo življenjsko vsakdanjost v teoriji, povedo zmeraj kaj novega. Vsak nasvet nam lajša življenje in tako vemo, da bomo zdržali dlje.

Najlepši pa je občutek sprejetosti, občutek, da v našem življenju, polnem vzponov in padcev, "pobiranja" svoje osebnosti, nismo sami. Ko oblikujemo lastne poti, poti v svetu drugačnosti, imamo nekoga, ki nam stoji ob strani, nam zna prisluhniti in nam priti nasproti.

Tu smo tudi starši sami, ki v svoji bolečini še vedno najdemo dovolj prostora, da prisluhnemo drug drugemu.

Ko se nam na teh seminarjih počasi odpira svet, ki je pred nami, so to za marsikoga trenutki sprejemanja resničnosti. Nihče si sprva ne more in noče priznati, da je njegov otrok drugačen, da bo ob sebi vse življenje potreboval nekoga, ki ga bo vodil.

In prav takšna pot je pravilna, kajti v nas starših je lahko dolga leta lažna tolažba in upanje, ki toliko bolj boli, ko se zavemo njene laži. Napori, ki spremljajo naše družine, izgubijo svojo težo.

Toda tudi v času tega seminarja, polnega novih izkušenj, starši nismo pozabili na zabavo in sprostitev.

Ogledali smo si Center Elvire Vatovec v Strunjanu. Hiša je sicer stara, a ko stopiš vanjo, začutiš njeno toplo dušo. Prav lepo smo se počutili v njej. Obiskali smo tudi staro romantično mesto Piran in za spoznavanje življenja o morju še piranski akvarij. Še posebej nam je ugajala portoroška marina s prelepimi ladjicami.

Ob večerih nismo bili prav nič utrujeni. Oči so bile sicer rdeče, a le od kopanja v bazenu z morsko vodo, noge pa prav poskočne. Ob veseli glasbi in urnih prstih enega od očkov, ki so bežali po tipkah harmonike, so nas zasrbeli podplati.

Zadnji dan nas je obiskal še predsednik Sožitja-Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije iz Ljubljane, Ivo Škof in nam tudi sam izrekel nekaj spodbudnih besed.

Še bi lahko pisala, a naj le še na kratko zapišem: bilo nam je lepo.

Hvala vsem, ki ste skrbeli za nas.

Prisrčna zahvala tudi dr. Oparu za njegov neponovljivi sprejem ob obisku Centra Elvire Vatovec v Strunjanu.

Hvala osebju hotela Slovenija v Portorožu, hvala vestnemu šoferju, ki je bil ves čas z nami, in hvala vsem staršem, ki smo skupaj pletli vesele dni.

Predvsem pa hvala vsem, ki skupaj z nami veste, da je sreča lahko tudi na drugi strani, in med njimi je dr. Koprivčeva, ki nas je spodbudila v razmišljanju in življenju.

Upam, da se na takšnih seminarjih še večkrat srečamo.

Mamica Darja z Maruško

NEPOZABNO DOŽIVETJE - PREBIRANJE ZAPISA S 33. EVROPSKE KONFERENCE O DOWNOVEM SINDROMU, DOUBLIN 1995

Predsednik Združenja Down-ovega sindroma Irske je obiskovalce 3. Evropske konference o Downoven sindromu pozdravil: "Stotisočkrat dobrodošli!"

Stotisočkrat hvala, dr. Anamarija Brezigar, zapišem jaz, ker nekako moram izraziti svoje veselje in olajšanje zaradi vsega, kar ste zapisali, slišali, videli in doživeli v zvezi s posebnostmi ljudi z Downovim sindromom. Sama namreč že kar nekaj časa vem marsikaj o otrocih s tem sindromom, na srečo pa poznam tudi nekoga, ki me pri tem strokovno vodi. To je profesorica Elza Sabolič. Obe pa nisva poznali nikogar, ki bi se večino tega drznil tudi zapisati, zagovarjati pred tistimi, ki mislijo drugače.

Odkar sem pred štirimi leti rodila sina z Downovim sindromom, sem verjela, vsak dan vse bolj videla in vsak dan znova bolj vem, da se tudi ti otroci lahko marsičesa naučijo, si domala vse zapomnijo, da veliko zmorejo in razumejo. Vsekakor lahko tudi lepo govorijo, se naučijo brati in kot odrasli ljudje v marsičem sami poskrbijo zase. Še kako res pa je, da je za njihov razvoj izredno pomembno, da se z njimi pravilno ukvarjamo, da spodbujamo njihov razvoj že takoj po rojstvu, da jih kar najbolj spodbudimo, ne izoliramo od zdravih vrstnikov in da vse to počnemo pod intenzivnim strokovnim vodstvom.

Žal pa je res tudi to, da pri nas vse preradi iz navade otroke z Downovim sindromom uvrščamo v skupine otrok, v katerih so deležni vzgoje in izobraževanja skupaj z bistveno bolj prizadetimi otroki in tako ne morejo uresničiti vseh svojih možnosti. Pri tem pa se lahko otroci z Downovim sindromom še kako veliko naučijo od svojih zdravih vrstnikov.

Žal je res tudi to, da nekateri strokovnjaki, ki naj bi se intenzivno ukvarjali z našimi otroki, vse preveč delujejo po načelu: "Ni se vredno truditi, saj iz teh otrok tako nikoli nič ne bo." Na srečo so tudi drugačni logopedi, defektologi, pediatri, in njim se zahvaljujem.

Žal - že tretjič, a ne zadnjič - je res tudi to, da starši, ki se bolj in drugače ukvarjamo s svojimi otroki z Downovim sindromom, večkrat naletimo na nerazumevanje, neodobravanje tistih, ki še vedno mislijo, da "izmed tisoč ljudi z Downovim sindromom bereta samo eden ali dva."

Ne tarnam, ne pritožujem se, temveč se predvsem veselim, da so tudi pri nas ljudje - kot dr. Brezigarjeva - ki vedo in si upajo javno povedati, kako je za otroke z Downovim sindromom poskrbljeno ponekod v tujini, kam jih uvrščajo, kje in kako jih izobražujejo. Seveda si želim, da bi bilo tako tudi v Sloveniji, zato upam, da bo nova zakonodaja o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami še letos sprejeta in da bo po njej dovolj možnosti tudi za primerno izobraževanje otrok z Downovim sindromom.

Verjamem, da je v Sloveniji še veliko staršev, ki razmišljajo podobno kot jaz in občutijo pomanjkljivosti organiziranega izobraževanja svojih otrok z Downovim sindromom še bolj kot jaz, ki imam to srečo, da se moj sin v otroškem vrtcu dobro počuti v družbi svojih zdravih vrstnikov. Verjetno bomo le s skupnimi močmi in s pomočjo strokovnjakov, ki verjamejo v obetaven razvoj otrok z Downovim sindromom, sčasoma dosegli, da bo lahko nekoč nekdo tudi za te slovenske otroke zapisal, da jih toliko in toliko odstotkov uspešno obiskuje posebno šolo, toliko in toliko odstotkov pa redno osnovno šolo, in dodal število tistih odraslih z Downovim sindromom, ki so zaposleni.

Dragica Marinšek

VPRAŠALI STE MI ODGOVARJAMO

VPRAŠANJE:

Duševno motena oseba je oproščena plačila cestnine ob registraciji motornega vozila. Ali je oproščena tudi plačila cestnine na avtocestah v Republiki Sloveniji oziroma kje še? Ali je mogoče oprostitev samo takrat, ko je ta oseba v vozilu, ali nasploh?

ODGOVOR:

Zakon o cestah določa kategorije oseb, ki ne plačujejo povračila za cestna motorna vozila, vendar to ne določa izrecno za osebe z motnjo v duševnem razvoju, pač pa za osebe s telesnimi okvarami, katerih 60% ali večja telesna okvara spodnjih okončin je posledica bolezni, ki povzroča telesno okvaro. Torej velja to določilo tudi za duševno prizadete osebe, vendar samo v kombinaciji z zgoraj navedenimi telesnimi okvarami.

Zakoni, sprejeti v Republiki Sloveniji, veljajo seveda samo na območju Slovenije, kar velja tudi za Zakon o cestah, ki je v veljavi samo v Republiki Sloveniji.

V carinski zakonodaji je določilo, da je vozilo namenjeno samo za prevoz invalida, in enako določilo je tudi v pravilniku o uporabi zakona o prometnem davku. To pa seveda ne pomeni, da mora biti invalid stalno v vozilu (npr. invalida se pelje v zavod ali v šolo in se vrača z vozilom brez njega).

VPRAŠANJE:

Ali lahko starši hudo bolnega otroka prejemajo dodatek za nego otroka tudi po otrokovi polnoletnosti? Kako je to v primeru težke motnje v duševnem razvoju?

ODGOVOR:

Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o družinskih prejemkih ima pravico do dodatka za nego otroka hudo bolan otrok oziroma otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju za obdobje, ki ga predlaga izvedenska komisija po Pravilniku o kriterijih za uveljavljanje dodatka za nego otroka (Ur.l. RS 26/96) oziroma najdalj do 18. leta starosti.

VPRAŠANJE:

Ali lahko oče nekaj mesecev stare hčerke, ki je zaradi duševne prizadetosti v zavodu, izrabi porodniški dopust, ker je mati umrla?

ODGOVOR:

Vse pravice, ki izhajajo iz posebnega varstva delavcev oziroma iz varstva materinstva, in pravice delavcev, ki skrbijo za otroke, ima tudi delavec - otrokov oče oziroma delavec, ki otroka neguje, če mati umre. Po Zakonu o delovnih razmerjih ima tudi pravico do porodniškega dopusta v obsegu, zmanjšanem za toliko dni, kolikor je mati to pravico že izrabila, najmanj pa 28 dni.

VPRAŠANJE:

Imam 15 let starega sina z zmerno motnjo v telesnem in duševnem razvoju. Ali sem vseeno upravičena do dodatka za nego otroka, če ne prejemam otroškega dodatka?

ODGOVOR:

Otroški dodatek se dodeljuje kot družbena pomoč otrokom glede na povprečni mesečni dohodek družine na družinskega člana v preteklem letu in je torej odvisen od materialnega stanja družine, v kateri otrok živi.

Dodatek za nego otroka pa je dodatek, ki je namenjen za poravnavo povečanih stroškov, ki jih ima družina zaradi nege in varstva hudo bolnega otroka ali otroka z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, in se dodeljuje ne glede na materialno stanje družine.

Oba dodatka sta neodvisna drug od drugega in lahko torej prejemate glede na kriterije oba ali pa samo enega.

VPRAŠANJE:

Pri uveljavljanju pravice do carinske oprostitve pri nakupu osebnega avtomobila so na carinarnici od prodajalca zahtevali, da moram kot oče odraslega sina z motnjo v duševnem razvoju predložiti tudi sodno odločbo o podaljšanju starševske pravice, overjeno pri notarju. Kako je s tem?

ODGOVOR:

Oprostitev iz Uredbe o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve se uveljavlja samo na podlagi potrdila pristojnega Centra za socialno delo, ki ga le-ta izda na podlagi izvedenskega mnenja o razvrščanju šoloobveznih otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju oziroma v primeru predšolskih otrok na podlagi izvedenskega mnenja dispanzerske pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike.

Zahteva po predložitvi odločbe o podaljšanju starševske pravice ni utemeljena.

VPRAŠANJE:

Pri nakupu osebnega vozila sem uveljavljal carinsko oprostitev, vendar mi carinski organi oziroma prodajalec v dokumentacijo niso hoteli vpisati mojega imena, čeprav se je kredit za nakup glasil na moje ime. Vpisali so hčerkino ime, čeprav še ni stara eno leto. Ali je to pravilno?

ODGOVOR:

Carinarnica oziroma prodajalec sta ravnala pravilno. Zmeraj se vpiše upravičenec do carinske olajšave, kar je vsekakor vaša hčerka ne glede na starost. Hčerkino ime se vpiše tudi pri registraciji osebnega vozila.

Nevenka Ljubič, pravnica

Popravek - Naš zbornik številka 3/96

Pri zadnjem odgovoru (stran 23) zadnji stavek se pravilno glasi:

"Ta dodatek je neodvisen od socialnega položaja družine, v kateri otrok živi."

PISALI STE NAM

MOJ STRIC ROK

Moj stric je dvaindvajsetleten fant. Je prijazen in dobrosrčen. Rad ima glasbo, tako je njegova soba polna kaset in zgoščenk. Ko pridem v Ilirsko Bistrico, Rok še spi. Starši ga zbudijo, nato se obleče in starši ga peljejo v njegovo službo v Varstveno-delovni center Ilirska Bistrica. Roka imam zelo rada. Na specialni olimpiadi je dosegel tretje mesto v metu lahke žogice. Tega dogodka smo bili vsi veseli. Rok ima svoj svet in jaz ga skušam razumeti!

Miša Gorjanc

ZAHVALA

Le čemu živimo,
če ne zato,
da drug drugemu olajšamo življenje?

(Georg Eliot)

Gospodu Tinetu Kralju - ravnatelju, Osnovne šole Slavka Gruma iz Zagorja ob Savi se najlepše zahvaljujemo za nesebično pomoč pri predstavitvi naših prispevkov iz prakse na 3. in 4. defektoloških izobraževalnih dnevih.

Nataša Dmitrovič
Valerija Robnik
Olga Rezar
Dragica Fajfar
Stanka Grubešič

EKSKURZIJA UČENCEV 6. RAZREDA CENTRA IZ VIPAVE

KAMNOSEŠTVO, GORIŠKE OPEKARNE, SKALNICA

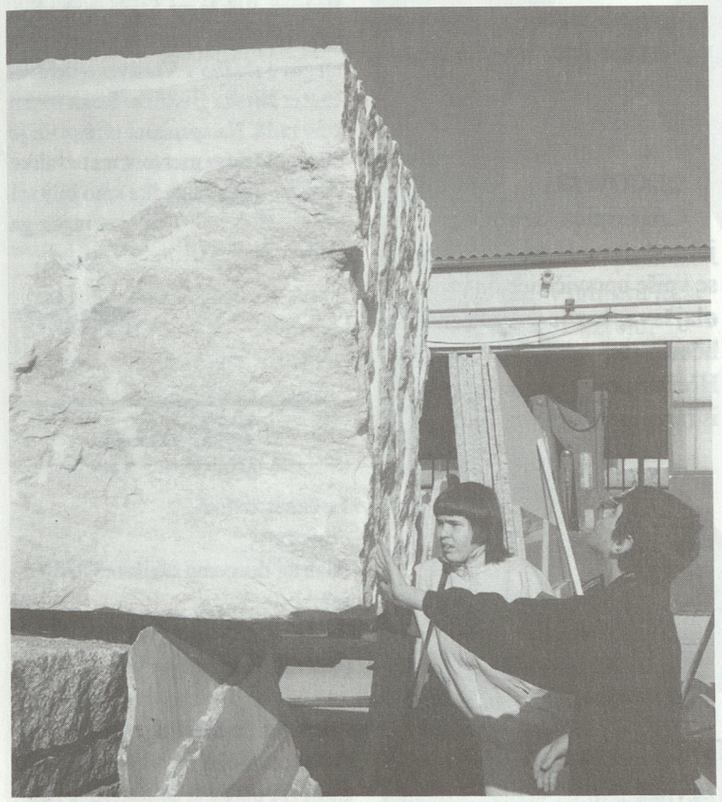

Na izlet smo se odpravili zgodaj zjutraj s kombijem. Ves dan je bilo lepo, toplo in sončno vreme. Pred Selom smo opazovali delavce. S stroji so gradili avtocesto, ki bo peljala po Vipavski dolini. Ustavili smo se v Selu, kjer ima gospod Vojko kamnoseško delavnico. Zunaj smo videli velike bloke marmorja in granita. Kamni so bili različnih barv. V halah so žagali bloke v plošče. Te plošče so strojno polirali, da se je marmor bleščal. V posebnem prostoru so bili izdelki iz marmorja: oltar, vaze, stebri pa tudi nagrobne plošče in spomeniki. Prijazni gospod Vojko se je poslovil od nas in nam podaril pepelnik iz marmorja.

Pot nas je vodila v Goriške opekarne, ki so blizu Renč. Gospod Aleš nam je razkazal opekarno. Peljal nas je na prostor, kjer kopljejo sivo glino. Odkopano glino pripeljejo na deponijo, ki je blizu stavbe. Od tam jo vozijo v opekarno. Najprej jo očistijo kamenja in jo s stroji oblikujejo v opeko in strešnike. Opeko nato sušijo v sušilnih komorah. Nato pa žgejo v peči, ki ima obliko tunela. Opeko pripeljejo v peč po tirih na posebnih vagončkih.

Najlepši del poti je bil še pred nami. Peljali smo se na Skalnico, ki se dviga nad Solkanom. Čudovit razgled se nam je ponujal na reko Sočo in Sabotin. Mostova, ki sta speljana čez reko Sočo, sta si zelo podobna. Po enem vodi železniška proga, po drugem cesta. Videli smo vlak, ki je peljal čez železniški most.

Ko smo prispeli na vrh Skalnice, nam je zastal dih. Pred nami so se v daljavi dvigale zasnežene Julijske Alpe s Triglavom. Bliže je bila planota Banjščice, na nasprotni strani pa ozka dolina reke Soče. Na vrhu Skalnice je cerkev, ki je posvečena devici Mariji. Pater nas je vodil po cerkvi. Občudovali smo sliko Marije nad oltarjem in poslikana okna z dogodki iz Marijinega življenja.

V Center smo se vrnili utrujeni in polni vtisov.

Naši vtisi:

Martin: Všeč mi je bilo rezanje kamenja v kamnoseštvu in oblikovanje strešnikov v opekarni.

Andreja: Z zanimanjem sem opazovala gladenje kamna z okroglo železno ščetko in vodo. Škropilo je tudi na nas. Rada sem poslušala tudi patra, ki nam je pripovedoval o cerkvi na Skalnici.

Urban: Prvič sem videl strojno rezanje kamnite plošče.

Nermin: Občudoval sem peč, v kateri žgejo opeko.

Mojca: Prvič v življenju sem videla, kako strojno oblikujejo in režejo glino.

Sanja: Uživala sem ob pogledu na dolino reke Soče. S Skalnice je bilo lepo videti Novo Gorico.

Slavko: Videl sem kajakaško progo na reki Soči, za njo elektrarno in nad njo Skalnico s cerkvijo. Tu sem se slikal s tovarišico Silvano.

Učenci 6. razreda
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla Vojka Vipava

POTOVANJE V ZNANO, A VENDAR NEZNANO

V sredo, 15. maja 1996, smo se ob 8. uri odpeljali iz Centra proti Ajdovščini. Čeprav smo bili tam že večkrat, smo ugotovili, da še veliko stvari nismo videli...

Med potjo smo si ogledovali pokrajino in na njivah opazili rumene table. Izvedeli smo, da te table opozarjajo, kje poteka plinovod iz Rusije proti Novi Gorici.

Najprej smo si šli ogledat elektrarno. Postavljena je ob reki Hubelj v Ajdovščini. Tam so nas prijazno sprejeli. Električar nam je pokazal in razložil delovanje elektrarne. Ogledali smo si prostor, v katerem sta turbini in generatorja. Slišali smo močno brnenje. V prostoru, iz katerega smo opazovali delovanje generatorjev, je bilo na stenah veliko različnih števcev. Nekateri kažejo porabo vode, drugi pa, koliko elektrike proizvedejo oz. koliko je pošljejo v električno omrežje.

Videli smo tudi več kot meter dolgo napravo, s katero ugotavljajo, ali je tok vključen ali izključen. Že ko je električar približal to napravo k žicam, je zagorela lučka. Povedal je, da se morajo pri svojem delu strogo držati varnostnih predpisov. Zunaj nam je pokazal tudi transformator, v katerem električni tok spremeni napetost v 20.000 voltov.

Nato smo se kar peš odpravili čez reko Hubelj v ribogojnico.

Tam sta nas čakala gospoda Vasja in Franc. Najprej sta nam razkazala bazene z večjimi ribami, nato pa v posebni stavbi še čisto majhne ribice.

Razložila sta nam, kako vzgajajo ribe iz iker. Najprej ikre iztisnejo iz večjih samic. Ko ribice nekoliko zrastejo, jih dajo v manjše zunanje bazene, nato pa v velike bazene.

V pisarni smo videli mnogo pokalov, priznanj in nekaj velikih nagačenih rib. Pokazali so nam ribiško obleko in druge ribiške pripomočke. Dovolili so nam, da smo ribe krmili. Za slovo so nam podarili ribe, ki smo si jih privoščili za večerjo.

Ustavili smo se tudi v sladoledarni, kjer smo dobili kornete.

Nato smo se napotili proti izviru Hublja, ker smo videli velike slapove. Ko smo se vračali, smo se ustavili tudi pri debelih ceveh, po katerih je speljana voda v elektrarno.

Čeprav je naše potovanje trajalo le en dopoldan in smo vedeli, kaj gremo gledat, smo videli veliko stvari, ki si jih prej nismo znali predstavljati.

Učenci 8. razreda - Center za usposabljanje
invalidnih otrok Janka Premrla Vojka Vipava

PISMO UREDNIŠTVU

Spoštovana gospa urednica!

Z mojim dolgim zapisom in komentarjem o 3. Evropski konferenci o Downovem sindromu v Dublinu se je ponekod poigral tiskarski škrat. Zamenjal je npr. sličico Chrisa Burka, ki jo je podpisal za bralce Zbornika. Pa nič zato. Tokrat vam pošiljam sliko svojega prijatelja in prosim, da jo objavite, saj otrok naslikan v mojem članku očitno nima Downovega sindroma.

Zaradi nagajivosti tiskarskega škrata je odstavek, ki govori o diagnostičnem hormonskem testu namenjenem vsem zdravim nosečnicam za ugotavljanje visokega tveganja za rojstvo otroka z Downovim sindromom precej nerazumljiv. Dovolite mi, da ga na kratko pojasnim.

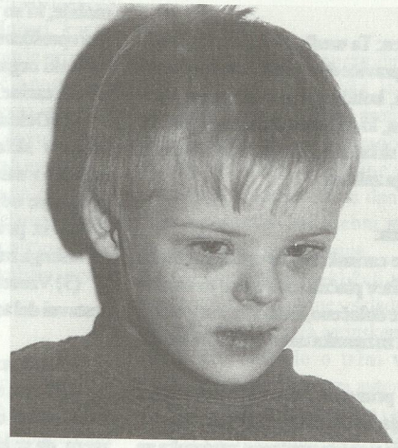

Hormonski test opozori zdravo mlado bodočo mamico, da obstaja večja možnost, da se ji rodi otrok z Downovim sindromom. Če želi, lahko to dejstvo dokončno izključi ali potrdi v drugem tromesečju nosečnosti s kromosomsko analizo celic ploda v plodovnici. To diagnostično preiskavo imenujemo amniocenteza. Irski kolega, je na evropskem kongresu predstavil vse glavne pomanjkljivosti tega testa, pozabil pa je omeniti, da je izvid tega testa eden redkih zanesljivejših opozoril, da bodoča mamica nosi otroka z Downovim sindromom.

Vrednost vsakega življenja je neprecenljiva. Vendar nobena rešitev ne more biti pravilna za vse starše zato osebno ne odobravam enostranskega prikazovanja teh diagnostičnih postopkov. Zavzemam se zato, da bi se imeli vsi starši priložnost seznaniti z možnimi preiskavami, ker lahko le sami odločijo v skladu z lastnimi pogledi ali sploh želijo, preiskavo za določitev kromosomske konstitucije otroka, ki ga pričakujejo.

Sicer pa bodi dovolj. Če bo vaše bralce zanimalo vedeti kaj več o takšnih preiskavah pa morda več o tem kdaj drugič.

Anamarija Brezigar

SPREMEMBE V ZAKONODAJI

V Uradnem listu Republike Slovenije št. 33/96 z dne 21. 6. 1996 je bila objavljena Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve. Ta uredba je začela veljati 1.julija 1996.

UREDBA O UVELJAVLJANJU PRAVICE DO CARINSKE OPROSTITVE (Ur. l. RS 33/96)

1.POGLAVJE

SKUPNE DOLOČBE

- 1. člen: Ta uredba določa način uveljavljanja pravice do carinske oprostitve ter vrednosti, količine, vrste in namen uporabe blaga, ki je lahko oproščeno plačila carine v skladu s 159. do 164. členom carinskega zakona.

- 2. člen:

(1) Če carinski organ ugodi zahtevku za oprostitev plačila carine in s to uredbo ni drugače določeno, izda odločbo v obliki uradnega zaznamka na carinski deklaraciji.

(2) V primerih, ko je dovoljena ustna deklaracija, lahko carinski organ o oprostitvi določi v obliki uradnega zaznamka na drugi listini, ki je predložena pri carinskem organu v zvezi z oprostitvijo plačila carine ali ustno.

(3) Potrdila, ki jih v zvezi s carinskimi oprostitvami v skladu s to uredbo izdajajo pristojna ministrstva, ne vežejo carinskega organa pri odločanju o upravičenosti do carinske oprostitve, razen če gre za potrdila, o katerih ministrstva vodijo uredne evidence.

(4) Potrdila, ki jih izdajajo pristojni organi v skladu s to uredbo, se lahko uporabljajo v carinskih postopkih, če od dneva njihove izdaje ni preteklo več kot šest mesecev.

- 3. člen:

(1) Če je to potrebno zaradi izvajanja carinskega nadzora, lahko carinski organ zahteva, da upravičenec označi predmet oprostitve z uradno nalepko. Označitev z uradno nalepko je obvezna za osebne avtomobile, ki so v skladu s carinskimi predpisi oproščeni plačila carine. Nalepko izda carinski organ, ki je odločil o oprostitvi plačila carine.

(2) Deklarant oziroma upravičenec mora v skladu z navodili carinskih organov z nalepko vidno označiti blago in je ne sme odstraniti z njega do preteka rokov iz prvega odstavka 166. člena carinskega zakona.

(3) Vzorec nalepke je v prilogi 1, ki je sestavni del te uredbe.

- 3.a člen:

(1) Če ta uredba določa, da je mogoče uveljavljati carinsko oprostitev le v primeru, da se blago ne izdeluje v Sloveniji, se šteje, da se določeno blago ne izdeluje v Sloveniji, če se ne izdeluje enakovrstno blago.

(2) Šteje se, da je določeno blago enakovrstno, če se uvršča v isto osemmestno postavko carinske nomenklature, ima enako trgovinsko kvaliteto in je enakih tehničnih karakteristik.

(3) Pri izdaji potrdila o tem, da se določeno blago ne proizvaja v Sloveniji, bodo pristojni organi upoštevali tudi osnovni namen uporabe blaga, manj pa posamezne značilnosti blaga, kot so kvaliteta, tip ipd.

10.POGLAVJE

SPECIFIČNA OPREMA IN TEHNIČNI PRIPOMOČKI, KI JIH INVALIDI NEPOSREDNO UPORABLJAJO ZA ŽIVLJENJE IN DELO, TER NADOMESTNI DELI ZA TO OPREMO IN TEHNIČNE PRIPOMOČKE

- 33. člen:

(1) Upravičenec, ki želi uveljaviti oprostitev iz 8. točke 161. člena carinskega zakona, mora skupaj s carinsko deklaracijo predložiti dokaz, da mu je deklarirana specifična oprema oziroma tehnični pripomoček neposredno potreben za življenje in delo, oziroma dokaz, da deklarirane nadomestne dele potrebuje za uporabo te opreme oziroma pripomočkov.

(2) Oprostitev plačila carine v skladu s tem poglavjem se lahko uveljavlja le za predmete, ki so navedeni v prilogi 2, ki je sestavni del te uredbe, ter za osebne avtomobile z delovno prostornino bencinskega motorja do 1,8 litra in dizelskega motorja do 1,9 litra.

(3) Kot dokazilo iz prvega odstavka tega člena upravičenec predloži praviloma potrdilo pristojnega zdravnika oziroma zdravstvene ustanove.

- 34. člen:

(1) V skladu z 8.točko 161.člena carinskega zakona lahko oprostitev plačila carine pri uvozu osebnega avtomobila uveljavljajo samo naslednje osebe:
- osebe, pri katerih je zaradi izgube, okvare ali paraliziranosti spodnjih okončin ali medenice nastala najmanj 80% telesna okvara;
- osebe, ki so popolnoma izgubile vid na obeh očesih;
- osebe - invalidi s priznano pravico do dodatka za postrežbo in tujo pomoč;
- osebe z zmerno, težjo in težko telesno in duševno prizadetostjo, ki potrebujejo pomoč in postrežbo druge osebe.

(2) Za osebe iz četrte alinee prejšnjega odstavka se štejejo:
- odrasle osebe, ki pridobijo status invalida skladu s predpisi, ki urejajo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb;
- otroci in mladoletniki z zmerno, težjo in težjo motnjo v duševnem razvoju (točka b, in č 3.člena pravilnika o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, Ur. l. SRS št.18/77 - v nadaljevanju pravilnik), otroci in mladoletniki s kombinacijo duševnih in telesnih motenj v razvoju, ki zaradi tega potrebujejo pripomoček oziroma pomoč druge osebe;
- predšolski otroci, ki imajo stalne motnje v telesnem in duševnem razvoju in jih spremljajo mentalnohigienski dispanzerji pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike.

(3) Osebni avtomobil se lahko v skladu s prvim odstavkom tega člena oprosti plačila carine le, če je namenjen izključno za prevoz invalida.

(4) Oprostitev plačila carine v skladu s prvim odstavkom tega člena se lahko zahteva največ enkrat v treh letih.

- 35. člen:

(1) Oprostitev iz 34. člena te uredbe se uveljavlja na podlagi pisnega izvida in mnenja invalidske komisije, ustanovljene po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali odločbe o priznanem statusu invalida v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb, ali potrdila pristojnega centra za socialno delo, ki ga le-ta izda na podlagi izvedenskega mnenja o razvrščanju šoloobveznih otrok in mladoletnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju oziroma v primeru predšolskih otrok na podlagi potrdila zdravstvenega zavoda, ki ga le-ta izda na podlagi izvedenskega mnenja dispanzerske pediatrične službe ali ustrezne specialistične klinike. Vojni invalidi uveljavljajo oprostitev na podlagi pisnega izvida in mnenja pristojne zdravniške komisije, ustanovljene po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

(2) Upravičenec lahko uveljavi pravico do carinske oprostitve, če uvaža osebni avtomobil izključno za osebni prevoz in če carinskemu organu poleg izvida in mnenja komisije, odločbe oziroma potrdil priloži tudi naslednje dokaze:
- da je sposoben voziti osebni avtomobil, kar dokazuje z ustreznim vozniškim dovoljenjem na svoje ime, ali
- da mu je potrebna nega in pomoč druge osebe, ki ima vozniško dovoljenje in bo vozila to vozilo izključno zaradi prevoza invalida, če ta ne more imeti vozniškega dovoljenja zaradi invalidnosti, kar se dokaže z odločbo, s katero mu je priznana pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, ali z drugim dokumentom, ki ga izda pristojni organ in vozniškim dovoljenjem osebe, ki streže invalidu in mu pomaga.

(3) Upravičenec mora poleg navedenih dokazil in carinske deklaracije predložiti carinskemu organu še pisno izjavo, da v zadnjih treh letih ni uveljavil ugodnosti iz tega naslova.

- 36. člen:

(1) Carinski organ mora o vseh dokazilih, na podlagi katerih invalid uveljavlja pravico do carinske oprostitve pri uvozu osebnega avtomobila, vpisati ustrezne podatke v carinsko deklaracijo, na kateri tudi potrdi oprostitev plačila carine.

(2) Carinski organ na carinski deklaraciji vpiše naslednjo opombo: "Če invalidna oseba odtuji osebni avtomobil v treh letih od dneva prepustitve, mora plačati carino v skladu s carinskim zakonom."

(3) V prometno dovoljenje osebnega avtomobila, za katerega je bila uveljavljena carinska oprostitev, se v rubriko OPOMBA vpiše naslednje besedilo: "Osebni avtomobil se ne sme brez plačila carine odtujiti do (vpiše se datum poteka triletnega roka iz prejšnjega odstavka). Osebni avtomobil je namenjen izključno za prevoz invalida."

(4) Uporabo osebnega avtomobila, uvoženega brez plačila carine, v skladu z zakonom kontrolirajo poleg carinskih organov tudi policija ter pristojni inšpekcijski organi in o ugotovljenih nepravilnostih obveščajo carinske organe.

(5) Organ, pristojen za registracijo osebnih avtomobilov, ne sme registrirati osebnega avtomobila, ki ga je upravičenec uvozil brez plačila carine, na drugo osebo, preden preteče rok iz drugega odstavka tega člena, če upravičenec ne predloži listine carinskega organa, da je bila carina plačana v skladu s carinskim zakonom.

- 37. člen:

(1) Če je imel upravičenec pred potekom triletnega roka iz drugega odstavka prejšnjega člena prometno nesrečo in je bil osebni avtomobil poškodovan za več kot 70% tržne vrednosti osebnega avtomobila na dan nesreče, lahko poškodovani osebni avtomobil proda, ne da bi plačal carino.

(2) Upravičenec, ki želi uveljaviti oprostitev plačila carine v skladu s prejšnjim odstavkom, mora carinskemu organu predložiti potrdilo o tržni vrednosti poškodovanega osebnega avtomobila, ki ga izda izvedenec za motorna vozila.

(3) Če invalidna oseba umre pred potekom triletnega roka iz drugega odstavka prejšnjega člena, lahko dediči osebni avtomobil, ki so ga podedovali, prodajo, ne da bi plačali carino.

39. POGLAVJE

KONČNA DOLOČBA

- 117. člen:
Ta uredba začne veljati 1.julija 1996.

Nevenka Ljubič, pravnica

Specialna olimpiada združuje in povezuje v svetu zmagovalcev.
Upanje, pogum, veselje in sreča so vrednote, ki bogatijo kvaliteto življenja.
*Fotografija: T. Jesenični*k

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1996 - LETNIK 29 - ŠTEVILKA 5

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

UČENJE

POTI DO BOLJŠEGA BRANJA

OTROK IN MATEMATIKA

KLIC NA POMOČ
OTROK S HIPERKIBERNETIČNIM SINDROMOM

BARVNA PRILOGA
III. LIKOVNA KOLONIJA V ČRNI NA KOROŠKEM

NAŠZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 5/96
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.400 SIT, za ustanove 7.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1, d.o.o. Vrhpolje 56, 1251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
MOTIV IZ III. LIKOVNE KOLONIJE V ČRNI NA KOROŠKEM
Petra Kužnik, Center Dolfke Boštjančič - IG, Ljubljana

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

Mojca Lipec Stopar
Poti do boljšega branja 2

Marko Kalan
Otrok in matematika 5

Suzana Pulec
Klic na pomoč - otrok s hiperkinetičnim sindromom 11

PRILOGA
III. Likovna kolonija v Črni na Koroškem 18

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Lidija Hrnčič-Tominšek
Strokovna pomoč na domu 22

Vesna Janežič
Naša nova knjižnica 24

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 27

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 34

PISALI STE NAM 35

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje- The Association for Help for Mentally Handicapped of Slovenia. It is published six times a year. The fifth copy is about learning. There are the following topics: Editorial, Ways-Possibilities, From Practice to Practice, From Our Societies and Institutions, You Asked-We Answer, You Wrote to Us and a special addition with photographs from III. Art Colony that took place at Črna na Koroškem.

OPOZORILO!

Leto gre h koncu, mi pa imamo kar še nekaj bralcev, ki niso uspeli ali pa so "pozabili" poravnati naročnino na revijo Naš zbornik. Prosimo, da to store zdaj. Bodimo še naprej prijatelji.

Hvala!
Uredništvo

UVODNIK

Dragi bralci,

Zelo pogosto, mnogokrat prepogosto slišimo starše pa tudi učitelje, ki opozarjajo otroke, da se morajo učiti, zakaj se nočejo učiti, kdaj se bodo učili, kaj mislijo, da se ne učijo itn. Taka in podobna opozorila so pogosto izrečena s slabo voljo, brez misli, kaj otrok ob takih opozorilih doživlja. Otrok in sploh človek se nenehno uči in sprejema znanje, izkušnje, navade, se uči odnosov med ljudmi, govora in tudi drugačnega načina sporazumevanja, pa nam vse skupaj nič ne pomeni, saj smo usmerjeni samo v učenje v šolskem pomenu, se pravi v obvladovanje vsebin posameznih predmetov. Zavedati se moramo, da je učenje zelo sestavljen in zahteven duševni proces in ga ne moremo poenostavljati, še posebno ne, kadar gre za otroke z motnjami v duševnem razvoju. Duševni in še posebno miselni procesi so upočasnjeni in tudi potekajo drugače kot pri zdravih otrocih.

Na učenje v šolskem pomenu vpliva mnogo dejavnikov, na katere sploh ne pomislimo, ko otroka silimo k učenju. Pomembni so načini učenja, ki jih izbiramo glede na posameznika in njegovo motnjo, starost, razpoloženje, zdravstveno stanje oziroma otrokovo počutje, nato pa otroku ponudimo pomoč pri učenju. Z učenjem so se ukvarjali mnogi strokovnjaki in se še ukvarjajo. Razvili so teorije učenja, ki se med seboj razlikujejo predvsem glede na stopnjo razvoja mišljenja, okolja, v katerem otrok živi, in podobno. Vse starše, ki si ne znajo pomagati sami, kadar je treba otroku pomagati pri učenju, bomo skušali seznaniti z nekaterimi načini pomoči, ki jo otrok potrebuje pri učenju.

Pod prispevki za osrednjo temo revije boste prebrali nova imena, ki se doslej še niso pojavljala. Napisali so jih mladi asistenti in raziskovalci na Pedagoški fakulteti na oddelku za defektologijo, ki se ukvarjajo z učenjem otrok z motnjami v duševnem razvoju. Prispevki so usmerjeni k težavam pri učenju vsebin posameznih predmetov in k težavam, ki jih imajo otroci pri učenju vsebin v celoti. Želimo, da bi bila vaša pomoč otrokom pravilnejša in tako tudi uspešnejša.

Anton Kotar
odgovorni urednik

POTI DO BOLJŠEGA BRANJA

Branje je bistveni del naše rabe jezika, saj nas spremlja v različnih položajih. Od te naše spretnosti je odvisno, kako se bomo učili, kako izrabljali prosti čas, kako znali poiskali pomoč, se zaposlili - skratka dotika se posameznikovega zasebnega in poklicnega življenja. Idealno gledano naj bi bila šola tista, ki naj bi ponudila dovolj izkušenj in prav vsakega otroka pripeljala do visoke stopnje razvitosti branja in pisanja (Omanson, 1985). Vemo pa, da mnogi otroci kljub vsem prizadevanjem učitelja pa tudi staršev nikoli ne dosežejo želene stopnje, t.i. funkcionalnega branja; pri enih lahko pričakujemo le osnovne sposobnosti prepoznavanja besed, morda branje krajših stavkov in preprostih besedil. Vsekakor pa je ob ustreznem prijemu in ob primerno postavljenih ciljih mogoče zaznati napredek pri večini otrok. Zavedati se moramo tudi, da ravno v šoli branje zadeva vsa predmetna področja, ne le pouka jezika.

Od vseh akademskih spretnosti pa je prav branje najpogosteje predmet specialnopedagoških obravnav; veliko otrok, ki jih označujemo kot otroci s posebnimi potrebami ali z učnimi težavami, ima težave ravno pri branju. Otroci se lahko razlikujejo od svojih vrstnikov v razvoju branja; zaostajajo lahko v sposobnosti dekodiranja in razumevanja. Težav nekoliko starejših navadno ne pripisujejo neposredno branju, pač pa se pojavijo na vseh drugih področjih, saj njihovo branje ne zadošča za učenje pri drugih predmetih.

Da lahko razumemo, kaj otrokom pri obvladovanju spretnosti branja povzroča toliko težav, si moramo nekoliko pobliže ogledati sam proces branja, njegovo celostnost, sestavine in razvojne stopnje.

Glavne sestavine procesa branja in faze bralnega razvoja

Če skušamo prepoznati, na kaj naj vplivamo, da bomo razvijali branje oz. da bomo izboljšali učinkovitost branja, moramo poznati sestavine tega procesa oz. sestavine, ki nastopajo med besedilom in razumevanjem besedila (shema).

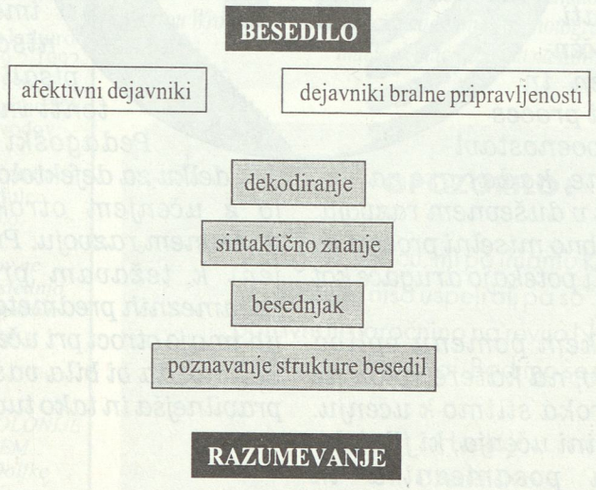

Čeprav se avtorji ne strinjajo povsem, katera od teh sestavin je pomembnejša ali kako natančno se med seboj povezujejo, pa vsi priznavajo njihovo prisotnost in pomembnost.

Dekodiranje - prepoznavanje besed pomeni znanje bralca, da pisne simbole prevede v glasove in jih med seboj poveže. Temu procesu namenjamo največ časa ravno pri začetnem opismenjevanju in mu je znotraj različnih metod posvečeno veliko pozornosti.

Bralec začetnik pogosto prepozna pomen besede, ko le-to prebere na glas, kajti beseda obstaja v njegovem besednjaku, ne pozna pa njene pisne oblike. Če pa bralec prebrane besede nima v svojem besednjaku, mu samo dekodiranje prav nič ne pomaga za razumevanje. Zato je tu naslednja sestavina - **besedišče**. Ko je beseda dekodirana, jo mora posameznik poiskati v svojem besedišču. Razvijanje besedišča je zelo pomembno tako pri začetnem branju kot pri razvijanju bralne učinkovitosti in je stvar vseh predmetov in v vseh letih šolanja. Če dekodirane besede ni v naši zalogi besed, si navadno pomagamo s kontekstom - a tudi tega moramo otroke naučiti.

Sintaksa ali skladnja - (odnosi med besedami) poznavanje besednega reda, je prav tako pomembna za razumevanje prebranega, kajti le tako lahko bralec posamezni besedi da določeno slovnično funkcijo.

Primer : Avto je peljal po ..... S pomenskega stališča lahko dodamo besede cesta, ulica, naselje itn. s stališča skladnje pa je treba besedo postaviti tudi v ustrezen sklon.

Zgled: Vedenje vpliva na vedenje. - različna fukcija enako napisane besede, ki ima tako tudi različen pomen (vedenje enkrat kot znanje, drugič kot obnašanje)

Poznavanje strukture besedila - (gre za poznavanje odnosov med stavki) - je znanje o večjih enotah, kot so stavki, torej znanje o tem, za kakšen tip besedila gre ali za kakšno zvrst gre, npr. besedilo bomo razumeli drugače, če vemo, da gre enkrat za poročilo o nekem dogodku, pravljico, pismo ipd.

Bralna pripravljenost zajema na eni strani dejavnike, ki morajo biti pri posamezniku dovolj razviti, da sploh lahko začnemo z začetnim branjem. To so npr.:

- razvit govor
- sposobnost slušne in vidne diskriminacije
- sposobnost vidno-motorične koordinacije
- razvitost pozornosti in zmožnost koncentracije
- poznavanje črk in glasov
- sposobnost slediti liniji od leve proti desni
- zavedanje, da sekvence črk pomenijo besede, itn.

Danes pa avtorji vse bolj poudarjajo, da je bralna pripravljenost pomembna ne le za začetnika, pač pa tudi za tistega, ki že bere, saj lahko izraz bralna pripravljenost razumemo tudi kot pripravljenost na branje nekega konkretnega besedila, torej zahteva dejavnosti, ki dajejo potrebno poprejšnje znanje za razumevanje prebranega, širijo besedišče, usmerjajo v razumevanje namena branja ipd. Prav tako pa so metode za učinkovitejše branje usmerjene v razvijanje nekaterih percepcijskih dejavnikov, npr. vidni obseg, sledenje liniji branja, premikanje oči pri branju, saj se je pokazalo, da lahko vplivamo nanje tudi kasneje.

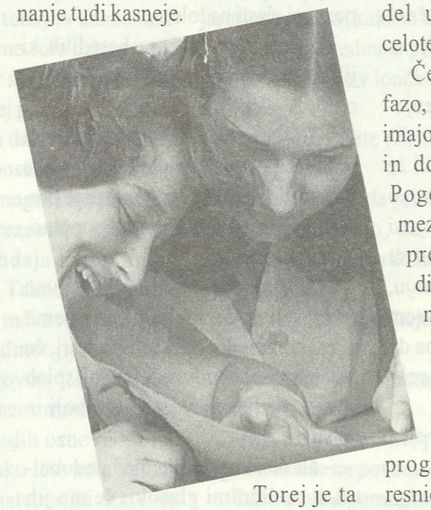

Torej je ta sestavina pomembna tako za začetnika kot za bolj izkušenega bralca.

Sestavina afektivnih dejavnikov - pod tem pojmov pa razumemo predvsem otrokove interese, vrednote, zanimanje za branje. Vsi bralci se bolje odrežejo, če berejo z veseljem, če jim to kaj pomeni. Vplivanje na te dejavnike je prav tako pomembno ves čas šolanja.

Zavedati se moramo, da te sestavine ne vstopajo v proces branja kar tako - ena za drugo, pač pa so stalno v interakciji, s to razliko, da so ene pomembnejše na začetku šolanja, torej v prvi fazi - oz. fazi **učenja branja**, druge pa bolj v naslednji fazi, v fazi **učenja z branjem** (funkcionalno branje). Začetnik se npr. bolj ukvarja s samim prepoznavanjem besed, bolj izkušen bralec, ki ima prvo fazo že avtomatizirano, pa dosega boljšo stopnjo razumevanja, dober bralec lahko vključuje svoja pričakovanja glede na strukturo besedila, ki ga prebira. Razumevanje pri branju je torej tista bralna razsežnost, ki vstopa v prvi del učnega procesa in pogojuje celoten nadaljnji proces učenja.

Čeprav večina otrok osvoji prvo fazo, pa ne smemo pozabiti na tiste, ki imajo težave iz kakršnihkoli razlogov in dolgo ostajajo na tej stopnji. Pogosto se moramo lotiti posameznega elementa bralnega procesa prek različnih tehnik npr. besedišča, če pri otroku ugotovimo primanjkljaj, ali npr. elementov bralne pripravljenosti, kot je vidna diskriminacija, sledenje liniji branja ipd. Večina otrok v osnovnih šolah s prilagojenim programom pa druge faze nikoli v resnici ne doseže, zanje je že osvojitev prve velik uspeh.

IZHODIŠČA ZA ODKRIVANJE TEŽAV PRI BRANJU IN ODPRAVLJANJU LE-TEH

Ko je otrok zaradi kakršnega koli vzroka napoten k defektologu oz. specialnem pedagogu, je izhodišče za nadaljnje delo neka oblika ovrednotenja otrokovih trenutnih zmožnosti. V ta namen ni treba uporabljati kakšnih zahtevnih besedil, pa tudi ta postopek naj ne bo predolgotrajen, raje ga izvajajmo večkrat. Namen takšnega ocenjevanja je odkriti, na

katera področja se bo treba usmeriti pri izdelavi individualiziranih načrtov oz. pomoči. Bistvena vprašanja, ki naj vodijo to fazo, so:

- Kaj otrok že zmore samostojno, katere sposobnosti ima že razvite?
- Kaj otrok zmore z nekaj spodbujanja in vodenja?
- Kje so vrzeli v njegovem znanju, ki jih bo še treba zapolniti?
- Kateri cilji so za otroka na tej ravni še prezahtevni in bi se v kratkem času izkazali kot nerealno postavljene zahteve?

Seveda obstaja razlika v ocenjevanju sposobnosti za branje med tistimi, ki sploh ne berejo, in temi, ki že berejo in želimo izboljšati njihovo bralno učinkovitost. V nadaljevanju si poglejmo nekaj predlogov, kako se lotiti težav, ki se porajajo pri branju, bodisi da gre za otroka, ki je povsem na začetku bralnega razvoja, ali pa da gre za slabše napredovanje ali celo zastoj v učenju te spretnosti.

Pri otrocih, ki sploh ne berejo, bomo pozorni zlasti na to:

- ali se otrok sploh lahko osredotoči na posamezno dejavnost (ali je njegova pozornost morda preveč odkrenljiva, je hiperaktiven)
- ali ima dovolj izkušenj z jezikom in zadosten obseg besedišča za začetek branja
- kakšne so njegove sposobnosti slušnega zaznavanja glasov
- ali otrok sprejema napisane besede kot celote in se zaveda pomena praznega prostora med njimi
- ali ima otrok osvojen pojem besede in črke ter gibanja pri branju v smeri od leve proti desni
- ali je otrok sposoben vidnega razlikovanja slik, besed in črk
- ali otrok prepozna kakšno besedo na pogled (npr. znane napise z ulice ipd.)
- ali je otrok uspešen pri povezovanju med slikami in besedami zanje, če mu pred tem pokažemo nekaj zgledov
- ali otrok zna prebrati posamezne črke.

Pri bralcu začetniku, ki je že osvojil osnovne spretnosti branja, ima pa pri tem še mnoge težave, bomo pozorni zlasti na tole:

- katere besede, ki se v besedilih, ki jih uporabljamo, pogosto pojavljajo, otrok že prepozna;
- katere napake so pri glasnem branju najpogostejše - ali so te napake takšne, da otrok še vedno razume prebrano ali pomen prebranega popolnoma spremenijo;
- ali otrok sam uporabi glasovno analizo besede, ko naleti na njemu neznano besedo; če ne, ali to stori, če ga k temu spodbudimo; ali otrok sploh pozna vse povezave med simboli in glasovi;
- ali otrok razlikuje med podobnimi, a različnimi glasovi, če mu jih govorimo mi - torej pri poslušanju, ali če jih bere sam; ali je sposoben slušne analize besed;
- ali otrok prebrano tudi razume; poleg vprašanj najnižje ravni razumevanja (besedno razumevanje, ki se nanaša na posamezne pojme, dejstva, postopke) moramo posegati tudi po vprašanjih višje ravni (sklepanje, iskanje bistva).

Pri bralcu, ki je dosegel začasen zastoj oz. plato v svojem razvoju branja, torej pri branju ne napreduje, se bomo usmerili predvsem na tole:

- analiza napak pri branju nam lahko da koristne informacije o otrokovem branju; pogoste težave na tej stopnji izvirajo iz tega, da pri posameznih simbolih otrok ni popolnoma razvil povezave črka-glas, zato besede, v katerih se ti simboli pojavljajo, sploh ne prebere, teveč le ugiba ali pa jo kar izpusti;
- preveriti moramo tudi raven zahtevnosti besedil; ali je težavnost besedila takšna, da otroku omogoča samostojno branje, ali je sposoben brati in razumeti prebrano ob pomoči učitelja ali pa je besedilo na ravni t.i. frustracijskega branja in je za otroka očitno prezahtevno;
- poleg kognitivnih moramo upoštevati tudi afektivne dejavnike; ali je otrok razvil izrazito negativno stališče do branja, se branju ogiba, kadarkoli je to mogoče, ali lahko v branju najde kakršnokoli zadovoljstvo, ali je gradivo, ki ga v razredu uporabljamo za branje, zanj dovolj zanimivo, ali je delovni odnos med otrokom in učiteljem pozitiven.

Tako kot razvijanje posameznih spretnosti v razvoju branja je pomembno tudi spreminjanje afektivnih dejavnikov, če zaznamo težave na tem področju.

Prispevek je le začetni korak k razumevanju problematike branja in skuša opozoriti na posamezne elemente znotraj branja, kjer se težave tudi najpogosteje pojavljajo, in katere težave lahko pričakujemo na posamezni razvojni stopnji branja. Začetno preverjanje in ugotavljanje razvitosti otrokovega branja je bistvenega pomena za vse nadaljnje postopke v tej smeri.

Seznam virov je na voljo v uredništvu.

Mojca Lipec Stopar
Pedagoška fakulteta v Ljubljani

OTROK IN MATEMATIKA

Vsak otrok je po zakonu dolžan obiskovati osnovno šolo. Nihče ni oproščen osnovnošolske obveznosti. 102. člen Zakona o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 12) pravi, da so z denarno kaznijo od 10.000 do 50.000 tolarjev kaznovani tisti starši, ki ne vpišejo otroka v osnovno šolo oziroma ne vpišejo otroka s posebnimi potrebami v skladu z odločbo o usmeritvi v ustrezen program. Šola torej postane za otroka fizični in življenjski prostor, v katerem doživlja pomembne trenutke, ki intenzivno in globoko posežejo v otrokovo življenje. Šola seveda otrokom tudi omogoči spremembo in dopolnitev primanjkljajev in neustreznosti v okolju, v katerem živijo, poleg tega pa jih obdaja s številnimi varovalnimi in ogrožujočimi dejavniki. Tako se mora otrok v šoli, poleg drugih predmetov, srečati tudi z matematiko.

Če vprašamo učence, kateri predmet jim je v šoli povzroča težave, pogosto dobimo odgovor: "Matematika in slovenščina," čeprav ima veliko učencev matematiko za najljubši predmet, zlati v nižjih razredih osnovne šole. Vendar nam podatki kažejo, da je vsako leto zelo veliko negativno ocenjenih otrok prav pri matematiki. Zato ne smemo ostati brezbrižni do težav in neuspehov, ki jih otrok ima pri tem predmetu, ampak mu moramo pomagati. Zavedati se moramo, da bo matematika spremljala otroka vse življenje. V šoli pa se ji sploh ne bo mogel ogniti, saj je matematika poleg maternega jezika edini predmet, ki se ga morajo učenci učiti vseh osem let, tudi do pet ur na teden.

Kako pomagati otroku, da ne bo imel prevelikih težav z matematiko? Zelo pomembno je otrokovo predšolsko obdobje. V tem času morajo starši, vzgojitelji in drugi otroku omogočiti ogromno dejavnosti, ki mu omogočajo nabiranje izkušenj in mu dajejo podlago za kasnejše učenje in delo v šoli. Pri tem je zelo pomembno, da izberemo otroku pravilne igrače. Otrok naj ne bi imel veliko igrač. Lahko jih ima manj, lahko jih izdelamo tudi doma, pomembno pa je le, da omogočajo te igrače otroku razvoj pojmov in najrazličnejše dejavnosti. Da otrok razume pojem števila (da tri pomeni tri jabolka, tri hruške, tri druge predmete, kar je otroku zelo težko razumeti), je potrebno veliko dela. Zato otroka zaposlimo s čim več takimi vajami:

- razvršča krožce, svinčnike po barvi, obliki, velikosti;
- popolnjuje krožnike za kavo in skodelice ter ugotavlja, ali mu je ostal kakšen krožnik ali skodelica;
- razvršča predmete po prostoru, kamor sodijo;
- preliva vodo v lončke ali posode, ki so različno široke in visoke;
- tehta predmete (koliko lešnikov tehta toliko kot eno jabolko ipd.).

Pomembno je, da pri teh vajah sodelujejo tudi starši in otroka spodbujajo, da opisuje to, kar trenutno dela. Izkoristimo vsako priložnost, da otroka navajamo na opazovanje in delo:

- na vrtu lahko prešteje paradižnike ali solatne glave, jih opiše;
- na parkirnem prostoru naj poišče samo rdeče, samo modre, avtomobile;
- razvrsti naj kovance po številkah (po vrednosti, vendar tega otroku še ne povemo).

Tako otroku pomagamo, da razvije čim več pojmov, in ga počasi pripravljamo na osvajanje pojma števila. Pojem števila pridobimo z vajami, ki so opisane zgoraj. Nikoli ne smemo siliti otroka samo v preštevanje predmetov in zapisovanje števil, saj je tak način popolnoma nesprejemljiv za otrokov način razmišljanja v predšolskem obdobju.

Matematika je za nekatere otroke trd oreh in mnogo časa porabijo samo za ta predmet. Pri drugih predmetih so povprečni ali celo zelo dobri, pri matematiki pa so vedno težave. Zlasti veliko težav imajo otroci pri osvajanju povsem temeljnih pojmov v matematiki. Otroci imajo slabo predstavo o številu in njegovi sestavi (koliko desetic in koliko enic ima število), slaba je orientacija na stotičnem kvadratu, šibko in povsem nesistematično je reševanje besedilnih nalog in še bi lahko naštevali. Vendar vse te težave otroku lahko omilimo ali odpravimo z ustreznimi ponazorili in pripomočki.

1. SPOZNAVANJE ŠTEVILA

Učenci že v 1. razredu razširijo številski obseg do 100, vendar imajo še v drugem in tretjem razredu težave z branjem in zapisovanjem števila (koliko desetic in koliko enic vsebuje ter kako si te mestne vrednosti sledijo pri branju ali pri zapisovanju števila). Za spoznavanje števila izdelamo otroku tele pripomočke:

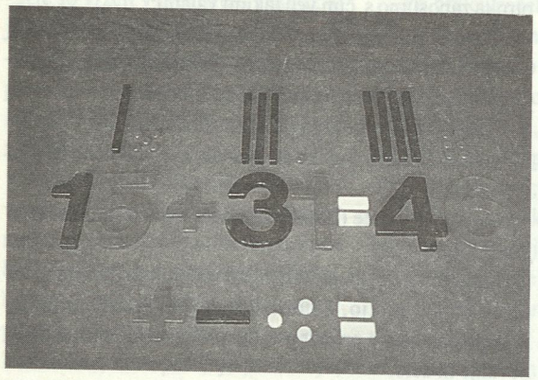

Na sliki so lesene števke, od 0 do 9, v rdeči in modri barvi. Rdeča barva ponazarja enice, modra pa desetice. Rdeče pobarvamo še lesene žetone, ki ponazarjajo enice, in modrolesene paličke (ki ustrezajo nizu desetih žetonov, če jih zložimo na paličko). Iz samolepilnega žameta ali smirkovega papirja izrežemo števke od 1 do 10 in jih nalepimo na karton, kot je prikazano na tejle sliki:

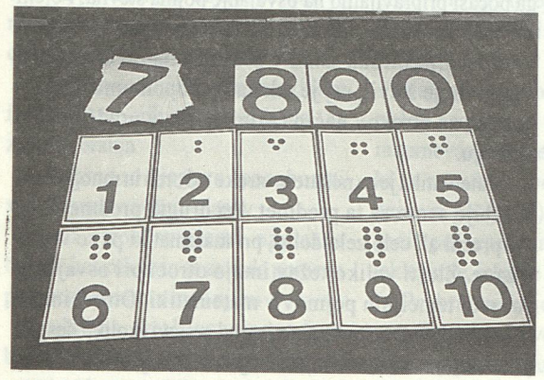

Sedaj lahko začnemo z otrokom vaditi:

- otrok drsi s prsti po števkah iz žameta ali lesa ter jih poskuša poimenovati;
- otipa število krožcev nad števko iz žameta in števko nato poimenuje;
- pred otroka postavimo leseno števko in otrok priredi ustrezno množico rdečih žetonov (pri števki 9 mora nastaviti devet žetonov);
- uredi števke iz lesa ali iz žameta po velikosti;
- poimenuje in pokaže enice (dvigne žeton) in desetice (dvigne paličko);
- našteje deset žetonov (enic) in jih menja za eno paličko (desetico);
- prešteje deset paličk in pridobi pojem stotice;
- spozna števila od 11 do 20 z dodajanjem žetonov. Ob polni desetici zamenja enice za desetico in nadaljuje z dodajanjem enic;
- z lesenimi števkami nastavi število, nato ga nastavi z žetoni in paličkami ter primerja (oče npr. nastavi število 23 - dve je modra in 3 rdeča. Otrok vzame dve palčki in 3 žetone, kar mu pomeni število 23);
- oče ali mati otroku pove število (npr. 34 in otrok ga nastavi s paličkami in žetoni).

2. ORIENTACIJA NA STOTIČNEM KVADRATU IN ŠTEVILSKI VERIGI

Iz lesa ali tršega kartona izdelamo stotični kvadrat. Razdelimo ga na sto kvadratkov, kamor vpišemo števila od 1 do 100.

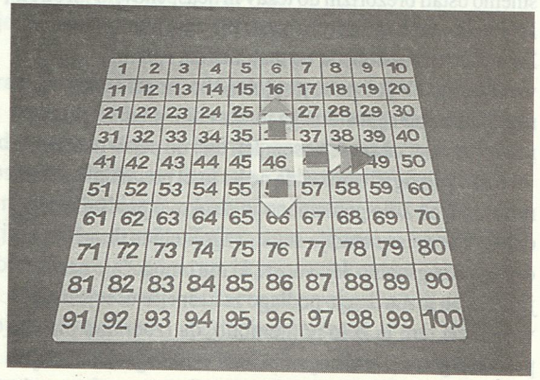

Na drugi strani kvadrat razdelimo na sto kvadratkov, vendar le-te pustimo prazne. Hkrati izdelamo še 100 kvadratkov, ki jih razrežemo in na vsakega napišemo eno število do 100.

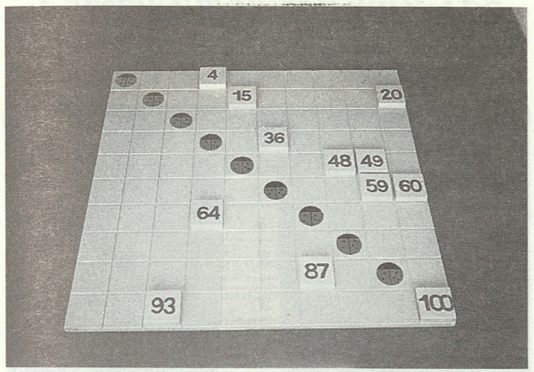

Iz odslužene avtomobilske prevleke naredimo verigo, ki ponazarja števila do 100. Kroglice pobarvamo rdeče in modro ter jih nanizamo na vrv tako, da pride na vsakih devet rdečih kroglic, ki pomenijo enice, ena modra kroglica, ki je desetica.

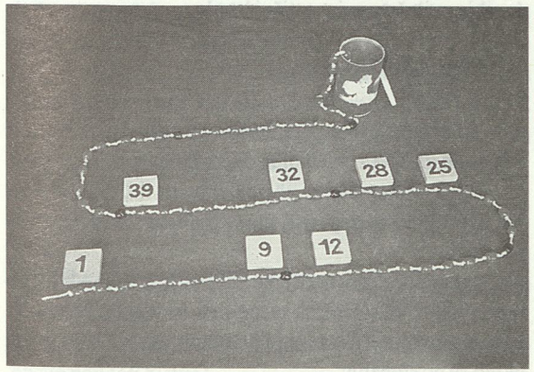

Nato lahko začnemo izvajati različne vaje:

- na prazen stotični kvadrat otrok polaga kvadratne ploščice in stotični kvadrat popolni. Kvadratne ploščice postavimo pred otroka, seveda tako, da je številka obrnjena navzdol;
- na stotični kvadrat nastavi otrok le desetice (10, 20, 30, ...), samo določena števila, ki mu jih povemo, npr. 11, 21, 31 ali mešano npr. 13, 19...;
- otrok s prstom pokaže določeno število, ki mu ga pove oče ali mati;
- otrok izpolni na praznem stotičnem kvadratu samo določeno vrsto (od 71 - 80) ali določen stolpec (6, 16, 26,...);
- nastavi vrsto, npr. od 61 do 70 in ugotavlja števila, ki ležijo nad in pod vsakim številom v stotičnem kvadratu (nad 61 je 51, pod 61 je 71);
- položi določen kvadratek s številom, npr. 11, in ugotavlja število pred njo in za njo (tako otrok že spoznava predhodnik in naslednik, čeprav ju še ne imenujemo tako);
- položi številsko verigo na tla, tako da se začne z rdečo kroglico, kar pomeni število 1;
- prešteje številò desetic (modrih kroglic) na številski verigi;
- prešteje število enic med dvema deseticama na številski verigi (število rdečih kroglic med dvema modrima kroglicama);
- k vsaki kroglici na številski verigi da en rdeči žeton, da uvidi pojem desetice;
- k vsaki kroglici na številski verigi da paličko, deset paličk poveže v snopek in dobi desetico;
- k vsaki desetici na verigi doda desetico in pridobi pojem stotice;
- poimenuje določeno število na verigi, ki ga pokažemo;
- na številski verigi pokaže določeno število, ki ga pove oče ali mati;
- šteje po verigi naprej in nazaj od določenega števila;
- kvadratek s številom postavi na ustrezno mesto na številski verigi (vzame kvadratek, kjer je npr. 34, in ga postavi na ustrezno mesto na številski verigi);
- nastavi število z lesenimi števkami ter določi njegovo lego na stotičnem kvadratu in na številski verigi.

Zlasti priporočljivo je, da otroku izdelamo številsko verigo, ki zelo dobro prikaže pojem enice, desetice in stotice.

3. PREDHODNIK IN NASLEDNIK ŠTEVILA

V programu matematike že za 2. razred je tudi osvojitev pojma predhodnik in naslednik. Otroci si ta dva pojma zelo težko zapomnijo in tudi pomensko osvojijo.

Ker ima mnogo otrok še težave s stranskostjo (ne ve, katera je desna in katera je leva roka), si zato še težje zapomni predhodnika (levo od števila) in naslednika (desno od števila). Za pridobitev in utrjevanje tega pojma lahko uporabimo stotični kvadrat in 100 malih kvadratkov

ter številsko verigo, ki smo jih že spoznali, iz kartona ali lesa pa lahko izdelamo še takole ploščo:

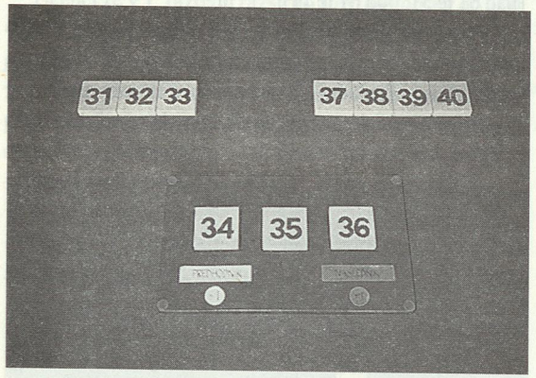

Na levi strani plošče je PREDHODNIK (označimo ga z rumeno), na desni strani je NASLEDNIK (označimo ga z rdečo). Vmes pa je število, za katerega iščemo predhodnika in naslednika. Velikost kvadratkov na sliki ustreza velikosti 100 kvadratkov, ki smo jih že izdelali. Vaje, ki jih lahko izvajamo, so tele:

- otrok namesti srednje število na ploščo in ugotovi njegovo lego na stotičnem kvadratu in nato še na številski verigi (glasno pove, da je število pred njim predhodnik, in ga vstavi, enako stori še za naslednik);
- otrok nastavi predhodnika in poišče oba naslednika;
- otrok nastavi naslednika in poišče oba predhodnika;
- nato otrok poišče določeno število na stotičnem kvadratu ter mu določi predhodnika in naslednika (sprva mu damo za oporo ploščo, kasneje določi brez plošče);
- otrok številu, ki mu ga povemo, določi predhodnika in naslednika, ne da bi gledal na ploščo.

4. ŠTETJE

Štetje je osnova za seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje. Zato želimo, da otroci spoznajo urejenost števil. Iz prakse vemo, da imajo otroci težave zlasti na prehodu (ko šteje od 33 do 20; otrok šteje 33, 32, 31, 20, 19... Otrok preprosto ne ve, katero število sledi, ko pride do polne desetice).

Otroku z vajami za štetje izboljšamo predstavo o urejenosti števil. Za te vaje izdelamo stopala iz kartona, ki so prikazana na sliki.

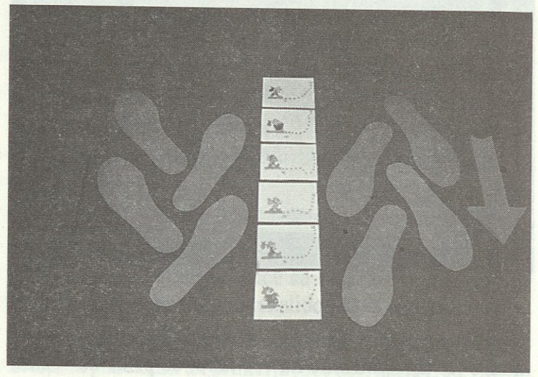

Stopala postavimo na tla v takem presledku, kot je normalna človeška hoja. Za vaje štetja potrebujemo še domine (s pikicami), žetone in stotični kvadrat.

Nekaj predlogov za vaje:

- otrok prešteje kupček žetonov pred seboj ter število zapiše ali nastavi z enicami in deseticami;
- stopa po stopalih, ki jih položimo na tla, in jih prešteva. Vsakokrat, ko stopi na novo stopalo, izreče tudi naslednje število;
- na kartonček mu narišemo ali žival ali kak predmet, ob njem pa število, kjer otrok začne šteti, in število, do katerega mora prešteti. Pri tem je pomembno, da otrok stopa hkrati še po stopalih;
- šteje do danega števila nazaj po stopalih (otrok mora hoditi po stopalih nazaj);
- otrok mora čimprej prešteti število pik na eni domi-ni; težja stopnja je seštevanje pik na dveh dominah;
- na stotičnem kvadratu otroku pokažemo neko število in otrok mora šteti od danega števila naprej ali nazaj. Pri tem stopa po stopalih.

Ko spoznamo, da otrok dobro obvlada štetje ob pripomočkih, preidemo na miselno štetje. Otroku umakne-mo vse pripomočke. Povemo mu samo število, od katerega naj šteje naprej ali nazaj.

5. REŠEVANJE BESEDILNIH NALOG

Naši otroci se že kmalu srečajo z besedilnimi (tekstnimi) nalogami. Vsako besedilno nalogo je treba prebrati, razumeti, rešiti po določenem zaporedju, ob tem pa dobro poznati vse štiri računske operacije (seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje) in tudi seveda dobro računati.

Privrženci pedagogike Marie Montessori (veliko se ukvarjajo z najrazličnejšimi materiali) pravijo, da so otroci sposobni reševati besedilne naloge šele pri trinajstih, štirinajstih letih, ko možgani dosežejo določeno stopnjo razvoja, naši otroci pa morajo reševati te naloge že pri osmih letih, ker jih mi v to prisilimo.

Pri pouku matematike lahko opazimo, da otroci kratkomalo ne znajo sistematično rešiti zastavljene besedilne naloge. Ta problem lahko rešimo tako, da otroku na leseno desko ali na trši karton, ki ga postavimo pokonci, napišemo korake reševanja besedilne naloge. Da pa bo otrok vedno vedel, pri katerem koraku je, mu lahko izdelamo puščico, s katero si bo označil korak, pri katerem je. Tako bo otrok besedilne naloge reševal po določenem postopku in z vajo, si bo ta postopek tudi zapomnil.

Koraki za reševanje besedilne naloge:

1. POČASI PREBERI NALOGO (otrok počasi in glasno prebere nalogo)
2. KAJ TI NALOGA POVE? (otrok naj kratko obnovi nalogo in poudari bistvo)
3. NARIŠI SI, DA BOŠ NALOGO LAŽJE REŠIL (otroka nava-jajmo na grafično ponazarjanje, saj je to eden pomembnejših načinov sporazumevanja tudi v matematiki. Otrok nariše preprosto skico in tako še enkrat ponovi nalogo)
4. POVEJ, KAKO BOŠ REŠEVAL NALOGO! PRIBLIŽNO OCENI REZULTAT! (Otrok pove, kako bo reševal, kaj bo najprej naredil; za vrstni red operacij si nastavi matematične simbole za seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje - kar pač potrebuje; če bo najprej sešteval, nato množil, si nastavi lesen znak za "plus" in lesen znak za "krat". Otroka navajamo tudi na približno ocenjevanje rezultatov. Naj pove, kolikšen meni, da bo rezultat ob koncu naloge.
5. NAPIŠI RAČUN IN GA IZRAČUNAJ
6. NAPIŠI ODGOVOR
7. ŠE ENKRAT PREGLEJ VSE, ALI JE PRAVILNO! SI KAJ POZABIL? (Otroku svetujemo, da nalogo še enkrat te-meljito pregleda, se pravi, da hitro preleti vseh sedem stopenj.)

V praksi opazimo, da otroci zadnjo, sedmo stopnjo oziroma korak izpuščajo. Vendar je koristno, da se otrok nauči celotno nalogo še enkrat pregledati in poiskati morebitne nesmiselne rezultate.

Kako otroku povemo, kaj je to - približen rezultat? Predenj postavimo košarico, v katero stresemo žetone. Otrok naj zamiži, seže z roko v košarico in zagrabi žetone. Poskuša (še vedno miži) naj povedati, koliko žetonov ima v pesti. Tisto, kar otrok pove, je približen rezultat, dejanski rezultat pa ugotovi s preštevanjem žetonov. Otrok naj tudi izračuna razliko med približnim in dejanskim rezultatom. Ta spretnost mu bo koristila v življenju, ne samo na matematičnem področju, ampak v čisto vsakdanjih položajih.

Seveda je potrebna daljša vadba, da otrok osvoji stopnje reševanja besedilnih nalog.

Namesto sklepa! Pravijo, da je danes življenje čudno. Človek postaja vedno večji sebičnež, ki kar naprej nekaj zahteva: večjo plačo, več denarja, več dobička. Dobimo začarani krog in kaj drugega ne moremo pričakovati; tudi v šoli se zahteva vedno več. Žal pa vsi otroci niso enako dojemljivi za pridobivanje nove učne snovi (Kaj bi bilo, če bi bili vsi enaki?) Tudi taki otroci imajo potemtakem pravico, da zahtevajo "nekaj več", in to smo jim dolžni dati. Učitelj v šoli in starši doma lahko otroku izdelajo marsikateri pripomoček, ki bo otroku odlično ponazoril sicer zapleteno šolsko snov. Jasno nam mora biti, da samo sedenje za mizo v kuhinji in pisanje domačih nalog ter vaje v matematiki ne bodo obrodili sadov. Z otrokom je treba sesti in se pogovoriti o njegovih težavah. Vzeti si moramo čas in pogledati, kaj je tisto, kar mu pri matematiki povzroča težave. Če tega ne moremo ugotoviti sami, se posvetujmo z učiteljico, učiteljem ali pa poiščimo pomoč drugje.

Otroku lahko matematično snov približamo tudi z igro. Pomembno je, da mu omogočimo uspeh pri matematiki in

mu damo priznanje za vsak napredek, ki ga pokaže na tem področju. Nič ni narobe, če si kaj predstavljamo ali povemo po domače, z živahnimi prispodobami in pripomočki, saj podajanje samo s prepisovanjem s table in vadbo doma otroku kaj hitro izzveni preveč tuje. Poiščimo in izkoristimo pri otroku tisto, kar pa odlično napravi, in to uporabimo pri učenju matematike (če otrok zelo dobro opazuje, izkoristimo pri učenju matematike in zato mu dajmo na voljo dovolj pripomočkov; če otrok lepo riše, naj matematični prob-lem nariše). Koristno je, da otrok pri delu govori in opisuje tisto, kar trenutno dela. To nam dostikrat pomaga, da odkrijemo, kaj mu povzroča težave.

Otroci so različni, različna je tudi pot otrok skozi matematiko v osnovni šoli:
- enim se zdi ta pot lahka in brez težave premagujejo ovire do vrha;
- večini se zdi ta pot običajna, kjer so spusti in dvigi, težave in radosti;
- tretjim pa je ta pot strma, prestrma, polna pasti, nevarnosti in težav, ki so jim komaj kos ali pa na poti tudi omagajo.

Zato pojdimo otrokom, ki imajo težave pri matematiki, naproti in jim omogočimo, da tudi oni dosežejo cilj na poti.

Marko Kalan
profesor defektologije

KLIC NA POMOČ

Otrok s hiperkinetičnim sindromom

ZA ZAČETEK

Pojav pomanjkljive pozornosti in hiperaktivnosti je verjetno najpogostejša in tudi najbolj celostna težava v otroštvu. Je tudi statistično najpogosteje postavljena diagnoza v različnih ustanovah za pomoč otrokom s posebnimi potrebami.

Učitelji(ce) ugotavljajo, da je v naših šolah približno 45% otrok, ki imajo težave s pozornostjo in aktivnostjo. Ta številka je zagotovo previsoka. Zgovoren pa je podatek, da je bilo v šolskem letu 1990/91 v Svetovalnem centru obravnavanih 27,4% otrok in mladostnikov prav zaradi težav s pozornostjo oz. glede na uporabljano klasifikacijo, otrok in mladostnikov s hiperkinetičnim sindromom. (SC 1994)

Po nekaterih tujih raziskavah pa je v celotni šolski populaciji od 3 do 6% otrok s takšnimi težavami.

V našem prostoru se za skupino težav, z nepozornostjo, prevzburjenostjo, hiperaktivnostjo in impulzivnostjo vred, in težavami z odložitvijo neposredne zadovoljitve, najpogosteje uporablja pojem **hiperkinetični sindrom.** Poleg tega termina srečujemo še izraze: SUT (specifične učne težave), pomanjkljiva pozornost z nemirnostjo (izhaja iz ameriških pojmov: ADD - attention deficit disorder oz. ADHD - attention deficit hyperactivity disorder) in MCD (minimalna cerebralna disfunkcija).

Narava težav, ki se skrivajo pod imenom hiperkinetični sindrom, vpliva na številna področja otrokovega delovanja. Poleg težav na šolskem storilnostnem področju ima otrok pogosto težave tudi na socialnem in čustvenem področju ter težave na področju vedenja.

Tovrstne težave se lahko z odraščanjem omilijo ali celo izzvenijo, nemalokrat pa spremljajo težave ali njihove posledice mladostnika tudi v odraslo dobo in lahko drastično vplivajo na otrokovo življenje, kakor tudi na življenje vseh članov otrokove družine.

Širina problema vsekakor zahteva interdisciplinarno obravnavo. Problem je treba ugledati v medicinski, psihološki, specialnopedagoški in socialni luči, kajti le tako ga lahko ustrezno diagnosticiramo in načrtujemo ustrezno obravnavo.

RAZMIŠLJANJE O POZORNOSTI

Naše mentalno doživljanje bi lahko poljudno opisali kot reko, v kateri se prepletajo različni tokovi - dejavnosti, kot so zaznavanje, spominjanje, občutja, nameni, prepričanja, želje. V nekem trenutku, ko na primer poslušamo odlomek iz arije, oživljamo znano melodijo v like in občutimo čustva, ki jih budi v nas, lahko v nas sočasno poteka več teh procesov. Mnogokrat pa je videti, kot bi določena dejavnost popolnoma zapolnila in prevzela naše misli.

Okolje nam navadno ponuja veliko več informacij, kot jih lahko obdelamo naenkrat. Iz množice podob, zvokov, vonjav in drugih dražljajev, ki nas v danem trenutku obdajajo, jih le del zaznamo in zabeležimo v senzoričnem registru. Takrat navadno nastane tale izbira. Predelamo lahko namreč le tretjino že izoliranih informacij v senzoričnem registru. Tako smo osredotočeni na eno stvar na račun nečesa drugega. To selektivno osredotočenost na del informacij, ki so trenutno uskladiščene v senzoričnem registru, imenujemo POZORNOST.

Pozornost lahko razumemo tudi kot sposobnost, da katerakoli izmed funkcij (mišljenje, zaznavanje, občutenje, presojanje...) prevzame v kateremkoli trenutku osrednje mesto v naši duševni dejavnosti.

Pozornost je torej termin, ki se uporablja za oznako višjih hipotetičnih mehanizmov, ki organizmu omogočajo hkratno predelavo in zbiranje informacij. Je zelo homogena in hkrati celostna sposobnost, ki ima pomembno vlogo tudi v procesu učenja.

Tako kot je značilno za vse človeške lastnosti, obstajajo tudi pri pozornosti individualne razlike. Nekateri se lahko osredotočijo na nalogo, čeprav jih obdaja vidno in zvočno bogato okolje. Drugi lahko delajo le v bolj izoliranem okolju. Nekateri pa imajo težave s pozornostjo ne glede na okolje, ki jih obdaja oz. razmere, v katerih delajo.

ORIS TEŽAV S POZORNOSTJO IN DEJAVNOSTJO

Težave, kot so nepozornost, prevzburjenost, hiperaktivnost, impulzivnost, in težave z odložitvijo neposredne zadovoljitve, se pri nas združujejo pod pojmom **hiperkinetični sindrom.**

Hiperkinetičnost primarno nakazuje pretirano, nesmotrno motorično dejavnost. Pod tem pojmom pa razumemo tudi težave s pozornostjo, ki se lahko pojavijo tudi brez prisotnosti nemirnosti. Poudariti je torej treba, da se hiperaktivnost nanaša tako na otrokovo miselno kot tudi na motorično dejavnost.

Hiperkinetični sindrom lahko obravnavamo kot vedenjske in kognitivne težave, ki obsegajo primarno in sekundarno simptomatiko.

Impulzivnost, nemirnost, težave z vztrajnostjo so primarna znamenja, ki se najpogosteje opazijo v šolskem okolju. Navadno se jih prvič identificira v šoli, zaradi šolske manjuspešnosti, vendar pa so te lastnosti opazne že pri predšolskih otrocih.

Sekundarna simptomatika zajema učne težave v socialnih odnosih, in kadar so osnovne težave neprimerno obravnavane, tudi čustvene težave in slabšanje samopodobe.

Navedene težave se kažejo v otrokovi vsakodnevni interakciji z okoljem (domačim, šolskim), katerega zahtev otrok ne more zadovoljevati tako ustrezno kot njegovi vrstniki. S tega vidika lahko hiperkinetični sindrom pojmujemo tudi kot **interaktivno težavo.**

Nikakor ne smemo pozabiti na posledice, ki jih takšne težave puščajo na oblikovanju otrokove osebnosti in kognitivnih spretnostih. Nenehno soočanje z negativnimi vrnitvenimi sporočili, negativnimi sredstvi spodbujanja in nezmožnostjo izpolnjevanja zahtev, ki jih pred otroka pogosto postavljajo družina, vrstniki in učitelji, lahko otroka nedvomno zaznamuje za vse življenje. Navsezadnje je danes znano tudi, da ta težava ni omejena le na otroško in mladostniško dobo, ampak da se kar tretjina otrok s hiperkinetičnim sindromom spopada s problemi vse življenje.

Sklenemo lahko, da je to **večplastna težava**, ki izhaja iz interakcije značilnosti otrokovega temperamenta in zahtev okolja. Je skupek težav, ki jih ne moremo "ozdraviti" ali odstraniti z enkratno intervencijo, lahko pa z ustreznim tretmajem obvladujemo težave oz. naučimo otroka, da se sooči z njimi in se jih nauči obvladovati.

Kadar je otrok diagnosticiran kot "hiperkinetičen", je lahko to zanj tudi osvobajajoče, še posebno, če je bil poprej označen kot "len", "trmast", "moteč", "nemogoč", "neumen" ali na splošno kot "slab".

KAJ JE HIPERKINETIČNI SINDROM

Strokovnjak se ob hiperkinetičnem sindromu sreča z večplastnim problemom, na katerega vplivajo različni socialni in nesocialni dejavniki.

Za razumevanje narave težav, ki jih izkusi otrok s pomanjkljivo pozornostjo in hiperaktivnostjo, je morda najprimernejša **funkcionalna definicija**, ki temelji na postavkah Douglasa in Petersa. Oba predpostavljata, da imajo otroci s težavami pozornosti določene konstitucijske predispozicije, zaradi katerih nastanejo težave pri pozornosti, inhibicijski kontroli - slabo modulirana vzburjenost, in zaradi česar se poraja nenehna potreba po stimulaciji. (Goldstein & Goldstein, 1989)

Definicija ima štiri komponente:

1. kratkotrajna pozornost in distraktibilnost

Hiperaktivni otroci težko vzdržijo dlje časa pri isti nalogi in se težje osredotočijo na nalogo kot njihovi vrstniki. V prvem razredu naj bi bil otrok sposoben sedeti in delati samostojno že približno eno uro, hiperaktiven otrok pa morda to zmore le za 3, 5 ali 10 minut.

Hiperaktiven otrok ima tudi zelo odkrenljivo pozornost. Zmoti ga vsak najmanjši dražljaj v okolju in ga odvrne od naloge. Otrok ima težave pri ločevanju bistvenega dražljaja od nebistvenih. Te težave negativno vplivajo na otrokovo sposobnost vztrajanja pri nalogi.

Otrok ima težave pri samostojnem delu, videti je, kakor da ne ve kje in kako začeti. Težave so še izrazitejše pri skupinskem delu.

2. prevzburjenost

Hiperaktivni otroci so pogosto pretirano nemirni, hiperaktivni in se hitro vzburijo. Težave pri nadzorovanju telesnih gibov so zlasti opazne, kadar od otroka zahtevamo, da dlje časa sedi ali stoji pri miru. Otrokovo čustvovanje je zelo intenzivno in pogosto nihajoče. Izredno vznemirjen otrok lahko že čez petnajst minut popolnoma pozabi na konfliktni dogodek in se vede, kot da se ne bi zgodilo nič. To pa je za starše in učitelje pogosto težko razumljivo in otroka nemalokrat obsojajo, da nima nobenega občutka odgovornosti ali krivde.

3. impulzivnost

Presojanje res ni najmočnejša lastnost hiperaktivnih otrok. Težko presodijo in uvidijo posledice svojih dejanj pred dejanji samimi in prav tako težko upoštevajo posledice svojih preteklih dejanj. Težave imajo pri upoštevanju navodil, pa čeprav jih poznajo in nam jih lahko tudi razložijo. Pogosto so nenehni krivci za različne nezgode. Potrebujejo več starševskega nadzora in starše spravljajo v obup, ker je videti, kot da jih izkušnje sploh ne izučijo. Drugi pogosto označujejo njihova dejanja kot namerna, brezskrbna in uporniška, kar nakazuje nerazumevanje bistva problema.

4. težave pri uvidevanju dolgoročnega smotra

Hiperaktivni otroci težko sledijo oddaljenim ciljem. Potrebujejo kratke, ponavljajoče se potrditve, ker jim pričakovanje pohvale nekje v daljni prihodnosti bolj malo pomeni. Pogosto se tudi drugače odzivajo na nagrade kot drugi otroci. Dolgoročno nagrade niso uspešne za spreminjanje njihovega vedenja, kar je lahko tudi posledica ponavljajočih se negativnih spodbud, ki so jih deležni. To povzroči, da hiperaktiven otrok dojema svet kot prostor, kjer je treba delovati, da bi se znebili neželenih stvari, in ne kot prizadevanje za doseganje stvari, ki si jih želimo.

Hiperkinetični otroci imajo lahko šibke le nekatere izmed zgoraj naštetih strategij, navadno pa so šibki na vseh štirih področjih.

DIAGNOSTIKA HIPERKINETIČNEGA SINDROMA

Značilnost diagnostike hiperkinetičnega sindroma oz. težav s pozornostjo za razliko od drugih težav v otroštvu je, da ni odločilno merilo prisotnost ali odsotnost določenih simptomov, ampak **intenzivnost, trajanje in večplastnost pojavljajočih se težav v določenem razvojnem obdobju.**

Kadar bo tim strokovnjakov pri otroku ugotovil hiperkinetični sindrom, mora veljati, da je s skrbnim zbiranjem informacij od staršev, učiteljev, vzgojiteljev in pri neposrednem stiku z otrokom ugotovil, da:

- ima otrok težave s pozornostjo, impulzivnostjo, nemirnostjo
- so težave prisotne več kot 6 mesecev
- so se pojavile pred sedmim letom
- se kažejo v različnih okoljih in položajih (doma, v šoli, na igrišču...)
- niso posledica drugih medicinskih stanj (npr. epilepsije), razvojnih motenj (npr. avtizem, motnje v duševnem razvoju) ali psihičnih stanj (npr. shizofrenije, anksioznosti)

Rada bi podala kratek pregled posameznih diagnostičnih komponent z različnih področij, ki pa so bistvenega pomena za utemeljeno diagnozo hiperkinetičnega sindroma.

Medicinska evalvacija

Zdravnik, nevrolog ali pedopsihiater je pozoren predvsem na manjše kongenitalne anomalije in milejše nevrološke znake (soft signs). Težave pozornosti in dejavnosti so namreč

lahko tudi rezultat določenih medicinskih stanj, na primer epilepsije ali nepravilnega delovanja ščitnice, zato je za izključitev teh dejavnikov potrebna podrobna diferencialna diagnostika.

Medicinski pregled otroka s težavami pozornosti in dejavnosti se razlikuje od običajnih medicinskih pregledov, kajti običajen klinični pregled ne more biti osnova diagnoze, saj je pogosto lahko zavajajoč.

Okvirno vlogo medicinske ocene si lahko predstavljamo kot odgovore na tale štiri vprašanja:

1. Ali otrokova anamneza ali preiskave nakazujejo etiologijo zakritih, še neobravnavanih medicinskih stanj, ki bi lahko povzročala simptome, značilne za težave pozornosti oz. hiperkinetični sindrom?
2. Ali so potrebne kakršnekoli medicinske preiskave, da bi ugotovili prisotnost ali odsotnost ozdravljivih oz. obvladljivih medicinskih problemov, ki prispevajo k pojavljanju simptomov, značilnih za hiperkinetični sindrom?
3. Kaj kažeta fizični in nevrološki pregled?
4. Ali so iz anamneze ali pregleda razvidni medicinski problemi, ki kažejo na povečano rizičnost glede uvedbe medikamentne terapije?

(Goldstein & Goldstein, 1989)

Socialna in razvojna evalvacija

Najpomembnejši podatki za postavitev diagnoze so gotovo podatki o otrokovem delovanju v domačem in šolskem okolju.

Te podatke zbirajo psihologi, učitelji, defektologi in socialni delavci. Zanimajo nas podatki o otrokovem vedenju, čustvovanju, šolskih dosežkih in splošni intelektualni ravni.

1. Evalvacija šolskega delovanja

Glede na to, da učitelji in vzgojitelji preživijo pomemben del organiziranega in neorganiziranega časa z otrokom, nam njihove informacije lahko dajo zelo dober vpogled v naravo otrokovega vedenja in vpliva, ki ga ima to vedenje na otrokovo delovanje, saj težave pozornosti in vedenja pogosto pomembno negativno vplivajo na otrokovo delovanje. Ponavljajoče se negativne izkušnje se lahko posledično pokažejo v različnih vedenjskih težavah in slabši šolski uspešnosti.

Zbrati želimo podatke o:

- situacijskem vedenju v različnih položajih
- socialnih spretnostih (načini reševanja problemov v različnih položajih, individualno, v skupini)
- šolskih dosežkih, uspešnosti v kontekstu konkretnih položajev

Učiteljeve informacije o otrokovem vedenju lahko imamo za relevantne, če pozna otroka vsaj dva meseca.

Za reševanje šolske problematike hiperaktivnega otroka je treba dobiti vpogled tudi v specifične strategije, intervencije, ki jih učitelj uporablja za spopadanje s posameznimi problemi, slog komuniciranja z učenci in storilnostno zahtevnost učitelja.

2. Evalvacija domačega delovanja

Večina otrok s hiperkinetičnim sindromom nakazuje težave že v zgodnjem otroštvu.

Anamneza otrokovega delovanja doma in v ožjem okolju je bistvena sestavina pri odločanju za diagnozo težav pozornosti in dejavnosti.

Evalvacija zajema pridobivanje podatkov o:

- dotedanjih otrokovih vedenjskih in razvojnih značilnostih (morebitnih intervencijah)
- sedanjem vedenjskem in socialnem delovanju
- morebitnih podobnih težavah v ožjem sorodstvu
- družinski dinamiki.

Pogovor s starši strokovnjaku omogoča tudi vpogled:

- v vlogo starševskega sloga in zahtevnosti staršev pri pojavljanju težav pri otroku
- o dojemanju otrokovih težav in soočanju z njimi
- o tem, katere pozitivne lastnosti vidijo v otroku.

Ti podatki strokovnjaku lahko rabijo tudi za napoved reševanja težav in pripravljenosti staršev za sodelovanje v tretmaju. Starši, ki ne morejo govoriti o otrokovih pozitivnih straneh, bodo najverjetneje težko sledili strokovnjakovim nasvetom glede tretmaja, saj jim v odnosu do otroka manjka poglavitna pozitivna naravnanost. Kar najmanj bodo motivirani za sodelovanje tudi starši, ki ne priznavajo otrokovih težav in so prišli na konzultacije le zato, ker jih je napotil nekdo drug - najpogosteje šola.

Klinična evalvacija

V neposrednem stiku z otrokom strokovnjaki (psiholog, specialni pedagog) ugotavljajo kakovost posameznih sestavin pozornosti, otrokov način reševanja problemov, spretnost pri organizaciji dela, kakovost šolskega znanja.

Glede na številne težave, s katerimi se spopada otrok v interakciji z okoljem, obstaja nevarnost, da otrok razvije občutja nemoči, depresijo, slabo samopodobo in opozicijsko vedenje. Zato je pomembno, da strokovnjak dobi vpogled tudi v otrokovo notranje doživljanje težav, spretnost komuniciranja, odzivanja v storilnostnem položaju, odzivanja na pohvalo ali opozorilo in podobno.

OTROKOVA PODOBA S POMANJKLJIVO POZORNOSTJO IN HIPERAKTIVNOSTJO V DOMAČEM OKOLJU

Miha obiskuje drugi razred osnovne šole. V svetovalni center ga je mama pripeljala na pobudo učiteljice. Poleg tega da je Miha v šoli čedalje manj uspešen in pogosto prihaja v konflikte z vrstniki in učiteljico, je v zadnjem času tudi doma ozračje zmeraj bolj napeto. Mama je obupana, boji se, da ji je kot staršu spodletelo. Po njenih besedah so vsi utrujeni in naveličani drug drugega. Miha je drugorojenec, živi v popolni družini. Prvorojeni sin je dvanajst let starejši od Miha. Miha je že od rojstva drugačen - bolj težaven otrok. Že kot dojenček je več jokal, starši so marsikatero noč prebedeli ob njem - zdelo se je, kot da je Miha zamenjal dan za noč. Vedno je bil zelo nemiren, nenehno v gibanju, shodil je primerno. Pogosto je bil poškodovan, nikoli ni videl nevarnosti. Vse so mu morali zabičati desetkrat, pa še tako je vse pozabil. Govoriti je začel nekoliko kasneje. Danes je zelo zgovoren, vendar je njegovo govorjenje pogosto brez repa in glave. Pohvale ali graje in kazni so pri Mihu učinkovale popolnoma drugače kot pri starejšem sinu ali pa sploh niso učinkovale. Ni se znal igrati sam, v skupini pa se nekako ni znašel. Nikoli ni vztrajal dolgo pri isti stvari. V vrtec ni hodil, varovali so ga stari starši, ki so dečka razvajali in mu veliko dopuščali. Tudi doma ni imel dosledne vzgoje. Več se je z dečkom ukvarjala mama, ki si je skušala ustvariti določen red, vendar sama pravi, da se ga ni zmogla vedno držati. Oče je Mihu velikokrat dajal potuho, pogosto pa je nad dečkom tudi vzkipel. Položaj se še slabša, odkar deček hodi v šolo. Ponoči nemirno spi. Je razdražljiv, hitro vzkipi in za vsako malenkost joče. Mama ga zelo težko pripravi k šolski nalogi ali učenju. Brez pomoči ne bi ničesar naredil. Pogosto sploh ne ve, kaj je dobil za nalogo. Včasih se pisanje naloge tako zavleče, da vsi obupajo in mu nalogo napiše starejši brat ali mama. Miha je to začel tudi izkoriščati. Zvezke pa ima tako neurejene, da se v njih ne znajde niti on sam, kaj šele drugi. Do branja ima takšen odpor, da začne jokati, če kdo le omeni besedico branje.

Otroci s pomanjkljivo pozornostjo in hiperaktivnostjo v predšolskem obdobju ne izstopajo izrazito glede na svoje vrstnike. V poglobljenem pogovoru s starši pa pogosto izvemo, da je bil otrok težaven oz. bolj zahteven že od trenutka, ko se je rodil. Tudi med strokovnjaki je govor o težavnem temperamentu ali o težje vzgojljivem otroku, kadar je otrok zelo nemiren, s pomanjkljivo pozornostjo, se slabše prilagaja spremembam, se ne znajde, je nebogljen v novih položajih, počasneje pridobiva navade, je vzkipljiv in se hitro razburi. Z evalvacijo teh dejavnikov temperamenta in vedenja otrok v otroštvu in pri predšolskih otrocih lahko izločimo skupino otrok, ki je rizična za diagnozo hiperkinetičnega sindroma.

V podatkih o razvoju hiperaktivega otroka je pogosto navedeno, da je kot dojenček:

- veliko jokal
- zamenjal dan za noč
- bil zelo razdražljiv, občutljiv
- neješč
- bil zelo živ, vedno v gibanju ali da je pozno shodil in bil bolj neroden, počasen

V predšolskem obdobju in kasneje je za hiperaktivnega otroka značilno:

- veliko gibanja, največkrat nesmotrnega, z mnogimi odvečnimi gibi, tudi nerodnost, slabša usklajenost gibov, pogoste poškodbe
- živahnost, stikljivost
- neuvidevanje nevarnosti, izkušnje ga ne izučijo, je nepredvidljiv
- redkeje velika pasivnost, utrujenost, počasnost, kot bi otroku primanjkovalo energije
- večja razdražljivost, slabše obvadovanje, neodpornost proti manjšim nevšečnostim, nestrpnost, zaradi tega tudi več konfliktov z vrstniki
- počasnejše pridobivanje navad
- nestalnost, nevztrajnost pri igri, interesih, zaposlitvah, hitro obupa
- pri nekaterih tudi upočasnjen govorni razvoj

Vse posebnosti v otrokovem temperamentu in vedenju bolj izstopajo, kadar je otrok v takem okolju, kjer se od njega zahteva določen red in upoštevanje pravil.

Primoževa mamica navaja, da je v času skupnih obrokov, ko naj bi Primož mirno sedel za mizo, pravi cirkus. Primož se pozibava na stolu, se zvija, obrača, preseda, večkrat vstane, kakšen del pribora pristane na tleh, popacka se, morda polije sok, govori o vsem mogočem. Občasno draži sestro, ki mu seveda ne ostane dolžna. Zdi se, da je vse bolj zanimivo od hranjenja. Poleg tega je Primož slabo ješč in tako se obroki zavlečejo tudi čez uro. Za Primoževo mamico pa ima prav hrana pomembno vlogo v življenju. Vsi drugi jo pohvalijo, da je dobra kuharica, Primož pa...

Značilna je tudi večja spremenljivost vedenja, razpoloženja in storilnosti. Pravimo, da ima otrok dobre in slabe dneve. Starši povedo, da je otrok "vremenski". V dobrih dneh so otrokove posebnosti manj izrazite, je bolj umirjen in lažje sodeluje z drugimi, v slabih dneh pa se posebnosti izkažejo v vsem svojem bliščU. Takrat otrok potrebuje še več razumevanja, pozornosti in potrpežljivosti, v nasprotnem primeru so to

"idealni" dnevi za konflikte v družini. Ob slabih dnevih ga nikar ne obremenjujmo z večjimi napori, skušajmo ga obvarovati pred večjimi vznemirjenji. Otroka poskušajmo naučiti prepoznavati te dneve, da se bo tudi sam lahko ognil okoliščinam, ki bi lahko povzročile težave njemu in okolici.

Zaradi posebnosti vedenja in odzivanja na drobne nevšečnosti deluje otrok s hiperkinetičnim sindromom nezrelo. Vedenje, ki ga izkazuje, bi pripisali leto ali dve mlajšemu vrstniku. Odzivi na neugodne dogodke ali omejitve so burni in največkrat neusklajeni z dražljajem. Otrok težje čaka na izpolnitev svojih želja, je neučakan in se težje sprijazni z odložitvijo zadovoljitve na kasnejši čas.

Navedene vedenjske značilnosti se pojavljajo pri otrocih s hiperkinetičnim sindromom v različnih kombinacijah. Ni nujno, da bo vsak otrok kazal vse naštete značilnosti. Pri nekaterih bodo bolj izražene ene, pri drugih spet druge posebnosti.

Ob številnih manj zaželenih vedenjskih značilnostih hiperaktivnega otroka pa ne smemo prezreti njegovih prijetnih, pozitivnih lastnosti. Če takšnega otroka pogledamo zunaj konteksta njegovih težav, lahko ugotovimo, da je zelo prijeten, prisrčen, neposreden, z malo usmerjanja tudi zelo ustvarjalen, iznajdljiv, je zgovoren, hitro naveže stik z ljudmi, za izkazano razumevanje in zaupanje pa zna biti tudi zelo hvaležen. Res, da je težaven, ampak zna nas tudi razveseliti in zabavati.

NEKAJ NASVETOV STARŠEM

V ozadju diagnoze hiperkinetični sindrom je zbirka težav, ki izhajajo iz otrokovih posebnih značilnosti temperamenta, zaradi katerih otrok ne more izpolnjevati pričakovanj, ki jih predenj postavlja okolje - njegovi domači, učitelji ali vrstniki.

Ker za tovrstne težave ni zdravila, je zelo pomembno, da otroku pomagamo razumeti naravo njegovih težav in ga naučimo, kako jih uspešno obvladovati in se soočati z njimi.

Prvi korak na poti k boljšim odnosom in s tem otrokove uspešnosti moramo seveda narediti mi, odrasli - starši, učitelji, svetovalci.

Razlikovati neposlušnost od nezmožnosti

Razvojna pot otrokovih težav je zelo odvisna od našega razumevanja narave otrokovega vedenja. Vedeti je treba, da otrokovo vedenje ni posledica neubogljivosti, trme, upornosti ali lenosti, temveč narave otrokovega temperamenta. Večina staršev se strinja, da je velik odstotek otrokove vedenjske problematike bolj posledica nekompetentnosti, nezmožnosti kot pa namerne neubogljivosti.

Otrok, ki ni pozoren, je nemiren, impulziven in se hitro vzburi, se odziva z vedenjem, ki je sicer nenamerno, vendar za okolico navadno zelo moteče. S svojim vedenjem otrok moti sebe in druge. Čeprav bi bil rad drugačen, ne zna oz. niti ne ve, kakšen bi pravzaprav moral biti, kaj šele da bi vedel, kako takšen postati. Največkrat se otrok svojega neprimernega vedenja niti ne zaveda, dokler ga nanj ne opozori okolica. Pogosto opozarjanje, opominjanje ("Ne delaj tega!", "Pazi!", "Daj mir!", "Kaj ti nisem že najmanj desetkrat rekla, da ...!" in podobno) ali celo kaznovanje takšnega vedenja pa navadno povzroči popolnoma nasproten učinek, kot ga pričakujejo odrasli, in le redko vodi k spremembi vedenja.

Otrok, ki smo ga kaznovali zaradi impulzivnosti, se bo najverjetneje res iskreno kesal in bo obljubil, da se bo prihodnjič lepše vedel. Na žalost pa bo naslednjič, ko bo v enakem položaju, njegova impulzivna potreba po takojšnji zadovoljitvi preglasila njegovo zmožnost, da se ustavi, razmisli in se odzove tako, kot se od njega pričakuje, kar bo seveda zopet vodilo v problem. Otrok bo sicer znal povedati, kaj ali kako bi moral nekaj narediti, vendar se bo v konkretnem položaju spet odzval po svoje, spontano.

Če bomo otroka pogosto grajali in kaznovali zaradi njegovih pomanjkljivih spretnosti, bo začel dojemati svet kot sovražen, ki ga želi nadzorovati in ga odklanja, otrokovo vedenje pa bo v resnici postajalo vse bolj obrambno uporniško in nezaželene oblike vedenja se bodo le še utrdile ali pa se bo otrok umaknil vase, začel kazati znamenja depresije ali nervoze.

Usmerimo se na otrokovo pozitivno vedenje

V človeški naravi je nagon, da vedno izpostavimo tisto, kar nam ni všeč. Kadar se otrok neprimerno vede, večina staršev od njega zahteva, naj preneha s takšnim vedenjem, in navadno si otroci res poiščejo bolj primerno zaposlitev ali vedenje.

Za otroka s pomanjkljivo pozornostjo in hiperaktivnostjo, ki počasneje dojema pravila socialnega vedenja in moralnih vrednot, pa to ni dovolj. Kritika ali graja otroku ne pomaga razumeti, kaj mora narediti.

Veliko boljše je, da otroku povemo, kaj želimo, kot da ga usmerimo na tisto, kar ne želimo. Tega preprostega in koristnega pravila pa v praksi ni vedno najlažje izvajati. Navada je namreč železna srajca in starši pogosto povedo, da je veliko lažje opaziti vedenje, ki ni zaželeno, kot pa otroku nakazati, kaj naj bi namesto tega počel.

ndar tudi vaja dela mojstra in nas njič, ko boste opazovali otroka pri šnem nezaželenem vedenju, se nik udi vi ne odzovite impulzivno, am se najprej vprašajte: "Kaj pri ujem, kaj želim, da bi otrok poč namesto tega kar dela zdaj?"

dar od otroka kaj zahtevamo, se mo no prepričati, da otrok to tudi izve ali izpolni. Tako otroku pomaga kot zunanji kontrolni sistem, kad svojega še ni ustvaril.

Bodimo strpni, potrpežljivi, dosledni, a ne preveč zahtevni

peraktivni otrok potrebuje še mn o več potrpežljivosti, umirjen ti in dobrosrčnosti kot drugi otro . Ob naši umirjenosti bo tudi otro va nemirnost manj izrazita.

pravljeni moramo biti otroku več t ponoviti isto stvar, da si jo bo zap nil ali jo izpolnil.

radi številnih neuspehov, opozori graj je treba otroka tudi večkrat poh liti, mu izkazati naklonjenost, mu vedati, da ga imamo radi in smo vese tudi majhnega napredka. Tako ohra amo nujno potrebno ravnovesje med rajami in pohvalami. Otrok pa ohran a zaupanje vase.

Zavedati se moramo, da spremembe v vedenju ne bodo prišle hitro in ne bodo velike, zato bodimo veseli tudi majhnih uspehov.

Poiščimo otrokova močna področja

Otroci s hiperkinetičnim sindromom potrebujejo starše, da odkrijejo njihova močna področja. Če se osredotočimo na ta področja, na katerih je otrok uspešen, lahko razvija samozaupanje in spretnosti, ki mu pomagajo, da premaga druge, težje položaje.

Pri konjičkih naj otrok smotrno uporabi svojo energijo, doživi uspeh in veljavo, zato ga ne silimo v stvari, ki jih ne zmore.

Otroka primerjajmo le s samim seboj

Kadar želimo ugotavljati otrokov napredek, zmeraj primerjajmo otrokove sedanje dosežke z njegovimi prejšnjimi dosežki, in ne z dosežki drugih otrok. Tako bomo lažje opazili napredek in hkrati preprečili, da bi v otroku zbujali občutke manjvrednosti in nezmožnosti.

Še zlasti se moramo ogibati primerjave s storilnostno bolj uspešnimi in prilagojenimi sorojenci, da se otrok ne bi počutil zapostavljen in bil ljubosumen na brata ali sestro, ali ga doživljal kot tekmeca.

Uspešno končajmo interakcijo

Otroci s hiperkinetičnim sindromom imajo veliko zalogo neuspehov med svojimi izkušnjami. Odrasli navadno obravnavamo neprimerno vedenje po modelu: 1. otrok ustvari problem in 2. otrok je kaznovan. Morda otroka za kazen pošljemo v njegovo sobo za nedoločen čas in mu tako ne damo možnosti, da bi se vrnil v enak položaj in se opravičil oz. zgladil problem s primernejšim vedenjem.

Če se pri vzgojnih ukrepih ne moremo ogniti kaznovanju, je pomembno, da damo otroku možnost, da se vrne v problemski položaj in lahko s svojim vedenjem izpolni pričakovanja okolice. Ukrep mora neposredno slediti neustreznemu vedenju. Če je čas med problemom in ukrepom predolg, otrok pogosto ne uvidi povezave med tema dvema dogodkoma in sam ukrep izgubi svojo vzgojno vrednost. Čas kaznovanja mora biti primerno kratek, otroku moramo jasno pokazati, da smo nezadovoljni, in mu hkrati dati možnost, da znova poskusi. Kljub uporniškemu, neubogljivemu vedenju otroku tako dovolimo, da konflikt konča s pozitivno izkušnjo.

V obilici neustreznih vedenj, ki izhajajo predvsem iz otrokovih funkcijskih značilnosti, občasno pa tudi iz upornosti in neubogljivosti, je pomembno, da smo odrasli tisti, ki se zmoremo nadzorovati, zato se nikar ne odzivajmo premočno na otrokove napake.

Ponudimo otroku urejeno življenjsko okolje

Nepredvidljivo in nestrukturirano okolje je moteče za vse otroke, še posebno pa za otroka s hiperkinetičnim sindromom, ki se teže znajde v novih položajih in si počasneje pridobiva različne navade ter obvladuje pravila. Otrokova notranja nemirnost se le še stopnjuje z neurejenostjo okolja. Ustaljen "urnik" v domačem okolju, z določenimi rutinami za jutranje in večerne dejavnosti, domače naloge, čas za igranje, domače zadolžitve, gledanje televizije, večerjo in podobno pomaga otroku pridobivati občutek za urejenost okolja in posredno tudi svojih občutij in vedenja.

(nadaljevanje na strani 21)

III. LIKOVNA KOLONIJA V ČRNI NA KOROŠKEM

1

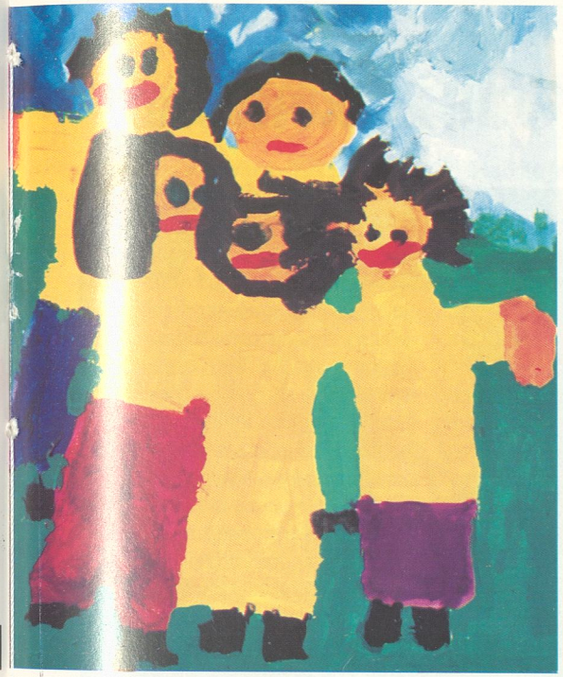

2

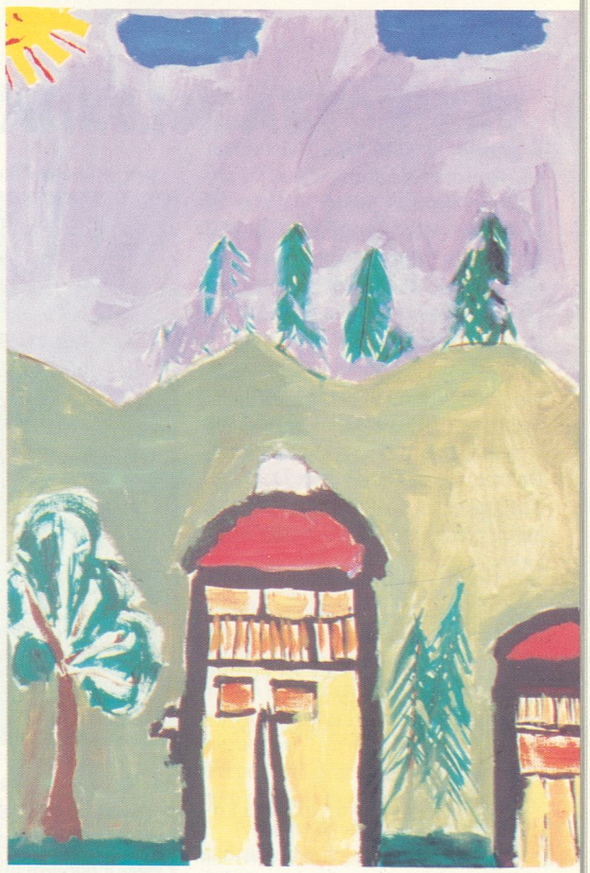

3

4

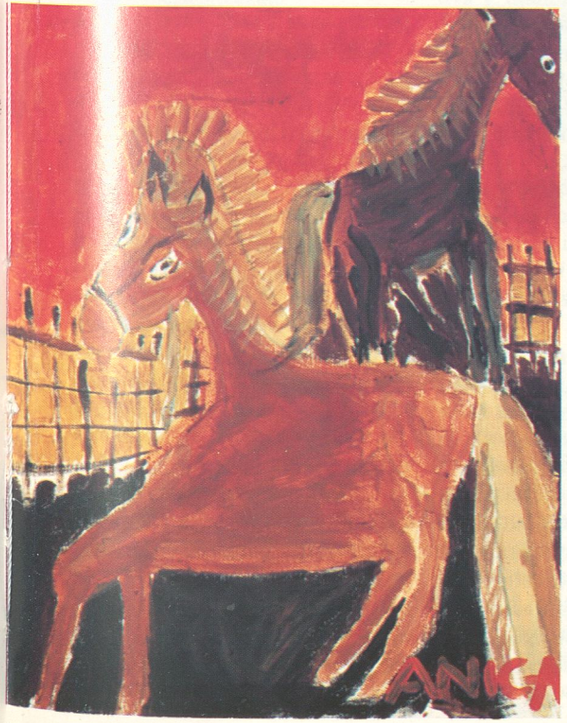

5

Predstavljamo vam le nekaj likovnih stvaritev, ki so nastale na III. LIKOVNI KOLONIJI v Črni na Koroškem v maju mesecu.

1 **SILVA ŠERUGA** - Zavod MARIJANA BORŠTNARJA, Dornava

2 **DANIJELA DRAGOSAVAC** - Osnovna šola GLAZIJA, OVI, Celje

3 **ABS MARKUS** - CUDV ČRNA

4 **DIJANA ŽEŽELJ** - Zavod JANEZA LEVCA, OVI JARŠE, Ljubljana

5 **ANICA CESAR** - Osnovna šola s prilagojenim programom MILKE ŠOBAR-NATAŠE, Črnomelj

III. LIKOVNA KOLONIJA V ČRNI NA KOROŠKEM

V dneh od 28. maja do 30. maja letos je v Črni na Koroškem, v kraju z rudarskimi spomini, potekala III. likovna kolonija, na kateri so ustvarjali mladi iz zavodov in oddelkov za usposabljanje Republike Slovenije in Avstrije. Otroci, mladostniki in njihovi mentorji so prišli iz Ljubljane, Tolmina, Maribora, s Ptuja, iz Črnomlja, Vipave, z Iga, Velenja, Dobrne, Celja, Radovljice, Dornave, Treffna in iz Črne. Sodelovalo je okrog petdeset otrok in dvajset mentorjev.

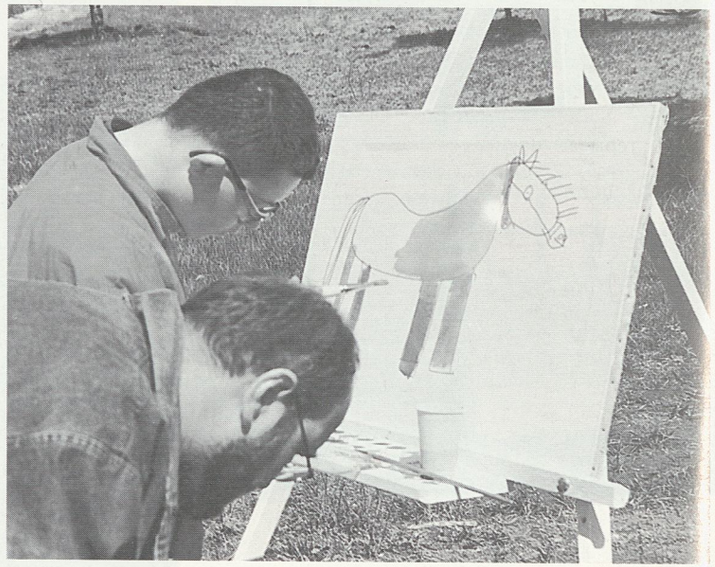

Pokrovitelji in sponzorji so bili:

Sožitje - Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije,
Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Zavod za šolstvo RS.

Program in vsebine likovne kolonije:

Torek, 28. maja

Po sprejemu in krajši meditaciji so otroci in mladostniki slikali različne motive na večje površine pred hotelom Krnes v Črni na Koroškem, kjer so tudi bivali. Nastali so čudoviti izdelki, ki v tem času krasijo prostore Centra v Črni. Zvečer so si otroci in mentorji ogledali video film, ki je bil posnet na I. in II. likovni koloniji.

Sreda, 29. maja

To je bil eden izmed najlepših dni, saj smo ga preživeli skupaj z likovnimi pedagogi in slikarji s Koroškega. V Podpeci, v kraljestvu Kralja Matjaža, med sončnimi in planinskimi vrhovi, so otroci slikali na platna, oblikovali iz gline in rezbarili v lesu.

Pri slikanju in oblikovanju so pomagali z nasveti in spodbudami koroški slikarji in likovni pedagogi. Pozno popoldne smo se predstavili še po skupinah in krajih in se veselili ob glasbi in petju.

Čudovit dan, ki je bil za vse nas nepozaben in izjemno bogat, smo sklenili s plesom v disku, kjer smo plesali do poznih večernih ur, se sprostili in stkali nekaj novih vezi.

Četrtek, 30. maja

Dopoldne smo si vsi ogledali podzemni svet Kralja Matjaža. Z vlakom smo se odpeljali v jamo, kjer smo občudovali opuščeni rudnik ter delo in življenje rudarjev v jami.

Z odprtjem razstave ustvarjenih del v galeriji hotela Krnes smo končali III. likovno kolonijo. Otroci, mladostniki, njihovi mentorji in organizatorji smo bogatejši za veliko lepega in dobrega ter za nova spoznanja, pomembna za naše delo in življenje.

Skupno srečanje in likovno ustvarjanje je na poseben način oplemenitilo naša doživetja, nam dalo moči in veselja za nove poti ter nas in našo drugačnost predstavilo svetu.

V posebno zadovoljstvo pa nam je sporočilo, da bo Sožitje - Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije pripravilo in izdalo koledar za prihodnje leto, na katerem bodo predstavljena dela otrok, ustvarjena na III. likovni koloniji, po eno iz vsake ustanove.

Ne verjamem, da je kje kdo, ki dvomi o koristnosti in vrednosti likovne kolonije.

Utrip likovnega ustvarjanja nam je segel do duše in srca in nas pustil nemirne do naslednje likovne kolonije, ko bomo vnovič segli po čopiču, da naslikamo na platno del tega sveta - KOROŠKO TIHOŽITJE.

Silva Fužir

(nadaljevanje s strani 17)

Postavimo jasna pravila in jih dosledno upoštevajmo

Jasna in stalna pravila vedenja so temeljnega pomena za hiperaktivnega otroka. Dobro je, da pravila in ukrepe za izpolnjevanje in kršenje le-teh postavimo skupaj z otrokom. Najboljše, da jih zapišemo in obesimo na vidno mesto v stanovanju. V začetku se osredotočimo na manj problematičnih vedenj (eno ali dve ključni), postavimo manj pravil, vendar pa bodimo dosledni in enotni pri njihovem izvajanju. Ne pozabimo pa, da doslednost ni isto kot strogost! V mislih imejmo tudi otrokove "slabe dneve" in predvidimo, kako bomo upoštevali pravila, ko je otrok v slabši kondiciji. Če kdaj ne vztrajamo pri katerem od njih, naj otrok ve zakaj.

Brez jasne strukture in brez jasno izraženih pričakovanj in omejitev postane otrok zmeden glede vedenja, ki se od njega pričakuje.

Navodila naj bodo kratka in preprosta

Kadar želimo otroku kaj naročiti, mu to povejmo s preprostimi in jasnimi navodili, po možnosti pa mu tudi konkretno ponazorimo, kaj od njega pričakujemo. Navodila naj otrok zmeraj ponovi za nami, tako se prepričamo, ali je navodila razumel in si jih zapomnil.

Otroku povemo naenkrat le eno ali dve pravili hkrati in ga vedno pohvalimo, če jih že prvič razume in izpolni.

Naše zahteve naj bodo realne

Naša pričakovanja in zahteve uskladimo z otrokovimi zmožnostmi. Če bomo otroka podcenjevali ali precenjevali, bomo nezadovoljni mi in otrok. Ob pretirani strogosti, zahtevnosti in nerazumevanju pa se pri otroku lahko pojavijo tudi čustvene težave.

Načrtujmo prijetne skupne dejavnosti in si privoščimo odmor

V poplavi spopadov s težavami nikar ne pozabimo negovati tistih prijetnih skupnih dejavnosti, ki vso družino nahranijo z veseljem in radostjo, še kako potrebno za premagovanje vsakdanjih drobnih napetosti. Morda je to piknik v nedeljo, igranje košarke na dvorišču, branje pravljice pred odhodom v posteljo, karkoli, le da je prijetno in sproščujoče za vse člane družine.

Ob tem pa bo nam in otroku koristilo, če si občasno privoščimo odmor. Vzemimo si nekaj uric zase, preživimo jih ločeni drug od drugega. Bodimo prepričani, da si to lahko privoščimo. Pošljimo otroka za dan, dva k babici, teti ali v kolonijo. Sprememba okolja bo dobro dela tudi našemu nemirnežu. Mi pa si privoščimo morda le urico sprostitvene rekreacije na teden, prijeten klepet s prijateljem ali prijateljico, ali pa izlet ali dopust, kadar je to mogoče. Čas, ki ga bomo preživeli narazen, pa izkoristimo za svež vdih in nabiranje nove energije.

Poiščimo pomoč

Če so težave tako izrazite, da je ogroženo sožitje v družini, ali če bi želeli le nasvet ali podporo, nikar ne oklevajmo in poiščimo pomoč pri strokovnjakih, kot so specialni pedagog, psiholog, pediater ali pedopsihiater, ki delujejo v različnih ustanovah, namenjenih pomoči otrokom, mladostnikom in staršem: šolah, svetovalnih centrih, vzgojnih posvetovalnicah, zdravstvenih domovih ali mentalnohigienskih oddelkih. Strokovnjaki nam bodo pomagali globlje spoznati naravo otrokovih težav, svetovali bodo, kako bi lahko pomagali otroku in sebi, otroku in nam bodo, če bo treba, poiskali ustrezne oblike pomoči ali pa nam le odkrito prisluhnili. Pogovor s strokovnjaki in starši drugih hiperaktivnih otrok nas lahko razbremeni in nas opogumi, ko uvidimo, da imajo podobne težave tudi druge družine. V pogovoru pa si lahko izmenjamo tudi še kako koristne izkušnje iz življenja z našim nemirnim nadobudnežem.

NEKAJ MISLI ZA KONEC

Starševstvo otroku s hiperkinetičnim sindromom je lahko zelo naporna in občasno tudi frustrirajoča izkušnja, v kateri imajo pomembno vlogo prav starši. V svojih prizadevanjih se starši pogosto počutijo nemočne, izčrpane in frustrirane. Prepogosto družinski člani postanejo tudi jezni in odtujeni drug od drugega.

Nikar ne dovolimo, da se to pripeti tudi nam. Ne dopustimo, da bi ponavljajoče se vsakodnevne težave preglasile tiste prijetne in lepe lastnosti, ki so nam všeč pri članih naše družine in ki se skrivajo v vsakem izmed nas.

Vedeti moramo, da hiperkinetični sindrom ni samo skupek težav, ki jih lahko obvladujemo na določen način, ampak je to slog oz. način življenja. Življenja, ki je enkraten tako za otroka kot za njegovo družino. Skušajmo to preskušnjo doživeti tudi s pozitivne strani, kot nenehno avanturo, ki je sicer pogosto zelo naporna, a tudi polna prijetnih presenečenj in radosti. Če tega ne zmoremo sami, dopustimo, da nam pri tem pomagajo drugi.

Seznam virov je na voljo v uredništvu!

Suzana Pulec
prof. defektologinja

STROKOVNA POMOČ NA DOMU

Zakon o socialnem varstvu, ki je bil sprejet novembra leta 1992, opredeljuje preprečevanje in reševanje socialne problematike posameznikov, družin in skupin prebivalstva. Kot novost pa je ponudil tudi pomoč družini na domu.

POMOČ DRUŽINI NA DOMU obsega socialno oskrbo upravičenca v primeru invalidnosti, starosti ter v drugih primerih, ko socialna oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo.

V vsaki družbeni skupnosti živijo tudi ljudje, ki potebujejo zaradi svojih telesnih ali duševnih motenj drugačne oblike pomoči. Tako ob slabovidnih in slepih, naglušnih in gluhih, fizično invalidnih žive tudi duševo in telesno prizadete osebe. Prav tem in delu z njimi je namenjen ta prispevek.

Skupino duševno in telesno prizadetih državljanov sestavljajo otroci, mladostniki in odrasli, ki jih glede na njihovo stopnjo prizadetosti delimo v skupino:

- lažje prizadetih, torej tistih, ki so ob ustrezni vzgoji, vodenju in usposabljanju zmožni doseči takšno stopnjo samostojnosti, da se lahko tudi zaposlijo in živijo samostojno življenje;
- zmerno in težje prizadetih, ki se v procesu usposabljanja lahko usposobijo do te stopnje, da znajo zadovoljiti svoje najosnovnejše vsakodnevne potrebe (obleči se, gibati v ožjem krogu, se sam nahraniti, opraviti osnovne higienske potrebe, se sporazumevati, če tudi na svojevrsten način);
- težko prizadetih, ki so popolnoma odvisni od tuje pomoči.

Strokovna pomoč družini na domu ali mobilna pomoč je oblika strokovne pomoči na domu, s katero se zagotavlja strokovna obravnava osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju na njenem domu. Kakšna bo ta pomoč, je odvisno od potreb obravnavane osebe, sočasno pa je usmerjena tudi k njegovim svojcem. Namen mobilne pomoči je predvsem specialnopedagoška, socialna in psihološka obravnava ter zaposlitev.

Kdo je upravičen do mobilne pomoči?

Do mobilne pomoči so upravičeni otroci, mladostniki in odrasle osebe z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju in jim takšna oblika pomoči nadomešča vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ali vključitev v varstvo katere izmed temu namenjenih ustanov. Ob tem pa je pričakovati, da bo takšna pomoč ublažila stanje ali pripomogla k ohranjanju že pridobljenih znanj, spretnost in sposobnosti.

Kako priti do mobilne pomoči?

Družina, starši ali skrbniki zmerno, težje ali težko prizadete osebe morajo izraziti željo in potrebo po takšni pomoči na pristojnem Centru za socialno delo, lahko tudi na društvu Sožitje, če ga imajo. Center da pobudo za takšno pomoč izvajalski organizaciji, to je Center za varstvo in delo (včasih so jih imenovali delavnice pod posebnimi pogoji). Ko se ugotovi, da je takšna pomoč smiselna in potrebna, mora izdati Center za socialno delo odločbo in garancijo o plačilu. Takoj nato lahko začne potekati delo s prizadeto osebo.

Kdo so izvajalci mobilne pomoči?

Strokovno pomoč na domu lahko izvajajo strokovni delavci, ki so končali višjo ali visoko šolo psihološke, pedagoške, upravne, pravne ali sociološke smeri in imajo eno leto delovnih izkušenj na področju socialnega varstva, so opravili pripravništvo in strokovni izpit skladno z zakonom o socialnem vartvu.

NAŠE IZKUŠNJE

Z izvajanjem strokovne mobilne pomoči smo začeli že leta 1993. Najprej z enim, - kmalu pa smo dodali še drugi primer. Žal sta bila oba tudi sicer zdravstveno močno ogrožena, tako da je bilo delo zaradi bolezni precej ovirano. V letu 1995 smo izvedli manjšo anketo v okviru društva Sožitje in med delom članstva takoj dobili pet potencialnih kandidatov za mobilno pomoč. Potem je postopek potekal po zakonu in preteklo je nekaj mesecev, da so bili izdani sklepi o vključitvi in plačilu storitev.

Strokovno delo

Strokovno delo je usmerjeno v ohranjanje, negovanje in dopolnjevanje že pridobljenih spretnosti in praktične usposobljenosti za vsakdanje življenje, v okviru psihičnih in fizičnih sposobnosti vsakega upravičenca oziroma uporabnika. Pomembna je tudi pomoč staršem teh oseb z nasveti za lažje premagovanje težav, ki spremljajo njihovo življenje s prizadetim članom družine. Ti uporabniki storitev se postopno seznanjajo z že vključenimi v institucionalno obravnavo in tako pripravljajo na možno vključitev v ustanovo, če bi nenadoma nastala takšna potreba. Tisti že vključeni pa s spoznavanjem življenja zunaj ustanove pridobivajo spoznanja, ki bodo pomembna ob morebitni vrnitvi v domače okolje.

Za vsakega uporabnika storitev mobilne pomoči je v začetku narejena anamnestična ocena in individualni program dela z njim. Ta nastane na temelju začetnih opazovanj posameznega uporabnika, izraženih želja njega in njegovih svojcev ter ocene njegovih sposobnosti.

O delu se vodi dokumentacija iz katere je razvidno komu, kdaj in kje ter koliko časa se je dajala strokovna mobilna pomoč. Vsi izdelki, ki ob tem nastanejo, so spravljeni v mapi vsakega uporabnika. O vsem, kar se dogaja, se zapiše, da bo na podlagi doživetij, presenečenj, odklonov ali česar koli pomembnega lažje delati. Vsebina posameznih obravnav izhaja iz izraženih potreb in diagnostične ocene.

Organizacija izvajanja pomoči na domu mora biti usklajena med uporabniki in izvajalcem. Nujno je najti optimalen čas, da bosta obe strani imeli občutek, da delata tako, kot sta želeli. Izvajanje mobilne pomoči pa je povezano s potovanji iz kraja v kraj, torej s prevoznim sredstvom. Vsekakor na začetku še ni na voljo službenih vozil, saj se mora stvar najprej prijeti in pokazati upravičenost stroška nakupa vozila. Za izvajanje strokovne pomoči je bilo predvsem treba kupiti nekaj didaktičnega materiala in iger ter drugih pripomočkov, ki jih je treba imeti s sabo na terenu, da lahko zastavljeni program poteka. To bo treba dopolnjevati.

V našem javnem zavodu, Centru za varstvo in delo Golovec Celje, praktično izvajava strokovno pomoč na domu dve delavki, defektologinja in socialna delavka. Vsaka pokriva do sedaj izražene potrebe v eni občini. Kolegica v Celju obiskuje štiri občane, jaz v Žalcu pet oseb. Po približno polletnem delu sva pridobili nekaj pomembnih izkušenj, ki jih bomo temeljito pretehtali po dopustih in uporabili pri nadaljnjem delu.

Pristop k posameznikom kaže, kako smo upoštevali želje in možnosti posameznikov glede števila in oblik srečanj:

- enkrat na teden po 2 uri na občanovem domu dopoldne ali popoldne
- dvakrat na teden po eno uro na občanovem domu
- enkrat na teden pride z organiziranim prevozom v zavod
- enkrat na teden ga sama pripelje v zavod
- obisk na domu vsakih štirinajst dni

Okoliščine, v katerih dela strokovni delavec so zelo raznolike, saj ima največ stika z ljudmi z dežele, kjer ne manjka gostoljubnosti, prijaznosti v domačem, tudi kmečkem okolju.

Ob teh obiskih na domu so navzoči domači, predvsem starši (mame) in bližnji sorodniki, s katerimi je treba kar veliko sodelovati, saj nam lahko dajo koristne informacije o osebi, ki smo ji prišli strokovno pomagat, še posebno, če je ta govorno močno motena. Sorodniki pa tudi mnogo sprašujejo, kajti veliko je skrbi, kako poskrbeti za tega svojega družinskega člana, še posebej potem, ko ne bodo mogli več sami skrbeti zanj. Veliko sprašujejo o reševanju zdravstvenih težav svojih otrok, pa tudi teme s področja partnerstva in spolnosti niso skrivnost.

Ob delu z družino, ki je oblikovano kot strokovna pomoč zmerno in težje duševno prizadeti osebi na domu, se tkejo dokaj trdne in zaupne vezi med obema stranema, ki so pogoj za uspešno delo. Menim, da je treba te odnose negovati, paziti, da kot izvajalci te pomoči ne bi preveč lahko izigrali zaupanja, ki so nam ga izkazali v družinah, predvsem pa je treba paziti, da ne bi na začetku postavili ciljev previsoko.

Kot vsako delo tudi delo defektologa potrebuje popestritve in spremembe, kajti nagrade v obliki velikih uspehov so na tem področju majhne, čeprav za prizadetega zelo pomembne. Biti izvajalec strokovne pomoči na domu je velika sprememba, ki je kljub zahtevnosti dela izjemno lepa. Občutek sprejetosti, ko prideš k hiši, tista skrb prizadete osebe, da se mora pripraviti, ker dobi obisk, in vse male pozornosti, ki jih izkažejo ob prihodu in odhodu (pozdrav, nasmeh, pomoč pri prenosu potrebščin, ki jih prineseš s sabo...) vlivajo nove moči in potrjujejo, da je bilo vredno poskusiti to obliko dela, ki jo je treba nadaljevati in dopolnjevati ter širiti. Večje število oseb, ki jim bo ponujena strokovna pomoč na domu, in več izvajalcev te pomoči bo lahko na podlagi izkušenj postavilo boljše temelje za čim uspešnejše delo.

Lidija Hrnčič - Tominšek
prof. defektologije

NAŠA NOVA KNJIŽNICA

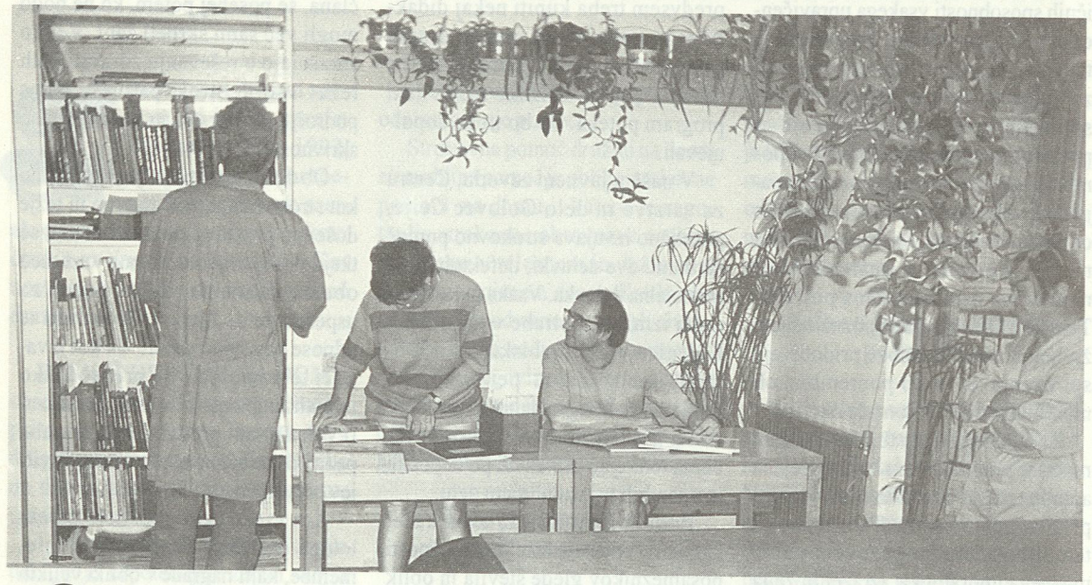

Seveda smo že prej imeli knjižnico. Tako, majhno, skupno za strokovne in leposlovne knjige. Pa malce odmaknjeno od središča dogajanja, ki je v naši hiši večinoma v prvem nadstropju.

V dnevnem prostoru prvega nadstropja se je v plitvi stenski omari šopirila lestev. Po kratkih pogovorih s sodelavci (saj veste, če bi rad kaj spreminjal, moraš upoštevati tudi mnenje tistih, ki jih sprememba zadeva), je lestev dobila nov prostor, omara pa nove police. In seveda šestdeset knjig iz skupne knjižnice (v kateri je ostala strokovna literatura).

Seveda, če se ti o knjižničarski znanosti bolj malo sanja, postaviti pa hočeš res pravcato knjižnico, potrebuješ pomoč pravega knjižničarja. Po ljubljanskih knjižnicah je nekoliko več kot običajno zvonil telefon, nekdo (jaz) je postavljal malo pametnih in veliko (za knjižničarje) neumnih vprašanj, v Bežigrajski knjižnici pa je dvignila slušalko gospa Kobalova, ki vodi to knjižnico, in bila zelo konkretna: pokličite nas, kdaj naj bi prišli na ogled in bomo pomagali, pika.

Gospa Marija Kobal in Neda Isaković sta tako neko januarsko dopoldne prizanesljivo zrli v malo omaro, v kateri je bilo postavljenih za dobro polico knjig, ki sem jim jaz že rekla knjižnica za naše varovance, in povedali, da bi po standardih morali imeti na vsakega varovanca tri knjige (pa še cel kup drugih standardov in zahtev - torej za 200 varovancev 600 knjig), pa da je potrebna inventarna knjiga, pa kataložni listki, pa UDK (kaj pa je spet to!!???), pa knjižni listi, pa izkaznice, pa nalepke, pa žepki, pa še in še. Pa da prostor ni ravno najbolj primeren, ker ni možnosti za mirno knjižničarjevo delo, itn.

Za spodbuden začetek sta nam podarili imenik obiskovalcev knjižnice in nekaj vzorčkov nepogrešljivih obrazcev ter toplo priporočili knjigo o knjižničarstvu. Ta pa je bila že v hiši, saj je naša prihodnja knjižničarka Verica Županič takoj, ko sem ji omenila delo v knjižnici, pohitela in si knjigo izposodila. Tudi izpiske o zgodovini knjižničarstva je že pripravljala.

Gospe Marija in Neda sta odšli, jaz pa sem obsedela pred omaro (najmanj desetkrat toliko knjig bi potrebovala), zmedena od vseh UDK-jev, listkov, številk. Pa ne za dolgo.

Spet so zvonili telefoni. Tokrat pri tistih, za katere sem slutila, da bi nam lahko pomagali. Na podlagi teh pogovorov je naša tajnica Tatjana tipkala vloge, mi v varstveni delavnici pa smo vsako podarjeno knjigo, ki je prispela na naš naslov, sprejeli z radostno hvaležnostjo.

Prihajale so čudovite slikanice, knjige o lepotah Slovenije, priročniki, veliko leposlovnih knjig, v glavnem čisto nove in dišeče.

Tudi presledki med posameznimi pošiljkami so bili ravno prav dolgi, da sem se lahko sproti učila, kako in s kakšno številko se opremi vsako knjigo, da jo potem postavič tako, da jo lahko takoj poiščeš in pospraviš. Tale UDK (univerzalna decimalna klasifikacija) je res imenitna iznajdba. Na primer, prva številka (tiste malo daljše številke, s katero je opremljena čisto vsaka knjiga v vsaki knjižnici), pomeni

1 - filozofija
2 - verstvo
3 - družbene vede
45 - matematika in naravoslovne vede
6 - uporabne vede
7 - umetnost, šport
82 - književnost, leposlovje
9 - domoznanstvo, zemljepis, biografije, zgodovina
0 - splošno (in če ima knjiga prvo št. 0, vam je ne bodo posodili za domov)

V dar smo dobili knjige z vseh navedenih področij, in ko je naša tajnica Tatjana videla, kako veseli smo bili vsakega sporočila o prispelih knjigah, je sama prinesla 50 svojih knjig. Tudi Aleš Cizelj, ki hodi na delo v likovno delavnico, jih je prinesel 46. Knjige, ki nam jih podarijo posamezniki, so dragocene predvsem zato, ker jih ni več v prodaji, napisali pa so jih avtorji, brez katerih knjižnica ni knjižnica (London, Stendhal, Bronte, Gogolj, Trdina, Tavčar, Menart, Bor). Bojana Mrhar, ki hodi na delo v šiviljsko delavnico, je en teden vsak dan prinašala polno vrečo knjig, za katere sta se z mamo odločili, da jih podarita knjižnici. Vsem smo se zahvalili, tudi štirinajstim založbam, ki so se odzvale na našo vlogo z enim izmed naših izdelkov.

Pa je nastala dilema: posebna štampiljka za knjižnico - da ali ne? Seveda ne, saj je imel naš gospod direktor Pavel Smolej idejo: razpišimo interni natečaj za najboljši ekslibris, s katerim bodo te knjige označene. Pa smo ga razpisali. S tričlansko komisijo in prvimi tremi nagradami. (Se je splačalo sodelovati: prva nagrada je bila avdiokaseta po izbiri, izdelek pa natisnjen vsaj v tisoč izvodih. Pa mi pokažite koga, ki ne sanja o tem!) Izmed 56 prispelih risb je komisiji (Biljana Kleva, Marinka Bernik, Pavel Smolej) najbolj ugajala rešitev Lucije Pirc Skodelice kave za gospe in ena za gospoda z zgovorno simboliko. Saj vem, da vas zanima, katero kaseto si je izbrala: najnovejšo od Čukov!

Po požrtvovalnem sodelovanju naše likovnice Biljane in Jožeta, ki je glavni v tiskarski, ta ekslibris sedaj označuje vse naše knjige. Je lep, kajne?

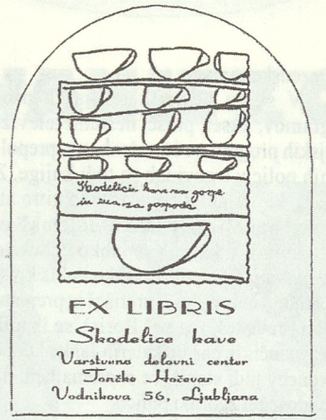

Knjig je bilo vedno več in omara je postala premajhna. Tudi ta, ne ravno majhen problem, smo po posredovanju gospoda direktorja, ki nas je ves čas nastajanja knjižnice tiho podpiral in nas kasneje glasno pohvalil, rešili. V varstveni delavnici, čisto blizu dežurne sobe, pet korakov od dnevnega prostora, v prostoru, mimo katerega ne moreš kar tako, so nam postavili krasno omaro od stropa do tal, z drsečimi vrati. Kaj je v sklopu čisto vsake spodobne knjižnice? Čitalnica, ne? Kaj je v čitalnici nepogrešljivo? Meni se zdi, da revije. V našo hišo redno, večinoma brezplačno, prihajajo revije Naša žena, Antena, Otrok in družina, Karma (v njej je dober horoskop), z majhnim zamikom pa Jana, Stop, Ognjišče, Prijatelj, Pet, revije, ki jih kupijo posamezniki in jih, prebrane, ponudijo še čitalnici. Najbolj so jih veseli varovanci, ki v tem prostoru čakajo starše, da jih odpeljejo domov. Ob deževnih dneh pa imamo sedaj možnost več za preživljanje prostega časa. Da se je čitalnica podaljšala na balkon, je poskrbel naš mizar Tone, ki je izdelal mizo in stolčke.

Vsak torek in petek ob 9. uri knjižničarka Verica Županič, sicer tudi avtorica pesniške zbirke Edini list v rdeči vrtnici, skrbno vpisuje nove člane, izposojene in vrnjene knjige in po svojih močeh svetuje, prinese pa tudi svoja

Boris Punek: prevod pesmi iz zbirke Radost u bolu Marije Balog

Naslov knjige: **Veselje v bolečini**

NI POMEMBNO	*NIJE VAŽNO*
Minevajo leta *in samotne zime,* *kdo potrebuje* *te moje pesmi?* *v samoti -* *na sredini te tihe noči.*	*Prolaze ljeta* *i puste zime* *kome će trebat* *ove moje rime?* *u samoći -* *usred gluhe noći.*
Mogoče v sredini dneva *nekdo jih bo prebral,* *pomnil pesmi in rime* *pesnikove bolečine.*	*Možda usred dana* *netko ih pročita u školi* *i zapamti riječi rime* *pjesnikove boli.*
Vse ni pomembno, *kje bo in kdo bo bral* *in po meni spraševal bo.*	*Sve nije važno* *gdje će i tko da čita,* *važno je da netko* *i za mene pita.*
In kje je to zapisano?	*A gdje se to piše?*
To pomembno ni, *pomembno je,* *da ni nič zlaganega.*	*Ni to nije važno,* *važno je da nije* *ništa lažno.*

skrbno napisana razmišljanja o knjigi, ki jo je prebrala. Karmen si vedno znova izposoja slikanico Medvedki sladkosnedki, ni mi še uspelo ugotoviti, kaj v tej knjigi jo je tako očaralo. Za največje presenečenje pa je poskrbel Boris Punek, ko je prevedel dve pesmi Marije Balog iz njene zbirke Radost u bolu iz hrvaškega v slovenski jezik. Pesem si lahko v izvirniku in Borisovem prevodu preberete na koncu tega članka.

Verica je vpisala tudi nekaj redno zaposlenih, ki so redni obiskovalci knjižnice.

Imamo knjige, ki jih je izbralo 19 darovalcev. Čas bo natančneje pokazal, katere knjige najbolj pritegnejo naše fante in dekleta, da se bomo lahko lotili načrtnega nakupa želenih knjig. Nekaj smernic že imamo: najbolj iskane so ljubezenske zgodbe, knjige o spol-nosti, knjige s fotografijami na vse teme in slikanice z velikimi tiskanimi črkami.

Trenutno imamo 600 knjig, vpisano pa je 50 članov.

Gospa Neda Isakovič večkrat pride na pomoč in z nasveti, odpisanimi knjigami Bežigrajske knjižnice in starimi letniki revij Zdravje, Otrok in družina, Lovec, dajanjem "težkih" UDK po telefonu in spodbujanjem nepogrešljivo pomaga.

Včasih na široko odprem vrata naše omare, z varovanci gledamo polne police knjig in uživamo. Precej dela je še: izdelava kataloških listov, usposabljanje Verice (v kakšni večjih knjižnic, kjer še nimajo računalniškega vodenja), delo z obiskovalci knjižnice.

In če imate kakšen predlog, npr. kako dobiti knjige, ki zanimajo naše fante in dekleta, kakšno knjigo, ki je ne potrebujete več, se nam oglasite na naslov: Varstveno-delovni center Tončke Hočevarjeve, Vodnikova 56, Ljubljana, knjižnica.

Miha Mazzini: Drobtinice
Ferdo Godina: Nada vrni se
Podmorski svet in mi
Izidor Golob: Vrt in letni časi
Matej Bor: Sto manj en epigram

To so naslovi knjig, ki jih imamo v več izvodih, kot jih potrebujemo, bi jih pa zamenjali za slikanice z velikimi črkami, knjige o spolnosti in ljubezenske romane.

V svetu neštetih radijskih programov, kaset, plošč, neštetih televizijskih programov in videokaset, prepolnih polic v trgovinah so tudi knjige. Z listi, ki jih lahko obračaš tako hitro ali tako počasi, kot lahko dojemaš in doživljaš, o katerih se lahko čudovito pogovarjaš, iz katerih lahko dobiš krasno idejo in iz njih kaj prerišeš in prepišeš (ali prevedeš, kot naš Boris), se iz njih kaj naučiš in na kup katerih lahko konec koncev tudi stopiš, če si premajhen, da bi dosegel zgornjo polico.
Kaj pa pomeni knjiga vam?
Ste član knjižnice v svojem kraju?
Kolikokrat jo obiščete?
Katera je trenutno vaša najljubša knjiga?
Katere knjige bi kupili, če bi vam npr. kdo podaril 20.000 tolarjev samo v ta namen?
Katera knjiga vas je tako navdušila, da bi nam jo priporočili?
Za kaj še se da koristno, šaljivo, neškodljivo uporabiti knjigo? (Za tisto o treniranju manekenske hoje vemo tudi mi.)

Razpišite se!

Vesna Janežič

VARSTVENO-DELOVNI CENTER V PARIZU

Dvanajst varovancev Varstveno-delovnega centra Postojna se je sredi maja 1996 skupaj s šestimi spremljevalci odpravilo na tridnevni izlet v Pariz. Že leto prej smo pridno zbirali denar z vseh vetrov, delali in varčevali ter si s pomočjo Sožitja in Centra za socialno delo Postojna le zagotovili vsa potrebna sredstva.

In tako smo se 10. maja že ob 8. uri na letališču Brnik vsi razburjeni in malo prestrašeni vkrcali na letalo za Pariz. Pa je strah minil že takoj po vzletu, in ko smo pristali na pariškem letališču Charles de Gaule, je bilo letalo že "mala malica". Varovanci kar niso mogli verje-ti, da smo srečno pristali, in se načuditi velikosti letališča. Med dveurno vožnjo z avtobusom po Parizu je vodnica Maša predstavila največje znamenitosti mesta. Nato smo se namestili v prisrčnem hotelu čisto blizu znamenite cerkve Sacre coeur.

Naslednji dan je bil na vrsti Disneyland in nova izkušnja - hitri vlak RER, ki ima vrata odprta le nekaj sekund. Pa je tudi to minilo brez težav. Peljali smo se z ladjo Mark Twain, z vlakom EuroDisney, si ogledali gledališko predstavo Lepotica in Zver, Disneyjevo para-do, šli skozi labirint..., še najbolj pa nam je bil všeč Mali svet. Dan v pravljičnem svetu je minil, kot bi mignil. Zvečer smo šli še v pravo francosko restav-racijo na izvrstno pojedino in se posladkali z znameni-to čokoladno kremo.

Zadnji dan smo se z metrojem odpravili do Eifflovega stolpa. Nekateri so se povzpeli do prve ploščadi, drugi pa prav do vrha. Zatem smo se popeljali z ladjico po Seni. Sledilo je kosilo na najlepši pariški ulici Champs-Elysees, kjer smo videli tudi restavracijo Planet Holywood. Tam kuhajo hrano po receptih slavnih igralcev: Brucea Willisa, Demi Moore, Arnolda Schwar-zeneggerja in Sylvestra Stallonea. Po kosilu smo še zadnjič pozdravili Pariz, se počasi odpravili proti letališču, tam zapravili še zadnje franke in polni lepih vtisov poleteli nazaj proti Brniku. Spremljalo nas je slabo vreme, ki se je poigravalo z našim leta-lom, vendar se je vse izteklo v najlepšem redu. Polnočni Brnik nas je pričakal deževen, zaradi razbur-jenja pa dežja nismo niti opazili.

Še isti teden se je v Varstveno-delovnem centru že slišalo vprašanje: "Gremo drugo leto spet v Pariz?"

Za lepe spomine se še posebno zahvaljujemo organizaciji Kompas Holidays iz Ljubljane, ki je posebej za nas pripravila in prilagodila ta čudoviti izlet.

Jernej Verbič

POVEZOVANJE Z OKOLJEM

Veseli smo, da smo kot Center za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami vključeni v življenje mesta Vipava. Dijaki škofijske gimnazije že nekaj let pod strokovnim vodstvom prijateljujejo z našimi gojenci. Za vse njih in tiste, ki se družijo z nami in jih zanima drugačnost, smo v sredo, 19. junija, tik pred koncem šolskega leta, pripravili POGOVORE O DRUGAČNOSTI.

Delavci Centra so jim predstavili otroke in mladostnike, ki svoje posebne potrebe, želje, načrte in usposabljanje uresničujejo v Vipavi.

Naši prijatelji pa so tudi skavti in taborniki. Za skupino mladostnikov, vključenih v pošolsko skupino za usposabljanje z delom, so taborniki odreda Mladi bori iz Ajdovščine pripravili dvodnevno taborjenje pri lovski koči nad Lokavcem.

Postavili so šotore in zakurili taborni ogenj, na katerem so si spekli hrenovke in krompir, nato pa ob pesmi, šalah in skečih doživljali čare poletne noči.

Taborjenje je uspelo. Vsi naši gojenci so prvič preživeli noč v naravi, pravzaprav so jo prespali v šotoru. To je bila nova življenjska izkušnja in nepozabno doživetje.

Dvodnevno taborjenje pa so za naše učence pripravili skavti iz Ajdovščine.

Najprej so se s programom predstavili vsem otrokom Centra, ki so konec tedna preživljali na Gradišču nad Vipavo. Spoznali so spretnosti, delo in zabavo skavtov.

Tako učenci kot starši so zelo zadovoljni s temi novimi oblikami dela in drugačnim preživljanjem prostega časa in druženjem z zdravimi vrstniki.

Organizacija in izvedba takih in podobnih akcij res zahtevata od delavcev Centra dodaten trud in žrtvovanje prostega časa, vendar sreča v nasmehu in pogledu otrok odtehta vsak napor.

Navsezadnje pa se povezanost s krajem in ljudmi kaže tudi v njihovi pripravljenosti, da nam polepšajo dan. Že nekaj let nam vroč konec leta z odličnim sladoledom ohladijo lastniki bifeja pri Marjanci iz Vipave. Njihov sladoled je še posebno osvežilen...

Zahvalo pa smo dolžni tudi vsem tistim Vipavcem, ki se za trenutek ustavijo ob naših gojencih in jim namenijo lepo besedo, prijazen nasmeh, toplo misel...

Zdenka Fučka

Fotografija: Alenka Premrl

OSNOVNA ŠOLA DRAGOTIN KETTE - NOVO MESTO

PROMETNA VZGOJA NA OSNOVNI ŠOLI S PRILAGOJENIM PROGRAMOM NOVO MESTO

Naše ceste zahtevajo vsak dan velik krvni davek. Veliko je prometnih nesreč, v katerih so žal udeleženi tudi otroci. Da bi bil ta davek čim manjši, posvečamo na naši šoli prometni vzgoji veliko skrb.

Učenci nižjih razredov vse leto tekmujejo za prometno značko.

V petem razredu se učenci vse leto skrbno učijo cestno-prometnih predpisov in v aprilu opravljajo kolesarske izpite.

Maja izvajamo razredna in šolska prometna tekmovanja, kar obsega testiranje in spretnostno vožnjo na poligonu.

Sodelujemo na občinskem prometnem tekmovanju z naslovom Kaj veš o prometu? Letos smo bili celo občinski prvaki. Izmed devetih osnovnih šol smo bili najboljši. Skupno smo dobili pokal in lepo kolo pony.

Naš učenec Tine Kuplenik je zastopal Mestno občino Novo mesto na državnem prometnem tekmovanju Kaj veš o prometu? osnovnih šol v Kidričevem pri Ptuju. Od štiridesetih tekmovalcev se je uvrstil na petintrideseto mesto. Z rezultatom smo zelo zadovoljni.

Ravno na naši šoli pa smo začeli z organizacijo območnih prometnih tekmovanj osnovnih šol s prilagojenim programom. Četrtega junija smo bili mi organizatorji območnega prometnega tekmovanja osnovnih šol s prilagojenim programom Dolenjske in Bele krajine. Udeležilo se ga je dvajset tekmovalcev iz osnovnih šol s prilagojenim programom iz Brežic, Črnomlja, Mirne, Krškega in Novega mesta. Tekmovalci naše šole so bili na nižji in višji stopnji najboljši. Na višji stopnji je bil prvi Tine Kuplenik, drugi Tine Primc; na nižji stopnji je bil prvi Ivica Franki, drugi pa Branko Cemič. Tudi skupno so bili najboljši. SPVCP Mestne občine Novo mesto, ki nam je tudi pomagal pri organizaciji in izvedbi tekmovanja, nam je za prvo mesto podaril kolo pony in seveda tudi pokal.

Na naših tekmovanjih smo si prislužili že precej koles in čelad, veliko odličij in kar osemnajst pokalov, ki krasijo našo jedilnico. Najbolj ponosni smo na občinski pokal in seveda na to, da smo se uvrstili na državno tekmovanje osnovnih šol.

Želimo si, da bi imeli kolesarnico, kamor bi pospravljali kolesa, in nam jih ne bi bilo treba vedno nositi na podstrešje.

Vida Medic,
mentorica prometne vzgoje

PRAVICA DO DRUGAČNOSTI

Če je leto 1996 razglašeno za leto pravice do drugačnosti, potem velja to načeloma za vse. Ta pravica seže do tja, ko na njen račun ne škodujemo drugemu. Pravica do drugačnosti se v večji meri nanaša na skupine, ki imajo posebne potrebe oz. potrebujejo več pomoči, da te pravice lahko uveljavijo.

Že tretje leto so se tabora udeležili varovanci Varstveno-delovnega centra Tončke Hočevarjeva iz Ljubl-jane. To so odrasli, katerih razvoj je moten v duševnem in telesnem razvoju od rojstva dalje. Zaradi tega potrebujejo vse življenje raznovrstno pomoč, kot je varovanje, vodenje, sredstva za preživljanje, posebno zdravstveno obravnavo itn. Integracija je ideja, kdaj in v kolikšni meri lahko ti varovanci sodelujejo v dejavnosti okolja.

Za tabor sem pripravil predavanje, s katerim bi drugim udeležencem predstavil značilnosti te skupine varovancev in morda predlagal napotke. S Čačo in Romanom smo se dogovorili, da je to drugačnost nepotrebno poudarjati, saj so že tretjič v taboru in da jih onadva, vodniki in še prenekateri drugi poznajo. Oni naj le, če bo treba, prevzamejo nalogo razlage za varovance, ki so navzoči v taboru. V taki obliki bi bila predstavitev avtentična po izkušnjah in strokovno ne dolgočasna.

Kaj je bilo za obravnavano skupino drugačno:

- pohodov, ki jih ne zmorejo ali se jih niso udeleževali, temveč so šli s svojim mentorjem po svoje;
- potrebna je bila večja pomoč planinskih vodnikov, npr. pri obisku Snežne jame;
- ni mogoče navesti vse pomoči, ki sta jo ponudila mentorja Nacka in Božo, npr. pri osebni higieni, urejanju šotorov, prehrani itn.;
- v posameznih položajih so bili potrebni popravki vedenja, da je bilo le-to v normah sprejemljivega.

V vseh drugih položajih so bili varovanci neopazno integrirani. Igrali so nogomet, odbojko, družili so se pri večernem ognju in lepo so obogatili predstavo krsta.

Nekaj misli o izkušnjah:

- razmerje števila obravnavane skupine do drugih udeležencev naj bo tak, da ne bo prevladoval vpliv prvih;
- v takih razmerjih je integracija neproblematična in drugačnost uveljavljena brez medijske vsiljivosti;
- pri drugih udeležencih, ki imajo primerno razvojno in kronološko starost, vzbujajo socialni čut;
- oni so ugotovili, da bi bil tabor brez navzočnosti varovancev okrnjen. Čutiti potrebo pomagati potrebnim je človekovo notranje bogatenje. Vabilo na naslednji tabor ni formalno dejanje, ampak iskrena poteza.

Pavel Smolej

GORENJSKI ŠPORTNIKI

Gorenjska je v slovenskem športu dobro predstavljena, saj imamo svetovno znane smučarje, skakalce, blejske veslače, leške padalce, radovljiške in kranjske plavalce, košarkarje in kolesarje. Imamo pa tudi udeležence svetovne specialne olimpiade, Anico in Tadeja iz Doma Matevža Langusa iz Radovljice in Davida iz Osnovne šole Helene Puharjeve iz Kranja.

Gorenjski športniki so tudi specialni olimpijci iz Osnovne šole 27. julij iz Kamnika, iz Sožitja Mengeš, iz Društva za pomoč duševno prizadetim in Osnovne šole Helene Puharjeve iz Kranja, iz Sožitja Škofja Loka, iz Osnovne šole Antona Janše in Doma Matevža Langusa iz Radovljice in iz Osnovne šole Poldeta Stražišarja z Jesenic. Kar 190 športnikov vadi pod vodstvom vaditeljev, specialnih pedagogov in staršev različne poletne in zimske športe.

V vseh ekipah smo začeli z atletiko in v teh disciplinah tudi med seboj vsako leto tekmovali. Tako kot se je razvijalo in širilo gibanje specialne olimpiade v Sloveniji, se je razvijala tudi naša dejavnost. Danes vadimo več atletskih disciplin, plavamo, igramo namizni tenis, kolesarimo in se učimo spretnosti košarke. Tudi pozimi naši športniki ne počivajo, ampak se sankajo, tečejo na smučeh in vijugajo med palicami.

Mnogo pomembnih športnih prireditev smo že organizirali Gorenjci. Dom Matevža Langusa je leta 1993 organiziral republiške poletne igre, letos pa tudi republiške zimske igre, kjer so se zbrali tekmovalci iz vse Slovenije pa tudi nekaj gostov iz tujine. Vsako jesen se slovenski atleti zberejo na atletskem mitingu, ki ga organizira Sožitje Mengeš. Sožitje iz Škofje Loke je na mitingu gostilo plavalce iz vse Slovenije. Športniki se vsako leto pomerijo na regijskih igrah. Letos so bile igre za našo regijo v Kamniku. Sto petinšestdeset tekmovalcev je tekmovalo v šestih atletskih disciplinah, v elementih košarke in v namiznem tenisu.

Veliko truda in volje, mnogo vadbe je vloženo v skok, zamah roke pri plavanju ali met žogice. Ogromno je zadovoljstvo, veselje in ponos, ko tekmovalcu znan športnik stisne roko in mu podeli medaljo. Špela Pretnar, Nataša Bokal, Alenka in Nataša Kejžar, Irena Avbelj, Dušan Mravlje, Marko Milenkovič, Franci Petek, Boris Strel in drugi so to za naše športnike radi storili.

Po teh dejavnostih nas v gorenjskem prostoru kar dobro poznajo. Z zagnanostjo vseh delavcev v društvih in ustanovah, s sodelovanjem in podporo staršev in znancev se naše gibanje širi. In prav je tako. Naša naloga je zajeti čimveč otrok in mladostnikov in za vsakega člana poiskati ustrezno športno aktivnost, motivirati starše, športne vaditelje in mlade, da bi nam pri treningih in drugih dejavnostih pomagali. Več nas bo, boljši bomo, uspešni in zadovoljni bodo naši športniki, njihovo življenje bo bogatejše, s tem pa bomo bogatejši tudi mi, njihovi prijatelji.

Tea Beton

RAFTING '96

V varstveno-delovnem centru Tončke Hoče-varjeve je poglavitna dejavnost naših varovancev raznovrstna proizvodna dejavnost.

Z delom, ki poteka večinoma vse dopoldne, skušamo koristno zapolniti čas, pridobiti delovne navade, ohraniti že pridobljene spretnosti in pridobiti seveda tudi nova znanja in navade.

Naša enota je ena od treh ločenih enot Varstveno-delovnega centra Tončke Hočevarjeve, ki so razpršene po Ljubljani. Vanjo je zajetih devetnajst varovancev, ki jim je skupno to, da sodijo med mlajše v našem centru.

Enote ohranjajo določeno mero samostojnosti in s tem priložnost za kanček drugačnosti.

V naši enoti poskušamo med drugim vsako leto izpeljati po en skupen izlet. To so izleti, ki naj bi se jih udeležilo čim več varovancev, saj vsi se ga nikoli - seveda brez staršev, samo ob spremstvu strokovnih delavcev.

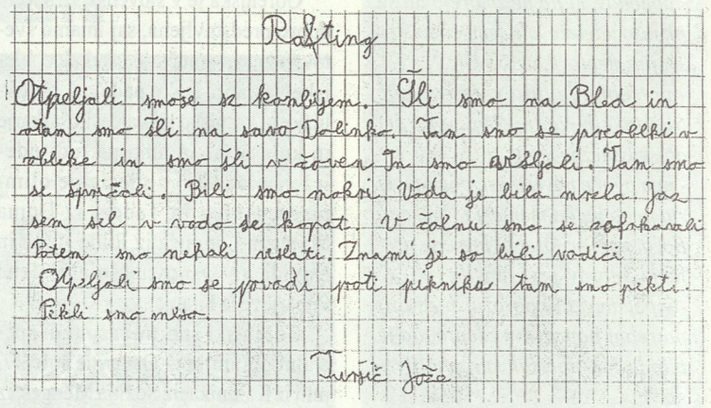

Rafting

Odpeljali smo se z kombijem. Šli smo na Bled in ostam smo šli na savo Dolinko. Tam smo se preoblekli v obleke in smo šli v čoven. In smo vesljali. Tam smo se špricali. Bili smo mokri. Voda je bila mrzla. Jaz sem šel v vodo se kopat. V čolnu smo se sofrkavali. Potem smo nehali veslati. Znani je so bili vodiči. Odpeljali smo se vprodi pot pikinka tam smo pikti. Pikli smo meso.

Turšič Jože

Največja vrednost teh izletov se mi zdi v tem, da se jih udeležijo tudi tisti posamezniki, ki se med letom ne udeležujejo športno-rekreativnih dejavnosti, ki sicer redno potekajo v našem centru.

Lani smo organizirali izlet v Rakov Škocjan, kjer smo si ob spremstvu vodnika jamarja ogledali košček podzemnega sveta.

Letos smo se odločili za rafting po Savi Dolinki, ki smo ga začeli v zasipu pri Bledu in končali pri Radovljici. Izlet je bil organiziran in voden v sklopu Skok športa, ki se poklicno ukvarja s to dejavnostjo. Varnost je bila tako seveda zagotovljena, poleg tega pa smo se odločili za reko, ki je bila za naše potrebe ravno dovolj nemirna.

Tako kot sama vožnja, veslanje, drdranje po brzicah je bilo svojevrstno doživetje tudi sama priprava na raft, saj smo se morali preobleči v neoprenske obleke, si nataknili čelade in reševalne jopiče, sledil pa je še kratek pouk o tehniki veslanja in o značilnostih reke. Po uri in pol trajajoče vožnje smo imeli piknik.

Na izlet smo tokrat povabili prijatelje iz koprskih delavnic, ki niso bili ob koncu nič manj navdušeni kot mi.

Rad bi povedal še to, da želim s takšnimi izleti svojim varovancem, s katerimi preživim večji del dneva, ponuditi doživetja in izkušnje, kakršnih si večina med njimi verjetno ne bi nikoli pridobila.

Boris Blaznik

ZAKAJ BI SE MORAL TUDI TI UDELEŽITI MLADINSKEGA PLANINSKEGA TABORA V KOPRIVNI?

Poletje in počitnice. Čas, ko si rečeš, da moraš izstopiti iz ritma, ki te žene in usmerja v negotovo prihodnost. Ko moraš dopustiti, da gredo stvari naprej, mimo tebe, in se na koncu prepričaš, da je to tudi resnično mogoče.

Kam torej? Izzvalo me je povabilo, da se udeležim mladinskega planinskega tabora v Koprivni blizu Črne na Koroškem. Ker je to prava priložnost, da preživiš prosti čas dejavno, doživiš pristnejši in tesnejši stik z naravo, spregledaš, da nisi sam sebi zadosten ter spoznaš košček bogate in pestre dežele, sem se odločila - moram biti tam. Pri otrocih, teh iskrenih in poštenih mladih bitjih, ob katerih ti je ves čas žal, da si odrasel, in se bojiš zanje, ker veš, da bodo tudi oni odrasli in jih bo življenje posrkalo v svoj vrtinec. Zavidaš jim energijo in se sprašuješ, od kod jo črpajo. Poti na Peco, Olševo, Raduho, hoja do Sv. Jakoba in Sv. Ane so jim malenkost in ogrevanje za popoldanske nogometne tekme z vodniki, dokazovanje spretnosti na poligonu in za prave olimpijske igre v Koprivni. Olimpijske igre? Da, te je spremljala celo CNN Koprivna z najpopolnejšo, moderno oblikovano opremo.

Pa to še ni vse. Gornik ne more biti popoln, če ne zna opazovati in doživljati svoje okolice in si za cilj šteje le vrh, ki mora biti dosežen čim hitreje in za vsako ceno. V taboru smo živeli drugače. Preiskali smo naše ožje okolje, si izbrali primerne motive in jih s Pavletom bližje spoznali ter upodobili na papirju. Čop, frčada, skodle, kozolci dvojniki so tako postali pogosti elementi akvarelov in risb, ki so s ščipalkami pripete na vrv v čisto posebni galeriji ob šolskem zidu odsevale umetniške sposobnosti mladih gornikov.

Da je spretnost pisane besede (poezija in proza) dana vsakomur od udeležencev tabora, sploh ni treba razlagati.

Morda ti je žal, da te v Koprivni ni bilo? Če ni tako, potem lahko povem, da si bil prikrajšan še za nekaj. Si lahko misliš, da so se zbudili sam gospod Kralj Matjaž izpod Pece in se prikazali v Koprivni, da nam pri krstu, tistim, ki smo prvič v taboru, odmerijo določeno število udarcev po riti? Zamudil si obisk Snežne jame pod Raduho, Potočke Zijalke pod Olševo, ogled rudnika svinca in cinka v Mežici, kopanje v mežiškem bazenu, prikrajšan si za glas zvonca, ki kliče k vstajanju in k Alešu (glavnemu kuharju), ki je pokazal, da običajno število obrokov omejuje njegove kulinarične sposobnosti, zato smo večkrat večerjali dvakrat. Kdaj si si to nazadnje privoščil doma? Prav tako nisi doživel večerov ob ognju, slišal pesmi ob spremljavi kitare in Romana, ki je s pomočjo zbora klical k Veneri za lepo vreme... Pa še uspelo mu je.

To je poletje! To so počitnice! Naslednje leto bo priložnost, da zadihaš z nami tudi ti. Pridruži se in postal boš mlajši, srečnejši in bogatejši za lepa doživetja.

Vida Škrabanja

LETOVANJE V KRANJSKI GORI

Kranjska Gora je eden izmed slovenskih biserov narave, ki je ugnezdena med čudovite planine in gore, čar pa ji dajejo tudi prijazni domačini in ovekovečen Kekec, ki je prav pod temi planinami "privekal" na svet in še vedno na filmskih platnih razveseljuje mlado in staro s svojo zgodbo.

Kranjska Gora pa je že vrsto let zapored gostiteljica več skupin otrok s posebnimi potrebami in njihovih svojcev, ki skupaj letujejo po teden dni v nekaj izmenah v hotelu Prisank in Porentovem domu. Tega pa ne bi bilo, če se ne bi Sožitje - Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije tako vztrajno in požrtvovalno trudila, da se našim otrokom, ki vse leto preživljajo svoj vsakdanjik doma, v delavnicah pod posebnimi pogoji ali pa v domskem varstvu, omogoči, da teden dni preživijo prijetno; dopustniško s svojimi starši ali rejniki.

Letos sva s hčerko preživljali ta prijetni teden v Kranjski Gori v hotelu Prisank, in sicer od 13. do 20. julija. Nista bila naklonjena samo vreme in strežno osebje, pač je k mnogočem lepem prispevala prizadevnost koordinatorja te skupine, Martina Benka in njegove soproge, ki sta skrbela, da smo si vsak dan ogledali zanimivosti okoliških krajev. Prav gotovo bo posebno otrokom ostala v spominu Kekčeva deželа, v kateri smo vsi uživali ob sreči otrok. Teta Pehta je s svojo značilno nošo in košaro, polno zdravilnih zelišč, napravila cel spektakel, Kekec sam pa je ob koncu omočil naša žejna grla s pravim kislim mlekom ter črnim kruhom, ki ga menda pečejo samo v Kekčevi deželi.

Tudi z izleta v Minimundusu v Avstriji smo prinesli veliko lepih vtisov.

Veliko veselja smo doživeli ob jahanju konja v Porentovem domu. Kar dva večera smo podaljšali v disku v bližini hotela. Vsi mladi plesalci so uživali. Niso bili pomembni takti in koraki, nasmejani obrazi in izrazi sreče so povedali vse.

Obiskal nas je tudi direktor Sožitja Tomaž Jereb, ki nam je pojasnil delovanje Sožitja Slovenije in namen letovanj otrok s posebnimi potrebami ter odgovarjal na postavljena vprašanja staršev. Marsikateremu staršu se je prikradla bojazen, če se bo letovanje naših otrok ohranilo tudi v prihodnje, saj mnogim duševno prizadetim prav letovanje polepša njihovo življenje. Pol leta živijo od pričakovanj, ostalo polovico leta pa od prijetnih spominov. Marsikateremu staršu je to edini dopust v letu, saj si ga drugače iz mnogih razlogov ne morejo privoščiti, posebno še, ker se tako otrok kot starši najbolje počutijo v družbi sebi enakih.

Zadnji dan smo imeli že tradicionalni sklepni piknik pred hotelom Erika, ki sta ga popestrila živa glasba in zgovorna pevka. Na svoj račun je prišel tudi "naš" Boštjan, ki je na vozičku, vendar se je njegova mama z njim zavrtela tudi na plesišču.

V teh dneh so se spletle marsikatere prijateljske vezi. V svežem sončnem sobotnem jutru smo zapuščali Kranjsko Goro, ki nam je pustila veliko lepih spominov ter željo, da se ob letu spet srečamo.

Anica Štancar

Prejšnji teden smo končali letošnji ciklus seminarjev in letovanj. Od junija do septembra smo izvedli v 31 skupinah različne oblike, ki se jih je udeležilo 1576 oseb z motnjo v duševnem razvoju in njihovih družinskih članov.
O tem bomo v Našem zborniku še poročali, tokrat pa objavljamo del dnevnika, ki ga je na eni izmed skupin vodila koordinatorka, ki je tudi sama mati prizadetega sina, v tej vlogi pa je bila letos prvič.

OBMORSKO LETOVANJE MATERADA

od 24.8. do 31.8.1996

DNEVNIK

Sobota, 24.8.1996

Nestrpno pričakujem prve goste, ki so začeli prihajati po 9. uri zjutraj. Ker sva z upravnico gospo Angelco že ves seznam prijavljenih staršev z otroki pregledali, upoštevali želje posameznikov s prijavnic (invalidi na vozičkih, sanitarije v sobi itn.), ni bilo nobene živčnosti niti tedaj, ko je prišlo več družin naenkrat.

S seznama prijavljenih je družina Sever odpovedala svoj prihod po telefonu na Zvezo, namesto njih je prišla vsa družina Orel, oče in dva otroka: Sara 13 let, Andraž 12 let, na prijavnici je bila prijavljena samo Nina z mamo.

Z družino Jug je prišla njihova vnukinja kot pomoč družini Novak.

Z dodatno prijavo je prišel tudi Marko Uhan s spremljevalcem Janezom K.

Jasna Pirc, duševno prizadeta, stara 58 let je prišla sama z vlakom do Kopra, naprej z avtobusom, pozno popoldne. Spremljevalka naj bi bila njena sestra, ki pa je za njo prišla šele v torek zvečer. Odjavljena ni bila, ker ni vedela, ali bo prišla kasneje ali sploh ne. Mislim, da bi morali v prihodnje Jasno skupaj z društvom obravnavati bolj individualno (kako more sama na tako pot, iz njenega društva pa je bilo več družin, celo prevoz iz varstveno-delovnega centra so ponudili, prišla je brez denarja, primernega perila ipd.).

Stanje se s prihodom sestre ni zboljšalo, le da je bila Jasna bolj razpoložena, mi vsi pa ob eno skrb manj, kako se bo vživela v našo skupnost. Mislim pa, da kot spremljevalka sestra v tem primeru ni bila primerna.

Družina Urh je prišla šele pozno popoldne, prišli so namreč z vlakom in avtobusom.

Po odličnem kosilu je bil vroč popoldan kot nalašč za prvo kopanje. Večerja ob 18.30 uri. Težko smo se odpravili s plaže že ob 18. uri, zato smo se, glede na prelepo vreme, dogovorili, da bo večerja v naslednjih dneh ob 19. uri.

Čeprav sem imela s seboj veliko izbiro glasbenih kaset, ta večer ni bilo veliko navdušencev, bili so utrujeni od poti in prvih vtisov.

Nedelja, 25.8.1996

Po nevihtni noči in delno oblačnem jutru se je naredil čudovit dan. Vsi hočejo izkoristiti lepo vreme tako, da so odšli na plažo, sama sem urejala prijave odraslih v recepciji. Seveda dopoldne ni minilo brez odrgnjenih kolen. Malo obliža, bonbon za pogum, pa je bilo hitro pozabljeno.

Po dobrem kosilu počitek oziroma kopanje, saj nam je bilo vreme res naklonjeno. Popoldansko tavanje naše Jasne ob obali sem pravočasno opazila, kam bi lahko zašla? Niti sama ni vedela, kaj je želela.

Spet odlična večerja. Po večerji športne igre: od ping-ponga, balinanja, košarke do nogometa.

Vsak večer - to smo sprejeli kot hišni red - mir ob 22. uri.

Omeniti moram še skupino odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju z vzgojitelji (28 oseb) iz enega izmed slovenskih varstveno-delovnih centrov, ki so bili sočasno na letovanju v istem objektu. Čeprav sem jih povabila k našim večernim družabnim igram, se niso odzvali, češ, da bodo hodili zvečer v mesto. Škoda!

Ponedeljek, 26.8.1996

S prijaznim vabilom na jutranjo telovadbo ob 7.45 uri mi je uspelo privabiti poleg navdušenih otrok tudi nekaj staršev, za zgled seveda. Nekaj otrok je kritično opazovalo naše telovadne vaje, upam, da se bodo v naslednjih dneh opogumili in se nam pridružili.

Spet imamo lepo vreme. Po zajtrku so odšli nekateri na plažo, drugi so posedli po klopeh ali so se umaknili v senco. Moram povedati, da ima Počitniški dom Zveze prijateljev mladine iz Maribora v Materadi pri Poreču lepo urejeno dvorišče z igrali, klopmi in veliko zelenja.

Sama odidem v mesto. Na žalost, telefon v domu je še vedno pokvarjen. Obenem pa iščem primernega ponudnika za izlet z ladjo. Tudi v lekarno moram.

Kosilu, ki je vsak dan ob 12.30 uri, sledi za nekatere počitek, za druge spet morje in kopanje. Posledice sonca se že poznajo. Kako prav mi pridejo kreme za sončenje z visokim faktorjem.

Po dobri večerji , danes so vsi za ples, zato navijamo kasete in plešemo, seveda samo do 22. ure. Škoda, še bi "noreli".

Torek, 27.8.1996

Danes nas je bilo pa na jutranji telovadbi že kar lepo število.

Kakšno navdušenje. Nekaj naših otrok opazujem, niso še pripravljeni priti v družbo.

Ob 9. uri pride gospod Škof. Nekaj staršev - vsi ti imajo določene probleme in vprašanja, se je sestanka udeležilo, drugi so glede na lepo vreme odšli na kopanje. Gospod Škof se je zadržal do kosila.

Uspelo mi je dobiti barko za izlet do Rovinja in Sv. Andrija -otoka, samo za nas, za četrtek ob 10. uri. Cena 1000 tolarjev na osebo, izredno ugodno, drugi ponudniki imajo ceno od 20 do 25 nemških mark.

Po večerji smo si ogledali risani film - kaseto, tako da so tudi težko gibljivi prišli na svoj račun.

Športniki pa so nadaljevali z nogometom in košarko do teme, saj se že dobro pozna, da postajajo dnevi krajši.

Sreda, 28.8.1996

Po jutranji telovadbi, uspelo nam jo je končati pred dežjem, se je ulilo in deževalo do 11. ure. Deževno dopoldne smo zapolnili z risanjem. Možnosti za popoldansko kopanje so bile majhne, zato sem se z upravljalci jame Baredine dogovorila, da si jo bomo skupinsko ogledali v popoldanskem času.

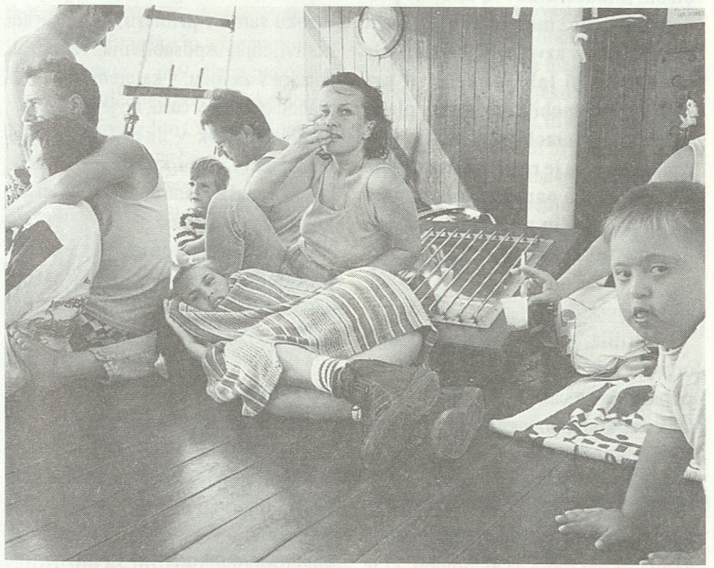

Z avtomobili smo se podali do Zelene lagune, nekateri so bili prvič na tem koncu Poreča, kjer je veliko športnih dejavnosti.

Preden smo obiskali jamo, smo se šli osvežit z dobrim sladoledom, nato pa v jamo Baredine, ki je nekakšna, lahko bi rekli mini Postojnska jama. Kar 40 navdušencev nas je bilo. Res da nekateri zaradi strme poti niso imeli dovolj poguma za to, da bi se spustili v jamo, smo pa zato tisti, ki smo šli, videli in gledali še za druge.

Po večerji, danes so že zahtevali, da mora biti ples, smo plesali in peli dokler ni prišla ura za počitek.

Z izletom, ki smo ga načrtovali za naslednji dan, ne bo nič, vremenska napoved je sicer boljša od današnje, pa vendar upravljalec barke predlaga, naj preložimo izlet na petek, pravi da smo posebna skupina z invalidi in raje ne bi tvegal.

Četrtek, 29.8.1996

Po jutranji telovadbi in zajtrku, vreme je spremenljivo oblačno, vendar ne mrzlo, odidem na pogovore za vožnjo z vlakom - smer mesto Poreč prek Modre lagune v Zeleno laguno in nazaj. Ker smo skupina z invalidi, predlagam posebno uro zunaj voznega reda. Vlak s štirimi vagoni lahko naenkrat pelje do 45 oseb. Majhen problem rešimo tako, da pred kosilom odidejo na vožnjo starši z otroki, ki nimajo težav pri hoji. Po kosilu ob 14. uri pa so na vrsti drugi, ki jih vožnja mika. Bila sem zadovoljna, da nam je uspelo vzeti s seboj tudi g. Kernovo s sinovoma, družino Pirc z dvema invalidoma na vozičku, tudi Uroša na vozičku, pa še Ribičevo družino.

Vožnja je trajala uro, prevoze do vlaka smo organizirali z osebnimi avtomobili.

Vožnje z vlakom se je udeležilo vsega skupaj 55 oseb.

Po večerji, kot vsak dan, izbirajo po želji: nekateri šport, drugi glasbo s plesom.

Petek, 30.8.1996

Zajtrku sledijo živčne priprave na izlet z ladjo. Na pot dobimo tako imenovani lunch paket, suho hrano namesto kosila, odrasli po dva sendviča s salamo in sirom, otrokom pripada sendvič.

Organiziramo prevoz do pristanišča v Poreč.

Ob 10. uri odplujemo z ladjo Vinja, s kapitanom šjor Mariom, njegovim sinom Patricijem in pomočnikom Nebojšom. Vreme je kot naročeno, čeprav se po nebu sprehaja nekaj oblakov. Plujemo proti Vrsarju, naredimo krog v pristanišču in nadaljujemo mimo Koversade v Limski kanal do Modre špilje. Spet samo ovinek, naprej po kanalu je namreč prepovedano, do gojišča školjk. Peljemo se mimo znanih plaž do Rovinja. Nič ne ustavljamo, ampak nadaljujemo pot mimo marine Rovinj in otoka Sv. Katarine, naprej do Sv. Andrije, ki je bil v prejšnjem sistemu znan kot Crveni otok. Tam se izkrcamo za kopanje in ogled otoka. Seveda med vožnjo nismo bili žejni, saj so nam člani posadke ponudili sokove, odraslim tudi domače dobro vino, pojedli smo vse sendviče, ko smo se vračali, pa nam je posadka ponudila tudi krekerje, čips itn. V pristanišče smo se vrnili ob 16.30 uri. Vreme se je popoldne ustalilo, bilo je vroče, med vožnjo pa seveda tudi malo vetrovno. Izleta z ladjo se je udeležilo 70 oseb.

Ker nam je izlet z ladjo nekaterim bolj, drugim manj pretresel želodce, smo komaj zdržali do večerje, ki je bila že ob 18. uri.

Po večerji, kot se spodobi za zadnji dan, pa sem pripravila poslovilno zabavo, lahko bi rekla, bolj sladko zabavo.

Mize so bile obložene z dobrimi domačimi piškoti, okusnega sladoleda pa se tudi nihče ne odreče.

Od vsakega "našega", lahko pa kar rečem svojega otroka invalida in njegovih sestric in bratcev, saj smo se v tem tednu tako sprijateljili, da smo tudi jokali ob slovesu, sem se poslovila z darilcem in upam, da je bilo to zanje posebna pozornost, saj vsi tako radi kaj dobijo.

Za konec pa smo potem plesali in peli ob glasbi, ki so jo sami izbirali.

Sobota, 31.8.1996

Čeprav je bil zadnji dan, jutranja telovadba ni odpadla. Nasprotno! Veliko nas je bilo, tudi tisti, ki so nas vse dni samo opazovali. Seveda so bili pridni nagrajeni, sladkemu bonbonu se ni nihče odrekel.

Ob 10. uri dopoldne ni bilo nikogar več, vsi so že odpotovali.

Slovo je bilo ganljivo, s solzami in obljubami, da se še kdaj srečamo.

Moja opažanja ob prvem vodenju letovanja oseb z motnjo v duševnem razvoju skupaj z njihovimi starši, sestrami in bratci:

Vsi duševno prizadeti, ki niso vključeni v nobeno dnevno varstvo ali delovni center, zelo težko navežejo kakršnekoli stike, lažje z odraslimi, s tem mislim s starši drugih duševno prizadetih otrok, kot pa po letih s sebi enakimi. Seveda je veliko odvisno od staršev teh otrok, saj jih imajo marsikateri najraje doma, češ "najraje je doma, v sobi itn."

Druga vrsta staršev se še ni sprijaznila s prizadetim otrokom. Zato so kar zadovoljni, če jih imajo samo ob sebi. Ti starši niso pokazali tudi nobene želje po pogovoru.

Tretja vrsta staršev, predvsem očetje, pa se s svojimi prizadetimi otroki ne ukvarjajo. Večinoma prepuščajo skrb zanje ženam oziroma mamam. Najdejo sto izgovorov, da se ognejo svojim otrokom, se pa potem vsaj na takem letovanju igrajo in se več ukvarjajo z zdravimi otroki.

Nobene skupne akcije: ne izleta v jamo, ne vožnje z vlakom, ne izleta z ladjo se niso udeležile štiri družine.

Letovanja se je v "moji" skupini udeležilo: 49 staršev, 33 duševno prizadetih oseb, 11 bratov in sester, skupaj torej 93 oseb.

Posebej moram poudariti, da sem bila s starši in našimi otroki, z redkimi izjemami, zelo zadovoljna in upam, da smo vsi skupaj preživeli ob lepem vremenu, dobri hrani in prijetnem počutju koristen teden oddiha ob morju in da nam bo letošnje letovanje ostalo še dolgo v prijetnem spominu.

Marjeta Plevčak

**Priimki družin so spremenjeni*

VPRAŠALI STE MI ODGOVARJAMO

Vprašanje:

Imam šestnajstletnega sina, ki je razvrščen po točki b in 3. člena pravilnika o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Sedaj sem šele zvedel, da bi lahko uveljavil pri nakupu avtomobila oprostitev plačila carine. Avtomobil sem kupil v februarju letos in je registriran na moje ime. Ali lahko naredim spremembo na sinovo ime in uveljavim pravico do oprostitve carine?

Odgovor:

Potrdila, ki jih izdajajo pristojni organi v skladu z Uredbo o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve, se lahko uporabljajo v carinskih postopkih, če od dneva njihove izdaje ni preteklo več kot šest mesecev.

V vašem primeru ste avtomobil tudi kupili na svoje ime, oprostitev plačila carine pa gre samo za avtomobil, ki je last invalida - duševno prizadete osebe in mora carinski organ o vseh dokazih, na podlagi katerih invalid uveljavlja pravico do carinske oprostitve pri uvozu osebnega avtomobila, vpisati ustrezne podatke v carinsko deklaracijo, na kateri tudi potrdi oprostitev plačila carine.

Iz vsega zgoraj navedenega sledi, da oprostitev plačila carine pri uvozu avtomobila velja le ob nakupu in je ni mogoče uveljavljati za nazaj.

Vprašanje:

Ali pripada dodatek za nego otroka tudi otroku, ki hodi v osnovno šolo s prilagojenim programom in ima dnevno varstvo? Kolikšna je višina dodatka? Poudarjam še, da varstvo ni brezplačno.

Odgovor:

Dodatek za nego otroka ne pripada otroku samo v primeru, ko je zaradi zdravljenja, usposabljanja, vzgoje ali šolanja v zavodu, v katerem ima brezplačno oskrbo, v času, ko je v zavodu.

Če je otrok v dnevnem institucionalnem varstvu, kjer ima brezplačno oskrbo, znaša višina dodatka 20 odstotkov zajamčene plače.

V vseh drugih primerih pa otroku pripada dodatek za nego otroka v višini 30 odstotkov zajamčene plače, kar velja torej tudi za vaš primer.

Vprašanje:

V družini imamo hčerko, staro 26 let, ki je duševno prizadeta. V maju smo se odločili za nakup avtomobila in pri trgovcu dobili vse potrebne podatke in prav tako na Centru za socialno delo potrdili za oprostitev plačila prometnega davka ter za oprostitev plačila carine. Ko pa smo hoteli ta naš nakup prejšnji mesec izpeljati, smo izvedeli, da potrebujemo še odločbo, da ima hčerka dodatek za tujo nego in pomoč, česar pa nam v maju niso povedali. Tega dodatka hčerka nima in sedaj nismo oproščeni carine. Ali je to prav?

Odgovor:

Predšolski otroci ter otroci in mladostniki, razvrščeni po točki b, c in č 3. člena pravilnika o razvrščanju in razvidu otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, nimajo po veljavnih predpisih pravice do dodatka za pomoč in postrežbo druge osebe, t.j. dodatka za tujo nego in pomoč. Zato se tudi v carinskem postopku za te kategorije upravičencev ne zahteva potrdila o dodatku.

Prav tako so v kategoriji oseb, ki so popolnoma izgubile vid na obeh očesih, zajeti tudi otroci in mladostniki, ki pa jim v starosti do polnoletnosti oz. pridobitve statusa invalida potrebe po dodatku za pomoč in postrežbo ni treba dokazovati.

V primeru težke in težje motorične prizadetosti iz 7. in 9. člena pravilnika mora upravičenec do carinske oprostitve imeti v potrdilu Centra za socialno delo izkazano potrebo po pripomočku oz. pomoči druge osebe.

Odrasle osebe, ki pridobijo status invalida v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo telesno in duševno prizadetih oseb (prva alinea 2. odstavka 34. člena Ured-be), pa izkazujejo ta status s potrdilom Centra za socialno delo ali s potrdilom ZPIZ-a. Za uveljavitev carinske oprostitve morajo predložiti tudi odločbo o dodatku za pomoč in postrežbo oz. tujo nego in pomoč (ki jo izda ZPIZ ali Center za socialno delo).

Uredba o spremembah in dopolnitvah uredbe o uveljavljanju pravice do carinske oprostitve velja od 1.7.1996 (objavljena v Našem zborniku št. 4/96), zato ste v maju dobili pravilno razlago, ki je veljala od 1.1.1996 do 30.6.1996.

Vprašanje:

Ali se nadomestilo za invalidnost in dodatek za tujo nego in pomoč štejeta v dohodnino?

Odgovor:

Nadomestilo za invalidnost in dodatek za tujo nego in pomoč se ne vštevata v osnovo za dohodnino.

Nevenka Ljubič
pravnica

RAD BI ŽIVEL NA KMETIJI

Če bi živel na kmetiji, bi najprej zgradil veliko hišo in ob njej velik hlev. Potem bi kupil kravo in bika, da bi se živina razmnožila. Kupil bi tudi ovco in ovna. Ko bi se vsa živina razmnožila, bi imel tudi psa ovčarja, ki bi čuval ovce. Kupil bi kmetijske stroje, da bi obdeloval zemljo. Potem pa bi kupil še majhen tovorn-jak, da bi z njim vozil mleko v mlekarno. Ko bi imel dovolj živine, bi jo nekaj prodal in kupil konja. Naredil bi jahalnico, da bi turisti ob koncu tedna hodili jahat konje in si ogledovali kmetijo. Naredil bi tudi bife, čez nekaj časa pa še večjo zgradbo s prenočišči.

To so bile moje želje, mogoče se bodo še uresničile.

Štefan Skubin, 6. razred
Center za izobraževanje in usposabljanje Tolmin

IZLET V MARIBOR

V petek, 5. julija, smo si šli v Maribor ogledat akvarij. Zbrali smo se ob 8. uri zjutraj. Šli smo z dvema kombijema. V kombiju smo poslušali kasete. V Maribor smo prišli okoli 10. ure. Najprej je Darja kupila karte. Nato smo šli gledat ribe, kače, želve, kuščarje... Tam notri je bilo lepo gledati živali. Na koncu, ko smo si ogledali, smo šli v park jest. V parku smo videli tudi veveričke. Ko smo se najedli, naj se Darja vse skupaj slikala. In na koncu, ob 11.30 uri, smo odšli nazaj domov. Ta izlet je bil zelo lep.

Jelena Tadič
varovanka Varstveno-delovnega centra Ježek Velenje

BILI SMO Z VAMI

Letos smo se že tretjič pridružili k vašemu taboru. Zavedamo se, da smo drugačni, počasnejši in docela neizkušeni, pa smo vendarle poskusili, in ni nam žal. Lepo ste nas sprejeli kljub vsem našim nerodnostim, ki so pač povezane z duševno prizadetostjo. Naši varovanci so zaradi prizadetosti pri hoji okornejši, težje sprejemajo in razumejo navodila. Vem, da so se vsi potrudili po svojih zmožnostih, zavedam pa se tudi, da so bili nekateri kljub temu nerodni v svojem vedenju, česar kljub vsem naporom nismo mogli preprečiti. Rada bi se vam opravičila zaradi teh nerodnosti v upanju, da jih boste razumeli, saj njihova mentalna starost ni v skladu s starostjo, ki jo dosegajo, pač pa pri mnogih ostane na otroški stopnji. Poskušajte razumeti, da so ti "otroci" večinoma zelo "srckljani" in "svojeglavi" in da povrh vsega ne znajo povedati, če jih kaj moti ali če jih je strah, pač pa se pogosto odzivajo nam popolnoma nerazumljivo, na primer z grdim vedenjem in govorjenjem.

To nam, ki jih vodimo, vedno znova povzroča težave in nas sili v razmišljanje, da razčlenjujemo, kje smo ga polomili. Torej, tudi mi se moramo ob njih vedno učiti oz. nas oni učijo, kako z njimi delati v prihodnje, da ne bi tako bolelo.

Naj se v imenu vseh udeleženih zahvalim Jocu in Janezu za skrbno vodstvo ob vstopu v Snežno jamo, kajti brez njune pomoči je nikoli ne bi mogli obiskati. Prav tako hvala Čači in vsem drugim vodnikom za lep sprejem in spodbudne besede, ki so nam jih namenili.

Lepo pozdravljeni!

Nacka v imenu vseh iz Varstveno-delovnega centra Tončke Hočevarjeve iz Ljubljane

MOJ DESETI TABOR

Letos je bil v Koprivni že moj deseti planinski tabor. Ta oblika preživljanja poletnih dni mi je prirasla k srcu, in če vam po pravici povem, prav nič ne pogrešam morja in poležavanja na razgretih plažah.

Vsak tabor posebej mi pomeni nekaj novega. V prvih taborih sem bil le udeleženec. Znanja, ki si ga pridobil v tistih letih na kraju samem, nikoli ne pozabiš. Čeprav se takrat nisem zavedal, da sem tudi tedaj učenec. Za razliko od učenca, ki sedi v klopi in si mora zapomniti stvari, ki mu jih prenašajo učitelji, si v taboru učenec, ki se v naravi na povsem drugačen način uči stvari, ki jih doma ne more izvedeti tako. Udeleženci tabora se naučijo samostojnosti in izvirnosti, kar se iz dneva v dan opazi pri urejanju šotorov in tabora. V taborih spoznaja kulturno in naravno dediščino kraja, v katerem taborijo. Dojamejo, kaj pomeni strpnost med vrstniki in starejšimi. To je le nekaj od stvari, ki jih podzavestno "zaužije" udeleženec. To vse lahko opaziš le tako, da si sedem dni z otroki, ki iz dneva v dan spoznajo kaj novega in se s temi novimi spoznanji tudi spreminjajo.

Kot vodnik se udeležujem tabora že peto leto. Vsako leto se mi zdi organizacija tabora boljša. Ni lepšega kot delati s prijatelji, od katerih vsak ve, zakaj je poklican v tabor in kakšno vlogo ima. Kljub temu da smo ljudje znani kot čudna bitja, ki drug drugemu ne znamo ali nočemo pomagati, pa tabora v taki obliki, kot je sedaj, ne bi moglo biti, če ne bi bilo medsebojne pomoči. Okoli deset ljudi se dopolnjuje v skoraj popolno celo-to, ki se ne ustraši nobenega spopada z nečim novim, neznanim, ravno nasprotno, čim bolj nemogoča je stvar, bolj nas privlači. Vse napake, ki se pojavijo ob takem delu, pa se prijetno rešijo. Drug drugega opozarjamo na napake in rezultat je tak, da se iste napake tako rekoč ne ponavljajo. Največje zadovoljstvo vsega tega pa je, ko vidiš na koncu tabora vesele obraze udeležencev in ko vsakemu izmed njih iz oči prebereš - žalostni smo, ko gremo domov, vendar se bomo naslednje leto z vesel-jem vrnili.

Tudi mi se bomo drugo leto potrudili, da bo tabor še bolj uspešen kot letos. Naslednje leto se bomo vsi skupaj srečali z novim znanjem, ki nam bo še kako prav prišlo v prihodnje. Na koncu pa povem še tole: kdor mi ne verjame, naj se nam pridruži na naslednjem taboru, kajti nikoli ni prepozno.

Aleš Pregel

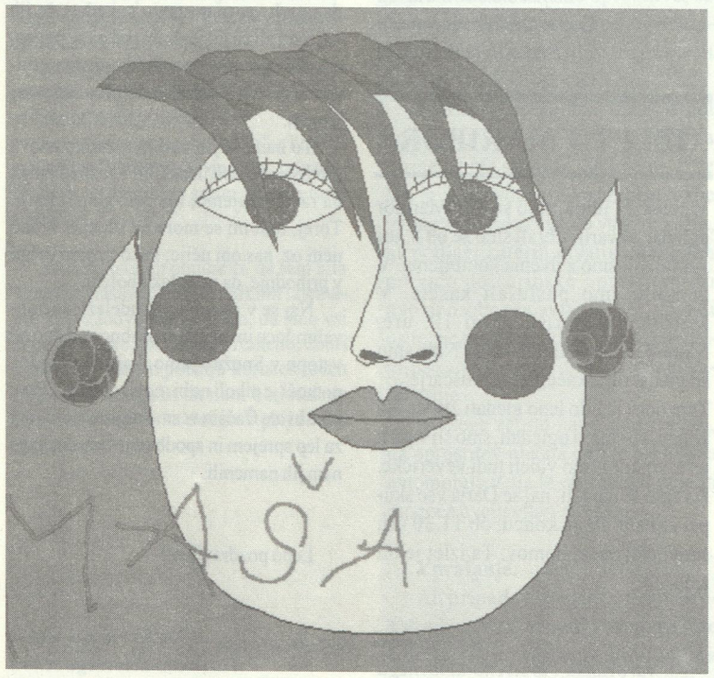

Slika je narejena v računalniškem programu: Moja prva števila, Maša Godec 3.b skup., OVI-Jarše

MUHOLOVEC

muholovec
veliki morilec
sitnih žvadi

Muh

dišeč, lepljiv trak
obesimo na strop
uboge muhe se prilepijo
uboge muhe

čez sekundo, dve
jim življenja

NI

smrk!!!

Valentin Lavre

Če želite postati naš novi naročnik!

Pošljite naročilnico!

NAROČAM(O) REVIJO
NAŠ ZBORNIK

SOŽITJE

Revijo NAŠ ZBORNIK pošiljajte na naslov:

IME IN PRIIMEK ALI NAZIV USTANOVE:

KRAJ | ULICA | POŠTA

NAŠ ZBORNIK izhaja šestkrat letno. Letno naročnino bom(o) poravnal(i) v 15 dneh po prejemu računa.

Letna naročnina: (ustrezno označite)
☐ 2.400 SIT ZA POSAMEZNIKE
☐ 7.000 SIT ZA USTANOVE

Žig

Podpis naročnika ali odgovorne osebe

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov izdajatelja:
SOŽITJE
zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije
Samova 9
1000 Ljubljana

ali na naslov založnika:
FORMA 1, d.o.o.
Vrhpolje 56
1251 Moravče

SEJEM VESELI DECEMBER

NA GOSPODARSKEM RAZSTAVIŠČU
V LJUBLJANI
OD 14. DO 30. DECEMBRA 1996

LJUBLJANSKI SEJEM

NAŠ ZBORNIK

Poštnina plačana pri pošti 1113 Ljubljana

LETO 1996 - LETNIK 29 - ŠTEVILKA 6

SOŽITJE

ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM SLOVENIJE

SREČNO, ZDRAVO IN VESELO V NOVO LETO

SPOZNAJMO NAŠE ZAVODE

NAŠZBORNIK
LETO 29 - ŠT. 6/96
SLO ISSN 0350-655 X
udk 376,3

Zbornik izdaja:
Sožitje - zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Ljubljana, Samova 9, telefon in fax: 061/13 25 017
Izhaja šestkrat letno

Založnik:
FORMA 1, d.o.o., Moravče

Založniški svet:
Tone Jurečič, Branka Jurišič, dr. Anton Kotar, Slavica Navinšek, Marija Standeker, Slavica Toličič

Uredniški odbor:
dr. Marjeta Korbar, Tanja Černe, Darinka Marolt, Jože Mihelčič, Alenka Trdan.

Glavna urednica:
Renata Bačer
Odgovorni urednik:
dr. Anton Kotar

Letna naročnina znaša 2.400 SIT, za ustanove 7.000 SIT. Naročnino poravnajte na naslov: Forma 1, d.o.o. Vrhpolje 56, 1251 Moravče. Številka žiro računa je: 50120-601-6137 Agencija za plačilni promet Domžale.

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-103/92 mb z dne 19.2.1992 šteje glasilo Naš zbornik med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Lektoriranje: Vlasta Kunej
Oblikovanje: Franci Mulec
Tisk: FORMA 1 d.o.o.

Fotografij in rokopisov ne vračamo. Gradivo za naslednjo številko mora biti v uredništvu najkasneje do 5. v mesecu pred izidom!

Na naslovni strani:
SREČNI IN VESELI V NOVO LETO
foto: Bronka Mulec

V S E B I N A

UVODNIK 1

POTA - MOŽNOSTI

prof. Milenko Rosić
Prispevek k analizi in koncepciji razvoja skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju s poudarkom na odraslih osebah 2

Marijan Lačen
Odločitev za prihodnost 10

Niko Brumen, Marija Pušnik
Naši pari 14

Alenka Golob
Problem odnosov med ljudmi 16

Zvonka Štefančič
Tudi mi odraščamo 22

Srečko Šalamun
Potrebni so le majhni koraki k boljši kakovosti bivanja varovancev 24

PRILOGA

Nataša Jeršič
Dejavnosti Specialne olimpiade Slovenije v letu 1996 19

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Petra Zemljič
Defektolog in njegova vloga pri obravnavi odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju 26

Slavica Tratnjak
Nekaj dni malo drugače 27

Zinka Hleb in Jana Kolenc
Med nami so tudi drugačni otroci 28

Tamara Vižintin
Dnevi glasbe in plesa 30

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN USTANOV 31

VPRAŠALI STE - MI ODGOVARJAMO 36

PISALI STE NAM 37

SUMMARY

Naš zbornik is a magazine of Sožitje - The Association for Help for Mentally Handicapped of Slovenia. It is published six times a year. The sixth copy is about our institutions. There are the following topics: Ways-Possibilities, From Practice to Practice, From Our Societies and Institutions, You Asked We Answer, You Wrote to Us and a special addition.

SPOZNAJMO NAŠE ZAVODE

Spreminja se sistem vzgoje in izobraževanja, kar odseva in bo odsevalo tudi na področju vzgoje in izobraževanja otrok z motnjami v razvoju. V naši reviji smo že večkrat pisali o integraciji in slišati je tudi geslo Za vse otroke enaka šola. To pa je nemogoče in tega ni nikjer na svetu. Med otroki z motnjami v razvoju je določeno število otrok s težko motnjo v duševnem razvoju in drugimi dodatnimi motnjami, ki ne bodo mogli biti nikoli integrirani v vzgojno - izobraževalni proces z drugimi otroki in mladostniki. Vsepovsod po svetu, kjer je bila izpeljana integracija, so ostale ustanove, ki so namenjene otrokom s težko motnjo v duševnem razvoju. To je popolnoma razumljivo, saj povzročajo ti otroci v družinah veliko težav, ne samo staršem, ampak tudi sorojencem. Mnogi od teh otrok so že v predšolskem obdobju težko vodljivi, zato se starši odločajo, da jih bodo vključili v zavod. Za mnoge starše to ni preprosto in bijejo boj med glavo in srcem, dokler ne spoznajo, da sami ne zmorejo več bremena.

Bil sem zelo mlad defektolog, ko je šola Janeza Levca organizirala strokovno ekskurzijo v Švico, v zavod, ki ga je vodila dr. Marija Eggova (poznamo jo po knjigi: Moj otrok je drugačen), ki je dejala: Tistim staršem, ki pozabijo, da imajo otroka v našem zavodu, nič ne zamerimo. Takrat sem bil zgrožen nad njeno izjavo, danes pa se mi zdi, da je imela prav. Takih staršev je zelo malo, ki pozabijo na svojega otroka, in če so, jih ne smemo obremenjevati in obsojati.

Slovenski zavodi za otroke in mladostnike z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju so strokovno vodeni, kar zagotavlja varovancem vsestransko obravnavo in oskrbo. V zadnjih petnajstih letih so se v Sloveniji odprli še nekateri zavodi, saj sta bila zavoda v Dornavi in Črni polno zasedena. V zadnji letošnji številki zbornika se vam predstavljajo naši zavodi. Kar nekaj jih je in vsi so zasedeni, to pomeni, da jih potrebujemo in da jih bomo potrebovali tudi v prihodnje.

Dr. Anton Kotar

Prispevek k analizi in koncepciji

RAZVOJA SKRBI ZA OSEBE Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

s posebnim poudarkom na odraslih osebah

1. UVOD

V tem gradivu se bomo večkrat srečali s pojmi: "zavod" ali "dom", "kakovost življenja", "osebe z motnjami v duševnem razvoju" in "stroka" oz. "strokovna odločitev". Menim, da je na začetku dobro pojasniti te pojme oz. razložiti, kaj pomenijo.

Prvič. Pri pojasnjevanju besede **zavod** si moramo pomagati z latinsko besedo institutio, instituere, kar pomeni izvirno **postaviti** ali **namestiti**.

Iz izvirnika nastajajo pojmi oziroma besede: ustanavljanje, ustanovitev, ustanova ali zavod. Enak pomen imata besedi institucija in institut.

Tudi beseda dom, ki jo pogosto uporabljamo kot sinonim za besedo zavod, izvira iz latinščine; nastala je iz besede domus, kar pomeni **hiša**.

Mogoče se nam zdi etimološka razlaga besed zavod in dom na tem mestu nepotrebna, vendar naj bi to pripomoglo k temu, da bi lažje sprejeli sociopsihološki pomen institucije, zavoda oziroma doma.

Kadar ustanavljamo ali postavljamo zavod, gradimo hišo in ustanavljamo dom, delamo vedno z določenim namenom in s pričakovanjem, da bomo zadovoljno živeli v domu. Namen naših zavodov - domov, v katerih živijo osebe z motnjami v duševnem razvoju, je, da se vključijo v sistem skrbi za te osebe, in da bodo takšne kakovosti, ki bo omogočala njihov celostni in nepretrgani razvoj.

Pri tem želim poudariti, da v sistemu skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju zavod ni edini element tega sistema; je le eden izmed vseh drugih in skupaj z njimi sestavlja sistem.

Država, družba, posamezniki ustanavljajo zavod(e), ko so za to dani objektivni razlogi in okoliščine. Zato zavodom ne pripisujemo (več) absolutnosti ali univerzalnosti, pa tudi ne gledamo nanje (vsaj ponekod) kot na obliko pomoči, za katero bi bilo najboljše, "da je ne bi bilo."

Napačno bi bilo zgraditi hišo in jo obmetavati z blatom in kamenjem, kajti njeni stanovalci bi to lahko zamerili.

Drugič. **Kakovost življenja** vse bolj postaja aktualen strokovni izraz, ki ga uporabljamo na področju dela z osebami z motnjami v duševnem razvoju posebno takrat, ko želimo **pojasniti razmere**, v katerih te osebe živijo.

Res je, da si vsakdo lahko po svoje razlaga ta pojem, kajti sam pojem v bistvu pomeni individualno oceno tega, kako smo sami zadovoljni z načinom življenja. Danes se pojem kakovost življenja uporablja v različnih strokah: medicini, ekonomiji, ekologiji, arhitekturi ... in tudi v defektologiji. Večina strok obravnava kakovost življenja aspektualno, to pomeni, da želi poudariti z njim le posamezni del kakovosti. Npr. v arhitekturi lahko to pomeni stanovanjske razmere (kakovost), v ekonomiji je kakovost življenja odvisna od denarja, ki je na voljo, za medicino je pomembno, kako kakovostno je zdravljenje in preprečevanje bolezni.

V defektologiji ima ta pojem širši pomen in zajema vse determinante razmer, ki jih razvijajo družina, stroka in država, in so usmerjene tako, da omogočajo celosten in nepretrgan razvoj osebe z motnjami v duševnem razvoju kot človeškega bitja.

Lahko rečemo, da kakovost življenja omogoča razvoj in da sta medsebojno v veliki odvisnosti.

Tretjič. **Osebe z motnjami v duševnem razvoju** so ljudje. Na motnjo, "duševno prizadetost", ne moremo gledati kot na patološko nepopravljivo stanje, temveč kot na pojav, ki ima svoje mesto v nepretrgani povezavi človeških sposobnosti, ki se lahko spreminjajo in razvijajo v obsegu ravni kontinuuma, na kateri je vsak posameznik.

Če so nekoč govorili o osebah z motnjami v duševnem razvoju tako, da so naštevali njihove nesposobnosti, nezmožnosti in nekompetentnost in je to veljalo za njihove poglavitne značilnosti, so desetletja dela s temi osebami spremenila stara "spoznanja". Glavna smer sodobnega prijema je utemeljena na objektivnih spoznanjih o potrebah in možnostih ter humanističnem prijemu. Njen namen je ustvarjati modele za optimalni razvoj oseb z motnjami v duševnem razvoju in sprejeti njihovo drugačnost kot **različico drugačnega, normalnega**.

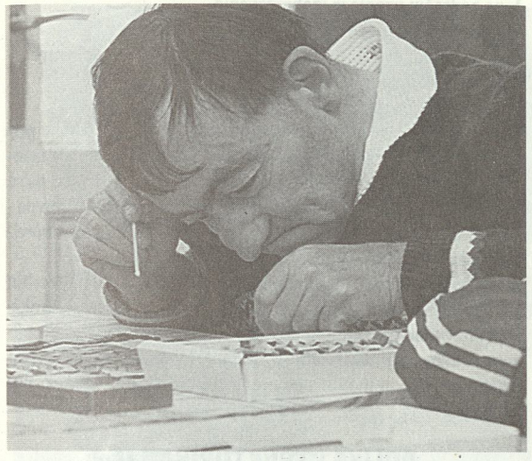

Pomembno je, da pri tem verjamemo, da je doseganje razvoja in sprejetje oseb z motnjami v duševnem razvoju v prostor normalnega zelo malo odvisno od same osebe - pač pa v največji meri od tistih, ki iščejo(mo) ali ustvarjajo(mo) določeno kakovost življenja za osebe z motnjami v duševnem razvoju.

Prej ko bomo začeli verjeti v to, hitreje se bomo osvobajali lastnih predsodkov.

Četrtič. Skoraj vedno, ko razpravljamo o pomembnih vsebinah, ki se nanašajo na potrebe oseb z motnjami v duševnem razvoju, radi rečemo: "... o tem naj odločajo strokovnjaki" ali "... o tem mora povedati svoje stroka". Pri tem pa se ne zavedamo vedno, da različni udeleženci v razpravi ne mislijo na isto stroko, in posledica tega so različne "strokovne" odločitve. Pri tem vsak razpravljalec zagovarja svoje odločitve, tako da našteva "argumente" "svoje" stroke. Zagovarjanje z "argumenti" zna biti včasih, ob nekaterih odločitvah tako vplivno, da "argumenti" zmagajo ne glede na to, kakšno znanje ima "stroka" o motnjah v duševnem razvoju.

Namen tega prispevka sicer nikakor ni razpravljanje o nastajanju stroke, ki ji je motnja v duševnem razvoju bistveni in osrednji predmet njenega obstoja, a kljub temu poskušajmo odgovoriti na vprašanje, katera je "prava" stroka, ki jo treba upoštevati, ko se odločamo o bistvenih vprašanjih življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju. Analogna biopsihosocialni celostnosti oseb z motnjami v duševnem razvoju, ki ne sega le v eno področje človekovega delovanja, je tudi stroka, ki celostno obravnava to problematiko, sistem znanj, ki rastejo, pri tem pa uporabljajo različna znanstvena področja.

Preveč preprosto bi bilo, če bi vse potrebe oseb z motnjami v duševnem razvoju lahko reševali samo v medicini, pedagogiki, psihologiji ali katerikoli drugi posamezni (le eni) stroki. Znanja, ki so za to potrebna, se oblikujejo na različnih znanstvenih področjih (medicini, pedagogiki, psihologiji ...) in vsebujejo prvine teh področij, povezane v sistem novega, transdisciplinarnega znanja, ki se razvija na področju defektologije.

Ta stroka, ki ji lahko zaupamo in na katero se lahko sklicujemo, ko odločamo o bistvenih vprašanjih oseb z motnjami v duševnem razvoju, mora vsebovati v svojem sistemu spoznanja, ki celostno pokrivajo to področje, od etiologije, preventive, diagnostike, spreminjanja (razvoja) oseb in okolja, v katerem živijo.

2. ELEMENTI KAKOVOSTI ŽIVLJENJA

Kadar govorimo o elementih ali vsebinah ali pogojih za kakovostno življenje oseb z motnjami v duševnem razvoju, moramo izhajati iz postavke, da morajo delovati vsi elementi, ki sestavljajo kakovostno življenje kot integrirana celostna struktura in so zelo odvisni med seboj.

Zaradi lažjega opisovanja in razčlenjevanja lahko kakovost življenja predstavimo skozi posamezne elemente, ki so njen sestavni del.

V prvo skupino sodijo primarni pogoji, ki jih sestavljajo:
- programi
- strokovni delavci in znanja
- prostorske razmere
- sredstva in pripomočki.

Drugo skupino sestavljajo sekundarni pogoji. Med njimi so pomembni:
- oblike strukturiranja primarnih pogojev in
- makro- in mikrolokacijske razmere.

PROGRAMI

Programe lahko definiramo kot interdisciplinarne dejavnosti, ki so namenjene celostnemu usposabljanju in nepretrganem razvoju oseb z motnjo v duševnem razvoju z glavnim ciljem, da bi se lahko čim bolj samostojno vključile v okolje.

Programi so temeljna sredstva za ustvarjanje kakovosti življenja. Izhodišče za oblikovanje programov za neposredno vsakodnevno obravnavo odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju sta dve temeljni strokovni področji, in sicer:

defektološko področje	medicinsko področje
vzgojno-izobraževalni program	specialistično zdravstveno varstvo
program prostočasnih dejavnosti	zdravstvena nega
zaposlitveni program	fizioterapevtska obravnava
	nevrofizioterapevtska obravnava
	delovna terapija
strokovni delavci in znanja	

Poleg programov so strokovni delavci in znanja, ki jih obvladajo, zelo pomemben element kakovosti življenja. Ta znanja določajo kakovost programov. Kadar govorimo o strokovnih delavcih in znanjih kot determinantah kakovosti življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju, je pomembno:
- kakšno vrsto in stopnjo znanja imajo delavci
- kakšne so njihove usmeritve in stališča do obravnave oseb z motnjami v duševnem razvoju
- število delavcev izvajalcev določenega programa glede na število oseb, ki so uvrščene v program
- stalnost izobraževanja oziroma kakovost strokovnega izpopolnjevanja delavcev.

Za ustvarjanje neposrednih razmer kakovosti življenja odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju so potrebni tile strokovnjaki: defektologi, zdravniki specialisti, delovni inštruktorji, inženirji, fizioterapevti, delovni terapevti, psihologi, zdravstveni tehniki, socialni delavci, komercialisti, ekonomisti, pravniki, varuhinje, negovalke.

PROSTORSKE RAZMERE

Prostor je pomemben dejavnik za izvajanje katerekoli dejavnosti. Ko govorimo o prostorskih razmerah in njihovem pomenu za kakovostno življenje oseb z motnjami v duševnem razvoju, in pri tem mislim na zavodske oziroma domske razmere, potem je prostor izjemno pomemben dejavnik, ki najbolj neposredno vpliva na izvajanje programskih vsebin, doseganje ciljev in ustvarjanje razmer za kakovostno življenje.

Pri oblikovanju prostorov za življenje, za usposabljanje v zavodskih razmerah, je treba upoštevati:
1. bivalni prostori morajo biti oblikovani tako, da posnemajo normalna družinska stanovanja
2. prostori morajo posamezniku omogočati samostojno življenje
3. oblikovani morajo biti tako, da reducirajo vpliv makrodinamike, ki izhaja (nastaja) iz skupne (večje) kapacitete zavoda
4. omogočati morajo izvajanje multidisciplinarnih obravnav v habilitacijskih programih.

SREDSTVA IN PRIPOMOČKI

Podobno kot prostor tudi sredstva in pripomočki, ki jih ima na voljo posamezni model, usposabljajo in zboljšujejo kakovost življenja. V zvezi s tem mislimo predvsem na tista sredstva in pripomočke, ki so najbolj neposredno povezani s habilitacijskimi cilji.

Podobno kot smo razporedili programska področja, lahko razporedimo tudi namembnost sredstev in pripomočkov; pri tem se zavedamo, da ima večina njih habilitacijski učinek le v integrirani aplikaciji.

Za potrebe tega gradiva lahko rečemo, da mora imeti zavod - ustanova (institucija), ki se želi ukvarjati z odraslimi osebami z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, sistem sredstev in pripomočkov, ki jih bodo uporabili na tehle področjih:

1. na področju vzgoje in izobraževanja
2. na področju zaposlitve pod posebnimi pogoji
3. na fizioterapevtskem, nevrofizioterapevtskem in delovno terapevtskem področju
4. na področju nujnih sposobnosti za življenje.

Pomembno je poudariti, da morajo biti vse skupne prvine primarnih pogojev, ki so potrebni za kakovostno življenje, zasnovane in izpeljane tako, da starše razbremenijo pomislekov, da se bo njihovemu otroku slabo godilo, če ga bodo namestili v zavod - dom; če dosežemo to, močno ublažimo krizo staršev, ki se pojavlja ob takšnih odločitvah.

Starši odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju morajo biti zadovoljni z razmerami, v katere nameščajo svoje odrasle otroke. Da bi bili zadovoljni, mora prostor (dom-zavod) zadovoljiti njihova starševska pričakovanja o "trajnem" varnem bivanju in prijetnem počutju njihovih sinov in hčera v odrasli dobi do konca življenja.

OBLIKE STRUKTURIRANJA PRIMARNIH POGOJEV

Vsi primarni pogoji (programi, strokovni delavci, prostor, sredstva in pripomočki), ki sestavljajo prvine kakovostnega življenja, se vedno izrazijo v interakciji, povezani v določenih modelih ali oblikah izvajanja. Različni dejavniki določajo ustvarjanje in delovanje posameznih modelov, v katerih dobivajo primarni pogoji kakovostne in količinske razsežnosti.

Naša praksa na področju skrbi za odrasle osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju pozna tele modele ali oblike:

1. Oseba živi v družini	Primarni pogoji kakovosti življenja niso izpolnjeni v celoti
2. Oseba živi v družini	Primarni pogoji kakovosti življenja so občasno izpolnjeni (mobilna služba ...)
3. Oseba živi v družini	Primarni pogoji kakovosti življenja so izpolnjeni vsak dan (VDC ...)
4. Oseba živi v zavodu	Primarni pogoji kakovosti življenja so izpolnjeni redno, ves dan

Poznamo dva temeljna tipa zavodov, v katerih živijo odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju, in sicer t.i. "čiste" zavode, v katerih živijo samo osebe z motnjami v duševnem razvoju, in t. i. "kombinirane" zavode, v katerih živijo osebe, ki pripadajo različnim enitetam, na tem mestu pa se bomo nekoliko zadržali pri ocenjevanju vloge zavoda v skrbi za odrasle osebe.

Vsa naša pričakovanja in dobri nameni, da bi bilo življenje v zavodu podobno življenju v družini (?!), se navadno začno z razpravljanjem o tem, kako velik mora biti zavod, oziroma kolikšna je njegova najustreznejša zmogljivost. Pri tem naštevamo številke: 30, 60, 70, 100, 150 - 300 mest. Včasih dobimo občutek, ko govorimo o teh številkah, kot da je že število oseb v zavodu samo po sebi usodno in najpomembnejše pri definiranju kakovosti življenja oziroma počutja tisti, ki živijo v zavodu. V zvezi s tem se je v nekaterih krogih oblikovalo stališče: mali zavodi so kakovostni, veliki so slabi.

Takšne skrajne ocene ne moremo jemati resno, ko govorimo o determinantah, ki določajo kakovost življenja v zavodskih razmerah, posebno ne, ker ta hipoteza pri nas (v naših razmerah) ni znanstveno preverjena. Nekatere tuje raziskave (Hodapp in Zigler, 1995) npr. ne govorijo v prid argumentu, da je velikost

| | | |

Posebni socialno varstveni zavodi	Socialnovarstveni zavodi za usposabljanje	Varstveno-delovni centri
1. bivanje	1. bivanje	1. bivanje
2. varstvo	2. varstvo	2. varstvo
3. zdravstveno varstvo	3. zdravstveno varstvo	3. zdravstveno varstvo
	4. usposabljanje	4. pomoč na domu
	5. oskrba in vodenje	5. zaposlitev pod posebnimi pogoji
		6. posebne oblike priprav na zaposlitev

3.1.2 Programi (storitve), ki so predvidene s Pravilnikom o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev za odrasle osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju v posameznih socialnih zavodih

Naziv programa (socialna storitev)	Izvajanje programa v zavodih, v katerih živijo odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju - vrsta zavoda		
	Posebni socialni zavodi	Zavodi, v katerih živijo osebe z motnjami v duševnem razvoju "čisti zavodi"	Varstveno-delovni centri
• bivanje in prehrana	+	+	+
• varstvo	+	+	+
• posebne oblike varstva	+	-	-
• vodenje	-	+	+
• zaposlitev pod pos. pogoji	-	+	+

3.1.3 Programi, predlagani za institucionalno obravnavo oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju leta 1993 (Ministrstvo jih ni obravnavalo in jih ni sprejelo)

- program oskrbe
- program nege in varstva
- vodenje in varstvo
- program vzgoje, izobraževanja in usposabljanja
- program zaposlovanja pod posebnimi pogoji
- program neposredne priprave na zaposlitev
- program zdravstvene nege in zdravstvenega varstva ter zdravstvene rehabilitacije

Danes se izvajajo v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje in varstvenodelovnih centrih tile programi:

- program oskrbe
- nega in varstvo
- vodenje in varstvo
- vzgoja, izobraževanje in usposabljanje
- zaposlitev pod posebnimi pogoji
- priprave na zaposlitev
- zdravstvena nega
- zdravstveno varstvo
- fizioterapija
- nevrofizioterapija
- delovna terapija
- logopedska obravnava

3.2 STROKOVNI DELAVCI - IZVAJALCI PROGRAMOV

3.2.1 V razpredelnici prikazujemo kadrovski normativ (število oseb na enega izvajalca) za izvajanje posameznih programov na temelju novega Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev, in sicer za eno odraslo osebo z zmer-

Program neposredne obravnave, v katerega je lahko vključena oseba	Izvajalci programa	Vrsta zavoda in število oseb na enega izvajalca programa v posameznih zavodih	
		"čisti" zavodi	posebni in kombinirani zavodi
varstvo	strežnica	60	60
	gospodinja	96	96
	varuhinja-negovalka	12	0
posebne oblike varstva	delovni inštruktor	0	20
	specialni pedagog	0	144
	socialni delavec	0	138
	psiholog	0	120
vodenje	specialni pedagog	20	0
	socialni delavec	138	0
	psiholog	120	0
zaposlitev pod posebnimi pogoji	delovni inštruktor	13	0
	tehnolog	78	0
	specialni pedagog	96	0

no motnjo v duševnem razvoju, če živi ta v različnih zavodih.
Iz te razpredelnice lahko izračunamo tudi odnos skupnega števila izvajalcev vseh programov na eno osebo z zmerno motnjo v duševnem razvoju. Če živi odrasla oseba v:

- "čistem" zavodu, ji je na voljo 0,27 izvajalca ali 561,6 ur neposredne obravnave na leto
- posebnem ali kombiniranem zavodu, ji je na voljo 0,09 izvajalca ali 187,2 ur neposredne obravnave na leto.

3.3.1 Diagnostična struktura in število duševno motenih in oseb z motnjami v duševnem razvoju v zavodih:

Diagnoza oziroma vrsta motenosti	Posebni in kombinirani zavodi ter domovi starejših občanov ter psihiatrični hospitalni zavodi	Zavodi za usposabljanje
1. organska psihotična stanja	1588	
2. delirium tremens	55	
3. druge alkoholne psihoze	221	
4. shizofrena psihoza	830	
5. afektivne psihoze	97	
6. paranoidna stanja, druge neorganske psihoze	289	
7. nevrotične motnje	103	
8. drugi neopredeljeni posebni simptomi	30	
9. sindrom odvisnosti od alkohola	270	
10. zloraba drog, alkohola, tabletomanija	4	
11. akutna prilagoditvena depresivna reakcija	81	
12. posebne nepsihotične duševne motnje	78	
13. emocionalne motnje v otroštvu	4	
14. duševna manjrazvitost	1054	925 *
15 epilepsija	59	397**
SKUPAJ:	4763	925

- Vir podatkov: Današnje stanje skrbi za duševno abnormalne in motene osebe, Psihiatrična klinika v Ljubljani, Ljubljana 1994.
** v številu so zajeti otroci, mladostniki in odrasli*
*** od števila 925*

Iz preglednice je razvidna "mozaičnost patologije" oseb, ki živijo v posebnih in kombiniranih zavodih ter domovih za starejše občane. Bolj natančen vpogled v podatke (v omenjeni vir podatkov) nam pove, da živijo osebe z motnjami v duševnem razvoju v 42 zavodih skupaj z osebami z drugimi bolezenskimi diagnozami; največ jih živi v zavodu za živčno in duševno bolne Hrastovec-Trate (387 oseb), sledi dom starejših občanov Ljutomer (121 oseb) ...

3.5 Ocena primernosti namestitve odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju v socialne zavode, v katerih živijo druge enitete
Iz preglednice, ki je prikazana v točki 3.3.1 tega gradiva, vidimo, da živijo odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju v dveh zavodskih (institucionalnih) sistemih.
En sistem so zavodi za usposabljanje, v katerem živijo samo odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju.
Drugi sistem sestavljajo zavodi, v katerih živijo odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju in druge osebe z različnimi diagnostičnimi strukturami, oziroma osebe z drugimi bolezenskimi diagnozami.
V zvezi s takšnim položajem lahko postavimo nekaj osnovnih pomembnih vprašanj:
- Kaj je narekovalo razvoj dvojnega sistema zavodov?
- V čem se sistemi razlikujejo?
- Ali sta oba sistema ustrezna za odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju?
- Ali je treba sisteme spreminjati?

Naša razmišljanja se ne bodo nanašala na odgovore na vsa vprašanja; razmišljali bomo le o tem, zakaj ni dobro, da se v iste zavode nameša osebe z motnjami v duševnem razvoju in osebe z duševnimi motnjami in kako spreminjati obstoječe sisteme oziroma kakšne naj bi bile rešitve.
Motnje v duševnem razvoju so normalni pojav v človeški vrsti, ljudje z motnjami v duševnem razvoju se po svoji biopsihosocialni strukturi kvalitativno in kvantitativno razlikujejo od oseb z duševnimi motnjami, kot so npr. organska psihotična stanja, afektivne psihoze, shizofrene psihoze...
Razlike med motnjami v duševnem razvoju in duševnimi boleznimi so determinirane s tremi sklopi dejavnikov, ki pomenijo temelj kakovostno-količinske drugačnosti. Ti dejavniki so:
- etiološki
- simptomatični ali manifestni
- razvojno-(re)habilitacijski.

Osebe z motnjami v duševnem razvoju niso bolne osebe. Pomembno je poudariti, da novejša spoznanja o osebah z motnjo v duševnem razvoju močno spreminjajo odnos do teh oseb. Če sprejmemo spoznanje, da se osebe z motnjo v duševnem razvoju razvijajo po enakih zakonitostih, po katerih se razvijajo tudi "normalne" osebe, s to razliko, da je razvoj oseb z motnjo v duševnem razvoju mnogo počasnejši, pojavlja se več ali manj odklonov pri pridobivanju spretnosti, znanj in razvoju sposobnosti (Levandovski, Teodorovič, 1991), potem "mentalne retardacije" ne moremo več sprejemati kot "brezupno stanje", ki se ne more spreminjati in razvijati.
Dejstvo je, da se razvoj oseb z motnjami v duševnem razvoju ustavi na nižji razvojni fazi (kar je odvisno od stopnje motenosti), vendar je ta oseba zmožna osvojiti ali obvladati sheme ali vedenjske vzorce, ki so značilni za razvojno fazo, na kateri se je razvoj ustavil.
Po Piagetovi teoriji je duševna prizadetost posledica tega, da otrok zaostaja na eni od nižjih razvojnih faz in ne razvija tiste sheme, ki se pojavljajo na višji razvojni ravni (Paver, 1984).
Inhelderjeva je uporabila Piagetovo teorijo razvoja inteligence za klasifikacijo odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju, po kateri pomeni, da:
- odrasle osebe z lažjo motnjo v duševnem razvoju delujejo na ravni konkretnih operacij

- odrasle osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju delujejo na ravni predoperativnega mišljenja
- odrasle osebe s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju pa delujejo na ravni senzomotoričnega razvoja.

Mednarodna klasifikacija bolezni (10 revizija) opredeljuje "zmerno duševno manjrazvitost" pri odraslih z mentalno starostjo od 6 do manj kot 9 let, pri "hudo duševno manjrazvitih" odraslih je mentalna starost od 3 do manj kot 6 let in pri "globoki duševni manjrazvitosti" pri odraslih je mentalna starost manj kot 3 leta.

Raziskave, ki so jih opravili Tizard, O'Connor, Gunzburg, Kobi, Nihira (Teodorović, 1995), kažejo, da se lahko razvijajo osebe z motnjo v duševnem razvoju tudi po t.i. razvojnem obdobju (po šestnajstem letu) in da te osebe dosegajo v povprečju najvišjo raven razvoja v obdobju med 20. in 34. letom starosti.

Odrasle osebe z duševnimi motnjami so bile, praviloma, pred začetkom bolezni (motnje) "normalne" osebe. Njihov razvoj v tem obdobju jim je omogočil normalna znanja, spretnosti in izkušnje; njihove intelektualne sposobnosti so bile normalne ali nadpovprečne. Ko se je pojavila duševna motnja, se je spremenila tudi njihova biopsihosocialna struktura; postala je "bolna". Osebe z duševnimi motnjami spreminjajo sliko svoje bolezni, in sicer od kar najbolj progresivne simptomatike do t.i. svetlih trenutkov, v katerih lahko uporabljajo spoznanja in izkušnje, kakršne so uporabljali pred začetkom bolezni.

Če želimo razvojno pomagati osebam z motnjami v duševnem razvoju, je napačno, da se usmerjamo v defekt, v motnjo. Galeša (1993) pravi, da tovrstna usmerjenost izhaja iz medicine, ta pa izhaja iz bolezni. Poskušajmo pojasniti, kako ima lahko takšna usmeritev posledice za stališče do oseb z motnjami v duševnem razvoju. Če nam bolne osebe ne uspe ozdraviti (lahko beremo: če nismo odpravili motnje) ostaja oseba bolna (oziroma defektna, motena, nesposobna). Zaradi neuspešnega zdravljenja bolne osebe razvijamo oceno o tej osebi kot o osebi, ki "je ni mogoče zdraviti". Podobno je mogoče takšno oceno razvijati tudi o "defektni" osebi; kajti če nam ni uspelo odpraviti defekta, ostaja oseba motena. Navadno je težnja takšnih razmišljanj in stališč poenotenje, tako da v tem procesu obe osebi (tista, ki je nismo ozdravili, in tista, ki ji nismo odpravili motnje), postajata "enaki" -"nesposobni osebi".

Mogoče lahko s takšnim razmišljanjem razložimo tudi stališča nekaterih, da lahko odrasle osebe z duševno motnjo in osebe z motnjo v duševnem razvoju živijo skupaj:

Na srečo imajo v naprednih strokovnih krogih in dolgoletnem praktičnem delu osrednje mesto in so izhodišče za obravnavo sposobnosti osebe z motnjami v duševnem razvoju, kajti to je tisto, kar se da ugotavljati in kar pomeni osnovo razvoja.

Izhodiščni razlog (in problem) skupnega življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju in oseb z duševnimi motnjami je t.i. enaka stigma, ki izenačuje enitete, tako da jih opisujemo in jim pripisujemo enake nesposobnosti, neperspektivnost izboljšanja in nemožnosti za spremembe na boljše. Takšno označevanje postaja **skupno spoznanje** in **izhodišče** za obravnavo obeh skupin, v katerem je diferenciacija programov neznanka ali redkost.

V takšnem okolju se ustvarja **filozofija enakega prijema**, zato nas ne preseneča besedilo, v katerem se zrcalijo glavni programi dela v domovih za starejše občane in posebnih socialnovarstvenih zavodih. To besedilo poudarja "... zlasti bivanje, organizirano prehrano in varstvo ter zdravstveno varstvo ..."(*)

"Enotnost" gledanja na populacijo, ki živi v domovih za starejše občane, posebnih socialnovarstvenih zavodih in kombiniranih zavodih, nam ponazarja tudi tale citat iz istega vira: "Struktura **obolenj** po skupinah je bila konec l. 1994 za 94% oskrbovancev naslednja: - psihične, živčne bolezni in **motnje v duševnem razvoju** 19,7% ..."

Zanimivo je, kako vidijo skupno življenje oseb z motnjami v duševnem razvoju in duševno motenih oseb nekateri strokovni delavci, ki delajo v enem od posebnih socialnovarstvenih zavodov. O tem pišejo: "Poleg oseb z motnjami v razvoju živi v domu tudi večje število duševno bolnih oseb. Večkrat se nam zastavlja vprašanje, ali je primerno, da živijo osebe s posebnimi potrebami in duševno bolne osebe skupaj?"

Po naših izkušnjah in opažanjih lahko rečemo, da je to mogoče, celo koristno. Velikokrat je to pozitivno za obe strani. Duševni bolniki potrebujejo občutek, da so potrebni, da lahko komu koristijo, da jih nekdo potrebuje, da imajo primerno vlogo ali da so pokroviteljski. Osebe s prizadetostjo pa to pomoč in vodenje ravno potrebujejo.

Primeri:

- samoiniciativno peljejo na sprehod osebe z duševno motnjo v razvoju
- pomagajo jim pri oblačenju, hranjenju
- peljejo jih z dvigalom, vodijo po stopnicah
- prinesejo jim kaj iz bifeja
- spremljajo jih na raznih prireditvah.

Duševni bolniki na terenu nimajo te možnosti zaposlitve, kajti zaradi svojega vedenja največkrat naletijo na nerazumevanje okolice, zato se samo še globlje umaknejo vase in imajo občutek, da je vsa okolica sovražno naravnana proti njim. S tem se bolezensko stanje samo še slabša. V zavodu pa imajo občutek, da so potrebni in s tem tudi varni. Seveda pa vsi duševni bolniki niso takšni in niso pripravljeni sodelovati z duševno prizadetimi. To pa preprosto zato, ker tudi po osebnostnem značaju niso vsi enaki. Lahko pa zagotovo trdimo, da niso posebno agresivni do njih.

Seveda pa je to vprašanje zelo obsežno in naj bi bilo deležno mnogih strokovnih razprav, kajti prav bi bilo, da vsaka stroka pove svoje mnenje. Vir: znan avtorju tega besedila.

Kadar se zavzemamo za to in rečemo, da ni dobro, da živijo v istem institucionalnem sistemu skupaj osebe z motnjo v duševnem razvoju in osebe z duševnimi motnjami, potem mislimo, da to ni dobro za nikogar od njih. Zakaj ne? Odgovor je preprost: uspešno diagnosticiranje, strukturiranje programov obravnav, njihova operacionalizacija in vrednotenje temeljijo na individualizacijskem postopku. Težko je verjeti, da se po pros-

** Vir citata: Poročilo o zavodih, oskrbovancih in delavcih v domovih za starejše in posebnih socialnovarstvenih zavodih, članih skupnosti 1995*

toru, v katerem je "pod isto streho" več različnih enitet, razvijajo dobro diferencirani in visoko strokovno specializirani modeli, v katerih je mogoče razvijati individualizirane postopke, posebej namenjene vsaki posamezni eniteti. Praksa nam pove, da to navadno ni izvedljivo in da se vsa prizadevanja končajo ... zlasti pri bivanju, organizirani prehrani in varstvu ter zdravstvenem varstvu ...

Nič kaj verjetno ni, da bi danes našli zagovornika, ki bi se strinjal s tem (še manj predlagal), da se "normalna" oseba, stara 25 let, ki mora delati, ali se usposabljati ..., ki je začela živeti ... namesti v dom za starejše občane ali v zavod za živčno in duševno bolne, če bi potrebovala "storitve", s katerimi bi ji nadomestili ali dopolnili vlogo doma in lastne družine.

Tega v naši družbi ne počnemo!

V družbi ne počnemo niti tega, da bi npr. učencu, ki obiskuje šolo zunaj mesta bivanja njegove družine, nadomestili vlogo doma ali lastne družine tako, da bi ga namestili npr. v dom za starejše občane.

Zakaj potem to počnemo z odraslimi osebami z motnjami v duševnem razvoju, če še niso stare 65 let ali če niso duševno ali živčno bolne?!

3.6 Kako v prihodnje ustvarjati možnosti za ustrezno kakovost življenja odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju

TEMELJNA IZHODIŠČA

3.6.1 Potrebe odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju so takšne, da jih ne moremo zadovoljevati (samo) na socialnem področju, npr. z bivanjem, s prehrano in varstvom. Njihove potrebe so bistveno drugačne in jih je mogoče zadovoljevati v interdisciplinarnih, visoko diferenciranih strokovnih programih na področju defektologije, medicine in psihologije.

3.6.2 Verjeti je treba, da imajo odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju razvojne zmogljivosti in da imajo potrebo po kontinuirani strokovni obravnavi.

3.6.3 Izdelati načrt nove klasifikacije in specializacije institucij, ki bo temeljil na spoznanjih o različnih potrebah posameznih enitet.

3.6.4 Doseči strokovni in politični konsenz o univerzalnosti programov in oblik skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju in tako onemogočiti samovoljnosti posameznih (vedno novih) struktur, da uveljavljajo svoja "znanja" in "argumente" pri pomembnih odločitvah o kakovosti življenja teh oseb.

3.6.5 Dejansko omogočiti razvoj takšnih modelov obravnav, ki bodo postajali občutljivi za različne potrebe oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin.

V zvezi s tem je treba zavodske modele razvijati v regionalna središča multiprogramskih obravnav.

3.6.6 Povezati defektološko teorijo in defektološko prakso na področju dela z odraslimi.

3.6.7 Razvijati znanja za delo z odraslimi osebami.

3.6.8 Izdelati takšne standarde in normative za izvajanje multiprogramskih obravnav in oblik skrbi za odrasle osebe, ki bodo resnična podlaga za ustrezno kakovost življenja.

3.6.9 Izdelati takšno zakonodajo, v kateri bo skrb za odrasle osebe integralno urejena, to pomeni, da morajo biti v zakonih upoštevana spoznanja vseh relevantnih znanstvenih področij, ki ustrezno obravnavajo motnje v duševnem razvoju.

V zvezi s tem in na splošno v zvezi z operacionalizacijo skrbi za osebe z motnjo v duševnem razvoju bi morala imeti država strokovno-upravni organ, ki bi vodil te procese na visoki ravni avtonomnosti.

Milenko ROSIĆ, prof. def.

LITERATURA:

1. Galeša, M.: Osnove specialne didaktike, Ljubljana 1993.

2. Hodapp, R. M. Zigler, E.: Placement Decisions and Their Effects on teh Development of Individuals with Severe Mental Retardation, Mental Retardation, vol, 23, NO 3, AAMR 1985.

3. Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene, Deseta revizija, Ljubljana 1995.

4. Milčinski, L., Stiković, S.: Današnje stanje skrbi za duševno abnormne in motene osebe v Sloveniji, Ljubljana 1994.

5. Paver, D.: Struktura spoznajnog prostora u mentalno retardiranih osoba, Defektologija, VOL, 20, br. 1-2, 1984.

6. Teodorović, B.: Stručno mišljenje o primjerenosti smještaja odraslih osoba s težom i teškom mentalnom retardacijom u specijalne socijalno-zaštitne ustanove, Zagreb 1995.

7. Levandovski, D.; Teodorović, B.: Kako poticati dijete s mentalnom retardacijom, Priručnik za roditelje, Zagreb 1991.

ODLOČITEV ZA PRIHODNOST

(NORMALIZACIJAŽIVLJENJA IN PRAVICA DO IZBIRE - TEMELJNI VREDNOTI ŽIVLJENJA ODRASLIH OSEB Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU)

"Veš, resno razmišljam, ali sva z ženo ravnala prav, ko sva se odločila, da je najin sin ostal doma. Ali ne bi bilo mogoče bolje, če bi šel k tebi?!" (V dom, namreč.)

To so besede, ki sem jih že sicer kar nekajkrat slišal od staršev, ki so se odločili, da je njihov odrasli sin ali hčerka živela z njimi, ostala v družini. Zato me sploh ne bi presenetilo, če jih ne bi izrekel nekdo, ki je vse od pred kratkim glasno razmišljal precej drugače. Je starš, strokovni delavec na področju usposabljanja, aktivist v društvu, že v nekoliko zrelih letih - in predvsem človek, ki se je v svojem globokem in poštenem, humanem in strokovnem prepričanju odločil, da bo njegov sin živel z njimi, v družini; ker je tako najbolje za vse in še posebej za sina! V tem času je tako rekoč vse naredil zanj: skrbel za njegovo usposabljanje, ga vključil v varstveno-delovni center, se mu posvečal večino prostega časa, se trudil, da ga je vključeval v okolje, skrbel za njegovo zabavo, predvsem pa ga je imel neizmerno rad in je bil globoko prepričan, da je to edina pravilna pot. Druge možnosti (življenje osebe z motnjo v duševnem razvoju zunaj družine) ni priznal ali pa jo je občasno tudi kritiziral. In sedaj ta zasuk! Zakaj? Ni mi povedal. Niti ga nisem vprašal. Sicer pa skoraj ni bilo potrebno.

Odgovor se mi je v takšnih položajih v dolgoletnih izkušnjah z relativno visoko verjetnostjo posplošeno oblikoval sam po sebi (in le manjša je verjetnost, da ne bi bil pravilen): oče je opažal, da je bil sin sčasoma, z leti, vedno bolj nezadovoljen, razdražljiv, kot da bi mu česa manjkalo. Z očetom in seveda tudi z drugimi družinskimi člani je vse pogosteje prihajal v konfliktne položaje. Čeprav so si vsi v družini prizadevali, da bi sinu ustvarili čimveč in čimbolj spodbudne položaje, je kljub veliki medsebojni povezanosti in ljubezni ostajalo (in ostaja) ozračje obremenjenosti in napetosti. Seveda je ta včasih večja, včasih manjša, občasno popolnoma izgine.

Zakaj se da takšen položaj predvideti, zakaj se v marsikateri družini pojavi (seveda pa ne v vseh)? O tem sem pisal in razmišljal v tej reviji še ne tako dolgo tega in se ne bi ponavljal (NZ, 3/94, Kako in kdaj naprej in NZ, 1/95, Pravica do izbire). Opomnil pa bi le na tezo, ki bi bila potrebna za nadaljnje razume-vanje tega prispevka. Teza, "da naj bi odrasla oseba z motnjo v duševnem razvoju pravilo-ma živela zunaj družine", postaja vse bolj realna, humana in strokovna življenjska usmeritev družin, ki imajo otroka z motnjo v duševnem razvoju. Predvsem trije pogoji so morali biti izpolnjeni, da je ta možnost postala življenjsko sprejemljiva:

1. Splošen družbeni razvoj in še posebej razvoj družine je moral doseči v slovenskem prostoru tisto večinskost v dojemanju družine, ki je značilna za razvite družbe našega sveta. To pa pomeni, da družina ni skupnost več rodov, temveč je družina predvsem enota za vzgojo otrok enega rodu.
2. Ekonomski razvoj družbe in s tem posamezne družine naj bi dosegel takšen razvoj, da v družinah ne bi bili obremenjeni samo s temeljnimi vprašanji preživetja, temveč bi lahko v ospredje svojega življenja postavljali višje vrednote človeškega življenja.
3. Z jasnimi razmišljanji in zapisovanji je bilo treba ustvariti dovolj trdno najširše družbeno ozračje, da je popolnoma normalno, da se odrasla oseba z motnjo v duševnem razvoju osamosvoji, zapusti svojo družino, živi razmeroma samostojno, se praviloma druži s svojimi vrstniki in se po svoji želji vrača v družino.

V zadnjih nekaj letih je izpolnitev vseh treh pogojev dosegla takšno

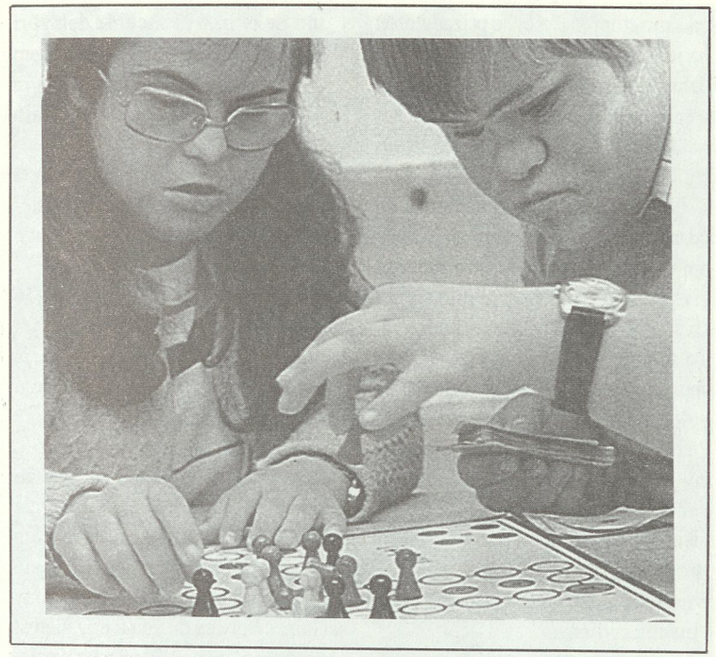

stopnjo razvoja, da odraslim osebam z motnjo v duševnem razvoju omogočajo osamosvojeno (to je integrirano, normalizirano, vključeno) življenje. To pa seveda še ne pomeni, da je vsa stvar vedno in povsod sama po sebi razumljiva in ne problematična. V vsakdanjem življenju še vedno nastajajo ovire, ki so vezane predvsem na izpolnjevanje tretjega pogoja. Družine, ki imajo osebo z motnjo v duševnem razvoju, v konkretnih položajih še vedno večkrat naletijo na nerešljive težave. Le-ti so navadno posledica objektivnih ali subjektivnih ovir v okolju; pogosto pa še vedno tudi miselnosti v družini. Če ta miselnost korenini v avtentičnem prepričanju družine in seveda tudi osebe z motnjo v duševnem razvoju in njenem resnično zadovoljivem življenju v družini, potem seveda sprememba življenjskega sloga ni potrebna. Večkrat pa je ta misel-nost transmisija pritiska nekih utečenih socialnih norm, ki postavljajo družine, ki imajo otroke z motnjo v duševnem razvoju, v neprijeten in boleč položaj. Vse dokler nam ne bo popolnoma samoumevno in dokler ne bodo vsi mehanizmi družbe in države naravnani tako, da se bo lahko družina in oseba z motnjo v duševnem razvoju odločala svobodno in brez slabe vesti, se bodo porajali ti pritiski. Vse dokler se družina ne bo mogla popolnoma svobodno odločiti, da bodo vsi skupaj živeli v Šiški, ali pa da bodo oni ostali v Šiški, njihova odrasla oseba z motnjo v duševnem razvoju pa se bo preselila na Vič, za te družine njihovo okolje ne bo niti prijazno niti humano.

In kje naj bi praviloma živela odrasla oseba z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, ki se bi osamosvojila? Najbolj realno in vsestransko sprejemljiva možnost je bivalna skupnost. Bivalna skupnost je manjša skupina odraslih oseb z zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju, ki živi v sklenjenem okolju, je razmeroma samostojna, čim primerneje vodena, in kolikor je mogoče, vključena v okolje.

Da bi imele vse navedene trditve večjo težo in da ne bi bilo videti kot nekaj, kar si kar tako izmišljam in brez podlage poudarjam, bi jih želel podkrepiti z nekaterimi informacijami iz drugih držav. Vse informacije so preverjene in večino sem jih "doživel" v neposrednem okolju:

◆ v Avstriji, na Dunaju in Salzburgu so bile na državni ravni sprejete uredbe, ki tako rekoč uzakonjajo gradnjo in ustanavljanje bivalnih skupnosti; na Dunaju tako npr. do leta 2000 načrtujejo, da bodo v bivalne skupnosti vključili od 65 do 75 % vseh odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju.

◆ Na Norveškem, v Oslu, je že danes veliki večini oseb z motnjo v duševnem razvoju omogočeno samostojno življenje. V zelo kratkem času (dveh, treh let) bo to omogočeno vsem, ki si bodo tega želeli. Njihove bivalne skupnosti so zelo specifične, saj v njih pogosto stanuje samo ena oseba (kar je posledica visokega standarda, redke naseljenosti in nekoliko bolj "osamelega" življenja Norvežanov nasploh).

◆ Podoben položaj je na Švedskem, kjer se v stanovanjskih sosseskah ustanavljajo bivalne skupnosti od enega do štirih, petih članov. Bivalne skupnosti oz. bivajoči v njih so dokaj samostojni, saj k njim le občasno prihajajo tako imenovani svetovalci.

◆ Za Francijo je značilna močna organiziranost nedržavnih ustanov (cerkvenih, humanitarnih in drugih), ki jih denarno podpira tudi država. Tam si v zadnjih letih pri skrbi za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju zelo prizadevajo predvsem za ustanavljanje bivalnih skupnosti. Lete so zaradi tega zelo različne. Vsem pa je seveda skupno razvijanje samostojnega življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju.

◆ Kot je bila Anglija ena najbolj razvitih držav na svetu v prejšnjem in v prvi polovici tega stoletja, je bila temu primerno razvita tudi skrb za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Času in razvoju primerno so imeli razvite velike ustanove (tudi po več tisoč oseb v ustanovi). Te dandanes počasi in s težavo razbijajo. Sprejet je bil zakon, po katerem so lokalne skupnosti dolžne urediti bivanje za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju v svojem okolju, to je v manjših ustanovah oz. bivalnih skupnostih.

◆ Tudi na Češkem se po spremembi režima stvari spreminjajo. V Pragi je bila pred kratkim ustanovljena prva bivalna skupnost, ki naj bi bila vzorčna ustanova za nadaljnji razvoj v tej smeri.

◆ Kljub temu da so Združene države Amerike enotna država, so tako raznolike, da je težko govoriti o enotnem sistemu. Po drugi strani pa je velik del najnovejših spoznanj in usmeritev za življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju, kot sta normalizacija, vključevanje (inclusion), izšel prav od tam. Tako so npr. na vzhodni obali ZDA bivalne skupnosti štirih, petih oseb, močno vključenih v okolje, že nekaj povsem vsakdanjega. Velik del njihovih prebivalcev (z zmerno stopnjo duševne prizadetosti) pa je vključen v delo na prostem trgu delovne sile; pri tem jih spremljajo in usmerjajo tako v bivalni skupnosti kot na delu za to posebej usposobljeni strokovnjaki.

V zadnjih letih se je v odnosu do odraslih oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, do njihovega življenja in dela, spremenilo toliko stvari kot na le malokaterem področju. Te spremembe izhajajo predvsem iz spoznanj, da si je treba prizadevati za boljšo kakovost njihovega življenja. Pa pri tem ne mislimo samo kakovost življenja v materialnem pomenu, temveč predvsem na kakovost nekih višjih vrednot življenja, ki bi jih lahko strnili v:

- normalizacijo v vseh bistvenih segmentih življenja
- pravica odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju do izbire.

Z namenom, da bi pridobil stališča širšega kroga ljudi do nekaterih bistvenih vprašanj zgoraj navedenih trdi-tev in s tem bolj preverjeno spoznanje, kakšna so resnično ta stališča, sem izdelal krajši vprašalnik. Le-tega sem apliciral med približno 3000 osebami (starši, strokovnimi delavci, študenti in drugimi ljudmi, v različnih časovnih obdobjih zadnjih dveh let, na različnih koncih Slovenije).

Vprašalnik in odgovori nanj so takile:

I. Kaj želimo doseči kot končni cilj v procesu vključevanja v življenje odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju:

a) Želimo jih vključiti v življenje zdravih oseb in se še posebej trudimo, da bi bili čim manj drugačni in odstopajoči.
b) Vključiti jih želimo v njim primerne oblike in vsebine dela; pri tem je treba z vsem spoštovanjem upoštevati njihovo drugačnost in odmike od ustaljenih socialnih norm.
c) Izhajamo v vsem in popolnoma iz njihovih potreb, pri čemer upoštevamo kot temeljno merilo njihovo srečo in zadovoljstvo.

Odgovor A - 12 %, odgovor B - 56 % in odgovor C - 32 % vprašanih. Kot lahko vidimo, so odgovori na to, kaj je najpomembnejši cilj pri oblikovanju življenja odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju, zelo razpršeni. Odgovor na trditev A kaže na popolno težnjo k normalizaciji, integraciji, z željo, da motnja v duševnem razvoju ne bi pomenila drugačnosti. Takšno stališče pa je seveda zelo vprašljivo, saj konec koncev duševna prizadetost je drugačnost in bo takšna vedno ostala - zelo pa naj bi se trudili, da bi postala vsakdanjost, kot popolnoma samo po sebi razumljiv del človeške družbe. Odgovor B je večinski in se mu pridružujem tudi sam. Odgovor C pa skuša življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju idealizirati, ga zaviti v celofan in popolnoma zavarovati. Takšno pa življenje ni za nikogar in torej tudi ne za osebe z motnjo v duševnem razvoju.

II. Odrasla oseba z motnjo v duševnem razvoju naj bi pravi-loma živela:

a) V svoji družini kot temeljni celici človeške družbe, ker ji bo v njej omogočena največja stopnja varnosti in topline.
b) V manjši skupini svojih vrstnikov, ki je odprta v svoje okolje, njeni člani pa občasno kot gostje odhajajo v svojo družino.
c) Drugje. Kje?

Odgovor A - 32 %, odgovor B - 63 % in odgovor C - 5 % vprašanih.

Odgovori na to vprašanje so pravzaprav presenetljivi in kažejo na razmeroma hitro odzivanje večine vprašanih na nova stališča do življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju. Povsem prepričan sem, da bi bili odgovori še pred petimi leti popolnoma drugačni. Nedvomno bi večina odgovorila, da naj bi odrasle osebe z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju živele v svoji družini. Stanje gornjih odgovorov (ki pa seveda ni neki reprezentativni vzorec za Slovenijo) kaže na to, da je vse več ljudi prepričanih, da bodo osebe z motnjo v duševnem razvoju najbolj zadovoljne, če bodo čim bolj samostojne.

III. Osebe z motnjo v duševnem razvoju imajo pravico do spolnosti:

a) Se strinjam.
b) Se ne strinjam.

Odgovor A - 61 % in odgovor B - 31 % vprašanih, (8 % ni odgovorilo).

Po nekajletnem pisanju, razgovorih, posvetih in podobno odgovori na to vprašanje pravzaprav niso presenetljivi; so pa prijetno spoznanje, kako vedno več ljudi na temo, ki je bila še pred ne tako davnimi leti popolnoma nedotakljiva, gleda pozitivno. S takim gledanjem pa ljudje v resnici priznavajo normalizacijo življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju in resnično pravico do njihove izbire. Brez pravice do intimnosti, erotičnosti, spolnosti bi te osebe v resnici oropali za ena najlepših človeških doživetij in vsakršno govorjenje bi brez te pravice pomenilo nepošten odnos do teh oseb.

IV. Praviloma ni ovir, da prizadeta oseba s srčno motnjo tudi teče, s cerebralno paralizo tudi meče, z epilepsijo tudi plava:

a) Se strinjam.
b) Se ne strinjam.

Odgovor A - 78 % in odgovor B - 18 % vprašanih (4 % ni odgovorilo)

Ni še tako daleč čas, ko je veljalo pravilo, da naj se osebe z motnjo v duševnem razvoju čim manj gibajo, kakršenkoli večji telesni napor jim sploh ni bil dovoljen. Pa so nekatera nova medicinska in defektološka spoznanja začela stvari počasi spreminjati. Z razvojem specialne olimpiade pa so se stvari sploh postavile na glavo. In to, da danes 80 % vprašanih (še enkrat poudarjam: to ni reprezentativni vzorec) ne vidi ovir za dejavno telesno življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju, je zelo optimistično dejstvo za nadaljnji razvoj bolj kakovostnega življenja teh oseb.

ODLOČITEV ZA PRIHODNOST - odločitev vsake družine in vsake osebe z motnjo v duševnem razvoju posebej - je in mora biti njihova samostojna odločitev, s popolno pravico do izbire. In ta svoboda in pravica do izbire velja tudi (in še posebej) za odločitev, kje in kako bodo živele odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju. Pri tem pa mora družba (država):

1. zagotoviti možnosti za različne načine bivanja
2. kar najširše in čim bolj vsestransko seznaniti s to problematiko, to pa je tudi poglavitni in edini namen tega prispevka.

Marijan Lačen

NAŠI PARI

Živeti kot človek ne pomeni, da moraš živeti tako kot drugi, temveč da imaš enake možnosti kot drugi, da živiš človeka vredno in dostojno življenje. Pomeni, da živiš po svojih potrebah, predstavah in pričakovanjih do tiste točke, do katere ne kratiš enakih pravic drugim ljudem.

Tako kot smo si ljudje lahko enaki, smo si lahko tudi različni: to, kar je nekomu motiv, lahko drugemu ne pomeni ničesar; kar je nekomu potreba v nekem trenutku, mu v drugem niti ne seže v zavest; kar lahko nekdo zlahka doseže, je drugemu nedosegljivo. In še in še je razlik naše enakosti. Najhujša od vseh razlik pa je danost zmanjšanih sposobnosti - bodisi od rojstva bodisi zaradi bolezni, poškodbe ali drugih vzrokov. Ena izmed takšnih danosti, s katero se pri svojem delu z varovanci Centra za usposabljanje, delo in varstvo v Črni na Koroškem (v nadaljnjem besedilu: CUDV Črna) srečujeva, je motnja v duševnem razvoju. Ob vseh spoznanjih, do katerih je v tem trenutku stroka že prišla, so vseeno najtežje sprejemljiva osebna spoznanja o prikrajšanosti odraslih oseb, katerih sposobnosti so toliko zmanjšane, da vsi okrog njih občutimo potrebo, da bi jih vodili, nadzirali, usmerjali tok njihovega življenja in jim navsezadnje pomagali. Skratka: vsi čutimo željo, da bi uravnavali njihovo življenje po svojih predstavah, pri tem pa se dobro zavedamo njihovih zmanjšanih sposobnosti in pozabljamo, da so osebnosti z lastnim značajem, potrebami in videnjem svojega življenja. Preradi tudi pozabljamo, da so njihove pravice do izbire enake našim. V CUDV Črna smo se vse te problematike začeli zgodaj zavedati, zato smo pri svojem delu postopoma razvili tale načela dela z odraslimi osebami:

- razvijanje dobrih medsebojnih odnosov
- možnost resnične izbire
- možnost socialne participacije
- zagotovitev možnosti za optimalni osebni razvoj
- možnosti povezovanja.

Z izhodiščem, da želimo življenje omenjenih oseb normalizirati na vseh področjih, smo kaj kmalu spoznali, da v to normalizacijo brezpogojno spada tudi pravica do intimnega partnerskega življenja po lastni izbiri. Zato smo začeli sočasno v teoriji oblikovati izhodišča, pri neposrednem delu pa zagotavljati možnosti za to.

Začeli smo pri najbolj temeljnem, pri najnujnejšem - z ozaveščanjem med nami samimi (zbiranje teoretičnih temeljev, strokovni posveti, priprava izhodišč, ankete med varovanci, starši in strokovnimi delavci centra...). Nadaljevali smo s prenašanjem svojih spoznanj v širše okolje in ozaveščanje socialnega okolja, v katerem je vladalo splošno prepričanje, da osebe z motnjo v duševnem razvoju ne potrebujejo intimnosti partnerskega življenja, še manj pa je to zanje primerno. V prvi fazi je bilo marsikdaj videti, da začenjamo nekaj strokovno zgrešenega, nemoralnega, skoraj bogoskrunskega.

Ob tem, ko je najožje socialno okolje začelo sprejemati naše informacije in utemeljitve, je tudi v širšem prostoru že postajalo jasno, da so partnerski odnosi in skupno življenje tudi za te odrasle osebe nekaj sprejemljivega in celo normalnega. S tem spoznanjem v strokovnih krogih in širši družbi pa so bile dane možnosti, da našo strokovno vizijo o tej problematiki udejanimo v praksi. To smo sicer izvajali že prej, saj smo svoj zasnovo partnerskega življenja začeli uvajati v prakso takoj, ko smo v CUDV glede teh vprašanj sprejeli strokovno stališče o potrebnosti in nujnosti normalizacije življenja naših varovancev tudi na tem področju. Zaradi zanimivosti navajamo nekatere dejavnosti, ki smo jih izvajali med postopnim nastajanjem domov za partnerje. Najprej smo seveda poskušali za skupno življenje čimbolj usposobiti same partnerje in njihove starše. Sočasno smo jim že začenjali ustvarjati okoliščine za občasna intimna srečanja (pari, ki še ne bivajo skupaj, koristijo to možnost posebnega prostora za svoja intimna srečanja še danes), kmalu za tem pa smo v dogovoru s starši omogočili stalno skupno bivanje prvemu paru. Življenje tega para smo načrtno spremljali, saj so bile njune izkušnje tudi naše in njuno skupno bivanje je pomenilo potrditev naših predvidevanj v nujnosti takšnega strokovnega prijema.

Postopoma smo omogočili bivalne razmere za še več parov (v še bolj primernih okoliščinah), tako da živi zdaj skupaj pet parov (dva sta zaradi različnih vzrokov razpadla, dva partnerja nista bila zmožna živeti skupaj zaradi medsebojnih trenj - ostajata pa par), za skupno bivanje pa pripravljamo še štiri pare. Parov, ki želijo bivati skupaj, je pri nas še seveda več.

To je bil zgolj grob opis naših dejavnosti, saj bi za obsežnejše strokovno delo zagotovo zmanjkalo prostora. Prav pa je, da za konec opiševa še nekaj razmišljanj o viziji, ki jo imamo v našem centru.

Zavedamo se, da idealnega stanja za polno življenje naših varovancev nobena ustanova ne more doseči, zato si bomo prizadevali, da bi ta vzor dosegli vsaj toliko, da bi partnerji, ki se imajo dalj časa resnično radi, imeli možnost skupnega bivanja v svojem prostoru. Če bodo kdaj materialne razmere omogočale, pa jim bomo poskušali omogočiti poleg spalniškega prostora še lastne sanitarije, čajno kuhinjo in zagotoviti večjo intimnost v manjših ali samostojnih bivalnih enotah.

O počutju varovancev, ki se imajo radi in smo jim omogočili skupno bivanje, je težko pisati. To najlažje opišejo sami, to nam povedo naša vsakodnevna srečanja z njimi. To je treba doživeti in sodoživljati.

Niko Brumen
Marija Pušnik

PROBLEM ODNOSOV MED LJUDMI

UVOD

Problematika odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju je zelo širok in celosten pojem, zlasti zato, ker se je stroka šele v zadnjem času začela ukvarjati z njo. Pobuda za je prišla iz prakse.

Ob tem se vprašamo, kje so bili odrasli z motnjo v duševnem razvoju do sedaj? Kakšna je bila skrb zanje? Kdo je bil tisti, ki je moral prevzeti nase večji del skrbi?

Pri tem je treba ugotoviti, da je za osebe z zmerno motnjo, se pravi za tiste, ki so sposobni delati v varstveno-delovnih centrih, dokaj dobro poskrbljeno, vsaj glede na široko razvejeno mrežo centrov po vsej Sloveniji (seveda se še vedno tudi oni srečujejo s težavami zlasti v sedanjem gospodarskem položaju).

Veliko manj pa je poskrbljeno za osebe s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju in tiste z dodatnimi vedenjskimi in drugimi motnjami. Pri teh se tudi pos-tavlja vprašanje: kam po usposabljanju, se pravi po osemnajstem oziroma enaindvajsetem letu, kot si ga je zastavil posvet o problematiki odraslih oseb s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki ga je organizi-rala Socialna zbornica Slovenije v Postojni 1994 leta.

Ker sama delam predvsem z osebami s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, so mi te najbližje in jih najbolj poznam. Zato se bom osredotočila predvsem na probleme teh oseb, in to predvsem v odnosih.

Kaj je odraslost? Kje je meja, ki loči otroka in odras-lega? Ana Kranjc v svoji knjigi Metode izobraževanja odraslih pravi, da "Otrok doživlja sebe kot odvisno bitje - biološko, eksistenčno, materialno, socialno in psihološko odvisno od svojega okolja...

Poteze odraslega dobi potem, ko prebrodi psihološko puberteto, oziroma doživi svoje socialno rojstvo." (Kranjc, 1979)

Pri osebah s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju odvisnost ostaja, vendar pa ne moremo reči, da je ta oseba otrok in jo kot tako tudi tretirati. (Odvisnost je tako ali tako relativen pojem, saj smo ljudje tako ali drugače odvisni drug od drugega.)

Odraslo osebo z motnjo v razvoju ločijo od otroka vsaj življenjske izkušnje in fizični videz, seveda pa tudi še marsikaj drugega.

Menim, da je pri obravnavi odrasle osebe s težjo in najtežjo motnjo treba izhajati iz njihove odraslosti in zagotoviti zadovoljevanje potreb, ki jih imajo kot odrasle.

V praksi je to spremljano z različnimi problemi, kot so:

- otežena komunikacija
- značilnosti oseb z motnjo
- osebnostne lastnosti ljudi, ki delajo z osebami z motnjo, oziroma staršev
- različne materialne možnosti
- socialni kontekst
- družbeno ozračje...

KAKOVOST ŽIVLJENJA IN SAMOPODOBA

Ko razmišljamo o kakovosti življenja ne samo ljudi s posebnimi potrebami, pač pa ljudi na splošno, se nujno vprašamo, kaj sploh zajema pojem "kakovost življenja". Ali obstajajo različne razlage tega pojma za t.i. "zdrave" in tiste s posebnimi potrebami, v našem primeru za odrasle s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju.

Sama menim, da pojmuje kakovostno življenje vsak človek po svoje, pač glede na vzgojo, okolje, izobrazbo, osebnostno strukturo idr.

Pojmovanje je odvisno tudi od kulturne usmeritve: zahodna kultura drugače vrednoti stvari, vzhodna drugače - ena je nagnjena bolj k materialnemu svetu in storilnosti, druga k duhovnim vrednotam.

Če pogledamo podrobneje, kaj konkretno pomeni kakovostno življenja oseb s težjo in najtežjo motnjo, ugotovimo, da so to različne sestavine, ki pa se ne razlikujejo bistveno od pogojev za kakovostno življenje drugih ljudi.

Borka Teodorović je na posvetu v Topolšici 1996 prikazala kazalnike kakovosti življenja odraslih oseb z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju po Seifertovi. Naštela je šest pogojev: bivalne razmere, materialna struktura, socialna mreža, udeležba v običajnem življen-

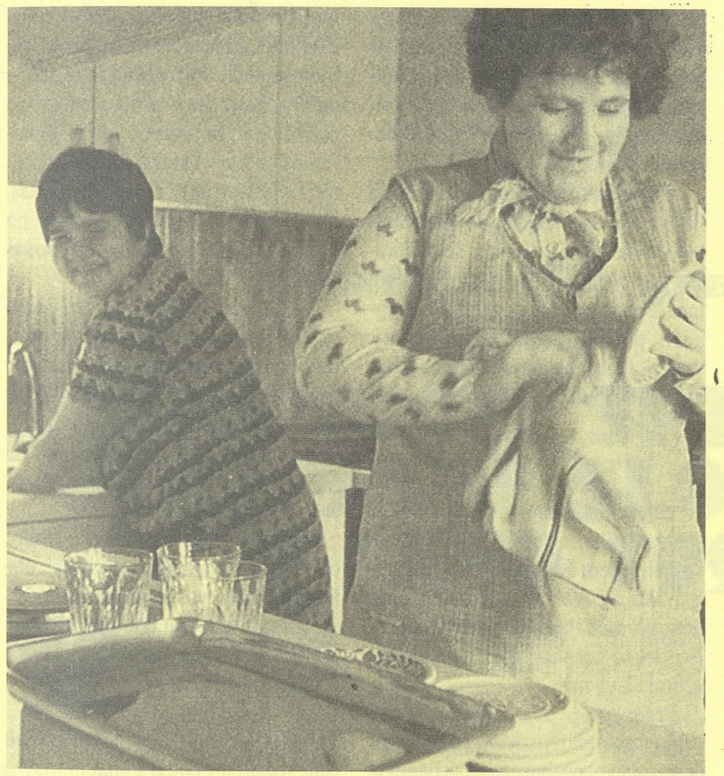

ju, sprejemanje okolja in zadovoljstvo osebja s svojim delom (to zadnje se nanaša na osebe, ki so v ustanovi).

Bivalne razmere zajemajo potrebe in dobro počutje, komunikacijo in odnose, pristojnost in samostojnost, odvisnost in avtonomijo.

Za dobro počutje je zelo pomembno, da so posameznikove potrebe zadovoljene. Tu pogosto naletimo na težave, ki imajo različne vzroke. Dober zgled tega je komunikacija, ki je pri osebah, ki ne govorijo ali imajo le slabo razvit govor, zelo otežena. Zato velikokrat ne vemo, kaj je resnična posameznikova potreba, in mogoče zadovoljujemo potrebo, ki je posameznik sploh ne čuti kot potrebo, ampak samo mi menimo, da je to tisto, kar je potreboval. Napačnim ocenam se lahko vsaj do neke mere ognemo, če človeka dobro poznamo, smo usposobljeni tudi za razumevanje neverbalnih sporočil in govorice telesa, smo razvili empatičnost in se zavedamo možnosti lastnih projekcij. Če se ognemo komunikacijskim nesporazumom, se zboljša tudi odnos z drugimi.

Delavci, ki delamo v institucijah, smo pri delu velikokrat nagnjeni k pretiranemu zaščitništvu. Če se tega ne zavedamo in ne spremenimo svojega vedenja, vodi to k nerazviti kompetentnosti in manjši samostojnosti oseb z motnjami.

Ta pojav je opazen tudi pri starših, ki velikokrat želijo pretirano zavarovati svojega otroka in mu tako onemogočajo, da bi dosegel takšno stopnjo neodvisnosti in samostojnosti, kakršna je mogoča glede na njegove zmožnosti.

To je pomembno tudi za spoštovanje osebnega dostojanstva oseb z motnjo v duševnem razvoju in za razvoj lastne samopodobe. Vsak človek si želi čim več svobode in samostojnosti. Naloga soljudi pa je, da to dopustijo oziroma omogočijo.

Socialna mreža je pomembna za vsakega človeka, pravzaprav eksistenčno pomembna. Sestavljajo jo družina, prijatelji, zakonci, sostanovalci (če je človek v ustanovi), sosedstvo, zdravniki, psihologi, defektologi idr.

Ti ljudje so temelj za odnose, sreča in zadovoljstvo pa sta odvisna od kakovosti teh odnosov. Potreba po druženju je opazna tudi pri večini oseb s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju. Dobro počutje, zadovoljstvo, občutek sreče so povezani s tem, ali se imajo s kom družiti.

Na boljšem so pri tem tisti, ki živijo v ustanovi, saj si tu lahko najdejo prijatelje. Manj možnosti imajo osebe, ki so doma, vendar lahko tudi zanje starši poskrbijo, da se bodo družile z vrstniki. To je mogoče predvsem v raznih društvih ali tudi s samoorganiziranjem in ob različnih priložnostih - praznovanju, prireditvah...

Seveda odnosi ne smejo ostati omejeni zgolj na družino in vrstnike, pač pa je treba omogočiti druženje ljudi v vsakdanjih položajih, tako oseb z motnjo kot tistih brez nje.

Vloga odraslih oseb s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju je pomembna tako za socialno okolje kot tudi za človeka samega.

Iz izkušnje lahko povem, da ne poznam osebe z motnjo v razvoju, ki ne bi mogla ničesar dati drugim. Le okolje bi moralo biti zmožno to sprejeti: se začeti spreminjati tako, da bi bila dru-

gačnost normalna, vsakdanja, in ne nekaj, česar se je treba ogniti, etiketirati, se delati, kot da tega ni.

Zelo pomemben segment zadovoljstva in kakovosti življenja je možnost zaposlitve v mejah možnosti in sposobnosti. Delo daje človeku občutek zadovoljstva nad ustvarjenim, občutek, da tudi sam prispevaš k dobrinam v okolju, občutek koristnosti.

Hkrati pa zaposlitev pomeni podaljšano dejavnost, pomeni, da naučeno znanje in spretnosti ter pridobljene sposobnosti omogočajo odložitev upada sposobnosti zaradi nedejavnosti.

Žal je položaj v Sloveniji takšen, da je po končanem procesu vzgoje in izobraževanja težko najti namestitev v ustanovi. Če pa se ustanova že najde, velikokrat ni ustrezno poskrbljeno za zadovoljevanje potreb in da se naučeno in pridobljeno znanje uporablja naprej, nepretrgoma vse življenje, ali pa je s permanentnim učenjem osebam z motnjo celo omogočeno dodatno učenje, ki ni končano z osemnajstim oziroma enaindvajsetim letom. Kasneje pa je seveda tudi treba ohranjati naučeno.

Menim, da morajo biti za kakovostno življenje izpolnjeni prav ti pogoji, ki sem jih opisala. Na zdravih, kakovostnih odnosih temelji posameznikova sreča. Seveda tudi drugi dejavniki (npr. SES, materialna struktura, oprema, lokacija...) omogočajo zadovoljivo življenje. Glede na izkušnje menim, da je odločilnega pomena predvsem socialna mreža.

Zavedam pa se tudi različnosti stališč, ki jih imamo ljudje o kakovosti življenja. Tako na primer dr. Galeša pravi: "Ko govorimo o pojmu kvaliteta življenja ali o vrednosti življenja, v prvi vrsti opredeljujemo subjektivno doživljanje in ocenjevanje lastnega življenja. Kako posameznik doživlja svoje življenje, pa je odvisno od interakcije med notranjimi ali subjektivnimi in zunanjimi ali miljejskimi dejavniki ali pogoji...

Bistvo kakovosti življenja odraslih ljudi z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju se torej poraja v posrednih in še bolj v neposrednih medsebojnih odnosih v družbi, skupnosti, politiki, proizvodnji, kulturi, vzgoji, izobraževanju in sociali drugih do teh ljudi." (Galeša, 1996)

SKLEP

Kot sem zapisala že v uvodu, je ta problematika zelo obsežna.

Sama sem čutila, da moram spregovoriti predvsem o komunikaciji in odnosih med ljudmi, kajti menim, da je prav to najpomembnejše za človekovo življenje.

Predvsem je pomembno, da preidemo s pomanjkljivosti motnje k močnim točkam osebnosti in izhajamo iz njih. Predvsem pa si moramo priznati, da ni problem človek z motnjo, ampak naš odnos do njega. Odnos pa je lahko tak ali drugačen...

Če poskušamo odgovoriti na vprašanja, ki smo si jih postavili v uvodu, lahko rečemo, da je bila skrb za odrasle osebe s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju predvsem na ramenih družin in ustanov, ki so sprejemale tudi ljudi z drugačnimi težavami.

V družinah so morale predvsem matere prevzeti večji del bremena na svoje rame. To so nemalokrat plačale s svojim zdravjem. Na družinah je velikokrat težka odločitev - ločitev od doma. To seveda družini olajša skrbi, po drugi strani pa je tudi povezano z bolečino slovesa.

Vendar pa tudi odrasel človek z motnjo potrebuje svoje življenje. Življenje, ki je sicer s primarno družino še vedno povezano tako, da je otroku ohranjeno mesto, kamor gre na počitnice ali za praznike, da je ohranjen odnos med starši in njihovimi odraslimi otroki (Peli-con, 1995), hkrati pa je zadovoljena potreba po kar največji samostojnosti posameznika.

Težave se bodo ublažile, če bo državi uspelo zagotoviti denar za tisto, kar večina oseb in njihove družine potrebujejo - potrebe so zelo individualne: od stanovanjskih skupin, mobilne službe, dnevnih oddelkov, do pomoči na domu za nekaj ur ali morda še kakšne nove oblike...

To lahko zagotovi država. Dobre odnose in komunikacijo pri vseh oblikah pa lahko zagotovijo samo ljudje.

Ustanove pa naj bodo namenjene le tistim, ki jim ne ustreza nobena od drugih oblik pomoči.

Alenka Golob

LITERATURA IN VIRI:

Galeša, Mirko: Kvaliteta življenja odraslih ljudi z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju (osnove koncepcije), gradivo za posvet v Topolšici, 1996

Kranjc, Ana: Metode izobraževanja odraslih, Ljubljana, DE, 1979

Pelicon, Matej: Diplomsko delo, VŠSD, 1995

Teodorović, Borka: Kazalci kvalitete življenja odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju, gradivo za posvet v Topolšici, 1996

Specialna Olimpiada
Slovenije

DEJAVNOSTI SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE V LETU 1996

V Specialni olimpiadi Slovenije (SOS) so bile v iztekajočem se letu uspešno izvedene številne dejavnosti, ki so pripomogle k boljši kakovosti življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju; predvsem njim je to gibanje namenjeno. Doseganje uspehov in kot posledica tega večja samostojnost, razvoj sposobnosti in ustreznejše odzivanje v socialnem okolju omogočajo posamezniku, da se kljub svojim specifičnim potrebam potrdi in s tem pomaga ne le sebi, ampak tudi svojim staršem in drugim, ki z njim delajo in živijo.

8. - 11.2. ČRNA NA KOROŠKEM - EVROPSKI TURNIR V SMUČARSKIH TEKIH

Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna je bil organizator turnirja evropskih razsežnosti. Poleg Slovenije so se ga udeležili še športniki iz Avstrije, Madžarske, Nemčije, Poljske, Hrvaške, Ukrajine, Slovaške in San Marina. Med 49 športniki je barve Slovenije zastopalo 20 specialnih olimpijcev iz petih ustanov. Izvedena so bila tekmovanja v tekih na 500, 1000, 3000 ter 5000 metrov ter štafeti 3 x 1000 metrov.

14. IN 15. 2. POKLJUKA - 6. ZIMSKE IGRE SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE

Na Rudnem polju na Pokljuki se je v zimskih športih pomerilo 129 smučarjev iz 25 slovenskih ekip. Pomerili so se v veleslalomu (težja in lažja zahtevnost), drsenju na alpskih smučeh, drsenju na tekaških smučeh ter tekih na 100, 1000 in 3000 metrov. Organizator te največje zimske prireditve Specialne olimpiade Slovenije je bil Dom Matevža Langusa iz Radovljice.

30.3. CELJE - PLAVALNI MITING

138 plavalcev in 59 spremljevalcev iz 29 programov Specialne olimpiade Slovenije se je zbralo v Hali Golovec, kjer je Center za varstvo in delo Golovec pripravil tekmovanja v plavanju na 25 in 50 metrov (prosto in prsno) ter 100 metrov prosto. Organizatorji so poskrbeli za športno razpoloženje, sledil pa je še pester družabni del prireditve.

16.4. LJUBLJANA - SEMINAR O ORGANIZIRANOSTI SPECIALNE OLIMPIADE IN ORGANIZACIJI TEKMOVANJ

V dvorani Slovenijalesa se je zbralo precejšnje število ljudi, ki jim je bilo v obliki predavanj posredovanih veliko podatkov in nasvetov za organizacijo tekmovanj in spremljevalnih dejavnosti ter trening tekmovalcev. Predstavljeno je bilo tudi

gibanje Specialne olimpiade v svetu in pri nas.

9.5. ILIRSKA BISTRICA - REGIJSKE IGRE PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE

Varstveno-delovni center Ilirska Bistrica je gostil 14 ekip s 195 tekmovalci, pridružili pa so se jim tudi gostje iz sosednje Hrvaške (Reka).

9.5. DOMŽALE - REGIJSKE IGRE LJUBLJANSKO-DOLENJSKE REGIJE

129 tekmovalcev iz 17 ekip se je udeležilo 3. regijskih iger, katerih organizacija je pripadla Osnovni šoli Roje.

11.5. KAMNIK - REGIJSKE IGRE GORENJSKE REGIJE

Iger, ki sta jih organizirala Osnovna šola 27. Julij iz Kamnika ter Sožitje Mengeš, se je udeležilo 156 tekmovalcev iz 7 ekip.

11.5. ŠENTJUR - REGIJSKE IGRE CELJSKO-KOROŠKE REGIJE

Sožitje Šentjur je gostilo 104 tekmovalce iz 9 ekip. Poleg športnega dela so potekale še spremljevalne dejavnosti, ki so bile namenjene obiskovalcem prireditve.

14.5. LENDAVA - REGIJSKE IGRE MARIBORSKO-POMURSKE REGIJE

Največje slovenske regijske igre je pripravila Dvojezična osnovna šola II iz Lendave. Gostili so kar 210 športnikov (11 ekip), med katerimi so bili še gostje iz Madžarske (Monošter) in Hrvaške (Čakovec). Te igre so obsegale tudi največ športov.

16. - 18.5. REKA - SEMINAR ZA BALINANJE

Hrvati so organizirali seminar za balinanje, ki sta se ga udeležili tudi dve predstavnici slovenske specialne olimpiade.

19. - 26.5. GRČIJA - ATLETSKO EVROPSKO TEKMOVANJE

Tekmovanja, ki je potekalo v evropskem merilu (27 držav iz Evrope in z Bližnjega vzhoda), so se udeležili tudi štirje slovenski atleti, štirje plavalci in štirje spremljevalci. Domov so se vrnili z zasluženimi medaljami.

7. - 9.6. MARIBOR - 8. LETNE IGRE SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE

Osnovna šola Gustava Šiliha je pripravila letošnje letne igre, ki so bile tokrat prvič tridnevne. Na njih je sodelovalo 250 športnikov iz vseh petih regij, ki so bili izbrani na podlagi določene kvote. Sodelujoči so bili iz 54 ustanov in so se potegovali za odličja v atletiki (tek na 50, 100, 200, 400 in 800 metrov, skok v daljavo, met žogice, peteroboj, štafeta 4 x 100 metrov), v plavanju (25 in 50 metrov prosto, 25 in 50 metrov prsno ter 100 in 200 metrov prosto), kolesarstvu (400, 1200 in 5000 metrov), namiznem tenisu (igra posamično, elementi namiznega tenisa, igre mešane dvojice) v elementih košarke in nogometu. Podeljenih je bilo 80 kompletov medalj, pomemben del je pripadel spremljevalnim dejavnostim, igre pa si je poleg staršev ogledalo tudi mnogo znanih Slovencev.

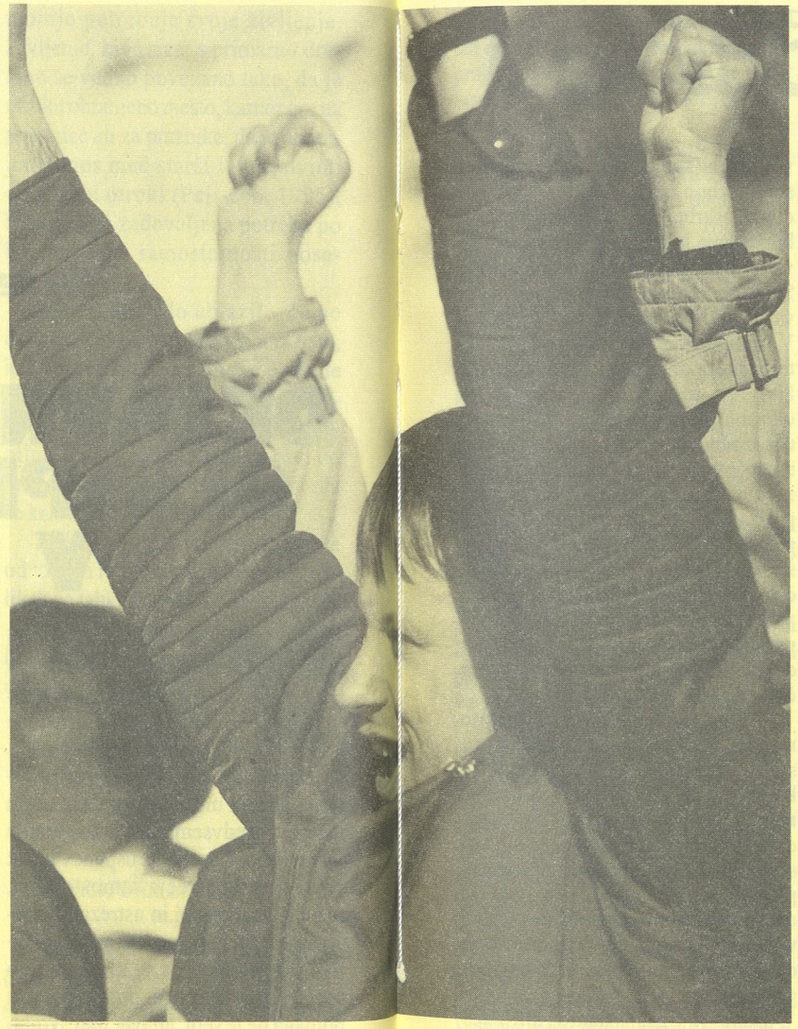

JUNIJ MADŽARSKA - EVROPSKI TURNIR V NAMIZNEM TENISU

Ekipa mariborsko-pomurske regije - sestavljalo jo je pet tekmovalcev in trije spremljevalci - se je udeležila evropskega turnirja v namiznem tenisu, ki se ga je udeležilo še deset ekip iz tujine. Hkrati so bile to madžarske državne igre v namiznem tenisu, vseh sodelujočih pa je bilo več kot 350. Slovenski športniki so se domov vrnili s petimi bronastimi medaljami.

15.6. CELOVEC - DEŽELNO TEKMOVANJE V ATLETIKI

Avstrijskega tekmovanja v atletiki so se udeležili Gorenjci, ki pa z organizacijo iger niso bili najbolj zadovoljni.

15. - 19.9. MADŽARSKA - DRŽAVNE IGRE MADŽARSKE

Slovensko ekipo je sestavljalo šest tekmovalcev in trije spremljevalci iz celjsko-koroške regije. Poleg njih je na igrah nastopilo več kot 640 madžarskih športnikov ter ekipi Danske in Poljske. Slovenci smo osvojili pet zlatih, eno srebrno in tri bronaste medalje.

SLOVAŠKA - LETNE IGRE

Na slovaških letnih igrah je sodelovalo 32 domačih ekip, med štirimi tujimi ekipami pa je bila tudi slovenska, ki nas je primerno zastopala.

20.9. DOMŽALE - 3. ATLETSKI MITING

280 športnikov iz 38 ustanov se je v športnem parku Domžale pomerilo v številnih športnih dejavnostih, ki jih je društvo Sožitje Mengeš pripravilo v sodelovanju z Atletskim klubom Domžale.

4.10. DORNAVA - KOLESARSKI MITING

Zavod za varstvo in usposabljanje dr. Marijana Borštnarja je pripravil miting, ki so se ga udeležili 103 kolesarji iz 24 organizacij ter gostje iz Hrvaške. Pomerili so se v tekmovanju na 500 metrov ter vožnji na 1, 5 in 10 kilometrov.

17.10. TOLMIN - 2. BALINARSKI MITING

Center za izobraževanje in usposabljanje Tolmin je letos že drugič organiziral balinarski miting, ki se ga je udeležilo 11 ekip z 68 tekmovalci.

25.10. LJUBLJANA - SEMINAR ZA TRENERJE ATLETIKE

Seminar je obsegal praktični in teoretični del, trenerji so se strokovno podučili o učenju tehnik atletskih disciplin.

Vse leto so intenzivno potekala tekmovanja v slovenski nogometni ligi.

Uradni športi Specialne olimpiade Slovenije so: atletika, plavanje, kolesarstvo, namizni tenis, alpsko smučanje ter tek na smučeh, v letu 1996 pa so se jim pridružili še nogomet in elementi košarke.

Specialna olimpiada Slovenije šteje 72 članic, število športnikov - oseb z motnjami v duševnem razvoju, pa se je povzpelo na 1700.

V letošnjem letu so bili izdelani novi plakati Specialne olimpiade Slovenije ter knjižice za spremljanje športnega udejstvovanja posamezne osebe (treningi, razvoj, tekmovanja).

Specialna olimpiada Slovenije je dobila akreditacijo pri Special Olympics International za leto 1996 in 1997, na tretji stopnji razvoja, kar je za Specialno olimpiado Slovenije v tem trenutku tudi najustreznejše.

V tem prispevku so predstavljena le najpomembnejša dogajanja in prireditve, ki so zaznamovale gibanje Specialne olimpiade Slovenije v tem letu. Le upamo lahko, da bo tudi dogajanje v prihodnje tako pestro in na visoki kakovostni ravni. Navsezadnje pa je to odvisno od vseh nas...

Nataša Jeršič

TUDI MI ODRAŠČAMO

Letos je bila ustanovljena Dom Matevža Langusa sega v leto 1952 v Kamno Gorico. Tamkaj je bil ustanovljen zavod, v katerem je našlo svoj drugi dom okoli štirideset otrok, za katere sta bila organizirana pouk in namestitev. V petdesetih letih je v ustanovi živelo in si pridobivalo znanje veliko otrok in mladostnikov. Ob programu šole s prilagojenim programom pa je že leta 1974 zaživela skupina otrok z zmerno motnjo v duševnem razvoju, za katero je bil organiziran oddelek za delovno usposabljanje. Sam razvoj in usmeritve v naši državi so kasneje pomenile, da je vse več otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju ostajalo v domačem okolju, kjer so imeli možnosti šolanja. Za našo ustanovo pa je to hkrati pomenilo, da se je povečevala potreba po sprejemu otrok z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. Uvrstili smo se v skupino organizacij, za katere je družbeni dogovor iz leta 1986 pomenil možnost prostorske prenove. Leto 1990 je bilo torej leto, ko smo, ob skrbeh z novogradnjo, z velikim veseljem razmišljali in že kovali nove načrte za življenje in delo v novi ustanovi. Gradnja te ustanove je veliko pomenila strokovnim delavcem, prav tako pa tudi staršem. Poskrbeli pa smo tudi, da so bili s tem seznanjeni otroci, ki so prav tako težko pričakali dan selitve iz Kamne Gorice v Radovljico. Vsi skupaj smo se zavedali, da pomeni nova ustanova pomembno pridobitev za območje Gorenjske, saj se je v času gradnje oblikovala tudi vizija ustanove.

Ob preselitvi v Radovljico je bilo v letu 1992 jasno začrtana dejavnost ustanove. V prvih dveh letih, oziroma v prehodnem obdobju, smo poskrbeli, da sta se bivanje otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju in hkrati program šole s prilagojenim programom postopoma končala. Bilo pa je to tudi obdobje, ko so starši otrok z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju z velikim pričakovanjem in optimizmom v naši ustanovi videli in tudi našli pomoč, ko se je njihov otrok po končanem usposabljanju v razvojnem vrtcu vključeval v šolo. Že v času gradnje ustanove so starši dejavno spremljali dogajanje na gradbišču in svoje otroke kmalu potem, ko je bila odprta, vključili vanjo. Tako je bilo leto 1992 polno optimizma, saj smo strokovni delavci načrtovali in izvajali delo v novih prostorih, otroci, mladostniki in njihovi starši pa so zadovoljni ugotavljali, da je ustanova dragocena pridobitev za Gorenjsko.

Ob tem veselju se je pojavljala že nova težava. Naši načrti so bili usmerjeni v organiziranje programov socialne oskrbe, vzgoje in izobraževanja, zdravstvene nege, varstva in rehabilitacije za otroke in mladostnike. V tem času je nekaj naših mladostnikov dopolnilo enaindvajset let in pred nami je bila težka odločitev. Kaj sedaj? To vprašanje je bilo za strokovne delavce in starše ali skrbnike prvih nekaj naših odraslih varovancev zares težko. Ponujalo je sicer kar nekaj različnih odgovorov, vendar pa žal nerešljivih v praksi. Najboljša mogoča rešitev bi bila, da bi jih premestili v ustrezno ustanovo. Taka premestitev pa ni bila mogoča, saj na območju Gorenjske take ustanove ni bilo in je tudi danes ni, povsod drugod pa ni bilo prostih mest. Dobro smo se zavedali in z veliko odgovornostjo smo se lotili reševanja tega problema seveda v skladu z danimi možnostmi. Tako se je našemu veselju ob delu in življenju v naši ustanovi pridružila še skrb za naše mladostnike, ki so postajali odrasli.

Poznali smo strokovna stališča za obravnavo odraslih, poznali smo Deklaracijo o pravicah duševno prizadetih, bili smo na začetku in brez izkušenj, pri nas pa je bilo nekaj naših otrok, ki so postali odrasli. Za nas, ki smo za te otroke skrbeli vrsto let, se je kar čez noč marsikaj spremenilo. Še včeraj je bil naš Sandi otrok, za katerega smo skrbno načrtovali program socialne oskrbe, program vzgoje in izobraževanja in program zdravstvenega varstva, nege in rehabilitacije. Danes je Sandi po veselem praznovanju enaindvajsetega rojstnega dne postal odrasel. V danih prostorskih možnostih je bilo treba poiskati rešitev za organiziranje življenja in dela za skupino naših odraslih. Same prostorske možnosti so nas močno omejevale, tako da je bilo mogoče za skupino odraslih poskrbeti le s skrbno premišljenim in načrtovanim programom. Veliko zaslugo za to, da je program življenja in dela zaživel, imajo strokovni delavci. Ti so z veliko volje in delom želeli doseči cilj, ki je zapisan kot prvi v Delhijski deklaraciji o pravicah in potrebah duševno prizadetih in njihovih družin: "Duševno prizadeti imajo enake človeške pravice kot drugi ljudje."

V tem kratkem stavku je skrito mnogo, oziroma prav vse, kar moramo storiti in česar se moramo na vsakem koraku ob delu z odraslimi osebami z motnjo v duševnem razvoju tudi zavedati. To pa v praksi ni tako preprosto, kot si predstavljamo. Že ko smo popolnoma prepričani, da nam je stavek iz deklaracije vodilo pri delu, se nam ob vsakem položaju postavljajo vprašanja o našem ravnanju in odnosu do odraslega varovanca.

Danes je v naši ustanovi štirinajst odraslih varovancev. Za to skupino odraslih smo v skladu s prostorskimi možnostmi sicer še vedno organizirali program življenja in dela. Ko govorim, da smo organizirali življenje v skladu s prostorskimi možnostmi, pomeni, da so ti odrasli morali ostati v istih prostorih kot otroci in mladostniki. Seveda pa smo se zavedali, da smo odgovorni za to, da poskrbimo za te varovance z novim programom življenja. Skupina je v svoji sestavi zelo heterogena glede na stopnjo prizadetosti, kot tudi glede posameznikovih sposobnosti oziroma pridobljenih znanj in spretnosti. Na podlagi teh dejstev smo načrtovali in izvajamo program življenja in zaposlitev, ki je prilagojen posamezniku in njegovim sposobnostim.

Za sam program življenja smo poskrbeli tako, da poteka življenje odraslih, oziroma dnevne dejavnosti, ločeno od življenja otrok. Hkrati pa moramo poudariti, da pa skrbimo tudi, da potekajo posamezne dejavnosti tako, da se odrasli in otroci družijo. Naše izkušnje na tem področju so pozitivne in tako, kot se zavedamo, da je odraslim treba zagotoviti možnosti, da žive življenje odraslih, hkrati ne smemo pozabiti in odrasle prikrajšati za trenutke druženja z otroki.

Nekaj našega zaposlitvenega programa temelji na lastnem programu, na izdelavi igrač in predmetov, ki jih ponudimo na trgu in so cenjeni. Zanimanje za te izdelke je v ustanovi, prav tako pa smo poskrbeli še za širšo predstavitev na bazarjih in lahko rečem, da počasi zbujamo zanimanje tudi pri trgovcih. Za zaposlitev štirih varovancev smo poskrbeli v okviru programa socialne oskrbe varovancev in tako, sicer po krajšem obdobju, ugotavljamo, da izkušnje potrjujejo naše pravilno načrtovanje. Ti varovanci so v razmeroma kratkem času na podlagi pridobljenega znanja v času šolanja pri nas in ob skrbnem vodenju pridobili potrebna znanja za opravljanje dela v pralnici in šivalnici. Vsi štirje opravljajo svoje delo odgovorno in z veseljem. Zanj so nagrajeni.

Še posebno pozornost pa posvečamo programu življenja odraslih v tako imenovanem prostem času. Prav pri oblikovanju tega programa se ukvarjamo še z različnimi dilemami. Skrbimo, da je življenje naših odraslih načrtovano tako, da se v teh programih kar najbolj uresničuje in zrcali kakovost življenja varovancev. Seveda pa prav na tem področju še nimamo izkušenj in se kar naprej sprašujemo, ali je to v resnici kakovost življenja tudi po meri varovancev. Načrtovani in izvajani programi so vsekakor bogati in pomenijo kakovostno preživljanje prostega časa v ustanovi in so hkrati tudi integracija v okolje; tako vsaj sodimo mi, ki programe pripravljamo in izvajamo. Menimo, da je to področje, na katerem se bodo ob upoštevanju deklaracij še lomila strokovna stališča in izkušnje iz prakse, kajti silno težko je najti ravnotežje med dejstvom, da je to odrasla oseba in da ta odrasla oseba hkrati potrebuje primerno vodenje in pomoč.

Za odrasle je poskrbljeno tudi s programi zdravstvenega varstva, nege in rehabilitacije.

Skupina odraslih v naši ustanovi pa ima danes nekaj posebnega in nekaj več, kajti lahko spremlja preurejanje naših podstrešnih prostorov. Vlagatelj v projekt preureditve podstrešja je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Gradbena dela so dozdaj potekala po načrtu. Ker pa je že tako, da ponavadi ne gre brez zapletov, se tudi pri nas ukvarjamo z nekaterimi pomanjkljivostmi začetne gradnje. Toda naših odraslih varovancev to ne skrbi, saj se vsak dan posebej veselijo in sprašujejo podrobnosti o gradnji in o tem, kakšni bodo novi prostori, kako bodo zaživeli v njih. Ko bodo dela končana, bodo v tem delu ustanove urejeni prostori za življenje dvajsetih odraslih. Na voljo bo šest dvoposteljnih, dve triposteljni in dve enoposteljni sobi, štirje sanitarni vozli, dve kuhinji, dve večji dnevni sobi. Prostori bodo omogočali organiziranje življenja odraslih v dveh družinah. Za zaposlitvene programe pa bomo nekaj časa morali skrbeti v skladu z možnostmi, vendar pa je naš cilj v prihodnosti urediti dodatne prostore za ta program.

Taka skrb za odrasle pa pomeni le rešitev za naše varovance v bližnji prihodnosti, torej bo ob tej gradnji že treba razmišljati še o novih rešitvah in oblikah skrbi za odrasle na našem območju.

V sklopu naše ustanove deluje tudi dnevni oddelek za varstvo, vodenje in zaposlitve, v katerega je trenutno vključenih štirinajst odraslih. V tem oddelku so odrasli, ki prihajajo semkaj vsak dan, od doma. Program zaposlitve za varovance temelji na primernih kooperantskih delih. Ob programu zaposlitve, ki ga pri starši pričakujejo in cenijo, pa je poudarek tudi na kakovosti življenja teh varovancev.

Ko govorim in pišem o odraslih, se mi misli kar nehote vračajo k naslovu knjige Pearl S. Buck Moja punčka ne bo nikoli odrasla. Knjigo je leta 1969 izdala Zveza društev za pomoč duševno prizadetim SR Slovenije. In če ostanem samo pri šestih besedah naslova te knjige, že ne gre drugače, kot da razmišljam in sem prepričana, da je zares težko najti pravo ravnotežje med trditvijo, da punčka nikoli ne bo odrasla, in dejstvom, da je ta punčka kljub vsemu postala odraslo dekle. Zavedam se, da je najti mejo oziroma ravnotežje med tema dvema resnicama zares težko in da je biti strokovni delavec pri odraslih silno odgovorna in zahtevna naloga. Hkrati pa menim, da bo prav področje strokovne obravnave odraslih v naslednjih letih gotovo doživelo pomemben napredek na podlagi našega prepričanja in začrtanih ciljev, da smo dolžni odraslim zagotoviti kakovostno življenje.

Zvonka Štefančič,
specialna pedagoginja

POTREBNI SO LE MAJHNI KORAKI K BOLJŠI KAKOVOSTI BIVANJA VAROVANCEV

V prispevku želim predstaviti eno izmed mogočih oblik institucionalne obravnave oseb z motnjo v duševnem razvoju in oseb z duševno boleznijo v Zavodu za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate.

Začetki zavoda segajo v leto 1948, ko je bil ustanovljen Dom za duševno defektne Hrastovec pri Mariboru, takrat je bilo sprejetih prvih 91 varovancev. Potrebe po institucionalnem varstvu te populacije so narekovale širitev zavoda tako, da živijo varovanci danes v Hrastovcu tudi zunaj gradu in v enoti Trate, kjer so še vedno nameščeni v gradu.

V Zavodu za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate živi danes 623 varovancev, od tega je 237 duševno bolnih in 386 varovancev z motnjo v duševnem razvoju. V letu 1994 sem v diplomskem delu obravnaval socializacijo pri odraslih osebah z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju in takrat razčlenil to populacijo (po slovenskem pravilniku o razvrščanju oseb z motnjo v duševnem razvoju) po kategorijah. Tedaj je bilo v zavodu 625 varovancev. Od tega je bilo 57 ali 9,1 % varovancev z lažjo, 77 oziroma 12,3 % z zmerno, 142 ali 22,7 % s težjo in 112 ali 17,9 % varovancev z najtežjo motnjo v duševnem razvoju, to pomeni skupaj 388 ali 62,08 % oseb z motnjo v duševnem razvoju.

V zavodu obravnavamo obe populaciji skupaj, saj so po oddelkih razmeščeni heterogeno, glede na etiologijo. Le peščica varovancev je deležna posebne skupinske ali individualne defektološke obravnave. Število varovancev, ki bi bili potrebni defektološke obravnave, še zlasti osebe s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, je veliko. Te osebe so zelo različno ohranjene, prav gotovo pa bolje, če so tudi v dobi odraslosti in dobi staranja, ki se začne mnogo prej kot pri zdravih ljudeh, v primernem okolju in primerno vodene oziroma obravnavane. To velja še toliko bolj, ker danes že vemo, da se strokovna obravnava oseb z motnjo v duševnem razvoju ne konča pri osemnajstih letih, ampak se nadaljuje vse življenje.

Vsi delavci zavoda se trudimo, da bi življenje varovancev uredili tako, da bi se kar se da dobro počutili. V tej smeri smo začeli ločevati populacijo oseb z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju tako, da bi se preostale psihofizične zmogljivosti čim dalj časa ohranile pri posamezniku, kar v preteklosti skoraj ni bilo mogoče (število varovancev). K velikim spremembam v zavodu je pripomogla tudi kadrovska sestava oziroma strokovni delavci, kot so socialni delavec, fizioterapevt, delovni terapevt; teh v zavodu pred leti ni bilo. Tu moram posebej omeniti še defektologa in psihologa.

V letu 1994 smo v enoti Trate ob pomoči vseh strokovnih delavcev oblikovali skupino enaindvajsetih oseb z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, pri katerih bi želeli s sistematično obravnavo ohraniti vse zmogljivosti, ki jih imajo, ali jih znova prebuditi, kajti znano je, da te osebe naučeno pozabijo, če urjenje preneha.

Tako smo ob sistematični defektološki obravnavi, ki poteka s pomočjo zdravstvenih strokovnih delavcev, pri varovancih hitro opazili napredek na posameznih področjih. Precej se je izboljšala oskrba sebe (umivanje, nega zob, skrb za obleko v lastnih omarah...). Med zaposlenimi in varovanci so pogostejši telesni stiki (stisk varovanca, pogladiti ga, prijeti za roko...). Opaziti je tudi več besedne komunikacije.

Pri hranjenju so začeli postopno uporabljati ves jedilni pribor, ritem hranjenja postaja bolj primeren (počasnejši), ob vsem tem se seveda tudi manj popackajo.

Večino varovancev nam je uspelo navaditi na uporabo stranišča podnevi, le ponoči je še nekaj težav.

Z usmerjeno defektološko obravnavo pa smo tudi ohranili oziroma znova obudili dejavnosti na področju fine in grobe motorike, likovnega izražanja, branja, pisanja, pritegnili k družabnim igram, dejavnostim na področju rekreacije in športa.

Pri našem delu so se pojavljale nekatere težave pri delavcih, ki pa so izhajale iz slabšega poznavanja takšnega dela in postavljanja ciljev. Težava se je pokazala predvsem v tem, da varovanca navajamo na vse dejavnosti, ki se nanašajo na urejenost samega sebe, bivalnih prostorov, zaposlitvenih tehnik itn.; ob tem pa so se tudi delavci morali naučiti, da vseh dejavnosti ne izvajajo kar sami, namesto varovanca.

Danes po dveh letih delovanje te skupine, ki se je v tem času povečala na petindvajset varovancev, lahko rečemo, da se je kakovost bivanja oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki bivajo ločeno od duševno bolnih, izboljšala. Ob tem pa smo tudi ugotovili, da je takšna skupina še vedno preveč heterogena. Namreč, osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju niso najbolje delovale, bile so celo pogosto moteče v primerjavi z varovanci s težjo in najtežjo motnjo.

Kljub vsemu temu smemo iz naših izkušenj sklepati, da je smiselno nadaljevati z ločevanjem obeh populacij, pri tem pa upoštevati (prostorske možnosti), da bodo lažje skupno zaživele osebe s težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, brez oseb z zmerno motnjo. Pri načrtovanju ločevanja je vsekakor treba upoštevati, da morajo biti skupine manjše, mislimo, da skoraj največ petindvajset oseb.

V tem prehodnem obdobju, ko zaradi gospodarskih in drugih težav družbe ne moremo pričakovati bistvenega izboljšanja na področju varstva in usposabljanja odraslih oseb z motnjo v duševnem razvoju, pa bi začeli najprej z ločevanjem težje in najtežje motenih v duševnem razvoju od duševno bolnih. Osebe z zmerno motnjo pa bi še vedno bile nameščene skupaj z duševno bolnimi, kajti njihovo delovanje je lahko kljub različnim sposobnostim na posameznih področjih in različni simptomatiki takšno, da ne bo ustvarjalo pogostih konfliktnih položajev.

Pri delu z odraslimi osebami z motnjo v duševnem razvoju upoštevamo temeljna strokovna načela, kot so načela individualne obravnave, celostne obravnave, dejavnosti, zaposlitve in timskega prijema. Mislimo, da je delo še vedno preveč usmerjeno v skupino, kar je glede na število defektologov, ki se ukvarjajo s to populacijo, povsem razumljivo. Zato naj bi v prihodnje defektolog v zavodu postal načrtovalec dela v skupini (z njo bi delali zdravstveni delavci), sam pa bil bolj individualni terapevt in načrtovalec individualnega dela. Kajti vemo, da je individualni prijem pogosto edina možnost za odpravljanje dodatnih, predvsem vedenjskih motenj.

V sam proces dela je treba vključevati nova spoznanja defektološke teorije in prakse. Ob načrtovanju individualnih programov, ki bi naj bili temelj obravnave oseb z motnjo v duševnem razvoju, sta potrebna timska obravnava in strpen dialog, kajti le tako bomo ustrezno poskrbeli za ohranjene sposobnosti ali razvoj morebitnih novih.

S takšno ali podobno obliko strokovnega dela se bomo bolj približali varovancem in kar najbolj izkoristili razpoložljivo strokovno osebje z bogatimi izkušnjami, ki je v zavodu zastopano interdisciplinarno.

Srečko Šalamun,
prof. defektolog

DEFEKTOLOG IN NJEGOVA VLOGA PRI OBRAVNAVI ODRASLIH OSEB Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Zavod za duševno in živčno bolne Hrastovec - Trate deluje že skoraj petdeset let. Prvi varovanci so prispeli iz zavetišča Sv. Jožefa iz Ljubljane leta 1948 v Hrastovec, v enoto Trate pa leta 1956. Pred tem je bil na Tratah dom upokojencev. Ob prihodu prvih psihiatričnih bolnikov se je preimenoval v Dom za duševno in živčno bolne.

V obeh zavodih so bili varovanci sprva nameščeni v prostore opuščenih graščin. V Hrastovcu smo z novogradnjami izboljšali razmere, tako da je grad skoraj prazen. Na Tratah pa 167 varovancev še zmeraj biva v njem.

Z leti so se izboljševale prostorske pa tudi kadrovske razmere. Ker smo specifična ustanova, ki združuje duševno bolne in osebe z motnjo v duševnem razvoju, je temu primerna tudi zasedba strokovnih delavcev. V obeh zavodih delujejo socialna služba, psiholog, fizioterapija, delovna terapija in zdravstvena služba. Z namestitivijo defektologov pa se je začela tudi sistematična obravnava oseb z motnjo v duševnem razvoju. Ni zanemarljiv podatek, da sta takšnih oseb kar dve tretjini vseh varovancev.

Najprej je začel delovati defektolog v Hrastovcu. S samoizobraževanjem in nameščanjem defektologov nas je sedaj pet, trije v Hrastovcu in dva na Tratah. S tem smo lahko začeli posvečati več pozornosti razlikam in podobnostim med duševno bolnimi in osebami z motnjo v duševnem razvoju.

Naši varovanci so odrasli ljudje. Nekateri med njimi so pri nas od svojega štirinajstega leta. Večino so pripeljali od doma. Nekaj jih je tudi takšnih, ki so prišli k nam iz zavodov, v katerih so bili redno obravnavani in so jih zaradi prestarelosti premestili v naš zavod. Med sabo se zelo razlikujejo. Prva razlika je že v starosti (razpon je od 22 let do 70 in čez), stopnji motnje v duševnem razvoju, sposobnostih, izkušnjah. Stopnja motnje v duševnem razvoju potegne za sabo seveda tudi različne ravni delovanja.

Za vso to pisano druščino je težko najti univerzalen prijem. Lepše rečeno - nemogoče. Rešitev je vsekakor v individualizaciji in individualnem prijemu.

Tudi za delo z odraslimi veljajo enaka načela dela kot za otroke. Tudi pri odrasli osebi z motnjo v duševnem razvoju obstajajo zmožnosti za razvoj komunikacije, samooskrbe, zaposlitvenih sposobnosti in navsezadnje socializacije, ki je temeljni kamen in ciljna črta obravnave.

Kljub temu sem se marsikdaj vprašala, kaj naj počnem z odraslimi, ki bi mi lahko bili stari starši. Ali jim je smiselno brati Rdečo Kapico ali naj jim raje razlagam politično ureditev Slovenije? Koliko jih obremeniti pri telesni dejavnosti? Kaj je zanje smiselno in kaj ne? Ali ima pomen vlagati v njihov razvoj in kam gre leta? Veliko vprašanj, ki so včasih brez odgovorov.

Med vsemi se znajde defektolog. Defektolog kot strokovnjak in kot človek. Ali sta ti dve komponenti sploh lahko ločeni?

Marsikdaj sem v dvomu, kaj ponuditi takšni osebi, ki je na zunaj odrasel človek, deluje pa na ravni otroka. Vsak od nas, ki delamo s takšno populacijo, ravna po svojih interesih in svoji presoji. Pri tem pa velikokrat ne vem, ali je to tudi popolnoma pravilno.

Temeljno načelo pri delu je zame načelo normalizacije, "mojim" ljudem približati svet "normalnih", in "normalnim" približati življenje, kot ga živijo varovanci v našem zavodu. Dati jim moramo tudi občutek, da lahko kljub zmanjšanim sposobnostim in starosti sami poskrbijo zase. Pri delu moramo tako upoštevati njihovo pravico do intimnosti. Za vsem tem je skrito spoštovanje. Kot mi vsi imajo določene potrebe, ki pa jih zaradi razmer, v katerih živijo, težje uresničujejo. Mi smo jim lahko samo v pomoč. Dovoliti jim moramo, da čimbolj samostojno najdejo poti za uresničevanje potreb.

Toliko je še neraziskanega. Vloga defektologa se neprenehoma spreminja. Zagotovo se bomo z leti "prelevili" v svetovalce in organizatorje dela. Spreminjale se bodo delovne razmere in načini obravnave. Ena temeljnih nalog je slediti razvoju defektologije in to prenašati v svoje delo.

Najprej pa naši ljudje potrebujejo človeka, ki bo z njimi in ob njih, ki jih bo poslušal in ki mu ne bo vseeno,kako bodo preživeli preostanek svojega življenja - pa kakršnokoli že je.

Petra Zemljič,
prof. defektologinja

NEKAJ DNI MALO DRUGAČE

Dan je dnevu enak ali vsaj zelo podoben, bi lahko rekli za življenje v ustanovi, kakršna je naša, Zavod za duševno in živčno bolne Hrastovec-Trate. Vendar pa se lahko dan od dneva tudi razlikuje, tako znotraj zavoda, še bolj pa dnevi, ki jih z našimi varovanci preživimo zunaj zavoda.

Zavod že dolga leta poleg strokovnih opravil omogoča varovancem tudi vsakoletno letovanje. Le-to smo izvajali v našem rekreacijskem središču v Premanturi pri Pulju. Mnogoletne izkušnje takega načina letovanja pa so že pred leti narekovale nujo po spremembi oblike letovanja. Zaradi razdalje in omejenih denarnih možnosti smo namreč letovali v skupinah po 85 varovancev po deset dni. Več let smo opažali, da je desetdnevno letovanje tako velike skupine ne le predolgo, ampak tudi naporno, saj velikokrat varovancev nismo mogli primerno motivirati za dejavno preživljanje teh dni.

Leta 1990 smo začeli izdelovati novo zasnovo letovanja, ki je temeljila na novi obliki počitnikovanja manjših skupin varovancev, z večjim številom strokovnih delavcev.

Glede na izkušnje smo se odločili, da poskusimo z letovanjem manjših skupin v kakšnem letoviškem kraju. V tistem času je bilo še vedno čutiti nezaupanje do ljudi z motnjo v duševnem razvoju, kar je sprožilo kar nekaj pomislekov in bojazni. Kljub vsemu smo se za tako obliko letovanja odločili in traja že šest let. Letujemo v zdraviliščih in planinah, ravnamo se po željah varovancev.

V prvem letu je letovalo 84 varovancev, v letošnjem letu pa že kar 180. Letovanje smo organizirali v Moravskih Toplicah, Petišovcih, Ptujskih Toplicah, prej na Smrekovcu, sedaj na Kopah. Letujemo v manjših skupinah, osem do trinajst varovancev in dva ali trije strokovni delavci, tri do štiri dni.

Takšna oblika se je pokazala koristna in sprejemljiva. Varovanci so v vseh zdraviliščih deležni splošnih ugodnosti, ki jih le-to ponuja (nastanitev, kopanje v zunanjih in notranjih bazenih), za rekreativno dejavnost pa poskrbimo sami (ogled mesta, v katerem letujemo, njegovih znamenitosti, nakupi, sprehodi, obiski plesnih in drugih razvedrilnih prireditev, igre z žogo in druge družabne igre...). S tem spodbujamo ohranjanje samostojnosti in prispevamo k boljši kakovosti življenja.

Skupine, ki letujejo na Kopah, se v naravi ob dolgih sprehodih in izletih sprostijo, v prelepih smrekovih gozdovih pa pozabijo na vse skrbi in težave. Tudi planinci, s katerimi se zvečer pogovarjamo ali zaplešemo v bližnjem planinskem domu, ne opazijo naše drugačnosti.

Zimovanje nam je v zadnjih letih prineslo nove izkušnje in nov način rekreacije. Manjše skupine (do deset varovancev) in dva do trije strokovni delavci, "oboroženi z vso zimsko opremo" in založeni s hrano, se z velikim veseljem in zadovoljstvom odpeljemo na Kope v našo brunarico, kjer preživimo štiri lepe dneve, polne zimskega veselja. Zajtrke in večerje pripravljamo z varovanci sami, na kosila pa hodimo v bližnji planinski dom.

Vsaka oblika letovanja ima svoj čar in namen. To je pot k normalizaciji življenja naših varovancev. Pri mnogih ljudeh smo spremenili njihove napačne predstave o tistih, ki imajo motnjo v duševnem razvoju, o takih varovancih, kot so naši. Mi, strokovni delavci zavoda, pa smo prišli do drugačnih izkušenj in spoznanj.

Ob sodelovanju vseh strokovnih delavcev zavoda
Slavica Tratnjek, prof. defektologinja

MED NAMI SO TUDI DRUGAČNI OTROCI

Vzgojiteljice predšolskih otrok se pri svojem delu srečujemo tudi z otroki, ki imajo težave v svojem razvoju. Naša naloga je, da starše in strokovnjake opozorimo na težave, na otrokovo drugačnost, če le-ta ni že voden kot moten.

Že nekaj let izvajamo v vrtcih integracijo. Otroke s težavami, ki so že vodeni kot taki, vključujemo v redne oddelke predšolske vzgoje. Strokovnjaki menijo, da bo tako razvoj otroka uspešnejši kot v razvojnem oddelku.

Z integracijo želimo vplivati na transformacijo otrokovega razvoja in vedenja tako, da se bolj pripravi za socialno integracijo. Z integracijo kot gibanjem in procesom ne želimo izboljšati le izobraževalnih uspehov otrok s težavami v razvoju, marveč je integracija upravičena tudi takrat, ko z njo izboljšujemo še socializacijske učinke. Socializacija pomeni ustvarjanje takšnih razmer za otroka s težavami v razvoju, ki omogočajo vsakomur najmanj restriktivno okolje za njegov razvoj, odpiranje vrste alternativ s čim večjo odprtostjo sistema. Vzgojno-izobraževalna integracija v vrtcih je sredstvo širše socialne integracije. Za uspešno uresničevanje smotrov integracije je treba pripraviti in ustvariti vrsto razmer, kot so: povezovanje izvajalcev vzgojnega dela, načrtovanje in priprava na vzgojno delo, predvsem pa opredelitev ciljev v skladu s sposobnostmi in potrebami otrok s težavami v razvoju. Z igro in raznimi dejavnostmi s postavitvenimi vzgojnimi smotri poskušamo doseči komunikacijo dveh skupin: od manj pogostih občasnih stikov do trdne integracije otrok s težavami in otrok brez težav. Razlikujemo več stopenj integracije glede na uspešnost. Le-te pa ne merimo z uspešnostjo in dosežki v določeni dejavnosti, temveč s socializacijskimi učinki. Tako poznamo pasivno ali fizično integracijo, kar je precej podobno segregaciji, in socialno integracijo. Slednjo bomo uspešneje uresničevali, če bomo posvetili pozornost temeljnim dejavnostim v predšolski vzgoji, predvsem igri. Če želimo, da bi se otroci z motnjami v razvoju vključevali v skupno vzgojno dejavnost z lastno dejavnostjo, izbiramo takšne dejavnosti,kjer se bodo otroci sproščali in aktivirali.

Tako nas vzgojiteljice usmerja teorija, ki se tudi v praksi kaže kot pravilna. Kljub temu pa se vzgojiteljice srečujemo s posameznimi težavami in ugotovitvami.

Večkrat se zdi, da se integracija izvaja zaradi integracije. Vendar, če so vsi dejavniki, ki so vpleteni v ta proces (strokovnjaki, starši, vrtec, vzgojiteljica), dovolj dejavni, je integracija otroka z motnjami v razvoju uspešna na socialnem in intelektualnem področju.

Vzgojiteljice pri svojem delu pogrešamo strokovno sodelovanje pri načrtovanju vzgojnega dela, pri postavitvi ciljev glede na otrokove težave, ker premalo poznamo specifičnosti. V veliko pomoč nam je mobilni specialni pedagog, ki nas usmerja pri našem delu. Temeljna in bistvena naloga pa ostaja na vzgojiteljici: vzpostaviti integracijo, komunikacijo (pozitivno) med otrokom s težavami in drugimi otroki v oddelku. Tako mora dobro poznati strukturo otrok v oddelku, predvsem pa posamezne otroke. Dobro mora opazovati integriranega otroka, njegovo komunikacijo ter kje in kdaj se pozitivno odziva. Vzgojiteljica mora ugotoviti, s katerim otrokom bo spodbujala in ustvarjala možnosti za dejavnost z integriranim otrokom, da bo ustvarjena pozitivna komunikacija. Če je to "vodja skupine", mu navadno sledijo tudi drugi otroci. Vodja pa mora biti pozitivno sprejet tudi pri integriranem otroku.

Ko otroci v oddelku odkrivajo drugačnega otroka, velikokrat nastanejo težave. Posamezniki ga začnejo izkoriščati, zaničevati. Vzgojiteljica v oddelku ne more biti varuhinja takega otroka, saj si mora sam pridobiti določene izkušnje, hkrati pa ga ne sme prepustiti na milost in nemilost nekaterih otrok. Tu je pomembna vloga vzgojiteljice kot strokovnjakinje in kot človeka.

Primer: Prepevamo znane pesmi. Vsak otrok zapoje, kar želi. Zapeti želi

tudi integrirani otrok. Njegovo petje spremljajo nenavadni ponavljajoči se gibi in spakovanje. Otroci se mu smejijo. Smeh prehaja v zaničevanje. Da bi preprečila zaničevanje, se mu pridružim in ga posnemam. Otrok z motnjami v razvoju je postal s to pesmico priljubljen.

Vzgojiteljica mora otroke v oddelku pripraviti do tega, da sprejmejo otroka s težavami v razvoju takšnega, kakršen je; še več - da ga sprejmejo v igro in mu pomagajo. Ob vedno večjem sodelovanju s starši pa je vzgojiteljeva naloga, da na primeren način seznani tudi starše drugih otrok v oddelku. To je včasih kar težko.

Vzgojiteljica mora tudi spoznati, v katerih igrah je integrirani otrok sodeloval na svojo željo in v katerih na povabilo. Nekatere dejavnosti integrirani otroci ponavadi odklanjajo. Takšen otrok v rednem oddelku potrebuje navadno tudi več individualne obravnave vzgojiteljice, vendar zaradi tega ne sme zanemarjati drugih otrok.

Zelo pomemben - če ne najpomembnejši - dejavnik pri vzgoji je seveda družina. Urejene družinske razmere in ljubeč odnos staršev do otroka ter sprejetost otroka takšnega, kot je, je najpomembnejši dejavnik za zdrav otrokov razvoj. Vzgojiteljica mora znati navezati s starši odnos, ki temelji na zaupanju, odkritosti in mora biti obojestranski in bo takšen vplival pozitivno na vzgojo integriranega otroka

Delo z otroki, ki imajo težave v razvoju, vzgojiteljevo delo bogati, poglablja strokovnost in vliva še več pedagoškega optimizma. Žal pa ni narejenih nobenih evalvacij našega dela.

VIRI:

- Več avtorjev, Zbornik posveta teorija in praksa vzgoje, izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja otrok, mladostnikov in odraslih z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Pedagoški institut pri Univerzi Edvarda Kardelja, v Ljubljani 1983.

- Branka D. Jurišić, Avtizem. Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, Ljubljana 1992.

Vzgojiteljici Varstveno-vzgojnega zavoda Najdihojca, enota Biba
Zinka Hleb in Jana Kolenc

DNEVI GLASBE IN PLESA

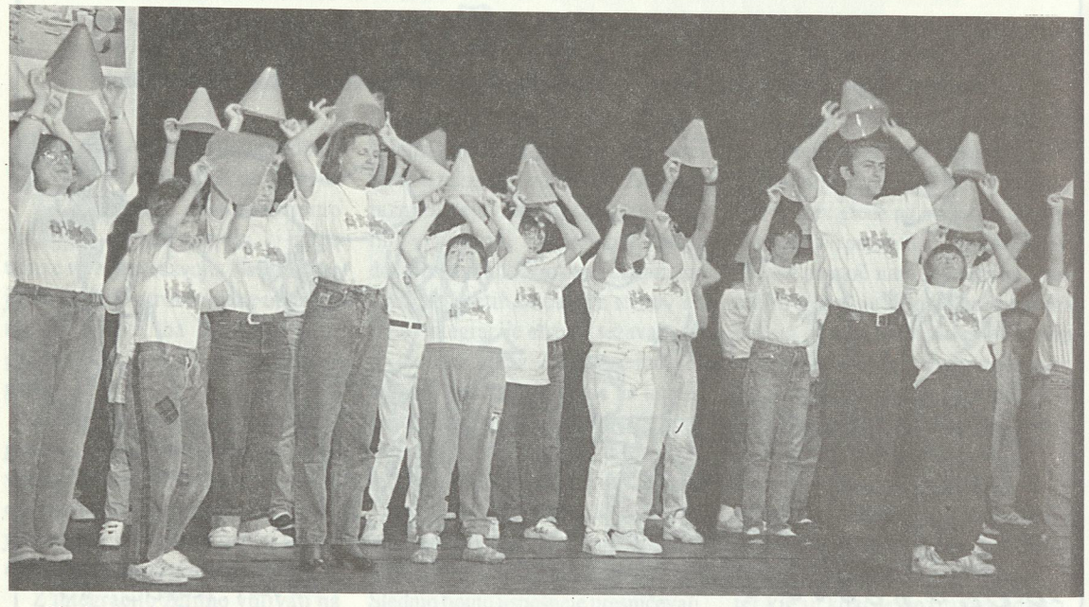

Glasba in ples imata svoje korenine v začetku človeške zgodovine. Človeka spremljata od rojstva - od prvih gibov ob mamini uspavanki pa do poklicnega plesalca ali pevca. Ples ima svoje zakonitosti. Zakonitosti telesa, ki je plesalčev instrument. Vsi potrebujemo glasbo in ples v svojem razvoju, pa če se tega zavedamo ali ne.

Otroci in mladostniki z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju še bolj potrebujejo glasbo in ples kot njihovi vrstniki, saj jim dajeta možnost za čustveni, umski, telesni, socialni in estetski razvoj in s tem možnost za polnejše, bolj kakovostno življenje in enakopravnejše vključevanje v družbo.

Prav zato smo se učitelji Oddelkov vzgoje in izobraževanja Jarše leta 1994 odločili za organizacijo 1. dnevov glasbe in plesa, ki so imeli velik odmev in uspeh. Želja vseh udeležencev je bila, da se znova srečamo. Odločili smo se, da bodo Dnevi glasbe in plesa postali tradicionalni in da se bomo srečevali vsako drugo leto. Srečali smo se 16. septembra 1996 pri Šternu na Ježici na 2. dnevih glasbe in plesa. Organizirali smo glasbene in plesne delavnice.

Glasbene delavnice je vodila Ida Virt s pomočjo Marije Habjan in Marjete Perko. Otroci in mladostniki so s svojimi mentorji pripravili glasbeno pravljico Osamljeni zmaj. Igrali so na instrumente, prepevali in se skušali vživeti vsak v svojo vlogo.

Plesne delavnice sta vodila Uroš Andič in Tamara Vižintin. Spoznali smo različne ritme in plese, od fokstrota, plesa s klobuki, pa do vsem tako priljubljene makarene.

Ob koncu delavnic so vsi sodelujoči dobili lična priznanja o udeležbi na Dnevih glasbe in plesa '96.

Pri organizaciji nismo pozabili na razvedrilo in zabavo. Kljub slabemu vremenu smo si ogledali živalski vrt, zabavali so nas Andrej Šifrer, Romana Kranjčan s Cicistrelusom, v katerega se je oblekla Nataša Pust, na sklepnem večeru smo zaplesali in zapeli skupaj z ansamblom 12. nadstropje.

Dneve glasbe in plesa '96 smo sklenili 19. septembra s slovesno prireditvijo v Lutkovnem gledališču. Otroci in mladostniki so prikazali, kaj so se naučili v delavnicah. Mladostnica iz Varstvenodelovnega centra Tončke Hočevar pa se je v imenu udeležencev zahvalila za lepe trenutke, ki smo jih preživeli skupaj.

Močan aplavz, srečni obrazi otrok in mladostnikov in topli stiski rok njihovih mentorjev nas obvezujejo, da se čez dve leti znova srečamo.

Morda še v večjem številu?

Tamara Vižintin,
prof. defektologinja

SOŽITJE NOVA GORICA 30 LET DELA

Naše društvo je bilo ustanovljeno 14.6.1966 v prostorih takratne Posebne osnovne šole v Solkanu pri Novi Gorici. Prva predsednica društva je bila gospa Mara Miklavič, društvo pa se je imenovalo Društvo za pomoč nezadostno duševno razvitim osebam. Pobudo za ustanovitev društva so dali učitelji sami, ker so spoznali, da bodo tako tesneje vezali naše starše otrok, pa tudi zato, ker so ugotovili, da je zgolj institucionalna skrb za otroke in varovance premalo. Tretji razlog, zaradi katerega je nastalo društvo, pa je bila želja po ozaveščanju s problematiko duševne prizadetosti.

Da bi ustrezno oznamovali prehojeno pot, je sklenilo dati zdajšnje vodstvo društva temu dogodku poseben pečat. V času od 21.10. do 25.10.1996 sta bila v avli mestne občine Nova Gorica razstava izdelkov otrok iz Osnovne šole Kozara in varovancev Varstveno-delovnega centra Solkan ter kratek slikovni kronološki pregled delovanja društva. V petek, 18. oktobra, so štirje člani izvršnega odbora društva: podpredsednica Erna Kufersin Rehberger, vodja Varstveno-delovnega centra Solkan Irena Maritnuč, prva predsednica izmed staršev Lucija Martinuč in aktualni predsednik Srečko Lapajne organizirali omizje na lokalni televiziji Primorka. Ob tej priložnosti so predstavili svoje delo, s posebnim poudarkom pa so podčrtali dosežene rezultate pri pripravah na gradnjo novega Varstveno-delovnega centra Nova gorica - izdelava gradbene dokumentacije je v sklepni fazi. Omizje je bilo pospremljeno z diapozitivi, ki so prikazovali Varstveno-delovni center Solkan in delo tamkajšnjih varovancev. V četrtek, 31. oktobra, je bil gost Radia Koper predsednik društva; v rubriki Modri val je odgovarjal na vprašanja novinarke Marijane Remiaš.

Osrednji dogodek je bila proslava v veliki dvorani Mestne občine Nova Gorica v petek, 25. oktobra; Udeležilo se je okoli 300 oseb - predvsem staršev, otrok in varovancev, navzoči pa so bili tudi predstavniki Centra za socialno delo Nova Gorica, Mestne občine Nova Gorica, župan občine Miren - Kostanjevica, predstavniki nekaterih delovnih organizacij, podpredsednik Sožitja - Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije Bruno Kocbek, predstavniki sorodne organizacije ANFFAS iz Gorice - Italije, ki so društvu podarili lično plaketo, predstavniki društev Sožitje iz sosednjih občin, predstavniki sklada Silva iz Fijeroge pri Kopru, zdravstveni delavci in predstavniki humanitarnih organizacij Karitas in Vera in luč. V kulturnem programu so nastopali učenci Osnovne šole Kozara, glasbeniki Alijoša in Marko Deferri ter Samo Nardin; tenorist Vladimir Čadež in igralka PDG Nova Gorica Mira Lampe - Vujičič, ki je recitirala odlomek iz monodrame Alda Nicolaia Žajfarica in dve pesmi avtorice Dragice Lapajne. Slavnostni govornik je bil predsednik društva, navzočim pa je spregovoril tudi podpredsednik Sožitja - Zveze društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije Bruno Kocbek. Na proslavi smo podelili sedmim najbolj zaslužnim članom društvena priznanja, prejeli so jih: Mara Miklavč, Lucija Martinuč, Dragan Fakležˇ, Franc Vodopivec, Severin Martinuč, Fani Voraček in Vida Faganel. Končani proslavi je sledilo družabno srečanje za vse udeležence ob obloženi mizi v avli občine.

Zahvaljujemo se vsem, ki so materialno in kakorkoli drugače pomagali pri organizaciji praznovanja našega jubileja, posebna zahvala pa gre Sožitju - Zvezi društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije iz Ljubljane, ki nas je materialno precej podprla.

Predsednik društva
Srečko Lapajne

2. BALINARSKI MITING SPECIALNE OLIMPIADE SLOVENIJE - TOLMIN

Slavnostna prisega Specialne olimpiade Slovenije

"Pustite mi zmagati, če ne morem zmagati, naj bom ponosen na svoj poskus," je 17.10.1996 svečano zadonelo iz ust trinašestdesetih tekmovalcev in tekmovalk 2. balinarskega mitinga v Tolminu. Kot že velikokrat doslej se je znova potrdila univerzalnost olimpijske prisege in gibanja, ki ne pozna in ne prizna poraženca.

Organizacija katerega koli tekmovanja na višji ravni je za vsakega organizatorja odgovorna in zahtevna naloga in tudi mi, Tolminci, v tem nismo bili izjema. Zdaj ko so se vsem nam, tako organizatorjem kot tekmovalcem, vtisi že nekako polegli in nas na tekmovanje spominjajo priložnostne medalje specialne olimpiade Slovenije in medalje, ki so jih osvojile najuspešnejše ekipe in tekmovalci, je čas, da razčlenimo dogodek.

Temelje za izvedbo tekmovanja smo določili na uvodni pedagoški konferenci v avgustu. Kljub dobro postavljenemu operativnemu načrtu smo med pripravami na dogodek ugotavljali nekatere pomanjkljivosti in jih tudi sproti odpravljali. V pripravah na tekmovanje in kasneje pri izpeljavi sta stalno sodelovala tudi gospa Ljuba in gospod Ivan Gruntar. Oba sta člana balinarskega kluba Soča iz Tolmina in sta tudi opravila izpit za sodnika. Ker je naša ustanova v samem kraju nekoliko "ob strani", smo se še posebej potrudili pri predstavitvi dogodka. Javno vabilo za ogled tekmovanja smo objavili na internem televizijskem kanalu, osebno smo vabili vse predstavnike lokalnega družbenopolitičnega življenja, predstavnike vseh organizacij, šol in drugih ustanov, s katerimi stalno ali občasno sodelujemo, novinarje... in še bi lahko naštevali.

Vzporedno s tem smo iskali tudi sponzorje in ob tem spoznali, da smo bili pri tem najuspešnejši z osebnimi, in ne s pisnimi stiki. Veseli smo bili ob spoznanju, da so bili prostovoljci - dijaki Gimnazije Tolmin, pripravljeni ves dan pomagati pri izvedbi tekmovanja in da jih je pri tem podpiralo tudi vodstvo šole.

Prišel je dan tekmovanja.

Prve ekipe so pripspele v Tolmin že kmalu po osmi uri. Rezultati predtekmovanja so odločali o razvrstitvi ekip in posameznikov v tekmovalnem delu. Vse udeležence je nato pozdravil tolminski župan. Po nagovoru ravnateljice Centra za izobraževanje in usposabljanje Tolmin in predstavnice Specialne olimpiade Slovenije, gospe Tanje Princes, so tekmovalci svečano prisegli. Začelo se je pravo tekmovanje. Vse ekipe in tekmovalci posamezniki so med potekom tekmovanja pokazali izredno visoko raven športnega vedenja ne glede na rezultate, ki so jih dosegali. Udeleženci so si lahko v prostem času med tekmovanji brezplačno ogledali tolminski muzej in slikarsko razstavo v mestni knjižnici, po kosilu pa lahko obiskali tudi "našo hišo" oz. bivalno skupnost, ki jo bomo skušali "spraviti v življenje" še pred koncem tega leta.

Športno srečanje se je kaj kmalu prevesilo v drugo polovico. Znani so nam bili rezultati in uvrstitve posameznikov in ekip. Dogajanje se je preselilo z balinišča v dvorano podjetja Grad Tolmin. Ob vstopu v dvorano je vsak obiskovalec ali udeleženec dobil simbolično medaljo z znakom specialne olimpiade Slovenije. Medalje so izdelali učenci naše šole, osnutek zanjo pa nam je izdelal profesor likovne pedagogike gospod Lucijan Lavrenčič.

Vsi smo bili zelo dobro razpoloženi. Poleg udeležencev tekmovanja so se zabavnega dela tega druženja udeležili tudi starši naših varovancev in prenekateri naključni obiskovalec. Dogajanje je ves čas snemala kamera našega lokalnega televizijskega programa.

Po svečani podelitvi pokalov in medalj najuspešnejšim ekipam in posameznikom je sledil koncert našega gosta iz Londona - gospoda Johna Christiana. Vse navzoče je zelo navdušil s svojo glasbo in jih tudi dvignil na noge. Spontano so zaplesali in zapeli z njim. Sledil je ples z ansamblom Razdalja, ki že več let brezplačno igra in zabava varovance našega zavoda ob svečanih in drugih posebnih dogodkih.

Vse je potekalo po načrtu, celo dež je "le rosil".

Čas je vsem zelo hitro mineval in prve ekipe so se zaradi dolge poti, ki jih je čakala, začele poslavljati. Glede na odzive ob slovesu si upam izraziti zadovoljstvo ob spoznanju, da so se naši gostje med nami prijetno počutili. Ob tekmovanju se je stkala tudi prenekatera prijateljska vez, ki nas bo vodila v nova druženja in nove oblike sodelovanja. Ob njih se bomo vsi bogatili in črpali moč za nadaljevanje svojega poslanstva.

Nika Munih

III. ATLETSKI MITING DRUŠTVA SOŽITJE MENGEŠ

Šport je tisti, ki daje največ možnosti, da se tudi duševno prizadeti mladostniki potrjujejo s svojimi dosežki, obenem ohranjajo zdravje in, kar je najpomembnejše, sklepajo prijateljstva. Kar 290 športnikov in 94 njihovih spremljevalcev iz vse Slovenije se nas je zbralo v petek, 20.9.1996, na atletskem stadionu v Domžalah. Čeprav je ponoči močno deževalo, nas je vreme v času tekmovanj "počakalo". Dobre volje in športne vneme ni zmanjkalo. Dobili smo kar 8 rekorderjev, pokale so športniki prejeli v diskoteki Life:

za SUVANJE KROGLE - Venči Zazlaj, Golovec Celje - 10,85 m;
za SKOK Z ZALETOM - Marjan Jančič, CVD Golovec - 4,77 m;
za SKOK Z MESTA - Anica Drčar, Radovljica - 1,89 m;
za TEK NA 50 m - Simon Malacko, VDC Vrhnika - 7,26 sek;
vozički - 25 m, Sonja Bratušek, Vipava - 9,8 sek;
vozički - slalom prav tako Sonja Bratušek, Vipava - 11,2 sek;
za SKOK V VIŠINO - Danica Kranjc, VDC Muta - 1,15 m;
za SKOK V VIŠINO - moški - Silvo Drčar, Sožitje Mengeš - 1,39 m.

Posebno priznanje pa je bilo poleg medalj to, da jim jih je podelila gospa Štefka Kučan. Bilo je veliko prisrčnih objemov.

Slavnostnega uvodnega dela, v katerem so za praznično razpoloženje poskrbeli mladi godbeniki, godba iz Mengša, in prisrčna plesna skupina Osnovne šole Roje, so se udeležili še Danica Simšič, predstavnik Specialne olimpiade Slovenije, Sožitja - Zveze društev, predstavniki občin, na območju katerih delujemo, ter ravnateljice osnovnih šol iz Kamnika in Domžal.

Športniki so bili po napornem tekmovanju utrujeni, pa ne toliko, da ne bi mogli zaplesati ob bučnih zvokih v diskoteki LIFE v Domžalah.

Veliko truda članov društva, ki mu predseduje Vera Juhant, in naših stalnih sodelavcev: INCE Mengeš, sodnikov in članov Atletskega kluba Domžale, ki so nam pripravili stadion ter simpatične napovedovalke Alenke Strnad - Reze je bilo treba, a so vse odtehtali srečni in ponosni obrazi športnikov.

Verjetno je bilo naše novo pravilo pri podeljevanju medalj deležno kritik, a čez čas se bo zagotovo pokazalo, da ni tako napačno. Za nas pa je najpomembnejše, da so se naši športniki imeli lepo, atletski miting smo pripravili zanje, kot nagrado za prizadevno delo.

Hvala sponzorjem in vsem, ki ste nam pomagali.

Silva Drešar
tajnica Društva Sožitje - Mengeš

TRGATEV Z OTROKI PRVEGA RAZREDA CENTRA ZA USPOSABLJANJE INVALIDNIH OTROK JANKA PREMRLA-VOJKA IN NJIHOVIMI STARŠI

Trgatev, čas prijateljskega druženja, smeha, veselja in prijaznega stika z jesensko naravo. Vsi ti prijetni občutki nas vežejo na to lepo kmečko opravilo, kadar smo kot gostje povabljeni v vinograd Benčinovih.

Že nekaj let v septembru z učenci prvega in drugega razreda z veseljem zahajamo na kmetijo pri Benčinovih v Ložah. Za večino otrok s telesno in duševno motnjo v razvoju je to enkratna priložnost, da se lahko sami z invalidskim vozičkom zapeljejo do trte, si s škarjicami odrežejo grozd in ga seveda pojejo. Ta grozd je zanje najslajši, saj so ga zmogli sami odrezati. Nekateri prvič sedijo na traktorju ali pa se peljejo na prikolici, kar je doživetje zase, podkrepljeno z vzkliki zadovoljstva in veselja. Občutki so še toliko globlji, saj so ob učencih starši, ki jih povabimo poleg. Starši imajo priložnost navezati stike med seboj, se posvetovati in videti svojega otroka med drugimi v skupini.

Kadar smo sproščeni, si lahko več zaupamo, lažje povemo tisto, kar nas teži, in tudi stiske niso več tako boleče, kadar jih zmoremo izraziti z besedo.

Vse to smo razbrali z zadovoljnih obrazov staršev, ko smo na dvorišču skupaj zapeli in zaplesali. Za glasbo je poskrbel Dejanov oče, ki igra harmoniko. Tekmovali smo še v igricah z grozdjem in s ploskanjem spodbujali boljšo ekipo.

DRUŠTVENI IZLET

V soboto, 19.10.1996, sem se prvič udeležila izleta, ki ga je organiziralo Društvo za pomoč duševno prizadetim Sožitje iz Ljubljane. Izleta se nisem veselila, čeprav se rada potepam. "Prisiljena" sem se ga bila udeležiti kot spremljevalka, ker sta se nanj prijavila invalidni brat Igor in mami, ki je trenutno tudi invalidka - hodi z berglo.

Zjutraj smo se odpeljali na zborno mesto pred halo Tivoli. Bila je nepopisna gneča ljudi in avtomobilov, saj nas je šlo na izlet veliko, kar za sedem avtobusov potnikov. Naš avtobus je imel oznako št. 5 in vodnico gospo Katarino Divjak, ki je nova tajnica Društva. Ona me je tudi prosila, da napišem ta prispevek. V avtobusu sta mami in Igor poznala kar precej izletnikov, jaz pa bolj malo.

Ob 7.40 smo se odpeljali. Pot nas je vodila iz Ljubljane skozi Trzin, Mengeš, Kamnik mimo Mekinj in po ovinkasti cesti na prelaz Črnivec (902 m) do Nove Štifte, kjer smo imeli prvi postanek. Ogledali smo si romarsko župnijsko cerkev Marija Zvezda, ki so jo zaradi domnevnih čudežev postavili med leti 1558-60. Ko je cerkev 1850 pogorela, so 1853 zgradili sedanjo, ki je precej manjša, a še vedno velika.

Sprejel nas je gospod župnik ter nas seznanil z zgodovino cerkve in čudeži. Po ogledu smo se zbrali pred cerkivjo v skupinah ter pokramljali s prijatelji in znanci.

Ob 10. uri smo nadaljevali pot mimo Gornjega grada, Ljubnega, Luč ob Savinji do Logarske doline. Tu smo se razdelili. Trije avtobusi so počakali pri hotelu Plesnik, naš in še trije pa so nadaljevali pot do koče pod slapom Rinka, kjer so parkirali. Nekaj izletnikov se je ustavilo pri bifeju. Najbolj "zagrizeni", kot je moja mami, in tako sva morala biti takšna tudi midva z Igorjem, pa smo nadaljevali pot peš proti slapu. Hoje naj bi bilo le za 10 minut, vendar to ni merjeno po hoji starejših in invalidov. Počasi smo se pomikali v hrib, po razmočenem listju, kamnih ter koreninah in srečno prispeli pod kočo Orlovo gnezdo, kjer je lep pogled na slap. Večina se nas je zadovoljila s tem pogledom. Strma pot do koče in spust do podnožja slapa bi bila za nas precej tvegana. V tem visokogorskem kraškem svetu so izviri Savinje. Slapiči in brzice se v vodnem toku prevalijo v slap Rinka, ki pada v ozkem pramenu čez ledeniški prag 90 metrov globoko, kar ga uvršča med najvišje slapove na Slovenskem in med naravne znamenitosti. Povratek do koče pod slapom je bil težji od "vzpona". Precej nam je drselo, a smo bili zelo previdni. Vsi smo se srečno vrnili, le predvideni čas za ogled smo prekoračili.

Ob 12.10 smo se odpeljali nazaj proti hotelu Plesnik. Med potjo smo srečali preostale naše tri avtobuse, ki so šli k slapu. Ker je cesta zelo ozka, so se morali vozniki kar precej potruditi, da smo lahko peljali drug mimo drugega.

V hotelu smo počakali, da so se vrnili avtobusi, ki so peljali k slapu, in ob 13.20 smo nadaljevali vožnjo. Predviden je bil tudi ogled Savinjskega gaja, a smo bili časovno že precej v stiski, zato je to odpadlo. Pot smo nadaljevali do Velenjskega jezera, kjer smo imeli v športno-rekreacijskem središču Jezero ob 15. uri kosilo in zabavni program. Igral nam je ansambel Biljard. Najbolj so se sprostili otroci, ki so plesali in se šli karaoke. Tisti, ki nam ni bilo do plesa in preglasne muzike, smo se sprehodili okoli jezera. Ob 18. uri smo se poslovili od znancev in prijateljev ter se odpeljali. Začelo je rositi, a zdaj nas to ni motilo, saj smo bili varno spravljeni pod streho avtobusa. Pred halo Tivoli smo se vrnili ob napovedanem času, do 20. ure. Poslovili smo se od izletnikov iz našega avtobusa, voznika in vodnice ter si obljubili, da se drugo leto znova srečamo na izletu.

Kljub temu da sem šla na izlet z odporom, sem se imela lepo. Spoznala sem nove ljudi, obiskala kraje, ki jih že dolgo nisem videla, in se zabavala ob glasbi. Pa še vreme nam je bilo naklonjeno in razpoloženje je bilo prav prijetno. Morda se bom udeležila še katerega od izletov, ki jih bo pripravilo Društvo.

Irena Zajc

LETOVANJE VAROVANCEV VARSTVENO-DELOVNEGA CENTRA LESKOVEC V NEREZINAH

Kot vsako leto smo tudi konec letošnjega poletja organizirali letovanje ob morju za vse varovance. Iz zbranih ponudb smo se odločili za otok Mali Lošinj, in sicer v naselju Zveze prijateljev mladine Krško v Nerezinah. To naselje je del letovišča Počitniške skupnosti Krško. Društvu Zveze prijateljev mladine Krško pripada 15 hišic in skupno 100 ležišč. Imajo svojo kuhinjo, pralnico, likalnico. Vse hišice imajo dnevni prostor, spalnice in sanitarije z umivalnico.

V začetku septembra smo se odpeljali s 27 varovanci proti Nerezinam. Poleg nas se je popeljalo tudi 7 varovancev Oddelkov vzgoje in izobraževanja pri Osnovni šoli dr. Mihajla Rostoharja Krško.

Ob prihodu na otok nas je pozdravilo sonce in vse do konca letovanja smo se lahko kopali v letos bolj hladnem, a čistem morju. Poleg tega smo obiskali tudi Televrin - najvišji hrib na otoku, se popeljali z ladjico na ogled zgodovinsko bogatega mesta Osor, se igrali na tamkajšnjih igriščih za košarko, odbojko, tenis, ob koncu letovanja pa smo pripravili ples. Zadovoljni smo bili tudi s postrežbo v kuhinji, kar je zelo pomembno.

Ker ob takem številu in ob različnih interesih in sposobnostih varovancev ne moremo izvajati enotnega programa, smo že v pripravah na letovanje oblikovali 33 skupin. Tako je pravzaprav vsaka skupina imela nekoliko drugačen program, v zadovoljstvo varovancev.

Ob koncu letovanja smo bili vsi zadovoljni, ker smo preživeli lep teden.

Lidija Žniderščič
Vodja Varstveno-delovnega centra

NAŠA NJIVA

V današnjem hitrem tempu življenja se nam misli velikokrat vrnejo v naravo, v zelenje in cvetje.

In želja po svobodi, zemlji in soncu nas je tudi v Varstveno-delovnem centru Ježek napeljala na misel - da bi zaprosili za takšen prostor pod soncem.

V juniju 1994 smo na Rudnik lignita Velenje naslovili prošnjo, da bi nam dodelili delček zemlje, kjer bi si lahko uredili svoj kotiček, kjer bi preživeli nekaj časa v miru in stran od betona, ki nas obdaja v Varstveno-delovnem centru Ježek Velenje.

V Ježku se zbirajo odrasle osebe, ki potrebujejo prilagojeno delo in na vseh področjih sodelovanje drugega. V program smo uvrstili tudi delo v naravi in življenje z naravo. To smo lahko začeli uresničevati šele, ko smo dobili njivo.

To nam ne pomeni samo možnosti zaposlitve in pridobivanja spretnosti in znanja, temveč vpliva na varovance in njihovo osebnost še z drugimi dejavniki.

a) Notranji psihološki dejavniki

Varovanci si lahko s konkretno predstavitvijo zvišujejo raven umskih sposobnostih ter tudi tako napredujejo na naslednjo razvojno stopnjo. Marsikdaj teoretične ponazoritve ne dajejo zadovoljivih rezultatov. S praktičnim prikazom se spremenijo tudi načini umskega delovanja, sprejemanje in predelava informacij. Z vsakim varovancem je treba delati individualno, saj je njihovo poprejšnje znanje različnega obsega in različno urejeno. Varovanci iz kmečkih družin si hitreje pridobijo spretnosti ter si bolj racionalno in uspešno pridobivajo novo znanje. Ker je delo na njivi povezano z veliko novimi informacijami, pomeni precejšnjo motivacijo za učenje. Spet moram poudariti, da je to odvisno od posameznega varovanca in njegovih osebnostnih in čustvenih poseb-nosti.

b) Fiziološki dejavniki

V Varstveno-delovni center so vključeni varovanci z različnim telesnim stanjem - tudi s telesnimi motnjami v razvoju, pa tudi njihovo počutje se razlikuje. Zato je treba pri vsakem upoštevati splošno raven telesne energije in kondicije, kar vpliva na vzdržljivost. Seveda pa je marsikaj odvisno tudi od delovanja živčnega sistema. Na splošno opažam, da sta pomnjenje in koncentracija veliko večja v naravi, pri konkretnem delu, sploh če je varovanec ustrezno motiviran. Navsezadnje pa je zelo pomembna tudi psihomotorična oz. senzomotorična koordinacija (usklajenost oči in rok, spretnosti fine in grobe motorike). Tudi na tem področju sem opazila spodbudne rezultate in precejšen napredek.

c) Družbeni ali socialni dejavniki

Varovanci iz kmečkih družin radi hodijo na njivo, ker jim je to okolje zelo domače in se lažje vključijo v socialno in v širše družbeno okolje. Zelo pomembno pa je, da so varovanci med svojimi vrstniki in izmenjujejo izkušnje tudi na te načine.

Še mnogo drugih opažanj, iz drugih zornih kotov, smo zabeležili pri odhajanju na njivo. Delovne navade so se zboljšale in že samo dejstvo, da varovanci s prilagojenimi sposobnostmi začutijo svoje znanje in zmožnosti, obenem pa so na svežem zraku, v stiku z naravo, nam daje moč in motivacijo za nadaljnje delo.

Darja Fišer

POLETNA ŠOLA V NARAVI

Šola v naravi je potekala od 9. do 14. septembra v domu Dva topola v Izoli.

Kako smo sledili postavljenim ciljem:

PONEDELJEK:

Ob prihodu v Izolo smo namestili prtljago in se odpeljali v Portorož. Po ogledu mesta smo se ustavili v Bernardinu in se ob 14. uri vkrcali na ladjo Subaquamatic. V skoraj dveurni vožnji smo si z morja ogledali Portorož, Piran, Fieso, Strunjan. Približno pol ure smo si v podpalubju skozi steklo ogledovali morsko dno (živali in rastline), potopljeno rimsko cesto in gojišče školjk.

Po večerji smo imeli nočni sprehod po Izoli.

TOREK:

Sončno vreme nam je omogočilo kopanje v morju dopoldne in popoldne. Morje je bilo toplo in učenci so uživali, saj niso hoteli iz vode. Zvečer smo si na pomolu ogledali vseh šest največjih ribiških ladij.

SREDA:

Presenetil nas je dež. Dopoldne smo tako izrabili za likovno ustvarjanje, vaje v orientaciji in komunikaciji.

Popoldne je dež ponehal in odšli smo na dnevni ogled Izole in marine. Ogled smo končali s sladoledom in nato nepričakovano še s sokom v slaščičarni, na katerega nas je povabil znanec našega Centra, s katerim smo se naključno srečali.

ČETRTEK:

Po zajtrku smo šli na obalo in opazovali bližajočo se nevihto. Ko smo se vrnili, smo pisali razglednice, ki so jih učenci kupili prejšnji dan, kratkočasili pa smo se tudi z družabnimi in izobraževalnimi igrami.

Popoldne smo se odpeljali v pokriti bazen v Strunjan. Pod vodstvom dveh naših terapevtk - voditeljic plavanja, smo se spopadali z začetnimi vajami samostojnega plavanja.

PETEK:

Deževno popoldne je spet potekalo ob igrah in vodenih zaposlitvah po interesih: ob pisanju, risanju, barvanju, ogledovanju knjig z morskimi živalmi, rastlinami in ladjami.

Popoldne smo preživeli v bazenu in trije učenci so na vodi lebdeli samostojno, eden pa se je tudi potapljal - po navodilih.

SOBOTA:

Dopoldne smo se odpeljali v Piran - ogledali smo si to staro mesto in piranski akvarij. Ko smo se vračali, smo se zapeljali do solin in letališča v Sečovljah. Popoldne smo peljali domov sošolca in tako spoznali obmorsko vas na hribovju, čudovit razgled na soline, ladjedelnico in pristanišče. Od blizu smo si ogledali obmorsko rastlinje (oljke, fige).

Preživeli smo teden, bogat z doživetji, novimi spoznanji in v prijateljskih medsebojnih odnosih. Učenci so se trudili, da so bili čim bolj samostojni, pač glede na svoje zmožnosti. Bili smo dogovorjeni, da se bomo držali obljub, da bomo v dogovorih točni in dosledni. Mislim, da nam je uspelo. Hrana je bila izredno okusna in raznolika, z veliko zelenjave in sadja, pa tudi slaščic ni manjkalo.

Za nas, odrasle, je bil to fizično dokaj naporen teden (šest otrok od sedmih je na voziček), vendar smo v soboto skupaj z otroki ugotavljali: Bilo je lepo, še bi ostali...

Helena Kravos
specialna pedagoginja

VPRAŠALI STE MI ODGOVARJAMO

NOVOSTI IZ ZAKONODAJE

Spremembe in dopolnitve pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja so začele veljati že 1. septembra 1996, nanašajo pa se na nekatere pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja ter na postopek v zvezi z izbiro osebnega zdravnika.

V teh spremembah in dopolnitvah ni sprememb, ki zadevajo osebe z motnjo v duševnem razvoju.

Nova lista zdravil, ki se predpisujejo na račun obveznega zdravstvenega zavarovanja

Skupščina Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije je s soglasjem Ministra za zdravstvo sprejela Sklep o razvrstitvi zdravil na liste, ki je nadomestil dosedanji Sklep o predpisovanju zdravil in Pravilnik o razvrščanju zdravil. Sklep o razvrstitvi je z objavo v Uradnem listu postal veljaven s 1.9.1996.

Ta Sklep temelji na zakonskih določilih, ki predvidevajo, da obvezno zdravstveno zavarovanje zagotavlja zavarovanim osebam (v celoti ali le v določenem odstotku vrednosti zdravil) le zdravila s pozitivne in vmesne liste, negativna lista pa je odpravljena.

Na pozitivni listi so praviloma zdravila, ki so najbolj učinkovita in strokovno najbolj utemeljena, ter zdravila, ki so nujno potrebna za zdravljenje posameznih bolezni. Na njej so razvrščena tudi zdravila, ki se uporabljajo v preventivi in za zdravljenje skupin zavarovanih oseb in bolezni ter stanj, opredeljenih v 1. točki 23. člena Zakona.

Na vmesno listo pa so razvrščena zdravila, ki so po zakonu in Pravilih pravica iz obveznega zdravstvenega zavarovanja in jih je mogoče predpisovati na recepte.

Na obeh listah ni zdravil, ki niso pravica iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (nekdanja negativna lista).

Lista zdravil se bo občasno dopolnjevala in spreminjala. Dopolnitve naj bi opravili najmanj enkrat na leto, če bo treba, pa tudi večkrat. To je potrebno zaradi sprememb v izdajanju dovoljenj za promet posameznih zdravil. Strokovna komisija pa bo pri razvrščanju upoštevala tudi vse strokovno utemeljene predloge strokovnjakov s posameznih področij.

Za zavarovane osebe v Sloveniji spremembe v razvrstitvi zdravil na pozitivno in vmesno listo ne bodo imele neugodnih materialnih posledic. Te bodo nastale le pri osebah, ki niso prostovoljno zavarovane za doplačila (PZZ). Za tiste, ki imajo sklenjene police za to zavarovanje, pomeni sprememba na listah večje stroške le ob uveljavljanju zahtev po zdravilih, ki niso na pozitivni oziroma vmesni listi. Pomik večjega števila zdravil s pozitivne na vmesno listo bo povzročil nekoliko večje izdatke prostovoljnega zavarovanja.

Nevenka Ljubič
pravnica

PRAZNOVANJE ROJSTNEGA DNE

NERMIN: Zadnji rojstni dan sem praznoval dvakrat. V zavodu so mi kuharice spekle sadno torto. Na praznovanje sem povabil sošolce in nekaj prijateljev. Košček torte sta pojedli tudi moji tovarišici. Doma sem imel torto v obliki violine. K meni je prišlo veliko otrok, sosedov in sorodniki. Odrasli so pili šampanjec, mi, otroci, pa sokove. Jedli smo tudi pršut, pecivo in sirovo, krompirjevo in mesno pito. Dobil sem veliko daril.

URBAN: Ko sem imel rojstni dan, sem bil bolan in sem moral ležati. Praznoval sem šele takrat, ko sem ozdravel, in to doma v Šempetru. Prišli so sorodniki, prijatelji in pojedli vse, kar je pripravila moja Ivanka.

ANDREJA: Rojstni dan praznujem med šolskimi počitnicami skupaj z dedijem. Namesto torte pripravimo postrvi na žaru pri dedku v Krškem. Na pikniku se zbere naša družina.

MARTIN: Tudi jaz praznujem dvakrat, torto pa dobim samo v zavodu, ker moja mama ne zna speči torte. Zato pa mi speče pico s pršutom. Naj moj rojstni dan prideta tudi teta in stric z lepim darilom.

SANJA: Torto dobim v zavodu, doma pa pripravimo za praznovanje različne vrste mesa. Vse to peče teta. Za rojstni dan mi voščijo: stric Milenko, teta Mira, prijatelji, mamina sestra in mama. Lepo okrasimo mizo.

MOJCA: Rojstni dan imam 24. avgusta in takrat že v zavodu čakam na začetek šolskega leta. Torto mi je prinesla Gabrijela, ki je bila z mano na počitnicah v Lignanu.

SLAVKO: Tudi jaz imam dvojno praznovanje, dve torti in veliko daril. Za rojstni dan me obdarujejo mama, ata, oma in brat Zoran.

Učenci 7. razreda
Center za usposabljanje invalidnih otrok
Janka Premrla - Vojka
Vipava

DRUGAČEN JE

Želim, da žarek bi sreče prižgala
in z njim bolečino bi tvojo pregnala.
Kodrast mladenič vame pogleda,
iz ustec njegovih ne more beseda.
Objamem ga, nežno kodre pobožam,
obrazek njegov ni nič več otožen.
Počasi, počasi besede izgovori,
v tonu topline, s prizvokom bolečine.
O, ko bi dobrota njegova izzvala,
da bi njemu podobne obvarovala
pred nemimi odrivi, pogledi nemira,
mnogih ljudi, ki slepo žive.
Ni treba bogastva "njim" niti blišča,
le tople besede so njih svetišča,
kjer temnih dogodkov vsakdana ne bo,
kjer tujec bo žalost, nesreča in zlo.
Takrat duša zaplava v naročje miru,
ni treba besed, ko ljubezen je tu.
Naš je mladenič, ki otrok ostaja,
najdimo skupaj z njim košček raja.

Dragica Lapajne

SPECIALNE OLIMPIJSKE IGRE V ŠENTJURJU

Ko smo prišli v Šentjur, so se začele igre. Največ je bilo tekmovalcev v teku na 50, 100 in 200 metrov. Najboljši so dobili medalje in diplome. Obiskali smo varstveno-delovni center v Šentjurju. Postregli so nas z obloženimi kruhki in raznimi sokovi. Za spomin smo dobili bloke, v katere bomo pisali. Na koncu smo si varstveno-delovni center ogledali in odšli proti Ipavčevi hiši. Ta hiša je prav nekaj posebnega, vsaj za nas, ko smo bili prvič tam.

Najstarejši Ipavčev sin še živi in je znan slikar. Veliko slik krasi zidove te hiše, ki je danes muzej. Na koncu tega izleta smo šli v vinoteko, kjer shranjujejo najboljša vina, kot je sauvignon. Je zelo dobro vino. Zraven smo jedli dobre obložene kruhke. Lahko pa smo tudi pili sokove. Ob 13. uri smo šli proti domu. Tako se je končal izlet v Šentjur.

Klavdija Videčnik

SPECIALNA OLIMPIADA V MARIBORU

V soboto, 8. junija, ob 7.30, smo se odpeljali proti Mariboru, kjer smo komaj čakali na začetek specialne olimpiade v Mariboru. Po avtocesti Slovenika smo se iz Velenja proti Mariboru vozili uro in dvajset minut. Ko smo prispeli v Maribor, smo odšli na atletski stadion, kjer so se tekmovalci začeli pripravljati na olimpiado. Na specialno olimpiado se je prijavilo kar 51 tekmovalnih skupin iz vse Slovenije. Nestrpno smo pričakovali, da bodo prižgali olimpijski ogenj in spustili balone miru. Program so popestrili tile gostje: Edvin Flisar, Hajdi Korošec, Štefka Kučan in plesna skupina Pingi. Tekmovali so v različnih športnih disciplinah: tekanje, skok v daljavo, skok v višino, plavanje, kolesarjenje, tenis, namizni tenis, met žogice in tek na 50 metrov, 100 metrov in na 800 metrov. Med tekmovanjem nas je prišel pogledat minister za šolstvo in šport Slavko Gaber. Domov smo se vračali veseli, da smo lahko doživeli srečo in veselje ob uspehu tekmovalcev.

Aleš Sebanc,
Varstveno-delovni center Ježek

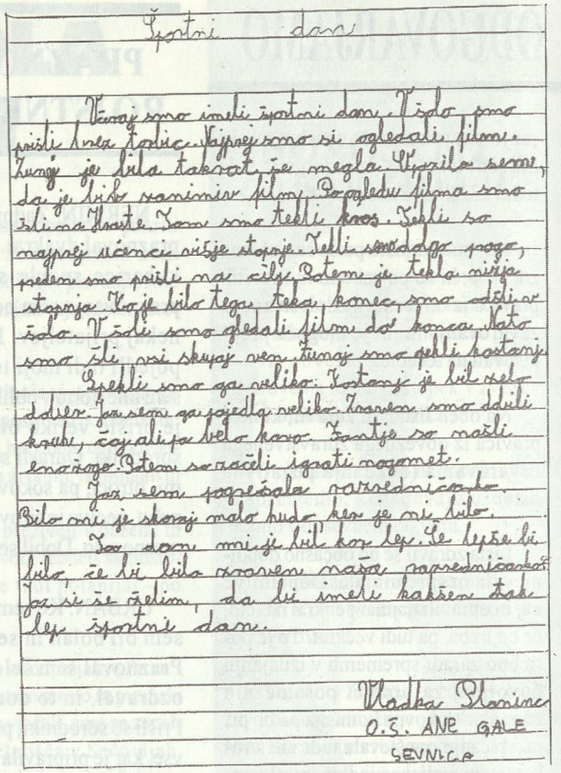
Špotni dan

Danes smo imeli špotni dan. Tjdo smo pisli kuc Tadice. Vipred smo si ogledali filme. Danes je bila takrat je megla. Vpzila sem, da je bile zanimiv film. Pogledu filma smo šli na Vrate. Zan smo tekli kros. Šefli so najprej učenci nižje stopnje. Telli smo dalgo poge, pedem smo prišli na cilj. Potem je tekla višja stopnja. Koje bilo tegu, teka, konec, smo odšli v šolo. Tjdi smo gledali filom do konca. Kato smo šli, vsi skupaj vem. Danes smo jedli kostanj. Spekli smo ga veliko. Kostanj je bil zelo dober. Ja sem ga pojedla veliko. Zraven smo dbili kruhe, čoj ali pa bele kavo. Šentjo so mažli enamigo. Potem so začeli igrati nogomet.

Jaz sem pogrešala varuhinjo Bilo mi je skoraj malo hudo, ker je ni bilo. Jaz dam mi je bil kar lep. Še lepše bi bilo, če bi bila zraven naša varuhinja. Ja si še želim, da bi imeli kakšen tak lep špotni dan.

Vladka Slemenc
O.Š. ANE GALE
ŠEVNICA

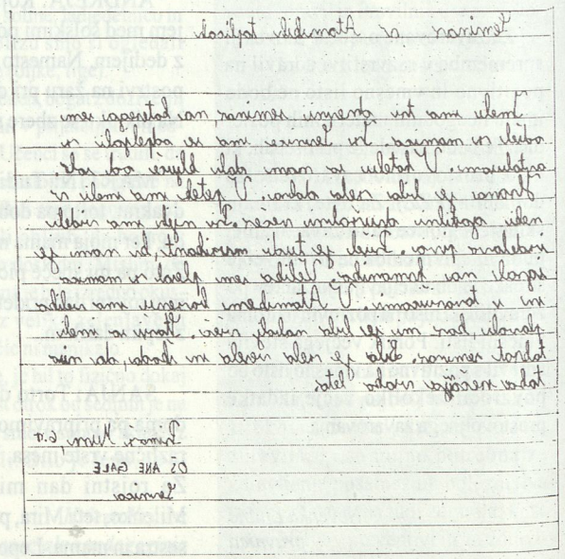
Izlet v Vidmat in nazaj

Vsi smo se zbrali na parkirišču pri šoli. Avtobus je prišel ob 8.00 uri. Vsi smo se vkrcali in odpeljali proti Vidmatu. Vožnja je trajala približno eno uro. Ko smo prispeli, smo najprej šli na kosilo. Po kosilu smo se odpravili na sprehod. Ogledali smo si cerkev, ki je stara 1000 let. Nato smo se odpravili nazaj proti avtobusu. Na poti smo se ustavili pri kapelici, kjer smo se malo odpočili. Nato smo se odpeljali proti domu. Na poti smo se ustavili na bencinski črpalki, kjer smo si kupili sladoled. Ko smo prispeli v Velenje, smo se poslovili in odšli vsak na svoj dom.

Damjan Kramer 6.a
OŠ ANE GALE
Šmarjeta

NA NJIVI

Na njivi je zelo lepo. Njivo imamo zelo urejeno. Bil sem zelo priden. Zalival sem paradižnik in papriko. Na njivi sem sadil paradižnik. Naučil sem se pleti in saditi. Na njivi sem plel travo. Na njivi imamo čebulo in česen.

Damjan

NAŠA NJIVA

Naša njiva je v redu. Manjka ji samo varnostna ograja. Saditi pa je treba več zelenjave in vgraditi pripravo ali pipo za vodo, da ne bo treba hoditi z vedrom k jezeru. Če grem npr. jaz z vedrom po vodo k jezeru, se lahko spotaknem in padem v vodo. Zato je treba narediti manjšo pipo ali celo vodnjak. Da pa bi leteča perjad ne pojedla semena z njive, bi predlagal, da postavimo največjega sovražnika perjadi vseh časov - strašilo. Drugače pa je vse v redu.

Valentin

☼

Na njivi je bilo zelo lepo. Na njivi imamo razne pridelke. Bilo nas je po šest ljudi. Malo smo delali in malo smo počivali. Z Milenco sva sadili fižol. Jaz sem delala luknje, Milenca je sadila. Silvij je samo hodil po njivi. Klavdija je bila zelo pridna. Jelena je pomagala Klavdiji. Damjan je sadil paradižnik. Alenka in Darja sta povedali, kaj bomo delali. Vsi smo delali. Jaz sem zelo rada hodila na njivo. Na njivi mi je zelo všeč, ker delamo razne stvari. Njivo imamo blizu Pesja. Ko bomo spet šli na njivo, bom šla zraven. Tudi Darja in Alenka bosta šli zraven.

Nataša B.

☼

Hodili smo plet in zalivat naše pridelke. Ko smo imeli že utrujene roke in noge, smo šli malo sedet in počivat. Ura je bila že toliko, da smo pospravili orodje in šli čakat kombi. Nato smo se odpravili nazaj. Tam smo se naučili veliko stvari, in zelo koristno je, če se v življenju kaj naučiš. Delo na njivi je zelo koristno, in ko je treba, hodimo tja. Poleti je super hodit na njivo, ker si lahko v kratkih hlačah in majici. Sonce sije in tu in tam se malo odpočiješ. Jaz sem se tam marsikaj naučila. Upam, da bomo še šli in si prislužili še veliko plusov.

Na koncu gremo na izlet. Lani smo šli v Maribor in je bilo super. Ko si tako še zaslužiš izlet, je na njivi prav lepo. Včasih se moramo kregat na koga. Drugače pa je naše delo v redu. Upam, da bomo še imeli njivo in tam pridelovali zelenjavo in se učili.

Klavdija

DUŠICA

Skloni se glavica utrujena,
ročice se mamice dotikajo,
obrazek nežen naslikajo.
Dvajset pomladi v naročju objema,
Dušica njena le mamico sprejema.
Nikdar ne bo čez travnike stekla,
nikdar ne bo jopice oblekla,
nikdar ne bo mamici pesmice zapela,
a neštetokrat jo bo objela
in jo za roke prijela,
da bo mamica verjela,
da je Dušica z njo vesela.

Dragica Lapajne

SPOMINČICE IN ŠPANSKI BEZEG

vrt pred hišo
na travi okoli njega spominčice

spomin se mi vrača v tiste stare čase
ko sem sadila španski bezeg

španski bezeg?
sploh ga ne poznam

narcisni cvetovi so odcveteli
otroci so poteptali tulipane
kaj pa oni vedo?
mrtva stebla se dvigajo v zrak
regrat pa cveti
plevel se razrašča po vrtu
potem regratove lučke odpadejo

vse diši po cvetju

zraven pa je smrdljiv zabojnik za smeti...

Jelena Tadič

Če želite postati naš novi naročnik!

Pošljite naročilnico!

NAROČAM(O) REVIJO

NAŠ ZBORNIK

SOŽITJE

Revijo NAŠ ZBORNIK pošiljajte na naslov:

IME IN PRIIMEK ALI NAZIV USTANOVE:

KRAJ | ULICA | POŠTA

NAŠ ZBORNIK izhaja šestkrat letno. Letno naročnino bom(o) poravnal(i) v 15 dneh po prejemu računa.

Letna naročnina: (ustrezno označite)
- ☐ 2.400 SIT ZA POSAMEZNIKE
- ☐ 7.000 SIT ZA USTANOVE

Žig

Podpis naročnika ali odgovorne osebe

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov izdajatelja:

SOŽITJE

zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije

Samova 9

1000 Ljubljana

ali na naslov založnika:

FORMA 1, d.o.o.

Vrhpolje 56

1251 Moravče

PISALI STE NAM

KDO STE?

Sm[illegible]dje z dobrim srcem in dušo, ki so nas označili za DU[illegible]VNO PRIZADETE. Smo odrasli, ki želimo živeti [illegible]drugi ljudje. Imenujemo se SKUPINA ZA SAMO[illegible]OJNO ŽIVLJENJE.

Kate[illegible]so cilji vaše skupine?

Zelo [illegible]iko se pogovarjamo o svojih čustvih, to je za nas najp[illegible]nembnejše. Kar največ zahteva naša skupina, pa je SP[illegible]ŠTOVANJE do TAKIH IN DRUGAČNIH LJUDI.

Svo[illegible]želje sporočamo drugim - po RADIU, v ČASNI[illegible]H in tudi na SEMINARJIH, DELAVNICAH, KONFE[illegible]ENCAH. Želimo organizirati SLUŽBO ZA SPREM[illegible]ANJE NA DELO.

Podp[illegible]mo prijatelje, ki živijo PROTI SVOJI VOLJI V ZAVO[illegible]IH. Najbolj od vsega pa si prizadevamo IZBORI[illegible]EMELJNE ČLOVEKOVE PRAVICE ZA LJUDI IN[illegible]A NAS IN PRIJA-TELJE.

Kolik[illegible]rat na teden se srečate?

Srečan[illegible]e enkrat na teden, če je treba, pa tudi pogosteje. Dobi[illegible]no se v popoldanskih urah in koncu tedna.

S kom[illegible]rečujete?

Veliko[illegible]rečujemo s prijatelji. Ti pa so iz varstveno-delovnega centra in študenti iz Visoke šole za socialno delo, stroko[illegible]jaki iz domovine in tujine ter prijatelji iz drugih krajev Slovenije, ki so podobni kot mi.

[illegible]iko so stari člani?

[illegible]drasli.

Kje s[illegible]?

Dobivamo se v prostorih Delavske Univerze v Izoli.

ČE ŽELI KDO ZVEDETI KAJ VEČ O NAS, NAJ SE OGLASI PRI VODITELJICI DAMJANI MARIJON.

NASLOV

Damjana Marijon
Istrska vrata 10
6310 Izola

Moja pot v šolo

Moja pot v šolo je kar dolga.
Doma sem iz Krajne Brde pri Blanci. Pot v šolo me vodi mimo vasi, mimo gozdov in mimo travnikov. Moja avtobusna postaja je v Lanju. Do avtobusa hodim peš, kakih pol ure. Ko pridem na avtobusno postajo se navadem z vozniki ura se odpeljemo proti Blanci. Ko Blanci odložimo blonške šolarje in se odpeljemo naprej v Šavnico. Ko se peljem v šolo, me vodi pot ob, ki se imenuje Blanščica. Pot tej cesti je veliko prometa. Ko se peljemo v Šavnico do šole, izstopimo in avtobusa. Do šole imam še pet minut hoje. Ko hodim do šole, vidim polja in gozdove. Jaz se rada vozim v šolo na avtobusom. Moja pot do šole je zelo lepa, a tudi dolga.
Jaz rada hodim v šolo.

Monica B.R.
V.S. Ana Gale
Šavnica

Kamuvalovni dan

V ponedeljek smo imeli kamuvalovni dan. Prišli smo brez torbic.
V šoli smo imeli dve uri pouka. Pogovarjali smo se o volni. Rešili smo delovne liste. Potem smo naredili mini knjs. Kolejili smo veliko listov. Ogledali smo si razstavo o volni. Potem smo šli na malico. Po malici smo odšli pod Tajčjo gora. Hodili smo pol ure. Oglasili smo se pri pletilji. Ko smo prišli notr je bilo lepo. Gospa Ivi nam je povedala o pletenju. Videli smo tudi kako širajo na stroj. Pokazala nam je veliko vzorcev. Imela je veliko oblek. Telo so bili lepi predpasniki. Potem smo se zahvalili. Vrnili smo se nazaj v šolo. Ogledali smo si še film.
Meni je bilo zelo všeč.

Ivanci Gane 7.r.
OŠ Ane Gale Šavnica

Spoštovani!

Svetovalna služba za razvojne oddelke in
mobilno specialno pedagoško delo oziroma
za predšolske otroke s posebnimi potrebami
v mestu Ljubljana,

objavlja razpis,

s katerim želimo skupaj s starši, strokovnjaki in institucijami
poiskati najprimernejše poimenovanje
programov dela v predšolskem
obdobju za otroke s posebnimi potrebami.

Želimo, da nam predlog imena, gesla, pošljete na naslov:
Viški vrtci, OE Murgle, Pod bukvami 11, 1000 Ljubljana
s pripisom za RO - do 31. januarja 1997.

Z izbiro imena boste seznanjeni na srečanju staršev,
na aktivih razvojnih oddelkov, mobilnih specialnih
pedagoginj in v reviji Naš zbornik.

Izbira imena bo rdeča nit pri prikazu našega razvoja
in dela ob 20. letnici delovanja razvojnih
oddelkov v mestu Ljubljana.
Avtor imena, ki ga bo izbral komisija v sestavi
Malči Škerlj, Milena Višnikar Groben
in Emica Naglič Trampuž,
bo nagrajen.

376,3
ZVEZA DRUŠTEV ZA POMOČ DUŠEVNO PRIZADETIM R. SLOVENIJE
LJUBLJANA
SOŽITJE
inv.št. R 120